

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ANETAVLE
OVER
PORTNER PÅ HELSINGØR VÆRFT
GENNEM 80 ÅR
LARS MADSEN & HUSTRU
MARIE KIRSTINE ROHDE
SAMT
DERES 6 BØRN

AF
I.M. PRISKORN

PROSAPIA: NR. 4

PRISKORN HASLE

1977

Denne slægtssaga udspilles i Helsingør, på Fyn og i København. Endel af de ældre led i slægten har hjemme i Jylland, men oplysningerne om disse led er ret sparsomme, så det er muligt, de må komme i anden omgang i et senere bind.

Dette bliver så en status over de sjællandske og de fynske aner, sådan som de er kendt for tiden. Ethvert supplement til de herefter meddelte oplysninger vil blive modtaget med taknemmelighed, ligesom jeg er til rådighed med yderligere fakta, hvis nogen skulde have interesse i sådanne.

Min adresse er: TINGVEJ 2B, 1.
8210 ÅRHUS V
Tlf.(06)15 49 08

Jeg håber på et frugtbart samarbejde.

impriskorn

Gertrud

Margrethe

Jens

Niels

Emma

flyttede hjemmefra. Det har sikkert været der, man fejrede sølvbryllup den 19.maj 1919, og det har jo nok været der, amorerne har flagret, da pigerne blev store. Netop i årene omkring 1920 skete der en hel del. Unge mænd dukkede op i pænt mørkt tøj med hvid flip og nobelt slips og sad og konverserede forældrene, mens de skævede til deres hjertes udkårne. Gertruds tilbeder Poul Scheuer kom fra København, og det er sandsynligt, at hans familie har haft et sommerhus eller en sommerlejlighed i nærheden af Helsingør, hvor man så har truffet hinanden på stranden. Han og Gertrud blev gift i 1919, og nu gik det stærkt. Det var måske en af Poul Scheuers venner, medbragt af ham, der friede til Margrethe. Han hed Hemming Otto Hansen Hindborg og var kommunelærer. De blev gift den 16.maj 1920 i S.Mariæ i Helsingør. Den yngste af pigerne, Emma var blevet forlovet året før med en lidt ældre mand ved navn Grønbech. Snart stod også deres bryllup, men han var svagelig og døde efter et par års forløb. Han efterlod Emma en pæn formue.

Den 20.marts 1921 blev Jens Michael konfirmeret og så syntes endelig festforpligtelserne at være overstået for de gamle Madsens.

Niels Frederik blev indkaldt som infanterist og kom bagefter i arbejde på værftet. Jens Michael kom i lære sammesteds den 18.maj 1921. Samtidig begyndte en anden lærling ved navn Alf Schov, der senere blev inspektør for DFDS. De 2 pudsede svendene på hinanden. Hvem der vandt, ved jeg ikke, men mange år senere fortalte Schov, at han havde givet Jens et blå øje. Forresten er de unge mennesker jo nok blevet synet af svendene, selv om det var forbudt. Netop på Helsingør Værft har denne skik holdt sig langt op i dette århundrede.

Og så har portner Madsen da så siddet i sin portvagt og set sine sønner passere ud og ind hver dag. En af hans svogre Lauritz Peter Rohde var også i en årrække ansat på værftets kontor, men han var død i 1912. Senere skulde han se sin svigerdatters familie hver dag, når de kom og gik. Halvdelen af byen var afhængig af værftet, så Madsen sad på en

central plads og var kendt af ethvert barn i byen. En populær skikkelse må man vist sige, han har været, i den forstand, at han var en særpræget type, en flot og stovt mand, bøved, som sjællønderne siger uden den biklang, som ordet har i københavnsk. Han elskede flotte broderede veste, sikkert en arv fra det fynske ophav, og promenerede gerne med sådanne. Hans stilling var ellers ikke egnet til at gøre ham populær. Han skulde jo påse, at folk kom til tiden og notere dem, der kom for sent. Han så også efter, at de ikke stak for tidlig af til frokost eller til fyraften, og endelig var det hans utaknemmelige opgave at påse, at der ikke blev smuglet nogen materialer ud af værftet. Og Helsingør havde ældgamle traditioner for smugleri.

Niels Frederik blev gift med en pige, der hed Ellen, og Emma blev gift igen, denne gang med en jævnaldrende, Anders Christian Ternlev, en vidt berøjt telegrafist fra Store Nordiske. Han havde været i London, Skt. Petersborg, der skiftede navn til Petrograd, mens han var der. Nu var han en tur hjemme fra Østen, hvor han havde arbejdet i Shanghai og Hongkong. De blev gift den 17. august 1926 og drog så ud til Østen, hvor de kom til at bo i en lang årække. Mange spændende breve og eksotiske pakker kom i disse år til familien i Helsingør.

På Madsens 35 års bryllupsdag den 19. maj 1929 giftede den yngste søn Jens sig med Karen Petersen, der var af en ældgammel Helsingørslægt, og de unge satte bo på Lappen 8, hvor Jens var blevet født, og nu var så de gamle alene hjemme på Kongevejen.

De har dog sikkert jævnlig haft besøg af deres børnebørn. Gertrud havde en søn Erik Scheuer. Hun boede i Søborg ved København, men fra fotoalbummet ved vi, at familien ofte var i Helsingør, men i 1931 døde både Gertrud og lille Erik. Poul Scheuer blev dog ved at komme i familien, også da han senere giftede sig igen med "tante Ellen".

Margrethe havde 4 børn med sin mand Otto Hindborg, Jørgen Rohde Hindborg født den 6. december 1923, Inger Marie født den 7. december 1926, Grethe født 23. september 1932 og Kirsten født den 23. oktober 1934.

Margrethe kom til at præsentere alle sine 4 børn hjemme, før hendes forældre døde. Selv fik hun set alle sine børn gift, Jørgen med Ella Donsig af en slægt Fløe, der fødte ham sønnen Hemming den 19. oktober 1956, Inger Marie med Bent Herri Petersen fra Frederiksberg, som hun den 30. december 1956 skænkede sønnen Steen, Grethe med Erik Carlsen fra København, der fik sønnen Sven Erik den 24. november 1956, 3 børnebørn på 1 år indenfor 2½ måned, Kirsten med Ole Charles Rasmussen, der fik datteren Hanne Margrethe den 14. september 1959.

Dette sidste barnebarn fik Margrethe ikke set. Hun døde pludselig den 15. maj 1959 midt på gaden.

Emma fik ingen børn. Hun oplevede anden verdenskrig i Østen, Japanernes besættelse og senere befrielsen. Hun måtte sende sin mand hjem kort efter krigen på grund af et maveonde, og da det viste sig at blive kritisk, rejste hun resolut hjem med en militær transportmaskine uden sæder, hvor hun hele vejen måtte sidde på gulvet. Heldigvis kom Ternlev sig og rejste ud igen med Emma.

Niels Frederik fik døtrene Emma og Kirsten. På et vist tidspunkt fik han en neurose og måtte holde op med at arbejde på værftet. Senere fik han invaliderente.

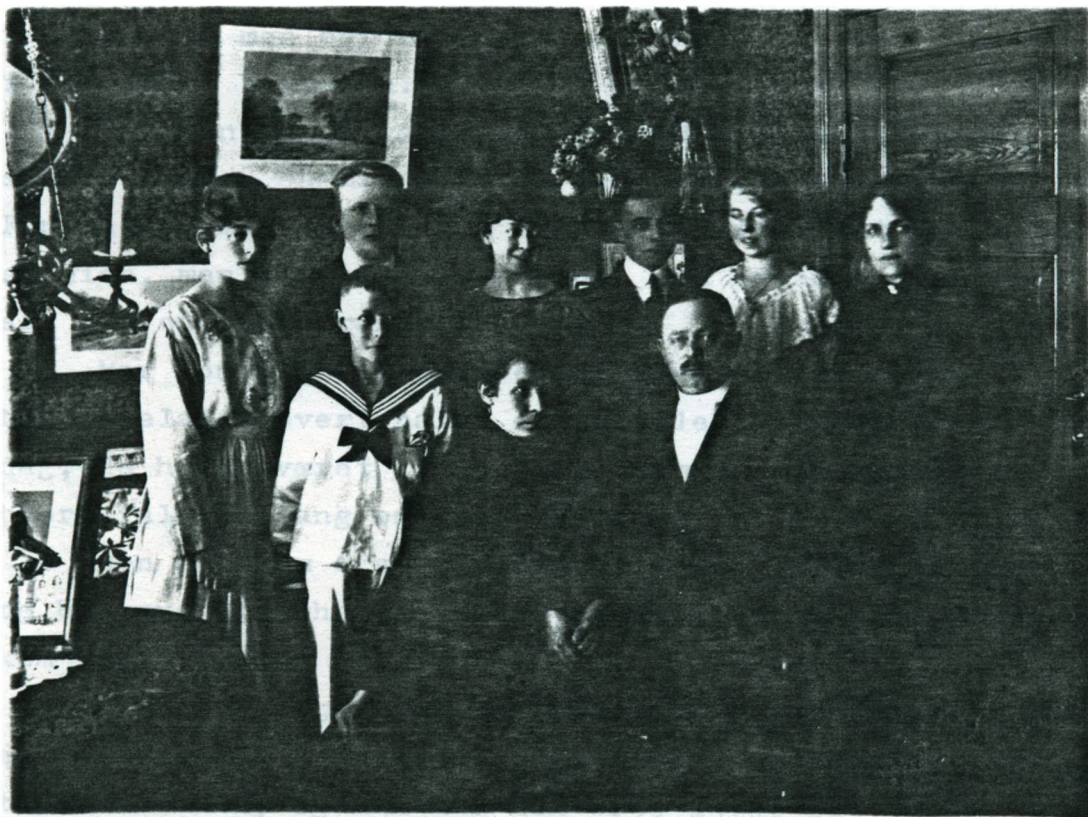
Jens Michael, der som barn stod og kiggede ind mellem tremmerne til Marienlyst, hvor de rige sad og spiste jordbær med fløde midt på dagen, blev skibsbygger, tillidsmand og undermester på værftet. Hans kone Karen fødte ham datteren Birthe den 2. januar 1931 og sønnen Jens Erik den 19. august 1937. Først var familien flyttet til Heimdalsvej 11, og derfra til Kongevejen 20A lige overfor portnerens. Derved var de nærmest, da de 2 gamle mennesker døde i 1935.

Senere flyttede de, efter krigen, til Århus, hvor Karen fødte Jens endnu en søn, der fik navnet John. Kort efter døde Karen, og Jens Michael giftede sig anden gang med Ingeborg Lodberg, født Christian- sen. I Århus blev Jens skibsbygmester, senere overmester for nybygningerne. Hans organisationsarbejde førte ham endelig til en stilling som rejsesekretær for Værkstedsfunktionærforeningen i Jern- og Metal-

industrien i Danmark, så han måtte flytte til København. Her døde hans anden kone fra ham, og 2 år efter den 18.august 1965 døde Jens Michael Rohde Madsen i sin datters hjem af kræft i leveren.

Alle Jens Michaels børn blev gift. Birthe med Ib M.Priskorn, som hun skænkede børnene Erik Ib født 31.august 1950, Lisbeth født den 8.august 1952 og Jesper født 26.juli 1957; Jens Erik med Lise Engkjar fra Århus, der skænkede ham døtrene Gitte født den 20.april 1965 og Helle født den 28.juni 1969; John med Lene Høyer Sørensen, der har født ham døtrene Dorthe den 16.september 1968 og Helle den 6.august 1971. Alle Jens Michaels børn og børnebørn bor i Jylland.

Skal man karakterisere Lars Madsens og Marie Kirstine Rohdes børn, kan man ikke undgå at bemærke den gennemførte omhu, de alle har ofret på deres personlige hygiejne og påklædning, sikkert et resultat af det tidligere omtalte "kvinderegimente", sagt uden brod. Det var en overordentlig behagelig egen- skab, og en kompliment til modrens gode opdragelse.

Selvbrudeparret Madsen den 19.maj 1919 omgivet af børn og svigerbørn, samt en søster til bruden.

Anæ nr.2: probandernes far Lars Madsen.

Lars Madsen, eller som han gerne kaldte sig Lars Christian, blev født den 29.august 1868 i Faurskov by Kerte sogn Båg herred på Fyn og døbt den 11.oktober i den egendommelige Kerte kirke med det fritstående murede klokketårn. Han forsøgte siden forgæves at antage navnet Faurskov, men det var beskyttet som familie navn.

Faderen, den udlagte barnefar, Hans Christian Madsen, var tjenestekarl i nabosognet Barløse, hvorfra han emigrerede til Amerika og lod mor og barn sidde tilbage.

Moderen, Kirsten Marie Hansen, kaldet Christiane efter sin mor, var datter af bysmeden i Faurskov Hans Simon Larsen. Lars var, hvad man kaldte et uægte barn.

I forvejen havde hans mor en datter Maren Nielsen, så det var ikke første gang, hun var blevet lokket. Hun var da også senere meget streng mod sine piger og vogtede nøje over dem.

Lars voksede op i det hus i Faurskov, som man den dag i dag kalder den gamle smedie. Der er beboelse i huset, men der er ingen som helst overleveringer i sognet om bysmeden.

Smedien var i gamle dage, hvad Brugsen senere skulde blive, samlingsstedet for sognets beboere. På Fyn kaldte man smeden for den sorte avis. Det var i smedien, man fik alle nyhederne, men adgangsbetingen var en pægl brændevin.

Her kom alle de unge efter konfirmationen og blev åreladet hvert halve eller hele år, gerne den dag, de havde været til alters, som man jo skulde i hvert fald en gang om året den gang.

Men man kom også i anden anledning eller af blot og bar nysgerrighed, så det var et livligt sted, Lars kom til at vokse op.

Faurskov ligger på nordsiden af Brændeådalens i et af landets skønneste landskaber. Brændeåen har ofte lokket han, og han har nok ofte lavet sig en lille vandmølle, som han har kørt med i åen eller et af de mindre tilløb. Den gamle smed har nok også kunnet lave ham noget spændende legetøj.

Man har ikke indtryk af, at Lars har haft en sørgelig barndom, fordi han ingen far havde. Hans gæstfrihed og glæde ved selskabelighed, da han blev voksen, viser ingen tegn på gammel bitterhed eller savn, snarere tvært imod.

Da Lars var knap 10 år gammel blev hans mor gift med matros i Assens, Henning Peter Henningsen, der blev Lars en god far. Da han sejlede, boede Lars' mor med børnene i perioder i Kerte. Her var de f.eks. ved folketællingen i 1880, hvor vi får navnene på Lars' 2 mindre halvsøskende: Hans Clemen Henningsen født 1878 i Assens, senere maskinmester til søs, og Nielsine Christiane Henningsen født 1884 i Assens. Hun blev først gift efter moderens død i 1927.

Selv ved sin konfirmation blev Lars "hængt ud" i kirkebogen som søn af ugift mor og udlagt barnefar. På dette tidspunkt er Lars allerede ude at tjene i Stubberup vest for Kerte, ved Middelfart-Assens landevej.

Vi må regne med, at Lars, som næsten alle drenge på Sydfyn dengang, har fået en skibskiste i konfirmationsgave som en fin påmindelse om, at nu ku' han sejle sin egen sø.

Vi har i hvert fald sådan en kiste efter ham, men den kan dog have tilhørt hans stedfar. Vi ved, at Lars' halvbror sejlede, så det er sandsynligt, at også Lars har været til søs en tid.

Året efter Lars' konfirmation døde hans mor-mor Christiane Nielsdatter ved juletid. Stedfaderen døde i 1888, men da har Lars nok været langt borte, og da hans morfar døde i 1893, var Lars i Helsingør.

Man kan sige, at Lars Madsen arbejdede sig frem til Helsingør, for han var jernbanebørste på kystbanen med en onkel som arbejdsformand.

Her på banelegemet var det, hans tilkommende Marie Kirstine Rohde fik øje på ham. Hun var da i huset i en af de villaer, der lå ud til banen, og havde derfra en god udsigt til pladsen, hvor Lars arbejdede. Han var jo en flot fyr, med et lunt udtryk i øjnene, en rigtig charmer, og hun en yndig pige.

Lappen.

Nu kunde Lars Madsen selvfølgelig ikke følge banekolonnen videre, han blev i Helsingør hos sin pige. Først fik han et job som kusk på Tvedes brændevinsbrænderi, hvor man producerede den berømte Kronborg Akvavit, der tappedes på Rhinskvin-flasker. Mand og mand imellem kaldtes den Tvedes skorpionssolie, men skal have været et fornømt produkt, som gamle Helsingørborgere mindes med et dybt suk. Dette job var nær blevet til ruin for Lars, der her fik smag for det stærke.

Trods de kærlige følelser blev det endnu ikke til bryllup. Først, da Lars havde fået fast arbejde som portner på værftet den 22. januar 1894, blev brylluppet fastsat, og den 19. maj stod endelig deres bryllup i S. Mariæ kirke.

Som ung var Lars en statelig mand, og selv om han med årene blev meget svær, bevarede han dog en holdning, som kunde virke ret imponerende.

Lige så lys og kraftig Lars var, ligeså mørk og spinkel var hans kone. 6 børn skænkede hun ham, 3 piger og 3 drenge. En af drengene døde dog som spæd.

På et vist tidspunkt var Lars Madsens portner-job i fare. Hans drikkeri havde taget overhånd, og han fik et ultimatum fra værftet. Han meldte sig så ind i NIOGT, og var siden en mådeholden og agtværdig familiefader.

Ved deres sølvbryllup i 1919 fik de bl.a. et par sølvskeer til syltetøj, som nu findes i deres barnebarn Birthe Priskorns besiddelse. I 1929 havde de den glæde, at deres yngste søn blev gift på deres 35 års bryllupsdag.

I mere end 40 år var Lars Madsen værftets faste portner. 7 dage om ugen var han på sin post fra kl. 6 morgen til kl. 6 aften, formodentlig med en god lang middagspause. Der var dengang tradition for, at man tog hjem og spiste sin mad i familiens skød, og afstandene var jo ikke så store i byen.

Ferie var der dengang ikke noget, der hed, højst en fridag ved højtidelige lejligheder. Et fast inventar, det var, hvad han var, og når han så gik hjem fra værftet, altid med en af sine stokke i

hånden, lagde han vejen om forbi natportneren og bankede med stokken på dennes vindue. De vekslede så et par oplysninger gennem det åbne vindue, og så kunde Madsen holde fri. Den 9.februar 1935 aftrådte han af den bedste af alle grunde.

I avisen Nordsjælland for 10.februar 1935 findes følgende korte nekrolog: "Lørdag Aften afgik Værftets gamle Portner, L.Madsen, ved Døden i sit Hjem efter ca 14 Dages Sygdom. Afdøde, der blev 67 Aar, var almindelig afholdt og havde i mere end 40 Aar beklædt Stillingen som Portner ved Skibsværftet".

Hans efterladte havde i samme avis indrykket denne annonce: "Vor kære trofaste Mand og Fader, Portner ved Skibsværftet, L.Madsen, døde Lørdag den 9.ds. Marie Madsen, f.Rohde. Børn og Børnebørn".

Lars Madsen efterlod sig bl.a. et gammelt egetræschartol og en fornem gammel slægtsbibel fra 1582, som begge har kunnet føres tilbage til 1820 i slægten. Chartollet er desværre forkommet, men bibelen ejes nu af Lars Madsens sønnesøn Jens Erik Rohde-Madsen i Bredballe ved Vejle.

Hvad skæbne Lars Madsens søskende har fået, ved jeg kun lidt om. Maren Nielsen, den ældste tog ophold i Odense, hvor hendes niecer har besøgt hende, men om noget ægteskab eller død kan ikke oplyses.

Lillebror, Hans Clemen Henningsen blev som omtalt skibsmaskinmester og døde 1964 på Thuro. Han havde en datter Marie g. Juul Nielsen, der havde døtrene Grethe, Inge-Lis og Lene, alle født på Thuro. Han havde også en søn Peter M. Henningsen, der blev overlærer i Gentofte.

Lillesøster Nielsine Christiane blev overvåget nøje af sin mor til 1927, da moderen døde, og Nielsine var 43 år gammel. Hun blev gift med Laur. Christiansen i Assens, hvor hun blev begravet den 14. oktober 1969, efter at have ligget syg på hospitalet i Middelfart.

Alle oplysninger om denne slægtsgren modtages med taknemmelighed.

Ane nr.3: probandernes mor Marie Kirstine Rohde

Det var lige før S,Hans, den 20.juni 1865, at skomagermester Rohdes kone i S.Annagade redte til barsel for 4.gang. 3 drenge var det blevet til, men den ene var død som spæd, så der var kun to.

Den 10. og den 14. samme måned havde fatter på lavets vegne været i det sorte tøj for at synge over lig, så det var godt igen med en glædelig begivenhed. Og det blev en pige dennegang, som de fik lov til at beholde. Den dag sang skomageren af lyst med den lyse tenor, som skulde danne lydkulisse for det lille nye liv, i de år der skulde komme.

Der var som sagt 2 drenge i forvejen, Jens på 7 år, der emigrerede til Australien, da han blev voksen, og Johannes Emanuel på 2 år. I 1868 kom nok en dreng Lauritz Peter, der som voksen blev skriver på værftet. I 1871 kom der en lillesøster Ida Elisabeth, der skulde blive gift med en malermester i København og få en masse børn. Hanne Julie Bolette, der blev født ved årsskiftet 1875-76, levede kun i 3½ måned, men i 1877 kom Emma Anne Jensine, der senere blev gift med en læge Clemmensen på Fyn, som hun skænkede sønnen Jørgen. Endelig i 1880 fødtes drengen Frederik Ludvig, der som voksen emigrerede til USA. 7 børn voksede op i det lille skomagerhjem i Helsingør. Faderen havde en hofteskade, der havde bestemt hans valg af erhverv, men han tilhørte ellers en familie, der indtog en pæn position i byen. Hans kusine Hanne Charlotte Franziska Rohde, datter af overkirurg Palle Ferdinand Rohde, var gift med vinhandler Johan Arnold Unna af den kendte jødiske slægt. Hun skal have betalt for at Marie Kirstine og hendes søstre kom til at gå i byens bedste pigeskole, som lå på Trækbanen.

Men Marie var lille flyttede familien først over gaden til S.Annagade 180a-b og derfra til Lundegade 10, hvor de boede, da Marie blev konfirmeret den 5.oktober 1879 i S.Mariæ kirke.

Faderens sang havde ført ham ind i Helsingørs Haandværker Sangforening, der ofte stod som arrangør af teateraftener, maskarader, matineer, vauxhalls, og skovture til Nordsjælland og Skåne.

Der er ingen tvivl om, at Marie og hendes søskende modtog mange impulser i deres opvækst, mange kulturelle oplevelser, som må have sat sit præg på dem, selv om nogle af dem skulde komme til at sådne i ret trange kår.

Marie kom i huset i en villa på Strandvejen. Måske bare som en forberedelse til hendes fremtidige livsgerning som husmor. Det har muligvis været hos mere velhavende familiemedlemmer, men vi ved det endnu ikke.

Hvis man har gjort sig håb om, at Marie skulde gøre et fordelagtigt giftermål, der kunde kaste en smule glans over familien, har hun nok skuffet. Marie fulgte sit hjerte, da hun valgte en af de jernbanebørster, der gik i den arbejdskolonne, som lagde kystbanen lige forbi hendes arbejdsplads.

En flot blond mand var han, og han udstrålede liv. Der var en aura om ham, som kan ses selv på de gamle falmede amatør billeder, vi kan bedømme ham efter. Og på dem er han allerede oppe i årene og er temmelig svær.

Lars Madsen, der var fynbo, slog sig ned i byen og holdt sig til, og da han havde fået fast arbejde som portner på skibsværftet, friede han og fik Maries ja, og den 19. maj 1894, lørdag efter pinse stod brylluppet.

Lige så lys og kraftig Lars Madsen var, lige så mørk og spinkel var Marie Kirstine. Som alle sine søskende og vist nok hele slægten, var hun meget smuk, med fine træk, fornem race.

Hun fødte sin mand 6 børn, 3 piger og 3 drenge, hvoraf den næst yngste dreng døde som spæd. Sit første barn fødte hun i 1895, da hun var 30 år gammel, det sidste i 1907, da hun nærmede sig de 42.

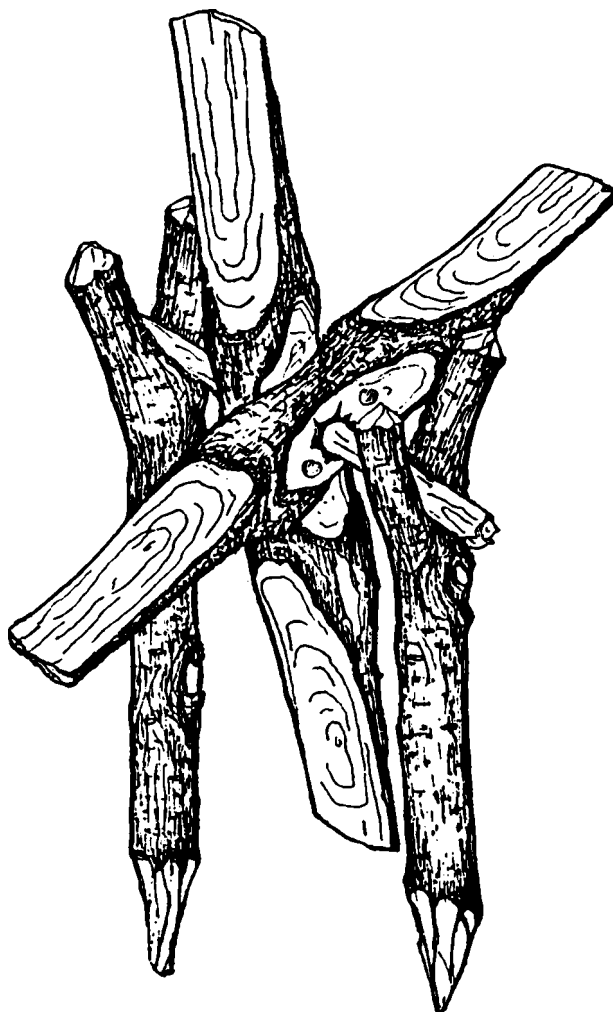
Hun var en fin og kultiveret kvinde, der opdrog sine børn med stor klogskab og forståelse, og børnenes opdragelse lå nødvendigvis helt og holdent på hende, da Lars Madsens arbejde som portner var fra 6 morgen til 6 aften alle 7 dage om ugen. Ferie var en senere opfindelse, i hvert fald for almindelige mennesker. Marie Kirstine havde arvet en smuk stemme efter sin far, og fra ham havde hun også sin interesse for teater og især ballet. I datteren Emmas besiddelse

findes en fornem gammel bog om ballet med en række kobberstukne portrætter af ballettens stjerner. Bogen, der er på engelsk, skal have tilhørt Mariæ far. 2 små syltetojsskeer af sølv med indgraveret dato, som nu findes hos Mariæ barnebarn Birthe, har Marie og Lars fået til deres sølvbryllup den 19.maj 1919. Kort efter begyndte børnene at flyve fra reden. De 2 ældste døtre til København, den yngste datter til Østen. Begge sønnerne blev dog i Helsingør, i hvert fald, så længe Marie og Lars levede. I 1929 havde de den glæde, at deres yngste søn holdt sit bryllup netop på deres 35 års bryllupsdag. Og nogle år efter flyttede han med sin lille familie til Kongevejen, lige over for sine gamle forældre. I 1935 døde de. Først Lars Madsen, og et halvt år efter Marie, der havde tilbragt den sidste korte tid af sit liv i en lejlighed oven over sin yngste søn, hvor han var vicevært.

Helsingør Dagblad bragte den 21.september hendes dødsannonce, der så sådan ud: "At vor elskede, lille Mor, Marie Kirstine Madsen, f.Rohde er afgaaet ved Døden den 14.ds., bekendtgøres herved. Børn, Svigerbørn og Børnebørn. Begravelsen har efter afdødes eget Ønske fundet Sted i Stilhed".

Hun blev begravet fra S.Olai kirke og ligger sammen med sin følgesvend gennem 40 år.

Vandmølle

skåret af en gammel mand, således som han gjorde det som dreng. Hullet til akslen er svedet med en gloende jernstang. Møllen illustrerer hans beretning til Nationalmuseet om børns lege o. 1890 i Barløse på Fyn.

Ane nr.4: probandernes farfar Hans Christian Madsen

Han var uheldig lige fra starten. Han kom alt for tidligt. Den 4.juli 1847 blev han født på Sortenland, Trunderup mark i skyggen af Jordløses furede banker, der lige syd herfor stiger til en højde af 112 m.

Han blev døbt den 25.samme måned i Jordløse kirke, og moderen Cathrine Marie Hansdatter Tarp, der var tjenestepige fra Varde, udlagde tjenestekarl Mads Larsen i Trunderup som barnefar.

Denne Mads Larsen var født i Jordløse. Han var blevet fritaget for militæret som gammel mands søn, der skal blive hjemme og passe bedriften. Hans far var fra Haarby, moderen fra Jordløse, så han var fuldblods Fynbo.

Cathrine Marie var kommet til Fyn i foråret 1837 fra Varde, hvor hun var født af en fynsk mor og en jysk far. Til Jordløse var hun kommet i november 1839 fra Sønderbroby.

Mads Larsen var en sindig mand. Det varede mere end 2 år, før brylluppet stod mellem ham og barnets mor, den 24.november 1849 i Jordløse kirke, og hermed indledtes en ganske interessant skik i familien. Mads Larsen var næsten 4 år yngre end sin kone. Hans Christian var 1 år yngre end sin søns mor, han igen var 3 år yngre end sin kone, og denne aldersforskel er gentaget i endnu 2 generationer, hvor kvinden har været den ældste.

I 1854 kan vi se Hans Christian optaget i rullen, udskrivningskreds 3 lægd 85, som nr.106-F217. I 1851 havde han fået en søster Karen, og 1853 en lillebror Lars, og derved blev det.

Folketællingen 1855 synes at afsløre en uoverensstemmelse i familien, idet Mads Larsen med kone og 3 børn sidder som husmand i Jordløse by, mens hans søster Kirsten og hendes mand med 2 børn har overtaget faderens bol i Trunderup, hvor denne sidder på aftagt med sin kone. Der synes ikke at være plads til Mads, og det ender da også med, at han med sin familie flytter først til Tommerup i 1860 og derfra til Vissenbjerg i 1861.

Man spørger sig selv, om Cathrine Marie, der var vokset op i jydepotteegnen ved Varde, har haft indflydelse på denne sidste flytning til Fyns jydepotteegn ved Vissenbjerg, hvor hun måske har kunnet udnytte noget, hun har lært i sin barndom. Men det er kun spekulationer.

I 1861, da Hans Christian blev konfirmeret i Vissenbjerg kirke, boede familien i Fuglesanghus, som jeg ikke har kunnet lokalisere, men i påsken 1866, da hans søster Karen blev konfirmeret, var faderen indsidder i Bred Mose i den sydlige del af Vissenbjerg sogn, ikke langt fra Kærte.

Begge børn var flinke og fik mg/mg i konfir-mationskarakter.

Allerede i 1863 var Hans Christian imidlertid kommet ud at tjene i nabosognet Kerte, og her fik han sin gang i smedien.

Man kunde have så mange ærinder til smeden. Hver gang en af bymændene skulde have sine bæster beslået, eller han skulde have andet smedearbejde udført, måtte han møde med en karl til hjælp og have mellemmad og en dram med. Ved en sådan lejlighed kunde Hans Christian være kommet med for første gang, og måske har smeden, Hans Simon Larsen givet ham det traditionelle chok med at spytte på det varme jern og slå forhammeren ned på det, så det gav et ordentligt brag. Så fik smedens datter Kirstine Marie måske ondt af ham, eller havd ved vi? Hun fik et godt øje til ham, og han til hende.

Når Hans Christian så skulde afsted om aftenen og til dans med smedens Kirstine, skulde han jo pyntes, og det foregik dengang som en vandring gennem huset efter et ganske bestemt mønster.

Man startede i gården under vandposten, tørrede sig med en klud i køkken eller bryggers, friserede sig så i dagligstuen foran langspejlet på den smalle vinduespille, så han fik de obligate polkakrøller over ørene, og endte så med at klæde sig på i kammeret eller øverste stuen, hvor kistekåderne lå i deres lågkister. Værst var det for en ungkarl at få knyttet det stramme halsklæde, som det normalt var konens eller moderens job at ordne. Det måtte Hans Christian nok klare selv.

Hvis han skulde have taget skægget af, foregik balberingen i stuen for bordenden. Enhver karl havde en hjemmelavet æske med balbergrejer, hvor dog selve barberkniven aldrig lå. Den hang altid på væggen for ikke at ruste.

Så var han klar til at gå på frierfodder, og det gjorde han så grundigt, at smedens datter den 29. august 1868 nedkom med en dreng. Da var Hans Christian imidlertid afgået fra sognet til Barløse, hvor han er ført i tilgang i 1867.

Jeg vil nødigt være uretfærdig. Han kan have været indstillet på at gifte sig og tage både sit eget og hendes barn til sig, men hvilken fremtid havde en ung mand på den tid med kone og 2 børn her hjemme?

Han emigrerede til Amerika. Vi ved ikke hvornår, men i lægsrullen for 1874 står, at han er bortrejst til Amerika, og endnu i 1885 er han ikke kommet tilbage.

Måske har han villet sende bud efter dem, når han var kommet i orden derovre, men måske kom han aldrig i orden. Mange døde undervejs til det forjattede land, mange døde derovre.

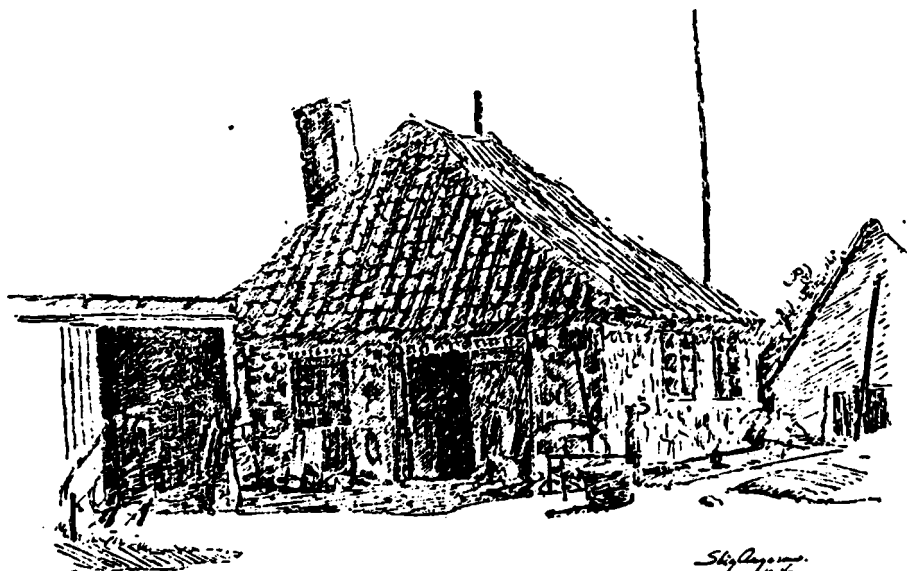
Kirstine hørte aldrig fra ham, og den 25. januar 1878 giftede hun sig med matros Henning Peter Henningsen fra Assens, og må have betragtet Lars' far, den troløse karl, Hans Christian Madsen som død.

Vi vil håbe, han fandt lykken.

Et jeg Andetragende til Hans at med
 Samfundet til det af Hustru Kirstine
 Marie Hansens fidele (Længselsskilt),
 29 August 1868. Mindebetænkning og Lønning om min døde far
 Barløse d. 28. September
 1868.
 Dit Kærligt Brev

Hans Peter Hansen
 Jørgen Christian Larsen

Hans Christian Madsen

Ane nr.5. probandernes farmor Kirstine Marie Hansen

I en indberetning fra midten af det nittende århundrede om Kerte sogn hedder det: "Sognet har 330 tdr.fri hovedgårdsjord, og 296 tdr.tiendepligtig. Ved folketællingen 1.februar 1840 var der 947 beboere. Beboerne er for det meste brave og skikkelige, men ikke velhavende".

Her blev Kirstine Marie født den 11.august anno 1846, som datter af smeden i Faurskov by, der ligger på den sydvendte skråning ned mod den smukke Brändeådal, der mod nord er beskyttet mod vinden af de sidste rester af den i gamle dage berygtede Visenbjerg røverskov.

Hendes far, Hans Simon Larsen var selv født i Kerte i 1818. Moderen Christiane Nielsdatter var fra nabosognet Tanderup lidt længere nede ad åen.

Tilsyneladende boede de ret ensomt ca 500 m udenfor selve byen, men her som overalt i landet var det sådan, at alle mennesker mødtes hos smeden. Bonden, der skulde have sin hest skoet mødte med en karl og en pægl brændevin, konerne, der skulde farve tøj, kom og fik de sorte spåner fra essen og det gule affald fra slibestenen, og med dette materiale farvede de tøjet lavendelblåt.

Her kom folk også selv om de ikke havde andet ærinde end at høre nyt. Og på Fyn kaldte man smeden den sorte avis.

Her midt i den skønneste natur, og alligevel midt i begivenhedernes centrum, voksede Kirstine Marie op til den muntre klang af de forskellige hamres dans på jernet og ambolten.

2 mindre brødre fik hun, Niels i 1848 og Hans Clemen i 1853, men foruden dem havde hun fætre og kusiner lidt højere oppe ad bakken mod nord, hvor hendes faster Christiane og onkel Anders boede i Nyfæstehuse, i et hus de havde overtaget efter Kirstine Mariens farmor Dorteia Hansdatter, der nød sin aftægt her hos sin datter. Der var 4 børn i huset, og forresten har der nok været familie til alle kanter, da familien havde holdt til i sognet i generationer.

Hendes farmor havde været gift 3 gange, og hav-

de mindst haft 5 børn, så på den måde var hun kommet i familie med næsten hele egnen.

Den 30. september 1860 blev hun konfirmeret i Ker-te kirke, der er kendt for det mærkelige fritstående tårn. Hun var en dygtig pige. UG fik hun i kundskaber og MG i opførelse. Hun var ikke usædvanlig artig, og nu gik hun ind i den farlige alder.

Det var dengang kutume, at efter konfirmationen skulde alle årelades 2 gange om året. Det blev regnet for sundt og nødvendigt, ligesom at gå til alters, men ude på landet havde man hverken læge eller barber. Her var det smeden, som tog affære, så der var altid en strøm af unge mennesker, som sikkert var i stads-tøjet i dagens anledning.

Kirstine har nok jævnligt været genstand for kundernes kurtmageri, og en dag var der en flot fyr i ter-net vest og med porcelænspipe i munden, der bedårede hende. Niels hed fyren, og Maren kom frugten til at hedde. Kirstine Marie kom til at sidde med smerten. Han var over alle bjerge.

Nu skulde man tro, hun var blevet klogere, men 2 år efter kom hun i ulukke igen. Tjenestekarlen Hans Christian Madsen fra Bred Mose i Vissenbjerg sogn nær-rede hende også, og den 29. august nedkom hun med søn-nen Lars, og hendes chancer i tilværelsen var blevet yderligere forringet. Hans Christian vilde godt nok vedkende sig faderskabet, men han rejste til Amerika og kom aldrig hjem igen. Han sendte heller ikke bud efter Kirstine Marie.

I 1870 finder folketællingen hende i barndoms-hjemmet, 24 år gammel med en datter Maren Nielsen på 4, og en søn Lars Madsen på 1 år. Vi ved ikke, hvad hun har foretaget sig i de følgende år. Sandsynligvis har hun taget tjeneste i Assens, men nu har hun lært at passe på sig selv. Børnene har hun sikkert ladet bo hos deres bedsteforældre.

I 1878 blev hun så den 25. januar gift hjemme i sognet med matros fra Assens Henning Peter Henningsen.

Da han måtte søge sit og familiens udkomme til søs, er Kirstine Marie i 1880 igen flyttet hjem til far og mor i smedien, hvor hun nu har endnu en søn, Hans Clemen Henningsen på 1 år.

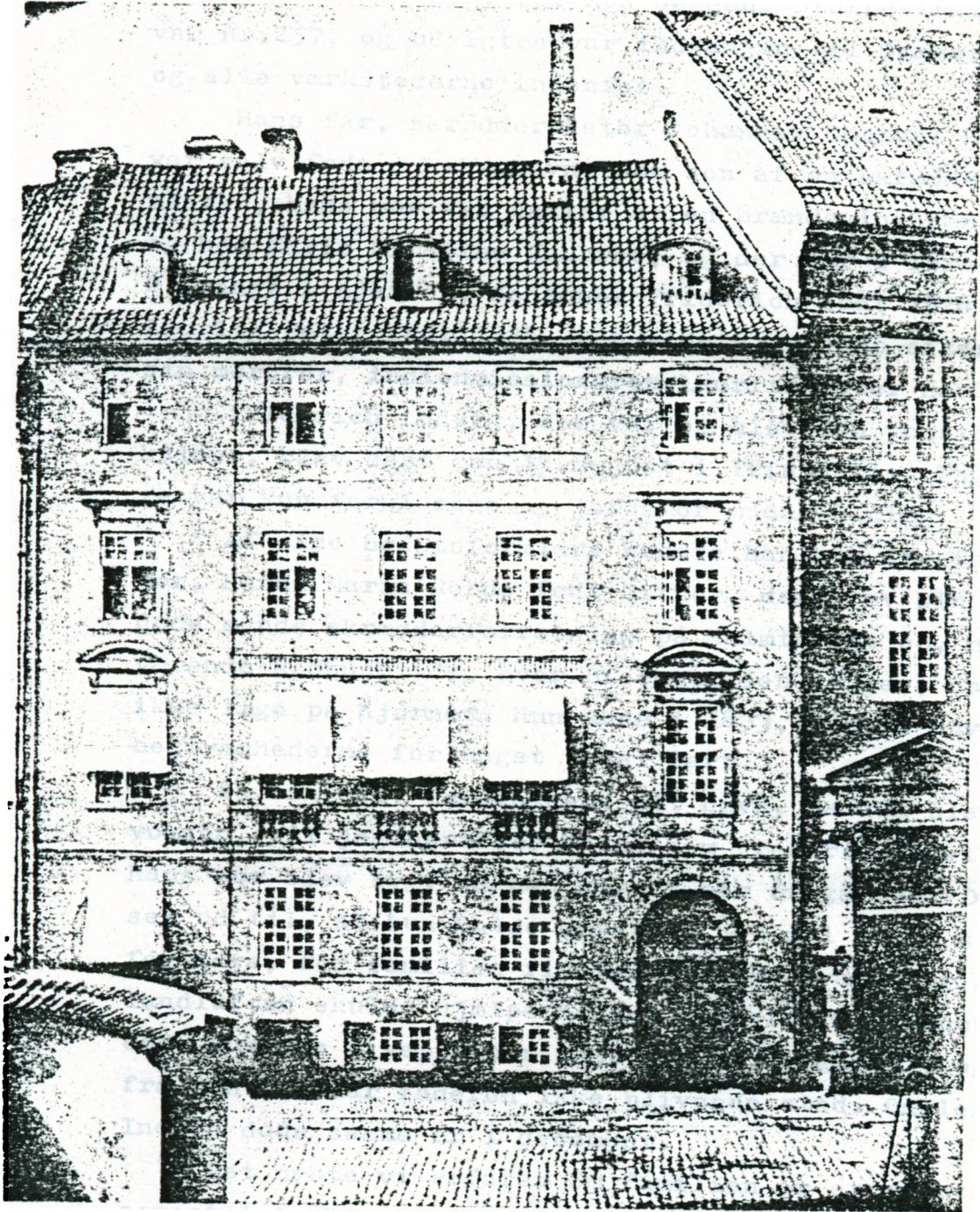
Lars bor hjemme endnu, 11 år gammel, men Maren er kommet ud at tjene.

Kirstine Maries forældre er ved at blive gamle. I 1883 mister hun sin mor Christiane, der blev 71½ år gammel. Det er sidste gang hendes far kaldes smed. I næste folketællingsliste kaldes han vejmand, og Kirstine Marie er enke og sin fars husholderske.

Henning Peter Henningsen var død 1888, og Lars var nu også flyttet hjemmefra. Han havde vel ved sin konfirmation i 1882 fået en skibskiste, som en fin påmindelse om, at nu kunde han sejle sin egen sø. Sådan gjorde man på Sydfyn, og hans stedfar har nok kendt den tradition, for vi har en skibskiste efter Lars Madsen, og vi ved også, at hans bror Hans Clemen gik til søs.

Den gamle smed og vejmand Hans Simon Larsen holdt ud 3 år endnu, til Hans Clemen blev konfirmeret, så døde han i en alder af 75 år. Blandt hans efterladenskaber bør nævnes et egetræschartol, som havde tilhørt hans far, der også havde efterladt sig en gammel bibel fra 1588, Frederik den II.s bibel, en mærkelig ting at finde i en fatig landsbyhåndværkers bo. Biblen er stadig i slægtens eje, idet den gik i arv først til Kirstine Marie, så til hendes søn Lars, fra ham til sønnesønnen Jens Michael Rohde Madsen, hvis ældste søn, Jens Erik nu værner om det gamle klenodie, som har kunnet følges gennem 6 generationer tilbage til 1820, men sikkert må kunde følges endnu længere.

Kirstine Marie flyttede på sine gamle dage ind til købstaden Assens, hvor hun vogtede strengt over sin yngste datter Nielsine Christiane Henningsen, der var født 1884 og altså 9 år gammel, da bedstefar døde. Hun blev boende hos sin mor til dennes død den 22. september 1927. 81 år blev hun. Hun blev begravet på Assens gamle kirkegård. Hendes datter var fyldt 42, men hun blev alligevel gift med Laur. Christiansen og levede mange gode år med ham, idet hun blev endnu ældre end sin mor.

STØRRESTRÆDE

Ane nr.6: probandernes morfar Friderich Ludvig Rohde

Friderich Ludvig blev født i København den 22. juli 1826. Hans fødested lå i det nuværende Holmens Kanal lige overfor den smukke gamle Nationalbank, som nu er revet ned. Det hed dengang Størrestræde og var nr.257, og udsigten var indgangen til Gammelholm og alle værkstederne indenfor.

Hans far, skræddermester Johannes Emanuel Rohde var selv født i København, som søn af en skræddermester, hans mor var datter af en brændevinsbrænder og hed Marie Kirstine Haubroe, og der var i forvejen 2 drenge i hjemmet, Johannes Friderich født 1824 og Lauritz Peter født 1825. Den sidste opkaldt efter sin morbror, indienmissionæren Lauritz Peter Haubroe.

Friderich Ludvig, der var og blev den yngste af kuldet, blev døbt den 18.august i Trinitatis. Fædre var kun forældrene og jordemor madam Olding.

Af sine bedsteforældre kendte han kun sin farmor, Hanna Maria Rohde født Eitner, der drev sin afdøde mands skrædderforretning på Halmtorvet 60, nuværende Rådhusplads, hvor BT-centralen ligger, dog ikke lige på hjørnet. Hun døde i 1833, men da havde begivenhederne forlængst taget fart.

Da han selv fordanskede sit navn, da han blev voksten, vil jeg herefter kalde ham Frederik Ludvig. Hans mor blev syg, da han var et par år gammel. Det ser ud til, at hun havde arvet en hel del efter sine forældre, for familien flyttede til Bagsværd for at landluften skulde hjælpe hende, men efter 18 måneder døde hun den 9.september 1830 kun 35 år gammel, og fra den tid har faderen ikke blivende sted. Onklen i Indien døde samme år i december.

Det næste vi erfarer om familien er et avertissement i Aarhus Stiftstidende den 28de April 1831: "Søndagen den 1ste Mai 1831 aabner Undertegnede Restaurationen i sin tilkøbte Gjæstgivergaard paa Middegade No.53, hvor dagligen beværtet med varme og kolde Spise- og Drikkevare til billigste Priser. Den prompteste Opvartning forsikkres. J.E.Rohde."

Desværre var der en lokalkendt mand, der startede samme dag, og som synes at have fordrevet familien

Rohde, før den overhovedet fik fodfæste i byen. Måske var det dog faderens sorg, der ikke lod ham få ro, men drev ham fra sted til sted.

Frederik Ludvig, der kun var 5 år i 1831, har ikke lært meget jysk på det halve år, eventyret varede, og han havde ellers jyske aner.

I 1834 finder vi familien i den 3.gård i Bronshøj, hvor Frederik Ludvigs far er forpagter 45 år og enkemand. Den ældste bror Johannes Friderich er borte, muligvis på kostskole, for han dukker op igen mange år senere. Og de har fået en husholderske Christiane Møller på 33 år, og gården har desuden 3 karle og 2 piger. Det skulde nok være muligt at få en tilværelse ud af det her, men Frederik Ludvigs far var en urolig sjæl.

Endnu var familiens omtumlen ikke afsluttet. Nu flyttede de til Gjærning by, Heerslev sogn syd for Roskilde fjord, stedet med den berømte Lindenberg kro, der er kommet på frimærker. Herfra brød de op igen i 1837 for at tage til Hornbæk, skræddermester Rohde med 2 sønner, nu 13 og 11½ år, og adopteret datter Christiane Møller, der angives at være født i Skjelskør.

Nu endelig synes faderen at falde til ro. Heroppe ved Sjællands nordkyst, der snart efter skulde blive opdaget af kunstnerne og senere af borgerskabet, slog den nu snart 50årige enkemand sig endelig til ro, som en slags pioner.

Storebror Lauritz Peter bliver konfirmeret 1839 og uden at være tynget af sin navnelighed med sin lærde onkel stikker han til søs. Han har arvet faderens urolige blod.

I 1841 er det Frederik Ludvigs tur til at blive konfirmeret, og den 3.søndag efter påske får han karaktererne: MG for kundskab og Roesværdig for opførelse. Han bliver hjemme i endnu 2 år, hvor han lever med i fiskerlejets tilværelse, som dog aldrig helt bliver hans. Den 2.maj 1843, da han er 17 år gammel drager han af til København som skomagerlærling, og hans gamle far tager endnu et plejebarn, den 8årige Rolf Lemvig, født i København.

Frederik Ludvig Rohde havde en hofteskade, måske en discusprolaps, som blev afgørende for hans erhvervsvalg. Det var meget almindeligt, at drenge, der på den ene eller den anden måde var handicappede, blev skomagere, men sådan har det ikke altid været. Skomagerne skal endda have været et særlig krigerisk folkefærd, selv om alle håndværkssvende i gamle dage gik med kårde og var raske til at bruge den i en snæver vending.

Skomagerne havde en særlig tradition, en særlig fornem tradition. Skomagernes idol, Hans von Sagan var en skomagersvend, der havde ladet sig hverve til soldat i korstoget mod de hedenske Lithauere i 1370. I slaget ved Rudau nær Königsberg var fanebæreren Henning von Schindekopp faldet. Kampen havde været hård, og den tyske hær havde været meget hårdt trængt. Nu syntes alt at være tabt. Den tyske stormesters trøpper begyndte at vige. Da var det Hans von Sagan sprang til og greb det faldende banner, og idet han opmuntrede sine kammerater, førte han den tyske hær til sejr, trods det han blev hårdt såret i det ene ben, der bagefter måtte sættes af. Til tak blev Hans von Sagan adlet, og som motto valgte han "Ich wollt'es weiter wagen". Alle skomagere fik lov til at føre den flakte kejserørn i fane og segl, hvad de har gjort til den dag idag, men til minde om denne dåd har skomagerne også til denne dag sat en etbenet soldat på toppen af deres velkomstpokal med en fane i hånden, hvorpå der står Hans von Sagens valgsprog.

Da jeg første gang så billedet af en sådan pokal med den etbenede tinsoldat, kom jeg til at tænke på H.C.Andersens eventyr: "Den standhaftige Tinsoldat", og jeg har fundet så mange ligheder mellem faderens historie og tinsoldatens historie, så jeg ikke er i tvivl om, at den standhaftige tinsoldat er H.C.Andersens far i forklædning. Måske er Hans Christian endda opkaldt efter Hans von Sagan.

Men det var bare et sidespring. Frederik Ludvig Rohde blev ikke soldat, men skomager.

Lad os en gang se lidt på, hvordan sådan noget kunde gå for sig.

Haandskomagerværksted. „Den gamle By“, Aarhus.

Læretiden begyndte den gang i lavstiden med en prøvetid, og var den forløbet til parternes tilfredshed, fandt der en indskrivning sted i lavets protokol ofte ved et lavsmøde, holdt for åben lade, hvor lærlingen og hans forældre mødte og gjorde rede for hans fortid. Han skulde være ægtefødt af ærbare forældre, og helst af god gammel slægt. Hvis lærlingen nu viste lyst til faget, og ingen i lavet havde noget at indvende, kunde læretiden begynde, der kunde være 5-6 ja 8 år, alt efter mesters vederlag.

Lærlingen var nu optaget i mesters husstand og hørte udelukkende denne til. Han var undergivet hans opdragelse og behandling. Mild var den sjældent. Arbejdstiden indenfor skomagerfaget var fra 5 morgen til 10 aften, og så måtte lærlingen tit sidde på trappestenen og vente på, at svenden kom fra værtshus, så han kunde hjælpe ham af tøjet, hvis han var fuld.

Lærlingen skulde holde varmen vedlige, og pudse lyset, i den tid man arbejdede ved lys. Det skete fra 8 dage før Mikkelsaften og til fastelavn. Mikkelsaften blev der holdt et lysegilde. Lærlingen skulde også gå byærinder for mester og madammen og for svendene, han skulde gøre rent og rydde op på værkstedet, ofte passe svin og/eller børn. Prygl fik han for et godt ord både af mester, madam og svende, og han blev ikke skånet i nogen henseender.

Lærlingen havde ingen rettigheder, blev ikke regnet for nået, skulde tåle alt og turde knap følges med en svend på gaden.

Det var en hård tid, men var den ikke forædlende, så lærte den ham i hvert fald at klare sig i en snævet vending. Han lærte at lide i stilhed og finde udvej for hævn. Den dreng, der nåede helskindet frem til den forjættede svendeindvielse, var hverken blødsøden eller rådvild.

Svendeindvielsen var det store vendepunkt i livet. For skomagerne var den ikke så indviklet. Der var ikke nogen gruss, der skulde læres, men lærlingen måtte give tobak og punch.

Noget mere konkret ved vi ikke om de godt 11 år, der går, for vor ven Frederik Ludvig Rohde dukker op

igen indenfor vores synsfelt. Det er ellers 10 år af stor betydning for hans udvikling, men måske får vi en dag fat i den periode også.

Frederik Ludvig Rohde dukker op i Helsingør i 1854, hvor han den 23.november opnår borgerskab som skomagermester ifølge borgerskabsprotokollen. Den 29.samme måned og igen den 2.og 4.december har han indrykket følgende annonce i Helsingørs Avis: "At jeg har etableret mig som Skomagermester her i Byen er jeg herved saa fri at bekjendtgjøre. F.L.Rohde, Hj.af St.Anne-og Sudergade 158, i Stuen ind ad Porten. Helsingør, d.29de Novbr.1854."

Når Frederik Ludvig Rohde, der var født i København og udlært samme sted, fandt på at slå sig ned i Helsingør, var det, fordi hans fars brødre så at sige havde invaderet Helsingør.

Først var det garvermester Fridrich Wilhelm Rohde, der en gang i 1820erne blev ansat hos en fætter eller en onkel Palle Ferdinand Rohde, der også var garvermester. Han blev gift og fik børn, og børnebørn, mange. Han blev kirkevæрге for Mariæ sogn, borgerrepræsentant, festkommitemedlem ved maj- og grundlovsfesterne i Egebaksvang mm. Hans søn, garvermester Hans Jens Michael Rohde var ligeledes kirkevæрге ved S.Mariæ efter sin far og desuden officer ved det borgerlige brandværn, så han måtte undslå sig, da han blev valgt til også at være borgerrepræsentant.

Den anden onkel var toldassistent Matthias Christian Rohde, som vi ikke ved andet om end hans fødsel og død.

For det tredje var der overkirurg Palle Ferdinand Rohde, der sikkert må være opkaldt efter den fornævnte garvermester af samme navn. Også han indtog en vis position i byen. Han blev som sin bror valgt til borgerrepræsentant, han sad i sundhedskommissionen og i bestyrelsen af Borgervæbningsfonden mm. En af hans døtre var gift med Johan Arnold Unna.

En bror til garvermester Hans Jens Michael Rohde var tømmerhandler Frederik Ferdinand Rohde, som vist havde en ganske betydelig forretning.

Endelig var hans fætter, lægen Jens August En-

gelbrecht Rohde, søn af **gantør** ved Runde kirke i København Jens August Frederik Rohde, en årrække ansat ved Øresundshospitalet som underlæge, til sygdom tvang ham til at søge sin afsked.

Familien var solidt placeret og godt repræsenteret i byen, så det var ikke helt i blinde, da Frederik Ludvig Rohde tog borgerskab i Helsingør.

Faktisk vrimler Helsingør Avis i en årrække med notitser, hvor navnet Rohde forekommer.

En ting ved vi om den periode, hvor Frederik Ludvig er borte for os. Den 8. september 1850 har han været til sin brors begravelse i Hornbæk. Den forsvundne bror har studeret, så han var kandidat og overlærer, trods sine unge år, men nu døde han under hårde lidelser, som faderen skriver i dødsannoncen.

I juni 1856 averterer han efter en honnet skomagervend. Samme efterår flytter han til S. Annegade nr. 158. Det er samme husnummer som før, men indgangen er nok flyttet.

Den 24. juni 1857 gifter han sig i S. Olai kirke med pigen Jensine Evaldine Wilhelmine Fæster, der er 3 år ældre end han. Der nævnes ingen forlovere.

Året efter findes han ansat til skat således: 32 portioner på næring og 2 portioner på formue og lejlighed. Ansat indtægt 600 rdl.

Den 28. september samme år føder Jensine ham en søn, der får navnet Marius Ellekjær Wilhelm Rohde og dør 2 dage gammel. 14 dage efter dør hans kone.

Dødsannoncen i Helsingørs Avis den 13. oktober så således ud: "At Gud fandt det rigtigt den 11te October at bortkalde min elskede Hustru Jensine Evaldine Wilhelmine Fæster, efter $1\frac{1}{4}$ års lykkeligt Ægteskab bekjendtgjøres herved af hendes efterladte Mand. ..." - og takkeannoncen den 16.: "Hr Provst, Ridder Heiberg takkes inderligt for den ved min Kones Baare holdte, skjønne og trøstende, og for mig uforglemmelige Tale; ligesaa takkes mine Hrr Laugsbrødre for Opfyldelsen deres besværlige Pligt. Jeg takker Enhver, som beviste min Kone den sidste Ære, ligesom ethvert beviist Deeltagelsestegn skal blive mig i taknemmeligt Minde. F.L.Rohde."

Den 2. maj 1859 flytter han til Axeltorvet 309 til

vognmand Hansens gård, hvor han anbefaler sig på det bedste. Dette hus, der lå på hjørnet af den lille, korte Kampergade var blevet bygget 1846-47 af dengang garver Georg Hansen. Huset var på 3 etager og var det anseligste på torvet.

Den 3.september og igen den 5.og 6.og 7. averterer han efter "en skikkelig Dreng antages i Lærestrax eller til 1.Novbr."

Under de nye forhold fik han nu også plads til sin gamle far, der ved folketællingen 1860 ses at bo hos sønnen, der på dette tidspunkt også har 2 læredrenge, Anders Peder Jensen og Anders Josefsen.

Den nye adresse var nok fin og anelig, men sikkert også for dyr, for den 28.april 1860 er han igen flyttet til hjørnet af Sudergadeh og S.Annegade og anbefaler sig...

Næste sommer begynder et nyt kapitel af hans tilværelse. Men lad os se lidt på en side af hans hverdag, som forekommer os idag ret makaber.

"Sort farves hver dag". Sådan stod der i alle farveriers vinduer i gamle dage, og når man ser en gang, hvor tit et menneske i gamle dage havde brug for det sorte tøj, kan man ikke undre sig. Vi tager perioden efter at Frederik Ludvig Rohde har slået sig ned i Helsingør. Vi ser bort fra alle de gange, han har skullet ud at synge over lig, enten på lavets vegne eller med Håndværkersangforeningen, som vi også skal vende tilbage til.

Den 24.januar 1857 er det en kusine, og igen den 16.marts en kusine. Den 7.april 1857 er det en onkel, den 30.september 1858 en søn og den 11.oktober en hustru. Året efter den 8.november er det en onkel. Næste år den 22.november en niece. I 1861 er der 2 begravelser, den 20.oktober en søn og den 11.november en onkel. Den 22.november 1862 er det hans far, som var den sidste af sine brødre, og den 23.december 1862 var det en fætter. Når dertil kommer alle de slægtninge, jeg ikke har fundet, samt venner og naboer, så er det ikke så sært, hvis nogen skulde have farvet sort. 11 kendte familiemedlemmer begravet i løbet af 6 år, og det var kun dem af navnet Rohde.

Frederik Ludvig Rohde havde siddet enkemand i henved 3 år, da han indgik ægteskab på ny. Han var nu en mand på 35 år, og det er ikke godt for mennesket at være alene, og da så en sød ung pige krydsede hans livsbane...

Den 8. august 1861 blev skomagermester og enkemand Frederik Ludvig Rohde gift med jomfru Gjertrud Jensine Hansen, der var 21 år gammel. Forlovere var købmand Julius van Mehren og slagtermester August Breiting. Vielsen foregik i S. Mariæ kirke efter at brudgommen den 7. havde forevist skifterettens bevis.

Gjertrud, eller Jerdred, som hun hedder på Sjælland, var fra Helsingør. Hendes far var landsbyskrædder Hans Andersen, og i arkivalierne kaldes hun skiftevis: Hansen, Andersen og Hansdatter, indtil hun bliver gift. Moderen Ane Nielsdatter var fra Græsted i Gribskov.

"Ich wolt'es weiter wagen", sagde Hans von Sagan, og de ord gjorde Frederik Ludvig til sine.

Allerede i oktober fik hans kone en lille søn, Johannes, der dog døde 7 dage gammel. Det er nok ved den tid, de adopterer drengen Jens Niels, der er fra o. 1859. Det er ham der senere emigrerer til Australien. Men, som man ofte ser, når der først er et barn i huset, skal der nok komme flere.

Først døde imidlertid den gamle skræddermester og gæstgiver, forpagter og skolelærer, Johannes Emanuel Rohde 73 år gammel af alderdomssvækkelsen 22. november 1862.

Så fik Gjertrud en søn, som den 19. april 1863 blev opkaldt efter sin farfar. Den 20. juni 1865 kom pigen Marie Kirstine, så kom i 1868 drengen Lauritz Peter, døbt 23. august, i 1871 pigen Ida Elisabeth, i 1876 pigen Hanne Julie Bolette, der kun blev 3½ måned, før hun blev begravet ved siden af sine 2 små brødre. I 1877 fødtes Emma Anna Jensine og endelig i 1880 den sidste, Frederik Ludvig junior, der som voksen emigrerede til USA.

I 1863 var familien flyttet til S. Annagade 79-80 for at få plads til børnene, og derfra, uvist hvornår til S. Annagade 180a-b.

Denne sidste adresse er Helsingør Håndværker-

Sangforenings ejendom, og der er næppe tvivl om, at Frederik Ludvig Rohde har haft et eller andet embede indenfor foreningen.

Han havde en smuk, lys og lyrisk tenor, og på den tid forstod man at værdsætte en god stemme, da man ikke kunde hjælpe på det med tekniske hjælpemidler.

Denne sangforening var et meget aktivt og levende foretagende, der altid havde en masse arrangementer på bedding.

Helsingør havde gamle traditioner for teater, musik, dans, ballet, operette osv. Der var fra gammel tid flere teaterforeninger, der dels spillede diletant, men som også hentede skuespillertrupper til byen.

Dertil kom Skydeselskabet og andre selskabelige foreninger, der kæmpedes om publikums gunst, og som arrangerede udflugter om sommeren til lands som til vands.

Blandt disse foreninger indtog Helsingørs Håndværker-Sangforening en betydelig plads, og man finder jævnlig foreningens avertissementer i aviserne.

Det kunde være en "Aftenunderholdning & Vauxhall i Marienlyst Slotshave," afsluttet med et fyrværkeri, eller en "Maskerade i Theatret". Det kunde også være en "Lysttur til Helsingborg og Ramløse", (bemærk den danske stavemåde), eller et "Assemblé i Skydeselskabets Locale", evt. en "Aftenunderholdning i Theatret". Der var selvfølgelig også den "ordinære Generalforsamling i Theatrets Restaurationssal". Der var meget at passe for herrerne, men damerne var heller ikke ledige. De afholdt "Bazar" til fordel for trængende håndværkere og disses familier.

Frederik Ludvig Rohde havde valgt et af de fag, der først blev ramt af industrialiseringen. I hans ungdom var det et godt fag, der kunde give sin udøver et godt udkomme, et solidt erhverv. Men som tiden gik blev det ringere og ringere, og det er vel baggrunden for at han i oktober 1882 deponerer sit borgerskab.

Helt galt har det nok ikke været, for i marts 1883 skriver guldsmed Wald. Sølver til ham i anledning af at han ønsker at afholde en udstilling af egne fa-

brikata, og henvender en ærbødig forespørgsel til "Dem, for hvem jeg oftere har havt den Glæde at arbejde", om han vil låne sit sølvtøj ud til en sådan udstilling. Hvad det er blevet til, er ikke let at vide, men Frederik Ludvig må dog have haft en hel del sølvtøj, hvis der skal være nogen mening i henvendelsen.

Ved den tid er de flyttet til Lundegade 10.

Den 7. august 1884 bringer Helsingørs Avis en historie til torvs, der nok har voldt familien nogen bryderier. Der stod: "Imorgen kan Hr. Skomager F.L. Rohde og Hustru fejre deres Sølvbryllup. Ægteparret, der har havt 10 Børn, nyder almindelig Agtelse, og Hr. Rohde har i de sidste 11 Aar været Retsvidne."

Det var 2 år for tidligt, og de har nok ikke haft noget i huset til de gratulanter, som nu må være troppet op. Der har været vild forvirring i det lille hjem.

I marts 1885 tager han borgerskab som høker, idet han dog frasiger sig ret til udskønning, men i april 1888 opsiger han det igen "indtil videre".

Vi kan kun gætte, men det er nok, fordi hans kone er syg. Hun dør i hvert fald den 22. december 1888 af cancer i kæben, sikkert efter forfærdelige lidelser, kun 48 år gammel. Det har været en stille jul det år, men en lettelse for alle.

Det er en lidt trist forsamling vi finder i folketællingen 1890 i Peter Frandsensstræde 1 i Helsingør: Frederik Ludvig Rohde 63 år enkemand, Lauritz Peter Rohde 22 år ugift kontorist, Emma Jensine Anna 12 år ugift datter (sikkert husholderske), og Frederik Ludvig Rohde 9 år ugift søn.

Jens Niels 31 år var borte, Johannes Emanuel 27 år borte, Ida Elisabeth 21 år måske allerede gift med sin malermester i København.

Marie Kirstine var ude at tjene, men i hvert fald endnu i byen.

Frederik Ludvig Rohde senior blev 72 år gammel. Han døde den 12. juni 1899 på sin bopæl Esromvej 337, og blev begravet den 17.

Med en svag krop havde han arvet sin fars urolige sind. Han flyttede ofte, men måtte holde sig i

den by, han havde slået sig ned i. Han var en retskaffen mand, der i en årrække kunde bruges som retsvidne, men han havde også sine drømme, næret af musikken og sangen. Han samlede på sølvtøj, ved vi, og i hans efterladenskaber var der en smuk bog med kostbare kobberstukne portrætter af ballettens internationale stjerner, en engelsksproget ballettens historie, der nu er i hans datørdatter Emma Ternlevs besiddelse.

Ane nr.7: probandernes mormor Gjertrud Jensine Hansen

Nejlinge er en lille by i Helsinge sogn, der ligger i en natur, som der ikke findes magen til i Danmark. Mod vest ligger Arresøens spejl og blinker i solen eller ser truende ud i mørkt og gråt vejr. På alle andre sider rejser skovene sig med deres grønne mure i kortere eller længere afstand, og bare 4 kilometer borte selve det store Gribskov-massiv. Kulsvierlandet.

Her bor det folkeslag, der igennem århundreder var forkættret af de omliggende sogne, men som ved deres optræden i krigen 1848-50 vandt en sådan hæder, at alle Nordsjællændere nu brovter af deres kulsvierblod.

Her i Nejlinge hos parcellist og skrædder Hans Andersen og hans kone Ane Nielsdatter kom hun til verden den 13.november 1840 og fik 22.søndag efter Trinitatis i Helsinge kirke navnet Gjertrud Jensine Hansdatter. Sådan står der i kirkebogen, skønt loven om faste slægtsnavne allerede kom i 1826, men det er ikke enestående, så lad os ikke fortabe os i det.

Varmt vand skulde der til ved en fødsel, og den blå tørverøg har stået som en svovlet sky i hele køkkenet, mens fødselen stod på. Mørkt og koldt har det nok været, da skrædderen tog afsted efter jordemoderen, og skovene har stået mørke og dystre rundt om som fjerne bjergkæder under en blyfarvet himmel.

I bilæggerovnen buldrede bøgeknæderne. Jordemoderens og hendes hjælperes stive skørter fejede lergulvet. Tallepråsene viftede i lufttrækken. Det knirkede fra vippebrønden, hver gang en af pigerne var ude for at hente en spand vand mere.

Gjertrud Jensine eller Jerdred, som hun hedder på sjællandsk, var sin fars førstefødte, men moderen, som havde været gift før, havde i sit første ægteskab 4 børn: Kirsten på 10 år, Mads på 8, Lars på 6 og Larine på 3 år.

Det slog til, ligesom til skrædderens barsel, hvor de åd barnet med. Sådan sagde man i gamle dage, og selv om det betød den brødbund, maden var serveret

på, så fortæller det i alle tilfælde, at i folks be-
visthed gik det småt til hos skrædderen, og det er
nok heller ikke bare løgn.

Dertil kom, at landsbyskrædderen måtte tage en
del af sin løn i naturalier, nemlig ved at spise på
den gård, hvor han til enhver tid havde arbejde, og
det betød så, at familien sjældent så deres far,
undtagen når han en gang imellem kom hjem med penge
og mad til konen og børnene.

Jerdred voksede nu op her, i landet bag skove-
ne, som sin mors femte barn, men sin fars første.
Der kom en lillebror Lars, da hun var 6 år.

Da hun skulde til at gå i skole, er hun nok be-
gyndt i rytterskolen i Nejlinge, hvor hun har gået,
til hun var 11 år.

Vi kender kun hendes mors forældre, gårdmand
Niels Hansen og hustru Kirsten Ipsdatter fra Græsted-
Mårum, men vi ved ikke, hvornår de levede og døde.

Til maj måneds skiftedag 1851 flyttede Jerdred
og hendes familie fra Nejlinge til Dønnevælde i Græ-
sted sogn. De flyttede fra la Cour, som de havde boet
hos, og stemningen har nok været høj hos børnene. Det
var jo en hel skovtur.

I Dønnevælde var de lige så tæt omgivet af skov
som før i Nejlinge, men deres udsigt gik den anden
vej, mod solopgangen i stedet for mod solnedgangen, og
i klart vejr har de nok kunnet se Kullen.

Jerdred har måttet bytte skole og har gået de
sidste år af sin skoletid i Græsted skole, hvorfra hun
så er blevet konfirmeret den 15. april 1855 i Græsted
kirke.

Mens Jerdred boede hjemme, har hun og hendes søs-
kende sikkert bidraget til husholdningen med nogle af
de småarbejder, der traditionelt tilfalder kvinder og
børn her i skovdistrikterne.

Først og fremmest har de samlet kvas i skoven til
opvarmning af huset i vintertiden og kogning af deres
mad hele året rundt, og hun har nok lært at indsmugle
en klods eller to i kvasbunken, før hun slog en strikke
omkring den og bar den hjem.

Måske har de lært at binde koste, som kunde af-sættes på torvet i Hillerød eller Helsingør.

Moderen har nok tjent noget ved at spinde og karte og ved at strikke strømper for folk.

En indsidderlejlighed bestod den gang gerne af en stue, et "stese" og et lille spisekammer. Stuen, der var både opholdsstue, spisestue, soverum og lejlighedsvis værksted, var i regelen meget lavloftet, så en velvoksen karl måtte passe på bjælkerne. Men så var det også lettere at fyre op.

Der var tapet på væggene ned til vinduernes underkant og ellers kalket med blålig karbidkalk. Gulvet var lerstampet. Gardinerne indskrænkede sig til en hvid kappe med en blondekant.

Møblerne var ofte lavet af en lokal snedker. Der var hos de fleste en seng, en slagbæk, evt. en vugge, et bord og nogle få stole. Ofte måtte børnene stå op og spise. En kommode, et klædeskab, en lågkiste og en spinderok fuldendte inventaret.

Der boede i mange år en urmager Nielsen i Græsted, så så i hvert fald nogle af beboerne må have haft et vægur. I vindueskarmene stod naturligvis en myrte og de ellers populære blomster som: flittiglise, pelargonie og fiksia. I steset en S.Hansurt, hvis der var unge piger i huset, og så var der strøet hvidt sand på gulvet, som helst skulde hentes ved Hvidekilde i Gribskov.

I steset var gulvet lagt med stenspikning. Det var samtidig entre, og man kom ind ad en halvdør. Her blev maden lavet på den åbne skorsten, og herfra førte en dør til spisekammeret og en til stuen.

Der var ikke meget at holde i sådan en lille lejlighed, men når sengen var redt og dækket med et bomuldstæppe, når bordpladen og låget på slagbænken var skuret, og der ellers var "sat til side", som man sagde, og gulvet fejret og strøet med frisk sand, var der pænt og hyggeligt, og når der om vinteren var god ild i bilæggen, og man samledes omkring tællepråsen, var man akkurat lige så lykkelig eller utilfreds, alt efter ens temperament, som folk er idag i deres velstand.

Skrædderen har nok ikke været på tørvearbejde, da han vel har kunnet få en del af sin skrædderløn i form af tørv, men det er ikke umuligt, at konen og børnene

har måttet tage en tårn i tørvemoserne med at stakke.

Vi ved ikke om Jerdred flyttede med, men i 1855 flyttede hendes familie til Nyrup overdrev tæt ved Snekkersten, syd for Helsingør, men det er nok sandsynligt, at det er der fra, hun er kommet til Helsingør. Dette nye hjem lå i et uroligt område, hvor der forekom mange overfald på landevejen, så det var ret farligt at færdes, hvis man havde noget af værdi på sig. Således huserede der i tresserne 3 røvere i Nyrup hegn og gjorde vejene usikre.

Men lad os nu se, om vi kan finde Jerdred igen.

Hun rejste til Helsingør, som hun må have kendt fra tidligere torvebesøg. Denne spændende, livlige, verdensberømte havneby, der dengang for søfolk betød det samme som "linjen" idag. Man var ikke rigtig fuld-befaren, før man havde været fuld i Helsingør og været i slagsmål på skibsbroen. De mange fremmede søfolk, som skulde bruge deres hyre, lokkede en masse handlende til, og der er ingen tvivl om, at Jerdred har siddet med bærkurve på torvet.

Måske er det der, hun fandt sin tilkommende. Han boede faktisk på Axeltorvet så sent som i 1860, og senest i 1860 har de fundet hinanden.

Det har måske været hans sang, der har forlokket hende. Han havde en smuk tenorstemme, som han brugte i håndværkersangforeningen og i kirken, men sikkert ikke mindst i værkstedet over sit arbejde. Man sang til sit arbejde i gamle dage.

Han var enkemand og skomagemester, 35 år gammel og havde en hofteskade. Hun var 21, da vielsen foregik i S.Mariæ kirke mellem Frederik Ludvig Rohde og Gjertrud Jensine Hansen. Igen patronymikon, men nu i moderniseret form. Forlovere var for brudgommen købmand Julius van Mehren og for bruden slagtermester August Breiting, som måske har været hendes arbejdsgiver.

De havde som sagt kendt hinanden et stykke tid, for allerede et par måneder efter nedkom Jerdred med en søn, der fik navnet Johannes, men døde kun syv dage gammel. Men lad os se lidt på de forhold, Jerdred gik ind til i sit ægteskab.

Hendes mand var som sagt skomager. Han boede ved ægteskabets indgåelse på hjørnet af Sudergade og S. Anna-

gade, hvor han også havde værksted. Han husede sin gamle far, tidligere skomagermester, gæstgiver, lærer etc. Johannes Emanuel Rohde, og måske dine 2 lærerdreng. Det var den menage, Jerdred skulde tage sig af. Hendes mand havde ingen levende børn af første ægteskab.

Huset lå lige over for S. Mariæ kirke og kloster, så de havde ikke langt til kirke om søndagen. S. Annagade fører lige ned til havnen, og Sudergade op til torvet og videre til Rosenkilden, der havde byens bedste vand. De boede således centralt om end beskedent.

Hvad der blev af hendes forældre og søskende ved jeg foreløbig ikke noget som helst om.

Den hidtil sidste oplysning om deres opholdssted er Jerdreds konfirmation, siden er de borte.

Hendes svigerfar, den gamle skræddermester døde i 1862, den 22. november, 73 år gammel af alderdomssvækkelse og blev begravet den 27. fra S. Mariæ kirke.

På det tidspunkt var Jerdred gravid igen, så efter gammel skik har man nok forhindret, at hun fik den afdøde at se. Den 19. april 1863 blev hendes søn Johannes Emanuel opkaldt efter sin farfar og døbt i S. Mariæ kirke.

Den lille nye havde tilsyneladende en storebror, Jens Niels, som må være et adoptivbarn eller plejebarn, som det synes at være skik i den familie, Jerdred er kommet ind i. Han er fra o. 1859.

Nu flyttede de til S. Annagade 79-80, hvor der måske var lidt bedre plads, evt. værksted i det ene husnummer og bolig i det andet.

Sit 3die barn fik Jerdred den 20. juni 1865. Det var endelig en pige, der i dåben den 3. september fik navnet Marie Kirstine efter sin farmor.

Det efterår fyldte Jerdred 25 år, og der er grund til at tro, at hendes forældre har været med til at fejre hende. De var jo forholdvis unge endnu. Men vi ved ikke, hvornår de døde.

Folketællingen fortæller os 2 nyheder i 1870. For det første har Jerdred født endnu en søn, opkaldt efter sin farmors bror, Lauritz Peter Haubroe, der var missionær i Indien. Denne dreng var nu 2 år gammel. For det

andet er det her første gang drengen Jens Niels dukker op. Jeg har nævnt ham før som en erstatning for den afdøde førstefødte, men det er ikke sikkert, at han er blevet adopteret før nu.

Frederik Ludvig Rohdes far havde 2 plejebørn, og en af hans onkler havde en plejebroder boende, til han døde i en alder af 62 år.

Samme år, 1870 fødtes datteren **Ida** Elisabeth. Senere kom Hanne Julie Bolette, der døde spæd, Emma Anna Jensine og tilsidst Frederik Ludvig junior.

I 1884 blev Jerdred opskræmt af en notits i Helsingørs Avis, der den 7. august skrev, at det dagen efter, var deres sølvbryllup. De havde kun været gift i 23 år, så der har nok ikke været noget særligt i spisekammeret. Så det kan nok være, hun har haft fart på.

I 1888 blev Jerdred syg. Hendes mand opsagde sit borgerskab og blev hjemme hos hende. Det var kræft i kæben, og hårde lidelser døde hun den 22. december 1888. Hendes ægtemand igennem næsten 30 år skrev således i hendes dødsannonce: "At min kjærlige trofaste Hustru GJERTRUD JENSIGNE efter langvarige Lidelser afgik ved en blid og rolig Død den 22de December meddeles herved paa Børns og Søskenes Vegne

F.L.Rohde

Skomagermester

Begravelsen finder Sted fra Kapellet Fredagen den 28de ds. Kl. 12 $\frac{1}{2}$.

Hun blev bare 48 år.

Ane nr.8: probandernes farfars far Mads Larsen.

Hans far var tilflytter fra Hårby sogn, der lå ved Assens-Fåborg landevej $\frac{1}{2}$ mil nord for Jordløse. Der var dog ikke så langt mellem Grønnemose i Akkerup by og Sortenland på Trunderup mark, som mellem sognebyerne, og det var den tur han flyttede.

Mads blev født på Sortenland, der måske har sit navn af den skygge, Jordløses vældige bakker kaster mod nord. Det var den 7.februar 1824, hvor solen knap nåede op over bakkekammen midt på dagen. Han blev døbt den 21.marts i Jordløse kirke. Faderen Lars Iversen var boelsmand og moderen Margrethe Marie Madsdatter var husmandsdatter der fra byen.

Der var mindst 4 børn i forvejen: Jørgen på 12 år, Anne Kirstine på 5, Kirsten på 4 og Karen på 2 år. Mads blev den sidste.

Faddere var: husmand Peder Henrichsens hustru, (der bar barnet) Anne Maria Christensdatter i Trunderup, husmand Mads Nielsens hustru Anne Andersdatter, husmand Anders Jensen, husmand Jens Hansen på Trunderup Mark og husmand Peder Smed i Trunderup.

Han var blevet hjemmedøbt den 9.februar, så man har været bange for hans liv. Han har nok været en lille stakkel at se på. Moderen var jo også over 40 år gammel.

Han blev vaccineret den 14.september 1829 med kokopper, og konfirmeret i 1838 uden datoangivelse som nr.3 på holdet. God i kundskaber og sædelighed.

I 1847 står der i lægdsrullen for 17.lægd: Mads Larsen 24 år 62 $\frac{1}{2}$ " G.M.S.1846 slipper for tjeneste. G.M.S. betyder gammel mands søn, dvs. han skal blive hjemme og drive landbruget for sin far, der ikke mere kan selv. Hans højde 163 $\frac{3}{4}$ cm var meget almindelig blandt de værnepligtige den gang. Så små var de soldater, vi sendte i krig mod tyskerne. Få var større, mange mindre.

Der var nu også en anden grund til, at Mads var hjemme, da krigen brød ud. Den 4.juli 1847 var han nemlig blevet far til en dreng, der den 25.s.m. fik navnet Hans Christian i Jordløse kirke. Og så undrer man sig. Hvorfor varer det mere end 2 år, før han

gifter sig med barnets mor? Har han alligevel været i krig? I hvert fald står brylluppet først den 24. november 1849. Bruden, Cathrine Marie Hansdatter var fra Varde, men var kommet til Fyn i 1837. Først til Allerup i Sønder Broby sogn, hvorfra hendes mor nok er kommet, og derfra i 1839 til Jordløse.

Hun var 4 år ældre end Mads. Den næste var allerede på vej, da de blev gift, og blev født den 19. marts 1850. Det blev en pige, der kom til at hedde Anne Kirstine, efter Mads' ældste søster. Den 15. januar 1852 kom Karen, den 14. december 1853 Lars, den 27. juli 1855 Marie Kirstine og den 26. november 1857 endelig Nicolai. Folketællingen 1855 viser, at den ældste datter er død, men også at hans søster Kirsten er blevet gift med Hans Christian Jensen, og at de bor hos hendes far med 2 børn: Jens og Lars Henrik. De har ovenikøbet en tjenestepige Mette Marie. Begge Mads' forældre lever endnu.

I 1860 flytter Mads med sin familie til Tommerup og i 1861 der fra til Vissenbjerg. De første år i Vissenbjerg bor de i Fuglesanhus i Andebolle. Her bliver Hans Christian konfirmeret den 6. oktober 1861, MG/MG.

I 1863 kommer Hans Christian ud at tjene i nabo-sognet Kerte. Da hans lillesøster Karen bliver konfirmeret i påsken 1866, bor familien i Bred Mose, stadig Vissenbjerg sogn, og her mister vi sporet.

Trods gentagne forsøg er det endnu ikke lykkedes at finde ud af, hvor Mads Larsen og hans familie bliver af. Måske er de emigreret til Amerika, som deres ældste søn gør i 1874. Måske er deres skæbne mere prosaisk. Væk er de, indtil videre.

Anr nr.9: probandernes farfars mor Cathrine Marie
Hansdatter Tarp.

Cathrine var kun $14\frac{1}{2}$ måned, da Varde by brændte, og næsten 500 mennesker blev hjemløse.

Hun var blevet født den 29.marts 1820 i Skovbo-
gade 108. Faderen Hans Christian Lauritsen Tarp var
tidligere underofficer og havde deltaget i Englands-
krigene. Nu var han husejer og daglejer i Varde.

Moderen Maren Nielsdatter var fra Fyn. De havde
været gift i knap 6 år, og der var en storebror Ni-
colai i forvejen på $2\frac{1}{2}$ år, altså godt $3\frac{1}{2}$, da der var
ildebrand.

Cathrine Marie blev døbt den 7.maj 1820 og vac-
cineret den 10.juni 1821, 4 dage før branden.

66 ejendomme brændte helt ned og 3 blev beska-
diget. Branden var påsat, og pyromanen blev henret-
tet året efter udenfor byen.

Den 14.oktober 1822 fik de en lillesøster, der
blev døbt Christiane, 19.november 1824 en lillebror,
som fik navnet Niels Christian. Så kom den 24.maj
1827 Hans Christian junior, og i 1831 blev det en
Christian.

Storebror Nicolai, den ældste, blev konfirmeret
den 14.april 1833, men det har næppe været noget sær-
lig storslået arrangement.

Folketællingen 1834 viser, at faderen har givet
op. Den tidligere fædrelandsforsvarer og husejer i
byen bor nu med sin familie i fattighuset. Han er 56
år og har 5 børn hjemme. Nicolai er flyttet hjemmefra.

Cathrine Marie blev konfirmeret samme år den 6.
april, og den 20.oktober fødte moderen endnu et barn,
drengen Niels.

Faderen har sikkert været syg, ødelagt af sin
militærtjeneste. Han døde i hvert fald den 25.februar
1836 kun 57 år gammel som almisseelem.

Året efter den 2.april blev lillesøster Christia-
ne konfirmeret, og hun og Cathrine Marie, der nu var
17 år og havde haft tjeneste hos gæstgiver Hansen, tog
sikkert efter moderens tilskyndelse den 17.april 1837
til Allerup i Fyen.

Det var moderens hjemegn, og da de havde klaret
sig så dårligt i det jyske, har hun sikkert anset det

for bedst, at pigebornene kom hjem, hvor hun havde følt sig tryk.

Vi ved ikke, om Cathrine Marie fandt noget familie i Allerup i Sønder Broby sogn. Hun blev der i 2½ år, idet hun dukker op i Jordløse tilgangsliste til november skiftedag 1839.

Hun tjener nu i Jordløse i en årrække og stifter her bekendtskab med en boelsmands søn Mads Larsen på Sortenland, Trunderup Mark. Faderen er temmelig gammel, og Mads er yngste søn og kan som sådan ikke indkaldes til militærtjeneste. Den 4. juli 1847 fødes Cathrine Marie hans barn, en dreng, der 3 uger efter blev døbt med navnet Hans Christian efter sin morfar.

Nu kunde man vente, at de giftede sig, og at faderen gik på aftægt, men det bliver slet ikke tilfældet. Der går mere end 2 år, før Hans Christian får sin far, og Cathrine Marie sin Mads. Måske har hun, med sin militære baggrund ægget ham til at melde sig frivilligt til krigstjeneste, i hvert fald bliver de først gift den 24. november 1849, og da var den næste allerede på vej. Det blev en pige Anne Kirstine, efter Mads' ældste søster.

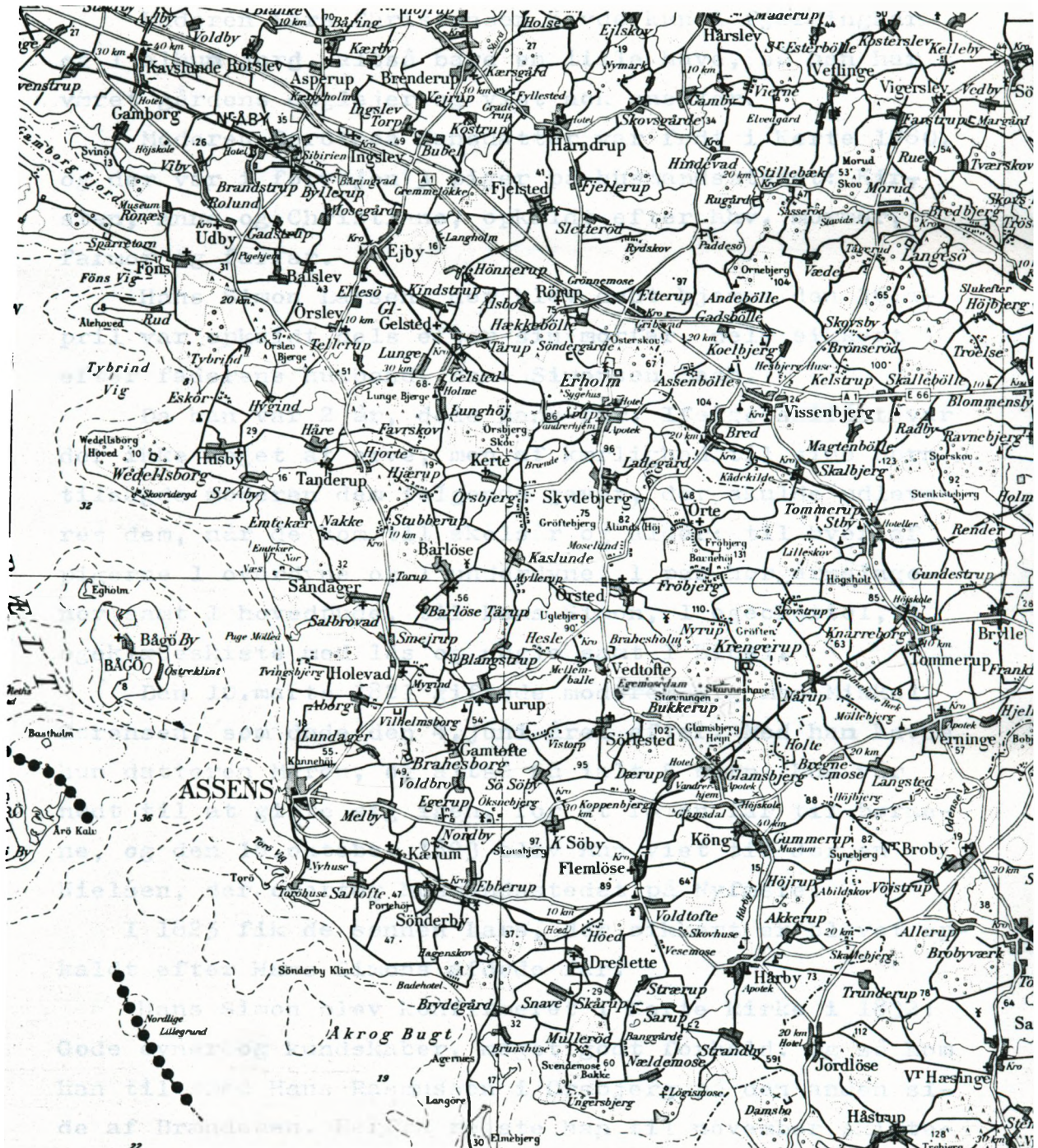
Så kom i 1852 Karen, der havde en navne i begge familier, i 1853 Lars opkaldt efter sin farfar, og i 1855 Marie Kirstine, der ikke havde nogen kendte navner. Rækken afsluttedes i 1857 af Nicolai, der fik sin ældste morbrors navn.

Cathrine Marie og Mads kom ikke til at sidde på Sortenland-boelet. Folketællingen 1855 viser, at hans søster Kirsten og hendes mand Hans Christian Jensen er flyttet ind med deres 2 små børn hos Mads' gamle forældre.

Mads står selv som husmand i Trunderup, og deres ældste datter Anne Kirstine er død, i hvert fald borte. I 1857 døde også Mads' mor den 29. juni, 76 år gammel, og nu flyttede Mads og Cathrine til Tommerup med deres børn i 1860. Året efter købte han hus i Andebølle i Vissenbjerg sogn, kaldet Fuglesanhus, hvorfra Hans Christian blev konfirmeret i 1861 og sendt ud at tjene i 1863.

I 1864 solgte Mads, og de flyttede til den sydlige del af sognet til Bred Nose, hvorfra der var en smuk

udsigt mod Kerte og Barløse, hvor deres ældste var ude at tjene. Her blev nr.2 konfirmeret i 1866, og så er det slut med vor viden. Familien bliver borte. Måske, hvis der er bevaret en form for skifte efter Cathrine Maries mor, der døde som hospitalslem i Varde den 6.marts 1869, måske der så er mulighed for at komme på sporet af dem igen.

Ane nr.10: probandernes farmors far Hans Simon Larsen

Nyfæstegård var en selvejergård i Kerte sogn på Fyn. En af de få, der havde klaret alle herremændenes anslag og processer.

På denne gård var der 3 husmandssteder, 3 familier til hjælp ved gårdens drift. I det 3. af disse, det med det mindste hartkorn blev han født den 28.april 1818.

Faderen Lars Christensen havde kun 1 fjerdingkar og 1 album jorg, altså bare en lille have, så han har været gårdens daglejer og vist nok snedker.

Moderen Dorothea Hansdatter var født i Kerte 1780, og der var i forvejen 3 piger på husmandsstedet: Kirsten, Anne og Christiane, opkaldt efter hhv. mormor, farmor og farfar.

Hans Simon Larsen, der blev døbt hjemme den 30.april var opkaldt dels efter sin morfar, dels sikkert efter faderens husbond, Hans Simonsen Bech.

Da han var 2 år, døde hans far. Ifølge skiftet var der ikke noget at arve, men af kærlighed til sine børn tilsagde moderen dem følgende gaver, der skulde udleveres dem, når de kom til skelsår og alder: til hver af pigerne 1 overdyne og 1 underdyne, 1 par horgarnslagener samt 1 hovedpude, til Hans Simon, 1 egechættol, 1 egeklædeskiste med lås og nøgle samt 1 bibel.

Den 10.marts 1821 giftede moderen sig med Mikkel Sørensen, som døde den 4.juni året efter. Med ham havde hun datteren Maren, og altså nu ialt 5 børn. Hun var nødt til at gifte sig igen, for at få en far til børnene, og den 18.oktober 1823 blev hun viet til Jørgen Nielsen, der overtog husmandsstedet på Nyfæste.

I 1825 fik de sønnen Lars, der sikkert er blevet opkaldt efter Hans Simons afdøde far.

Hans Simon blev konfirmeret i Kerte kirke i 1832: Gode evner og kundskaber, meget godt forhold. Og så kom han til smed Hans Rasmussen i Ørsbjerg på den anden side af Brændeåen. Herfra rejste han til november skiftedag 1834 til Gjelsted.

Den 1.maj 1840 kommer han fra Assens med skudsmål af pastor Blædel til Barløse sogn og bliver smedekarl hos smeden i Caslund. Han er da 22 år.

I 1844, da han skal giftes, kommer han den 1.maj fra Assens og bliver gift den 13. i Tanderup kirke med

pigen Christiane Nielsdatter af Moseboe i Tanderup, der tjente i Barløse. Forlovere ved ~~ly~~ningen i Barløse var husmændene Peder Nielsen og Anders Johansen og ved vielsen i Tanderup, gårdmand Niels Pedersen af Moseboe og skolelærer Pedersen i Tanderup. Bruden var 5 år ældre end gommen.

Nu ved vi ikke, hvornår Hans Simon Larsen kommer i embede som bysmed, men da hans datter Kirstine Marie bliver født den 11. august 1846, bor de i hvert fald i Faurskov, Kerte sogn, hvor de bliver resten af deres liv.

Landsbysmeden var ansat af bønderne i fællesskab og brugte byens smedie. Han var anset for så uundværlig, at han var ansat som embedsmand i byen. Han skulde holde hestene med sko, reparere landbrugsredskaber og vogne, men han skulde også kunde lave nyt.

Fra gammel tid var smeden regnet for en klog mand, der kunde mere end sit fag, ja mere end sit fadervor. I folkeeventyrene er det tit smeden, der nærer Fanden selv.

Han skulde trække tænder ud, enten med en tang, eller ved at tøjre tanden til en fast genstand, og så stikke en gloende genstand op i synet på den plagede.

Det var også han, der foretog den halvårslige åreladning, som blev anset for sund og gavnlig, når man var blevet konfirmeret. Hertil brugte han et lille skarpt huggejern. Men man troede også mange steder, at han kunde læse over syge mennesker og skrive dem sygdommen fra.

Selvfølgelig var de også kloge på kreaturer, men den mest almindelige kur var dog at gnide dem med tør rughalm og at årelade dem, men det var i det hele taget almindeligt, at man gik til smeden med alle slags sygdomme. Der findes "troværdige" efterretninger om, at smeden kunde vise igen og mærke tyve.

På Sjælland havde man det mundheld: "Er det noget i vejen, så henter vi smeden." Det rimer!

Det medførte selvfølgelig et evigt leben i smedien af mennesker med alle mulige ærinder, og resultatet var at smeden måtte kræve entre. Nogle steder var det en hel andre steder en halv pægl brændevin, og det almindelige drikkeri i smedien førte til, at der i Chr.V.s Danske Lov bestentes, at ingen mand skulde stå til regn-

skab for, hvad han havde sagt i kro, smedie eller på mølle.

Smedien var en god samlingsplads for naboer og bymænd, her spurgtes og fortaltes det meste nyt. Det var så at sige et stedligt forlystelsesetablissement for enhver, der havde en ledig time.

Bymændene betalte smedens faste løn efter antal af heste, 1 skæppe byg og 1 skæppe rug for hver. Djerne lagde selv jern og kul til besternes vedligeholdelse, kun nyanskaffelser blev betalt med penge.

Når smeden arbejdede for en bymand, kom han selv med en karl til smedien og medbragte mad og drikke til sig selv og smeden og folkene. Alle fulgtes de ad til gården til middagsmaden, som bonden skulde give den dag.

3.juledag fik smeden lønningskorn ved et særligt gilde for alle bymændene, hvor han gav lidt mad og en masse at drikke. Når en ny vogn var beslået, gav ejeren et bindegilde.

Man fandt lettere levnet brød i et hundehus, end levnet brændevin i en smedie, sagde et ordsprog. I smedien blev mangt et par første gang smedet sammen, og det var smeden, der lagde låget på ligkisterne. Smeden var den mest estimerede, den vildeste i byen. Mange steder måtte degnekonen sidde nedenfor smedemadammen.

Smedens hammer gav genlyd i hele byen og var den populæreste musik. Man kunde ikke være flittig, uden at det kunde høres.

Smedesvende på valsen havde det bedre end andre vandrende svende. De havde alle landsbysmedierne at gå til, og de kunde få 4 skilling i tærepeng af hver.

Den erfarne smedegæst holdt sig altid bag ved sin vært, for hvis der for en djævel i ham, kunde han få gnisterne til at springe til alle sider, og der var ikke en krog i smedien, hvor de ikke kunde nå hen, hvis smeden vilde drille en. Man sagde, at i en smedie er himmerig bag smedens rov.

En anden spøg, smeden kunde finde på, var at spytte en stor klat på ambolten og smække det gløden- de jern ovenpå, eller han kunde narre en eller anden til at tage imod et varmt stykke jern, ved at dyppe det

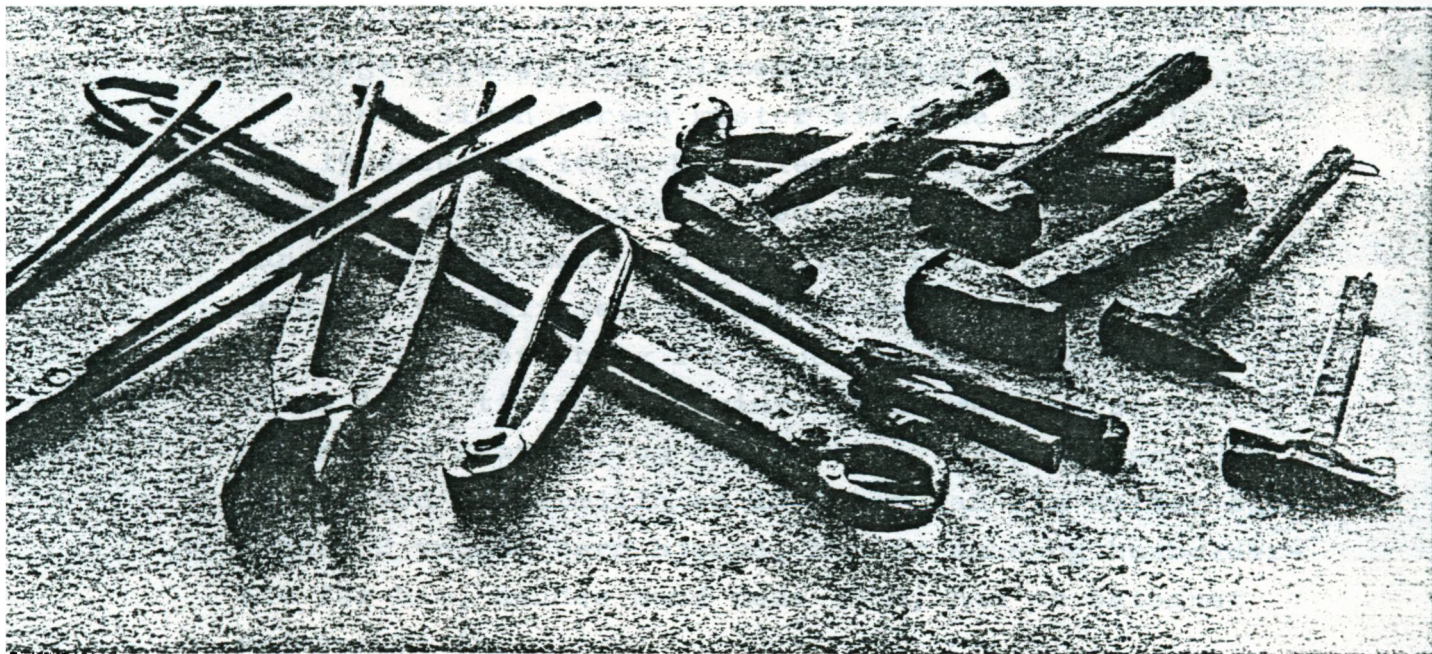
et øjeblik i en spand vand og række det videre med tangen. Sådan skal en arrogant præst engang være blevet narret af en smed, der vilde vise, at ethvert fag har sin lærdom.

Konerne hentede de sorte spåner fra espen og det gule affald fra slibestenen. Dem brugte de til at farve tøj med. Så blev det lavendelblåt.

Der er ingen grund til at tro, at Hans Simon Larsens smedie på nogen måde har adskilt sig fra den gangse type. Ganske vist var fællesskabet ophævet før hans tid, men der var mange steder en tendens til at holde fast ved det trods udskiftning og udflytning. I hvert fald kan man se i Tanderup kirkebog, at det til stadighed er bylavet, der nævnes som faddere, ikke enkelte personer. Faktisk holdt fællesskabet ud, til det blev afløst af andelsbevægelsen.

I 1848 fik de sønnen Niels og 5 år senere endnu en dreng Hans Clemen.

Det er uvist, hvor smedien i Faurskov har ligget. Der var en smedie i mollen nede ved Brændeåen, men den blev ret tidligt omdannet til tekstilvirksomhed, formentlig stampemølle. Derimod ligger der ca. 500 m fra møllen et gammelt hus, som nu er privatbolig. Det har tidligere været betegnet som "den gamle smedie".

Hans Simon Larsens stedfar Jørgen Nielsen var død den 14. april 1847, og hans mor havde lavet en aftægtskontrakt med sin datter Christiane, den yngste, og hendes mand Anders Sørensen, der i 1860 havde børnene: Maren Dorte, Søren, Lars Christ og Sjarlotte Wilhelmine.

Hvad der er blevet af smedens øvrige søskende og halvsøskende vides ikke endnu, men en del af dem har vel været bosat i sognet eller egnen.

I 1860 blev Kirstine Marie konfirmeret den 30. september og fik UG i kundskab og MG i opførsel. På det tidspunkt var smeden selv 42 år, hans kone 48, Kirstine Marie 14, Niels 12 og Hans Clemen 5 år.

Fredag den 26. maj 1865 døde smedens gamle mor, Dorothea Hansdatter 85 år gammel og blev begravet den 1. juni. Smeden måtte, som vi ved, selv sømme låget på kisten.

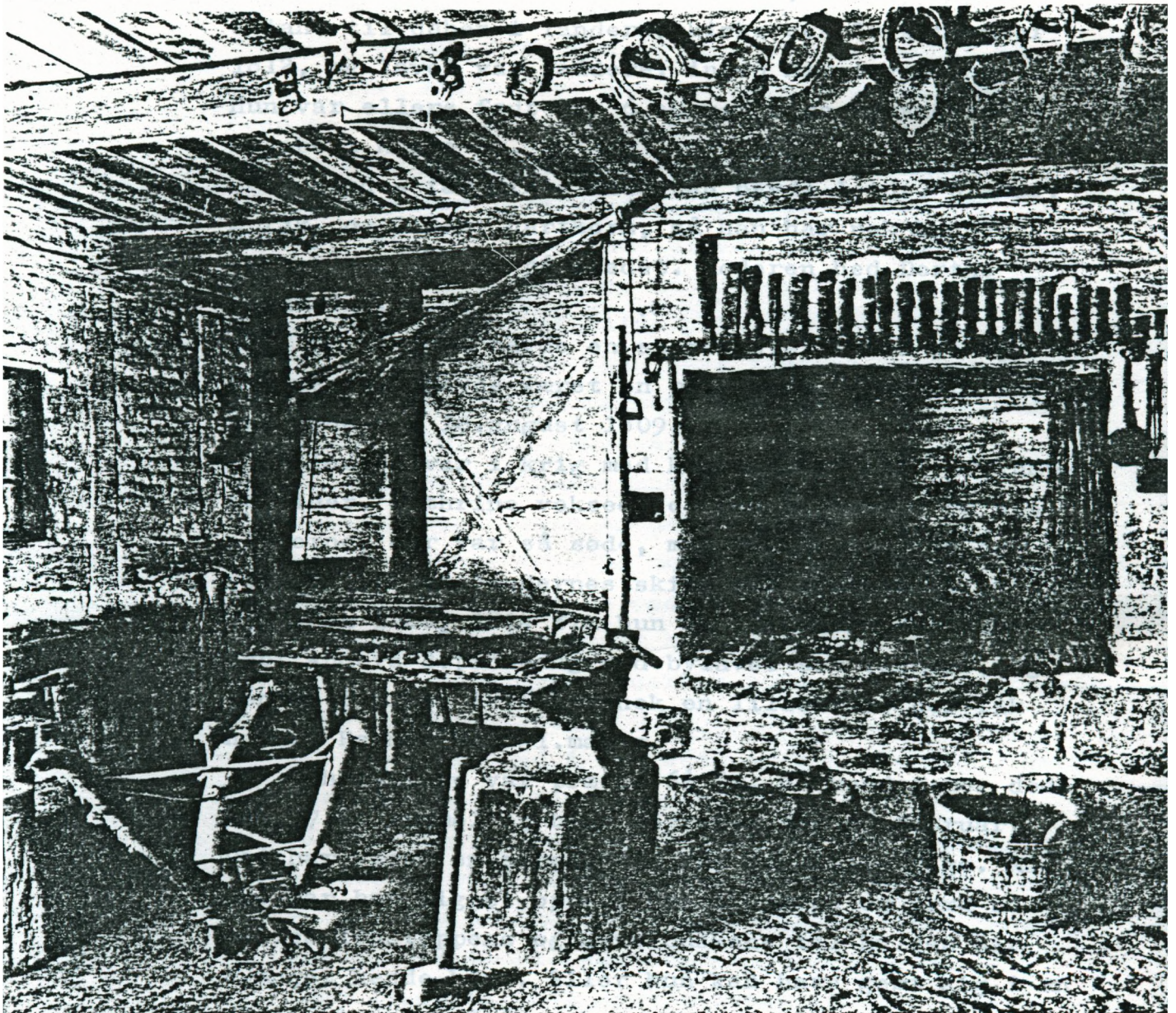
I 1870 er begge smedens sønner flyttet hjemmefra, mens Kirstine Marie, der nu er 24 år, bor hjemme hos forældrene med sine 2 uægteskabelige børn: Maren på 8 år og Lars på 1.

I 1878 bliver Kirstine Marie gift med matros fra Assens Henning Peter Henningsen, med hvem hun får børnene Hans Clemen og Nielsine Christiane. På grund af mandens sejlads, bor Kirstine Marie ofte hos sine forældre, således atter i 1880, hvor hun har de 2 drenge Lars og Hans Clemen med sig.

Hans Simon Larsen mister sin kone gennem 39½ år den 19. december 1883. Hun blev 71½ år gammel og blev begravet den 27. december. Ved dette dødsfald omtales han endnu som smed, men nu bliver han nok udkonkurreret af udviklingen, og det gamle bylav falder fra. Der er ikke mere brug for landsbysmeden, men Hans Simon lærte tidligt at svinge en hammer, og så kan han da slå skærver, og det er lige, hvad han gør den gamle. Ved folketællingen 1890 har han sin datter og hendes 2 yngste børn hjemme, hun er enke og husholderske for ham, hendes mand døde 1888, han er betegnet vejmand 71 år.

Og sådan er hans sidste år gået hen. Siddende bag skærmen med klude om sin hånd, har den gamle smed forvandlet den hårde sten til brød.

Han skulde ikke på fattiggården. Den 9.april 1893 døde i Faurskov, Kerte sogn, Baag herred på Fyn og begravedes på Kerte kirkegård den 16.april Hans Simon Larsen, enkemand og smed i Faurskov, g.m.Kristiane Nielsdatter, søn af husmand Lars Christensen og hustru Dorthea Hansdatter, 75 år gammel. Han havde taget sin torn, nu fik han fyraften.

Ane nr.11: probandernes farmors mor Christiane Nielsdatter.

Haare by i Tanderup sogn tilhørte grevskabet Wedelsborg i Huseby sogn. Tanderup sogn lå ellers i Båg herred, men Haare by lå i Vends herred, og Christianes moster, der var kone på Brænde Mølle, måtte hente sine kål i et andet herred, da møllens have ikke lå på samme side af Brændeåen som huset.

Det var den moster, Ane Marie Rasmusdatter, Ejlert Hansens kone i Brænde Mølle, der bar Christiane til dåben i Tanderup kirke den 20. september 1812, og lavet var faddere, ingen nævnt ved navn. Hun var ellers født den 6. august i boelsmandstedet Mosebo i Haare by.

Hendes far Niels Andersen havde 1 tdr. 6 skpr. 2 fjk. og 1 alb. hartkorn, så han har nok kunnet forsørge familien på stedet. Moderen hed Dorthe Rasmusdatter.

Christiane havde en storesøster Maren på 4½ år, men der havde været en pige mere, Ane Kathrine, der døde den 10. august 1809.

Landet var i krig med England, så det var knappe tider. Cathrine voksede op med historier om spaniolerne, der var så søde, men som narrede os og stak af med englændernes skibe fra Langeland.

Den 1. maj 1814 fik hun en lillebror, der blev døbt Anders 2. pinsedag med bylavet som faddere, og den 26. februar 1816 kom nok en lillebror, der fik navnet Rasmus den 31. marts.

Christiane var præcis 6½ år, da hendes mor døde kun 37 år gammel og blev begravet den 13. februar. Det har været en streng tid for den lille pige. Måske har hun ligget oppe i Haare bjerge og græd ud mellem lyngtoppene og gyvelbuskene til kulden har tvunget hende hjem. Eller hun kan have gemt sig i en af slugterne ved åen, hvis ikke hendes kære moster har taget sig af hende.

Hendes far kunde ikke sidde med 4 børn alene, så han giftede sig straks igen med Maren Larsdatter, så børnene kunde få en mor, og allerede den 24. marts 1820 fik de en lille halvbror Lars, i 1822 kom Niels,

i 1824 Hans og i 1826 pigen Ane Dorthé, men det år blev Christiane konfirmeret den 18. december efter at hun til november skiftedag allerede var kommet ud ~~at~~ at tjæne i Vejlbj om trent oppe ved Middelfart.

Da hun i maj 1831 kom hjem til sognet fra Sandager sogn mod syd, var hendes far død 2 år før 61 år gammel, og stedmoderen havde giftet sig igen med ungkarl Gorm Hansen, der døde den 10. januar 1830.

Stedmoderen, der havde 5 børn hjemme af sit første ægteskab med Christianes far og måske endnu hendes lillebror Rasmus, giftede sig straks igen med Niels Pedersen fra Ørsbjerg i Kerte.

Christiane blev kun $1\frac{1}{2}$ år i sit hjem sogn, så tog hun til Kerte. Her kan hun have truffet smedrengen Hans Simon Larsen, der rejste fra smed Hans Rasmussen i Ørsbjerg til november skiftedag 1834.

I november 1836 vender Christiane igen tilbage til sit fødesogn, hvor hun bliver til maj 1839, hvor hun rejser til Assens, og nu kommer hun ikke hjem mere, undtagen for at blive gift.

I Assens kan hun igen have truffet smedekarlen fra Kerte, Hans Simon Larsen, som rejste fra Assens den 1. maj 1840, til Barløse.

I 1844 er det Christiane, der tjener i Barløse, mens Hans Simon Larsen tjener i Assens. Det er de 2 steder, de kommer fra, da de bliver viet den 18. maj i Tanderup kirke. Det er hendes stedmors 3. ægtemand, gårdmand Niels Pedersen af Moseboe, der er hendes forlover, mens skolelærer Pedersen i Tanderup er forlover for Hans Simon Larsen.

De slog sig ned i Faurskov by i Kerte sogn, hvor de ernærede sig af hans smedehåndværk.

I 1846 fødte hun ham datteren Kirstine Marie den 11. august, og på 2 månedersdagen blev hun døbt i Kerte kirke. Den ene af fadderne, Maren Nielsdatter, kan være Christianes ældste søster.

Den 14. april 1847 døde smedens stedfar Jørgen Nielsen, og en af søstre overtog hans barndomshjem mod at yde moderen en passende aftægt.

I 1859 den 6. juni døde Christianes stedmor Maren Larsdatter 69 år gammel og blev begravet den 11.

Vi kan ikke gøre os nogen forestilling om, hvor

lidt eller hvor meget det har betydet for Christiane, der jo havde mistet begge sine egne forældre i længst forsvundet tid, men stedmoderen havde dog taget sig af hende i lige så lang tid, som hendes egen mor. Vi ved det ikke. Christiane havde jo også nok i sit.

I 1848 havde hun født drengen Niels og i 1853 endnu en dreng Hans Clemen, så hun havde 3 børn at passe, som alle var hjemme ved folketællingen 1860.

Datteren Kirstine Marie skulde konfirmeres den 30. september det år. Christianes svigermor fyldte 80 samme år.

Den 27. maj 1864 døde hendes sidste stedfar og forlover Niels Pedersen 61 år gammel i Mosebo, og så var det kapitel slut, i 1865 næsten på dato året efter døde hendes svigermor fredag den 26. maj 85 år gammel i Nyfæstehuse hos sin datter.

Omtrent ved den tid var det, at Christianes datter kom i ulykke.

Det var selvfølgelig heller ikke nemt i det leben, der var omkring smedien, at holde øje med pigebarnet hele tiden. Hun var tilmed ualmindelig kvik. UG havde hun til konfirmationen, men hun var altfor lærevillig, og så kom hun til at sidde tilbage med smerten og en datter Maren.

Bagefter var Kirstine, Marie så meget mere sårbar. Nu vilde hun jo da endelig giftes og have en far til sit barn. Håm troede hun at finde i karlen Hans Christian Madsen, der blev far til hendes andet barn, drengen Lars, men han rejste til Amerika og lod aldrig høre fra sig.

Christianes sønner rejste hjemmefra, men hvor skulde datteren tage hen med sine 2 uægteskabelige børn? Hun blev, som vi kan se af folketællingen i 1870. Først i 1878 den 25. januar skulde Christiane se sin datter gift. Det var med ungkarl Henning Peter Henningsen 33 år, matros i Assens.

Men hans erhverv krævede jo, at han sejlede, så Kirstine Marie var stadig meget i sit barndomshjem. Christianes ældste barnebarn, Maren rejste fra hjemmet, men i stedet kom nu drengen Hans Clemen i 1879. Så blev det næste barnebarn Lars konfirmeret

og kom ud at tjene. Nu kunde Christiane så småt begynde at slappe af efter sin lange livsgerning.

Hun døde den 19.december 1883 i en alder af 71 år og $4\frac{1}{2}$ måned. Hun blev begravet den 27.dedember fra Kerte kirke.

Ane nr.12: probandernes morfars far Johannes Emanuel Rohde.

Det var en flok velbegavede børn, der voksede op i hjemmet hos skræddermester Jens Rohde i København og hans kone Hanna Maria Eitner, de der fik lov til at vokse op.

Jens Rohde var indvandret fra Jylland, hans kones far var fra Stralsund. De var blevet gift i 1785, efter at han havde gjort mesterstykke og havde fået borgerskab i København.

Ældste datter Hanna Maria født 20.september 1786 levede endnu i 1787, men er ikke hjemme i 1801, og må formodes at være død.

Den 22.november 1787 fik de sønnen Matthias Christian, der ved dåben den 2.december blev opkaldt efter sin farfar Mads og sin morfar Christian.

Så kom som nummer 3 i rækken Johannes Emanuel, født den 5.oktober 1789 muligvis i Pilestræde nr,91, hvor familien boede i 1787, døbt den 14.oktober i S. Petri tyske kirke, som var moderens dåbskirke.

Johanna Julia, der blev født den 13.juli 1791, døde også som barn, i hvert fald før 1801. Men der kom erstatning. Den 17.marts 1793 fødtes drengen Jens August Friderich døbt den 28. i S.Petri; den 17.februar 1795 kom pigen Boletta Maria Sophia døbt 1.marts.

I 1799 var det en dreng Carel, som endnu levede i 1801, men også han gik for tidligt bort. Så kom den 13.november 1801 Fridrich Wilhelm døbt 26.december og endelig den 8.juni 1806 Palle Dørdinand opkaldt den 29.juni efter sin farfars far. Ialt blev der født 9 børn, hvoraf nummer 1, 4 og 7 døde. Det er de 6 øvrige, vi nu skal følge.

Folketællingen 1801 giver os et glimt af deres hjem. Husstanden omfatter foruden mor og far, sønnerne Mathis 13, Johannes 11, Jens 9, Carel 2, datteren Boethe 5 også Gotfrid Huusted svend, Daniel Richter svend, Anne Beyer logerende og Maria Nielsdatter tjenestepige. De boede da Gammel Mønt nr.159.

Året efter tog farmand en lærling Olle Kittelsen Hagen, sikkert fra Norge. Den 1.januar 1809 blev sønnen Johannes Emanuel Rohde indskrevet som lærling i

skrædderlavet. Samme år tog Jens Rohde en zünfter Anton Frans Palme i arbejde for 1 år, regnet fra den 2.april. Den 22.januar 1851 stod følgende at læse i Adresseavisen: Den 17de d.M. døde Skrædermester Anthon Frantz Palme, 62 Aar gammel. I næsten 50 Aar levede han i vor Familie, hvis troeste og meest hengivne Ven han var; det sidste Aar tilbragte han i mit Hus, hvor han vil blive savnet og erindret med den største Kjærlighed. Helsingør den 21de Januar 1851. F.W.Rohde."

Underskriveren er den næstyngste søn Fridrich Wilhelm, som vi senere skal vende tilbage til.

Lad os først tage ældste søn, Matthias Christian, som vi ret hurtigt kan gøre os færdig med, da vi kun kender hans fødsel og hans dødsannonce. Fødslen har vi set, her følger døden: Tirsdagen den 7de ds.(april) afgik ved Døden vor elskede Broder, pensioneret Toldassistent M.C.Rohde, i sit 70de Aar efter længere Tids Svagelighed. Begravelsen finder Sted Løverdagen den 11te ds., Kl.12 Middag fra Øresunds Hospital.

P.F.Rohde

F.W.Rohde.

Underskriverne er afdødes yngste og næstyngste brødre, Palle Ferdinand og Fridrich Wilhelm. Det var Helsingør Avis i 1857.

Johannes Emanuel Rohde flyttede med sine forældre til Frederiksberggade 7, som faderen stod som ejer af i 1811.

I 1814 blev han udlært efter 5 års læretid, den 17.april meldte han sig til Københavns Borgervæbning, hvor han gennemgik ekscørserskolen og stod ved Vestre Kompagni som nr.13 til den 21.februar 1829.

Den 9.november 1814 gjorde han mesterstykke i overværelse af oldermanden J.J.Schlegel, samt Qwartalsmester og Fattigstforstander, og han blev af den høje magistrat erklæret for mester og borger.

Bagefter har han naturligvis måttet give et gilde i skrædderlavets lavshus, som dengang lå i Gammelment nr.168, nu=nr.39.

På selve Fandens fødselsdag 1814 betalte han så kopulationsgebyr på rådhuset, 7 rdl., men når man er nr.13 i kompagniet, er man jo nok også en Fandens karl.

Han var flyttet hjemmefra, da han var udlært. Han

havde slået sig ned på Nørre Vold i nr.257 på hjørnet af Tornebuskegade. Det var samme karre som det berømte Pjalttenborg, men også som gæstgivergården Tre Kroner, der en tid var tømrersvendenes lavsværts-
hus. Men i samme nummer som Johannes Emanuel boede en brændevinsbrænder Hans Larsen, der havde 2 børn, en søn Lauritz Peter og en datter Maria Kirstine.

Sønnen, der var teologisk kandidat kaldte sig Haubroe efter sin fars hjemby Havbro ved Års. Han var netop i den periode ved at skrive sin guldmedalje-afhandling om de middelalderlige sekter: Manichæerne, Beguinerne og Albigenserne, men Johannes Emanuel var mere optaget af den samtidige Maria Kirstine, der lige nåede at fylde 19 år, før de blev gift i Trinitatis kirke, den med det Runde tårn, den 16.december.

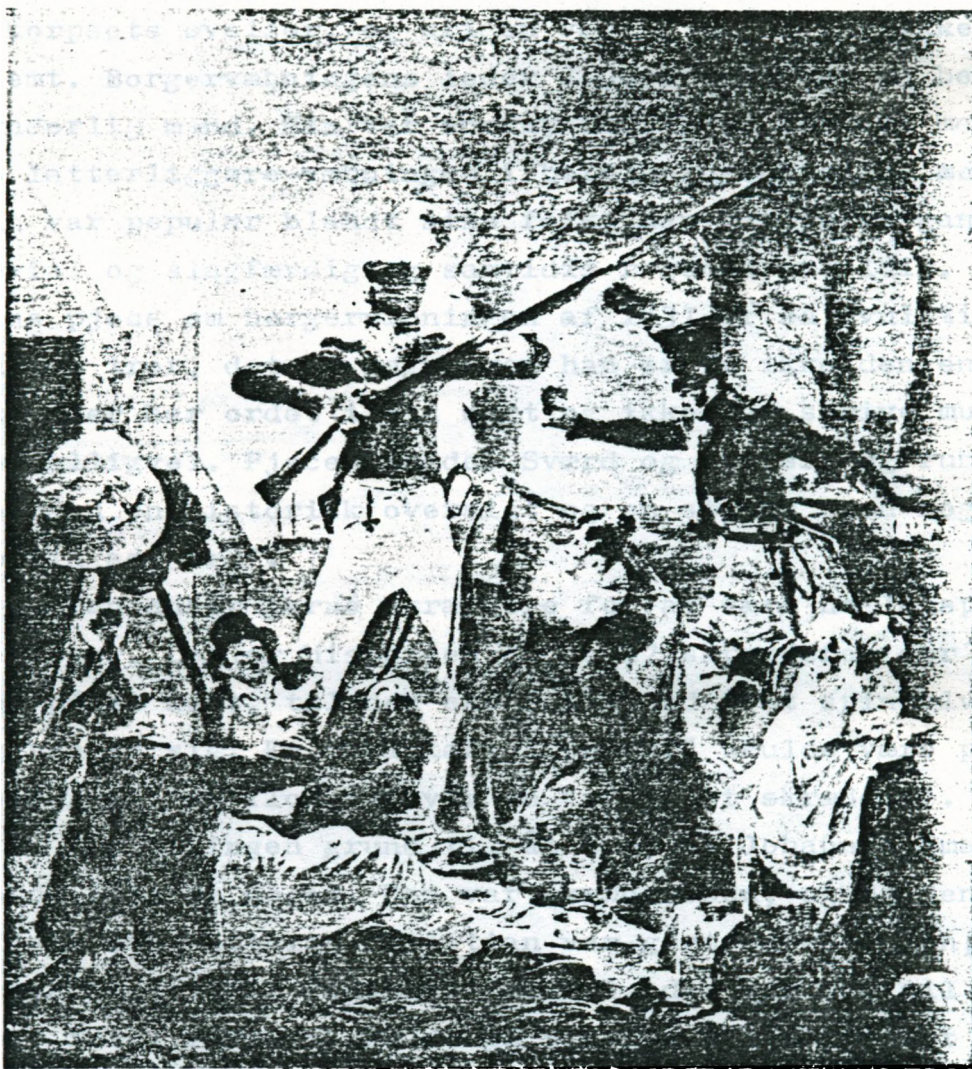
Krigen med englænderne var forbi, nu krævede også freden sin gerning. Johannes Emanuel Rohde og hans hustru slog sig foreløbig ned på Nørrevold, hvor han passede sit fag. Svogeren, kandidaten, skaffede sig en lærerplads på Borgerdydskølen, hvor han underviste i flere år.

I 1818 flyttede Johannes Emanuel til Købmagergade 50 og i 1819 der fra til Østergade 17. Den 29.september 1817 havde han taget en lærling, svenskeren Johan Pattheier, som blev udlært i 1823.

Faderen døde den 21.januar 1819 på Halmtorvet 60 af apoplexi, 63 år gammel, svigerfar var allerede død den 3.november 1817 og var begravet i ejendomsgravsted på Assistens kirkegård.

Mest spændende i denne tid var det dog, at svoger Lauritz Peter Haubroe i slutningen af august 1818 rejste til England, til "Society for promoting Christian knowledge", hvorfra han i februar 1819 rejste til Indien som missionær. Svigermoderen havde følt sig hårdt ramt af sønnens afrejse, så kort efter faderens død, og hun var en tid sengeliggende, men, som det siges, "hendes fromme sind, og forestillingen, af Gud således vilde have det, holdt hende oprejst under denne svære kamp". Hun døde den 11.maj 1822, og kom således ikke til at gense sin elskede søn.

Under alle disse begivenheder havde Johannes Emanuel passet sit kram og sin borgervæbning.

Et nært mål for københavnernes udflugter med madkurv var Assistenskirkegård på Nørrebro. Men selskabet, som man traf sammen med der, kunne være temmelig simpelt. Stilsfuldere ture gik til fælleden, når borgervæbningen havde holdt øvelse og revue, så familiens mandlige medlemmer nok kunne trænge til at styrke sig efter de militære præstationer. – Maleri af A. Küchler, 1830.

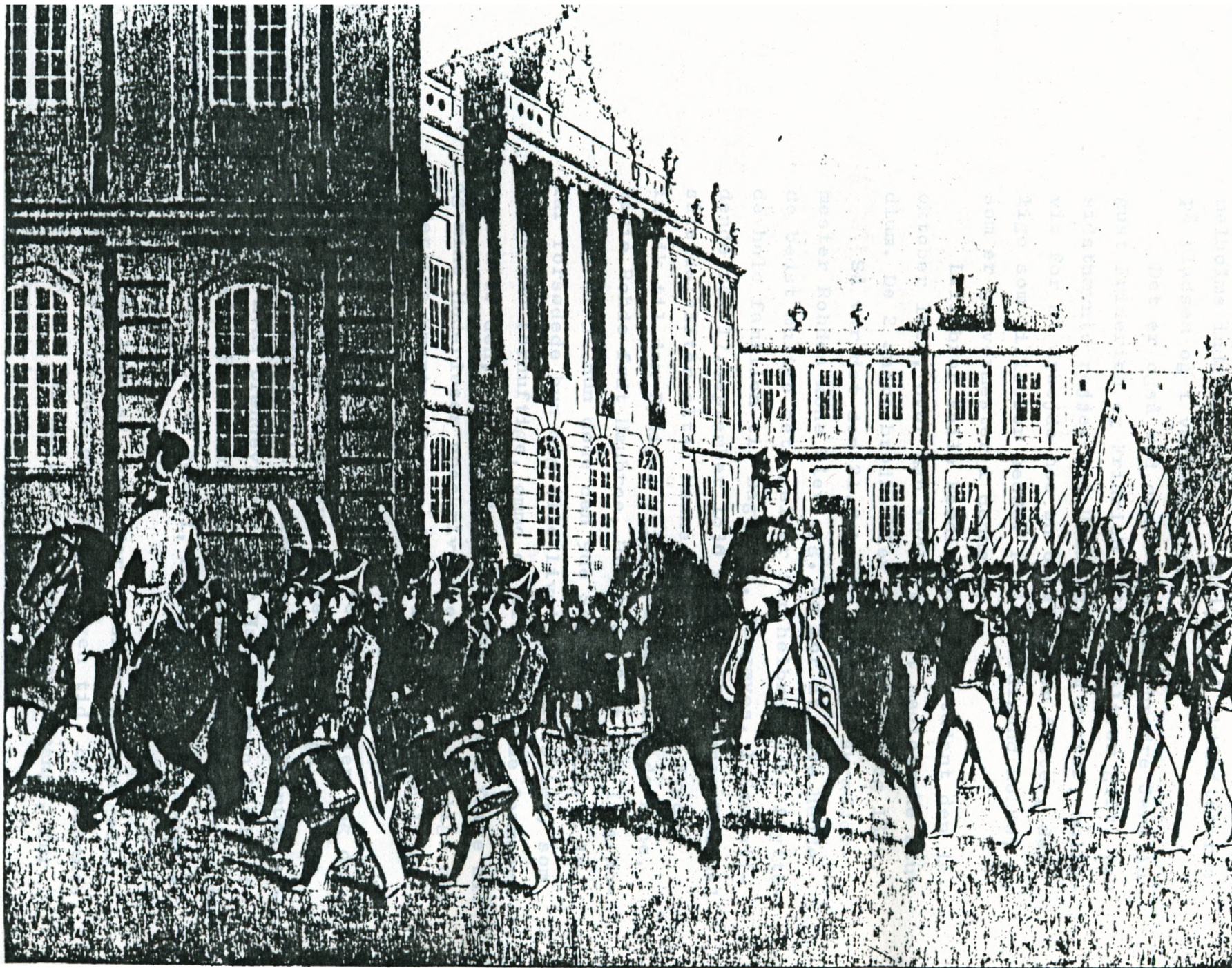
Chefen for Vestre Compagnie var major Jens Dahl, mens kompagniet blev kommanderet af kaptajn H.P.Bech. Kompagniets fane var hvid med en ottekantet stjerne, der er åben i midten og viser et spindelvæv med en edderkop, der dræber 3 spyfluer, alt omgivet af krigsarmatur. Mottoet var: "Ringe Magt ei foragt".

Man ekscerserede ude på Christianshavn, på det areal, der nu til dels er optaget af fristaden Christiania. Her gennemgik han, som sagt, ekscerserskolen, hvad det langt fra var alle, der gjorde. Han er den eneste af anerne fra København, der har den påtegning i arkivet. Han har sikkert været glad for at deltage i korpsets øvelser, og krigen var jo da heller ikke glemt. Borgervæbningens leder J.Garbrecht var en besynderlig mand. Han var enormt fed, hvad der var med til at latterliggøre væbningen i befolkningens øjne, men han var populær blandt sine folk. Han var på en gang jovial og slagfærdig og samtidig rørende enfoldig. Hans pjece om borgervæbningen af 1831 er så svulstig, så man tror, det er løgn, men han er jo ikke den eneste, der har ordet i sin magt og ikke kan skrive mundret alligvel. Pjecen hedder Sværd og Banner, og rummer foruden en historisk oversigt og en status også nogle "bevingede ord".

Man anser gerne skræddere for at være nogle spirreipper. Der er historien om de 17 skræddere, der sloges på et loft, til den ene faldt ned i et spindelvæg og hængte sig. En "velskabt skrædder" skulde være pukkelrygget, en flot fyr var en "vanskabt skrædder".

Der er ingen grund til at tro, at Johannes Emanuel Rohde fejlede noget. Han var skrædderson, og da den ældste søn Matthias Christian var gået embedsvejen, var turen kommet til Johannes Emanuel, der gik ind til sin fag, fordi firmæt skulde gå videre. Sådan var det bare dengang. Og han passede også sin næringsvej pænt og ordentligt i ca.15 år, før skæbnen greb ind og ændrede hans livsbane. Dog det vender vi tilbage til.

Den 26.januar 1824 fødte Maria Kirstine ham deres første, en dreng, der i dåben den 4.april fik navnet Johannes Friderich i Trinitatis kirke. I 1825 blev søn nr.2 opkaldt efter sin morbror, Lauritz Peter, og den

F. H. H. H. H.

„Det borgerlige Infanteri's 3die Bataillon har modtaget af Kong Chr. VIII
Joh. og Fru den 31. Oktober 1816 en smukke Hæder af Frederiksaale". Major Garbrecht ses til Hest foran Bataillonet (midt i Billedet).

Till. Hymusct.

22.juni 1826 kom den tredje og sidste, der den 18. august i Trinitatis kirke fik navnet Friderich Ludvig. I denne periode boede familien i Størregade nr.257, nu Holmens Kanal, det var lige overfor Gammelholms indgang, med fin udsigt til aktiviteterne på pladsen og i værkstederne.

Det er også ved denne tid hans brødre Jens August Friderich og Fridrich Wilhelm bliver gift. Den sidstnævnte rejser til Helsingør som garver, muligvis for at arbejde hos en onkel eller fætter, der lige som lillebror hedder Palle Ferdinand Rohde, og som er garvermester i denne by.

Lillebror Palle Ferdinand blev student den 18. oktober 1827, hvor han indledte sit medicinske studium. De 2 andre brødre blev fædre i 1828 og 1829.

Så var det den 21.februar 1829, at skræddermester Rohdes kone blev syg, og for at give hende de bedst mulige betingelser for helbredelse, flyttede hele familien til Bagsværd. Forgæves. I Statstidende for 17.september 1830 skriver Johannes Emanuel således: "Efter atten Maaneders tiltagende Sygdom indgik til den Dydiges evige Løn min elskede Kone, Marie Rohde født Haubroe, .Hun blev født den 11te November 1795. Hun døde den 9de September 1830. I 16 Aar forsødede hun mig alle Livets Omskiftelser, som ikkun den fornuftige, sømme og blide Hustrue formaaer det. Hver den, der kienkte vort Samliv, kan fatte mit og mine Moderløses ubeskrivelige Savn, og billige min inderlige Smerte. Bagsværd den 14de September 1830.

Johannes Rohde."

Samme år døde også hans svoger i Indien, og da denne ved sin afrejse havde givet afkald på arv til fordel for sin familie, havde nu Johannes Emanuel arvet alt, hvad brændevinsbrænder Hans Larsen havde efterladt sig. En af Johannes Emanuels mostre døde samme år den 4.maj, 59 år gammel, hun hed Anna Elisabeth og var gift Tesch.

Vi kan ikke se, hvad der nu sker. Selvfølgelig har skifteforretningerne taget nogen tid, og Johannes Emanuel Rohde har måttet give møde mange gange, før alt har været i orden.

Men det var måske godt det samme, at der var så

mange praktiske gøremål, så sorgen kunde komme lidt på afstand. Maria Kirstine blev begravet i familiegravstedet på Assistens kirkegård.

Inden vi nu forlader København for at følge Johannes Emanuel Rohde og hans sønner, bør vi nok lige nævne, at en af hans fætre Jens Waage Helsengreen, der var søn af hans faster Else Margrethe, var blevet far i 1827 til en søn Andreas Frederik, der senere blev en kendt skuespiller, som især kom til at spille mange roller på Folketeatret, senere fulgt af sine sønner Albert og Emil, men det er en anden historie.

Da jeg gik i skole, lærte vi i sangtimerne en kanon, hvis gribende ord lød således: "To aktører om en rolle, tvende bejlende til en, og to hunde om et ben, aldrig kunde venskab holde." Det må vist være af Johan Herman Wessel. Disse ord kom jeg i tanker om, da jeg fandt denne historie om Johannes Emanuel Rohde i Aarhuus Stiftstidende i 1831.

I nr.67, torsdag den 28.april har han en annonce i avisen: "Søndagen den 1ste Mai 1831 aabner Undertegnede Restaurationen i sin tilkjøbte Gjæstgivergaard paa Middelgade No.53, hvor dagligen beværtes med varme og kolde Spise- og Drikkevarer til billigste Priser. Den prompteste Opvartning forsikres. J.E.Rohde."

Det så jo godt ud, men umiddelbart ovenover havde en lokalkendt mand, tidligere skuespiller Carl Fr. Schlawitz indrykket en dobbelt så stor annonce for sin nystartede "Kongelig privelegerede Gjæstgivergaard: STAD KJØBENHAVN". Denne herre havde i et par år drevet salonen i Riisskov, men vilde nu forsøge sig inde i byen. Det har været et ganske hårdt slag for dem begge. Johannes Emanuel var først ankommet den 26.april fra Kallundborg, muligvis med dampskibet Dania, der netop det år afløste de gamle sejlfærger en gang om ugen på denne rute.

Herr Schlawitz's gæstgiveri lå på Storetorv, Johannes Emanuels, hvor nu Mejlgade 36 er.

I den følgende tid synes skuespilleren at forfølge skrædderen. Den 7.juli kom det første angreb: "En Reisende har idag betalt Hr.Gjæstgiver Rohde Ti Rigsbankskillings for et lille Glas Gammel-Viin eller

en lille halv Pagel. Aarhus, d. 6te Juli 1831." Ingen underskrift.

Rohde svarer hertil: "I denne Tidende No. 107 har en anonym Reisende bekjendtgjort at have betalt 10 Sk. for et Glas gammel Viin i mit Huus. Dersom denne Generøsitet skulle fortryde ham, da kan de formeget betalte 2 Skilling af ham afhentes hos Opvarningspiigen. Dog skylder jeg at bekjendtgjøre, at endnu ingen hos mig er blevet affordret mere end 8 Skilling for et Glas almindelig gammel Viin. Aarhus, den 8de Juli 1831. Rohde."

Næste angreb kom sidst i Juli: "Gjestgiver Rohde i Aarhus var i Løverdags Aftes Kl. 9½ høist uhøflig mod en Forvalter fra Landet, som kom ind til ham med 2 af sine Venner heraf Byen, i alle Henseender anstændige Personer, og forlangte 3 Glas Portviin, men som han ikke vilde levere dem, ja hans Uartighed gik endog saa vidt, at han tog Forvalteren ved Armen og viste ham bort. Gandske modsat, nemlig paa den høfligste Maade, blev de modtagne af Hr. Gjestgiver Schlawitz. Dette bekjendtgjøres herved for at andre Fremmede kunne vogte sig for en Vert, der er saa l u n e f u l d, (thi man vil ikke at det er af Mangel paa Levemaade) at man kan resikere Uartigheder istedetfor høflig Begegnelse. Rigtignok siger man at Hr. Rohde skal være en riig Mand, som kun for Tidsfordriv har valgt denne Næringsvei, men om han end var nok saa stor en Croesus bør han dog - især naar han vil agere Gjestgiver, vise Artighed mod Folk, som med Høflighed komme til ham for at fortære deres Penge." Ingen underskrift.

Hvis Johannes Emanuel Rohde havde været en "velskabt" skrædder, kunde han ikke drive gæstgiveri på den måde, men lad os nu høre hans forsvar: "For at Publicum selv kan dømme, hvorvidt jeg har fortjent et saa høist uartigt Avertissement som det i Gaarsavisen indførte, eller ikke, finder jeg mig foranlediget til at oplyse det om Sammenhængen: De "i alle Henseender anstændige Personer" som i Følge med en tredie, mig aldeles Ubekjendt, kom ind til mig bemeldte Aften, vare Vagtmester R a p p e og Corporal P e t e r s e n, men da Hiin var i Mondering og Denne i en Trøie, sagde jeg dem paa den høfligste Maade, at de vilde udsætte sig for at træffe af

deres Officerer i Skjænkestuen, hvilket vilde genere dem lige saa meget selv, som det vilde være upassende af mig at lade dem paatrænge sig disses Selskab; hvorpå de svarte mig ligefrem, at det var ikke første Gang de paa et Vertshuus havde drukket i Selskab med en Officeær, og da jeg holdt Gjæstgiverie var det min Pligt at skjænke for dem, da den Mand de vare i Følge med var en rejsende Forvalter; hvorpå jeg i al Artighed tilbød ham et Værelse for ham og hans Venner, hvilket de forkastede med grove Udladelser, og da var der jo ikke Andet tilovers for mig, end at bortvise de "anstændige Herrer" som jeg ikke havde passende Selskab for, At de fandt det hos Hr.Schlawitz var jo ret behageligt for dem og ham; jeg maatte somssagt have mig denne Ære frabedt. Hvad iøvrigt angaaer den uforskammede Tone i hint Avertissement, som jeg veed meget vel, er fra de "i alle Henseender anstændige Herrer" selv, da finder jeg den ikke værd at ændse, thi vel er mine Medborgeres Agtelse mig af uskatteerligt Værd, men visse enkelte Personers er mig dog ganske ligegyldig. Iøvrigt skal jeg stedse, af yderste Evne, bestræbe mig for at vise mig, i ethvert af mine Forhold, mine Medmenneskers Yndest og Velvillie værdig, men derhos ogsaa have mig over Løgn og Skumlerie. Aarhus, den 27de Juli 1831.

Rohde." Han var ikke bange af sig, og gensvaret lod ikke vente på sig: "At Gjæstgiver Rohde vilde søge at besmykke sit Forhold imod os, kunde vi jo vente, og derfor har hans Usandheder slet ikke frapperet os. At hans Behandling var krænkende for os, især da vi vare inviterede af en Fremmed, vil sikkert Ingen nægte, og vi tør frit opfordre Enhver til at sige, om vi ellers i vort daglige Liv have gjort os skyldige til at fortjene slig en Haan, thi det kunne vi bevise, at vi ikke havde sagt ham noget uhøfligt Ord, førend han viste os den grove Begegnelse. Og om vi endogsaa paa noget offentligt Sted havde truffet en eller flere af vore respective Officerer, ere vi forvissede om, at Ingen af dem, havde fundet sig fornærmet over at Verten havde skjænket os et Glas Viin, naar vi ellers opførte os som det anstaaer dannede Mennesker; men de Ord som Hr. Rohde fortæller at vi skulde have brugt i denne Anledning (sladdereren går), erklære vi forvandskede og ikke saaledes, som vi havde sagt dem. Iøvrigt undrer det os, at

en forhenværende Skrædermester kan saa gandske have glemt sin Profession, at han ikke kan skjelne en Trøie fra en Jakke, som dog mangen Mand bærer, der er langt højere paa Straa end baade han og vi. Og hvad Kongens Mondering angaaer, da ansee vi den for vor Hædersdragt, som Ingen bør have at skamme sig ved, naar forresten Opførelsen svarer til Kjolen. Denne Erklæring finde vi at være os selv og Sandheden skyldige. Aarhus, den 28de Juli 1831. Fr.Chr.von Rappe, Vagtmester. Petersen, Corporal og Berider." Det skal bemærkes, at de mange militærpersoner i historien skyldes, at der dengang lå en kaserne i Mejlgade.

Der er ingen tvivl om, at Johannes Emanuel trods sit djærve forsvar har været ret hårdt ramt. Det var jo byens egne folk, det var gået ud over, og de havde svaret godt for sig, enten de nu havde ret eller ej. Men efter nogle uger skete der noget, der gav Rohde lejlighed til at tage offensiven: "Det er ikke længe siden, at man i disse Tidender læste, hvorlunde Hr.Schlawitz, deels opvartede med Graves 8 Sk. Glasset, deels paa det høfligste modtog de 3 Personer, der blev nægtet Entree hos Gjestgiver Rohde m.v.; og Indsenderen er ligesaa tilbøielig til at antage begge Dele for Sandhed, som han er villig til at erkende, at man, ved at lade sig omtale med saa velklingende musikalske Toner, og fremstille paa en saa eclatant Maade, derved allersnarest vinder Publicitet!!! Men ligesom der imidlertid ikke gives noget aldeles Fuldkomment, saaledes vilde det ogsaa være ubilligt, om man i Hr.Schlawitz's Person vilde fordre et non plus ultra, og Anmelderen troer derfor, uden at blive beskyldt for Animositet og uden at han derved vil kunne svække de fordeelagtige Begreber man allerede har om Hr.Schlawitz qua Gjestgiver, og som ved hine Annoncers Læsning end dybere maa have rodfæstet sig hos Enhver, (?) tør gjøre Publicum opmærksom paa: at Hr.Schlawitz ikke efter Kl.10 (hvad enten af Magelighed, Uvillie eller andre Grunde) aabner sin Dør for den til hans Auberge, om Nattequarteer søgende Gjest, og det uagtet: at Kl. ikke er over 11, at der findes Lys i Conversationsstuen med flere Værelser, og at der ventes circa $\frac{1}{4}$ Time, i hvilket Tidsrum der tildeels uophørlig ringes med Dørklokken.

At Anmelderen maa antage dette som noget Almindeligt, ihvorvel han ikkun har Hensyn til enkelte, bevijslige Data, nødes han til, naar han ikke skal beskyldes Hr.Schlawitz for en Inconsequents, der jo i intet Tilfælde kan være ham nogen Virak. Og maa det endnu til Slutning bemærkes: at den, i en foregaaende Anmeldelse for uhøflig, titulerede Hr.Rohde, i et af de paapegede Tilfælde øieblikkelig lod sin Port aabne, saasnart Klokkestrengen rørttes, og paa den høfligste Maade anviste den Søgende det Natteqvarteer Hr.Schlawitz ikke vilde unde ham. Aarhus, den 23de August 1831. A.C.F.H."

Vi ved ikke, hvem der i det ovenstående gik i brechen for Johannes Emanuel Rohde, men vi vil heri gerne bringe ham en tak for assistencen.

Hermed gik polemikken i stå, men den 7de October meddeler Hr.Schlawitz, at hans "gandske ny indrettede Billard bliver færdigt sidst i denne Uge, saa at der kan spilles derpaa næstkommende Søndag den 9de ..."

Det synes at have været det afgørende slag. Her efter hører man ikke mere til Rohde. Han har ellers hele tiden, med mellemrum haft små annoncer i avisen om, hvad han serverede og til hvilke tider. Nu hører også disse livstegn op.

I januar og april 1832 averterer postvæsenet uafhentede breve til ham, så han har nok givet op. Måske var det ikke lige hans branche, da det kom til stykket, måske var det sorgen over hans kone, der drev ham videre.

Schlawitz, der sad tilbage som den sejrende part, fik dog ikke grund til at triumfere så længe. Også han måtte give op, og senest i 1836 var han tilbage i sit gamle fag, den omrejsende skuespillers.

Schlawitz havde forresten en datter Johanne, også skuespiller, der i 1831 gav undervisning i at forfærdige tøjblomster, vaske og kruse fjer og tillige forfærdigede silkevatter og solgte blomster af nyeste façon, alt til billigste priser.

Vi ved nu ikke, hvor vi skal søge Johannes Emanuel Rohde, fra efteråret 1831 til folketællingen 1834, hvor han dukker op som gårdforpagter i Brønshøj.

I de mellemliggende år var Jens August Fridrich, der var kantor ved Runde kirke, flyttet hjemmefra og boede nu i Slippen 159, Landemærkets forlængelse mod Roseborg. Døres mor havde taget en lærling mere efter faderens død, men den 19. november 1833 døde hun af leversyge.

Hun havde dog nået at se sin yngste son Palle Ferdinand tage kirurgisk eksamen med 2, karakter i 1832 og blive ansat som kandidat ved Almindeligt Hospital i 1833. I 1834 var han praktiserende førstlæge i Fredensborg, og han var blevet gift den 29. marts i Korsør med Ida Emilie Heloise Jacobsen.

Næstyngste bror Fridrich Wilhelm, garveren i Helsingør havde fået 3 sønner, som vi senere skal høre nærmere om, Hans Jens Michael, Frederik Ferdinand og Ludvig. Den midterste af brødrene, kantoren havde også fået en søn, Jens August Engelbrecht, som vi ligeledes kommer til at møde igen.

Gjæstgiver Rohde afrejste fra Aarhus til Calundborg den 9de December 1831.

Enkemand, forpagter Johannes Emanuel Rohde 45 år sidder på den 3die gård i Brønshøj ved folketællingen 1834. Han har 2 sønner hjemme, Lauritz Peter på 9 år og Frederik Ludvig på 7. Desuden en husholderske Christiane Møllær, 33 år ugift og 5 tjenestefolk: Jens Jochumsen 27, Ane Maria Pedersdatter 26, Ane Dorthea Hansdatter 20, Hans Lorentzen 63 og Peder Lindquist 47 år. Den ældste søn Johannes Fridrich må være på skole, enten hos familie i København eller på kostskole, for han dukker op mange år senere i Hornbæk.

Man kunde fristes til at tro, at her i Brønshøj måtte han da falde til ro. Her skulde det være muligt at indrette en fornuftig tilværelse, i smukke landlige omgivelser, og med hovedstadens mange tilbud inden for rækkevidde. Men nej. Når vi træffer ham igen, er det da han flytter fra det femte til det sjette sted, af dem vi kender.

Det første var København, det andet Bagsværd, så var det tredje Århus og det fjerde altså Brønshøj. I Maj måned 1837 flytter skræddermester Johannes Emanuel Rohde 48 år fra Gjevninge, Heerslev sogn ved Roskilde

med sine 2 sønner Lauritz Peter og Frederik Ludvig, samt hans adopterede datter, Christiane Møller 36 $\frac{1}{2}$ år født i Skjelskør, til Hornbæk.

Vi har til nu ingen viden om, hvad familien har foretaget sig og levet af i Herslev. Det er der, Lindenborg kro ligger, den kro, som Otto Bache har anvendt som baggrund for sit billede af den gamle dragonhest, som dog nok er langt senere.

Egnen her er meget smuk med mange søer, fjorde og vige med småøer og holme, med åer og bække, bakkelandskab med skove nær og fjern, altid med Roskilde domkirkes spir op over det hele. Det er en historisk egn, tæt ved det gamle Lejre. Der er mange kæmpehøje. Vi må ikke glemme, at vi er i romantikkens storhedstid nu. Oehlenschläger har hentet de gamle guder og helte frem, og Johannes Emanuel Rohde, der tilsyneladende var økonomisk uafhængig, var et barn af sin tid. Det må dog nævnes, at han ved en senere lejlighed kaldes: "forhen Gaardeier", så det er muligt, at det er her, han har været selvejende landmand.

Men længe har det jo altså ikke været. Vi ved ikke engang, hvor kort, om der har været flere bosættninger ind imellem.

Man kan godt sige, at Johannes Emanuel Rohde opdagede Hornbæk før kunstnerne, men det er muligt, at en af bevæggrundene til, at han tog ophold der, har været, at hans brødre søgte til Helsingør. Så kunde de bevare kontakten med familien og dog bo i det grønne.

I Hornbæk blev først Lauritz Peter konfirmeret 3.søndag efter påske 1839 og fik UG i kundskaber og rosværdig i opførsel. Han havde jo også en lærd navne at leve op til, men det har ikke tynget ham, for han gik senere til søs, som det fremgår af folketællingen 1840, hvor husstanden er reduceret til Johannes Emanuel Rohde 51 år enkemand skræddermester, Frederik Ludvig Rohde 14 og Christiane Møller 39 ugift plejedatter. Lauritz Peter Rohde 16 på søefart.

Næste år, 3.søndag efter påske blev Frederik Ludvig konfirmeret, og selv om hans opførsel var rosværdig som storebrors, var kundskæberne kun til MG.

Da drengen tilmed havde en hofteskade, blev han i 1843 sat i skomagerlære i København, hvor han kunde

få en rigtig læreplads og ikke blive landsbyskoflikker. Imidlertid vilde Johannes Emanuel have liv i huset, og i 1845, hvor han kaldes forhen gårdejer, har han foruden Christiane Møller også drengen Rolf 8 år plejebarn født i København.

Noget, der er lidt mystisk ved disse folketællinger, er, at i 1840 og 1850 bpr de i hus nr.7, og i 1845 bor de i hus nr.5. Det kan dog være en skrivefejl. Huset skal vi vende tilbage til.

I 1850 er vor far 60 år husmand og privatlærer. Christiane Møller hans husjomfru og drengen Rolf har fået efternavnet Lemvig.

Den 11.septembet 1850 står der i Helsingør Avis: "Det er blevet min sørgelige Lod at tilkjendegive Slægt og Venner, at min elskede Søn, Candidat og Overlærer J.P.F.Rohde, under sit Ophold hos mig paa Hornbæk er efter haarde Lidelser afgaaet ved Døden den 8. September 1850. Joh.Rohde."

Her var altså den ældste søn. Næsten hele sit liv var han borte fra hjemmet, men han skulde hjem for at dø. Det har været et hårdt slag for faderen.

Forresten var nu hans nevø, kantorens søn, blevet student i 1848 med 2.karakter, konstitueret underlæge i hæren 1850 under felttoget ved lazaretterne på Fyn, året efter ved 13.infanteribattaljon i Fredericia.

Den 1.januar 1852 blev hans lillebror Palle Ferdinand Rohde overlæge ved Øresundshospitalets kirurgiske afdeling i Helsingør, hvor deres anden bror Friedrich Wilhelm havde været medlem af borgerrepræsentationen i en halv snes år.

I 1853 blev Jens August Engelbrecht Rohde forflyttet fra Fredericia og blev assisterende læge på Christiansø. Der var grøde i familien rundt om.

Johannes Emanuel Rohdes yngste søn etablerede sig den 29.november 1854 som skomagermester i Helsingør, men det var desværre et fag, der sang på sidste vers.

Stadig sad Johannes Emanuel Rohde i Hornbæk. Han var endelig faldet til ro med det urolige hav lige uden for sine vinduer. Her har han kunnet ligge i sin seng og lade sig lulle i søvn af den hule brummen af bølgeslaget, de dybe drøn af brændingen. Han har lært at iagttage vejret med samme sikkerhed som fiskerne.

Han har siddet ved "Stokken" og sludret med de lokale, og han har sammen med dem iagttaget sejlad- sen og gruet over de mange forlis på den åbne kyst. Havnen fik han jo aldrig set. "Stokken" var Hornbæk- fiskernes samlingsplads, der blev gjort berømt gen- nem en række kunstneres skildringer, første gang i Johannes Emanuels tid, da marinemaleren Neumann la- vede det billede, der blev gengivet i Illustreret Tidende. Det var egentlig en offentlig kirkeblok, op- stillet i 1739, som man gav et læplankeværk, der ef- terhånden blev forsynet med bænke og pyntet med for- liste skibes gallionsfigurer og navnebrætter. Selve kirkeblokken var forsynet med et billede af kirken.

Der var dog en anden kunstner i Hornbæk på sam- me tid som Johannes Emanuel, ja han kom faktisk lige ved samme tid som denne. Det var C.W.Eckersberg, der i juni 1837 kom op for at male en ny altertavle til Hornbæk kirke, og han boede på Hornbæk kro, til maler- iet var færdigt i sommeren 1838. Der er næppe tvivl om, at Eckersberg har snakket med den eneste Københavner i byen, når de er truffet sammen på stranden.

Her har de kunnet stå og se på vraget af det skib der strandede i 1774, og hvis skæbne gav anledning til Johannes Ewalds syngestykke "Fiskerne".

Hans sønner kan have leget med den skrivende fi- sker, Jens Christian Andersen, der var deres jævnal- drende. Han skrev erindringer fra sin barndom og ung- dom og fra sin deltagelse i krigen 1848-49, hvor han var indkaldt til marinen. Man føler sig næsten sikker på, at Johannes Emanuel Rohde, som privatlærer og se- nere skoleholder i byen, må have haft indflydelse på dette unge menneskes udvikling, hvis optegnelser for- øvrigt er blevet offentliggjort i Aar bog for Frede- riks borg Amts historiske Samfund, 1927 af en anden Rohde med for bogstaverne I.T., som måske slet ikke har nogen tilknytning til denne slægt. Dog fiskerdrengens leg holdt op med konfirmationen, mens vor skræddermes- ters drænge kunde leve sorgløst lidt længere.

I 1859 blev den yngste søn gift i Helsingør, men blev enkemand godt et år senere, den eneste søn døde spæd. Men nu var det snart på tide, at den gamle skræd- dermester fandt i sikker havn.

Hans ældste bror tolderen var død i 1857, lillebror kantoren døde 17.marts 1858, og den anden lillebror garveren i Helsingør døde den 8.november 1859. Det tyndede ud i rækken, og den 18.april averterede så Johannes Eammuel Rohde sit hus til salg i Helsingørs Avis således: "Auction over et Huus paa Hornbæk. Torsdagen den 26de April førstk., om Middagen Kl.1, lader Skoleholder Joh.Emanuel Rohde paa Hornbæk, efter Overenskomst med Auctionsdirecteuren opraabe til Bortsalg ved offentlig Auction det ham tilhørende paa Hornbæk i Tikjøb Sogn beliggende Arvefæsteselveiendomshuus "Karens Minde" med Grund og Have, under Matr,Nr.58 b skyldsatt for $\frac{1}{4}$ Alb.Hartk., samt det Huset tilkjøbte Jordstykke Matr.Nr.27 c ved Hornbæk, stort 11,060 Qalen, af Hartkorn $\frac{1}{4}$ Alb.

Conditioner og Adkomstdocumenter ville forinden Auctionen være til Eftersyn hos Undertegnede.

Fredensborg, den 10de April 1860. Rasmussen, Fuldm."

Så havde han givet op den gamle kæmpe, og han flyttede nu ind til sin yngste søn, skomagermester Frederik Ludvig Rohde.

Endnu var familien godt repræsenteret i Helsingør. Først og frmmest jo ved overlæge Palle Ferdinand Rohde, der var borgerrepræsentant og sad i en række udvalg, men også ved dennes svigersøn, købmand Johan Arnold Unna, og ved garvermester Fridrich Wilhelm Rohdes sønner, Hans Jens Michael Rohde, der ligeledes var garvermester, officer ved det borgerlige brandkorps og værge for S.Mariæ kirke efter sin far, og Frederik Ferdinand Rohde, der havde byens største tømmerhandel. Endelig var der skomagermester Frederik Ludvig Rohde, men hans fag var ved at sygne hen, så hans position var ikke slet så god.

I sommeren 1861 giftede Frederik Ludvig Rohde sig igen, og den gamle skrædder fik en svigerdatter i huset. Samme efterår døde den sidste af hans brødre, overlægen den 11.november.

Da enhver af disse brødre og mange andre af familien Rohde fortjener en særskilt behandling, vil jeg senere vende tilbage til slægten Rohde i en anden bog. Et enkelt avisudklip om overlægen skal vi dog have med her. Det var i Helsingørs Avis 1859 No.192, Mandagen

den 3. Oktober: "On the occasion of my right hand being amputated at the wrist in the hospital of Elsinure, it is with the greatest satisfaction & much gratitude, that I return my unfeigned & best thanks to Doctor Rohde for his very skilfull and perfect successfull treatment of the case, likewise for his, and Doctor Waad's medical attendance in general. Tho' the accident was so disastrous for me, my grief is associated with the kindest remembrance of all the sympathy shown me by all parties of the hospital, & for which I find pleasure in rendering my best acknowledgements. Elsinure, Sept.30.1859. John Cram, Civil Engeneer." Det er dog vist et sjældent tilfælde, i hvert fald i Danmark.

Og så døde da den 22.november 1862 Johannes Emanuel Röhde forhen skolelærer, gårdmand, forpagter, gæstgiver, skræddermester og måske fisker, 73 år gammel af alderdomssvækkelse, den sidste af flokken, den dynamiske broderflok, som alle døde lidt for tidligt, så vidt vi kan se. Deres indsats burde have sat tydeligere spor end tilfældet er, men næste generation kunde ikke følge indsatsen op, trods gode løfter.

Sønnen Frederik Ludvig Rohde satte følgende annonce i Helsingør Avis den 24.november 1862:
 "At min kjære gamle Fader, JOHANNES EMANUEL RÖHDE den 22de November afgik ved en rolig Død, 73 Aar, be-
 kjendtgjøres herved deeltagende Slægt og Venner.

F.L.Röhde."

Ane nr.13: probandernes morfars mor Maria Kirstine Hansdatter.

Takket være en række biografier over hendes ~~bror~~, Lauritz Peter, der kaldte sig Haubroe, ved vi lidt om, hvordan hjemmet var, hvor Maria Kirstine blev født.

Maria Kirstine blev født i København i 1795 af "velhavende, men simple borgerfolk. Hendes forældre, der ejede et brødevinsværk på hjørnet af Nørrevold og Tornebuskegade, var yderst simple og udannede mennesker, der holdt almindelig skænkestue". Således skriver J.Møller i Tidsskrift for Kirke & Theologi, I.årg.s.251-283, dog med hendes brors navn og årstål. De boede i samme karre som det berømte Pjaltensborg og det dengang bekendte gæstgiveri Tre Kroner.

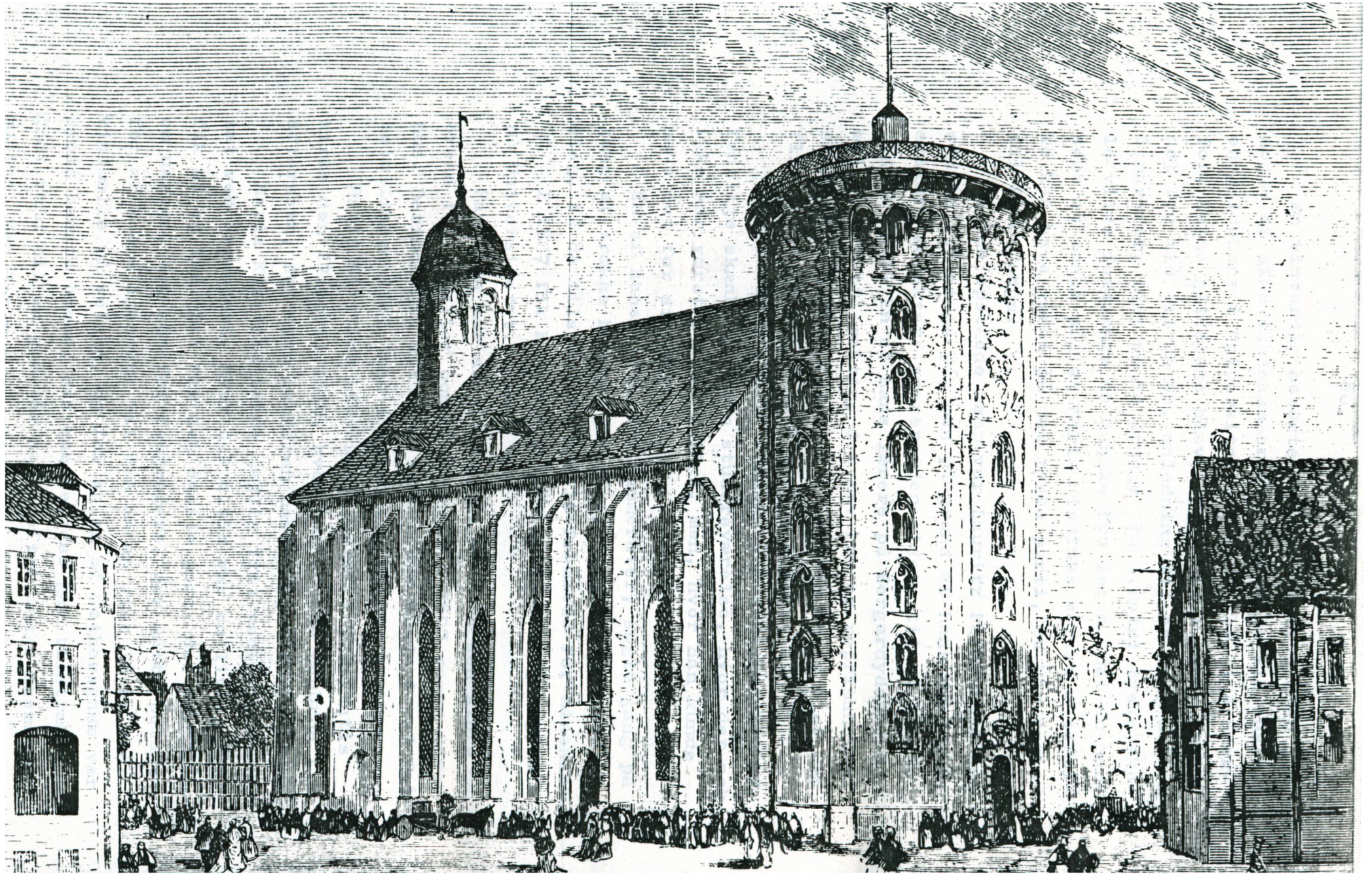
Faderen Hans Larsen var født i Haubro sogn ved Års i Vesthimmerland, hjemmedøbt 22.februar og døbt 1.marts 1750. Moderen Cecilie Kirstine formodes at være født i København o.1760. Muligvis er det hende, der bliver konfirmeret "Ad terminum Michaelis 1776, ~~Den~~: XVIII p.Trinit.el.6 Octobris" og som der i Vor Frue kirkes protokol kaldes Sidse Kierstine Pedersdatter 16 Aar, Peder Sv...s Enkes D.

De var blevet gift den 8.april 1785, og havde fået først en søn i 1789 døbt Lars Peter, som må være død som spæd, hvis biograferne har ret i, at den senere Indienmissionær Lauritz Peter Haubroe blev født den 9.marts 1791.

Maria Kirstine, der blev døbt den 11.december i Trinitatis kirke, havde kun den ene bror.

"Da forældrene var velhavende og selv bittert måtte savne en uddannelse, satte de børnene i en god skole". Den første undervisning fik de i forældrenes hus ved privatlærer, og broderen viste sådan en interesse for bogen, at han blev sat i Borgerdydskolen, som dengang blev bestyret af J.B.Møller, som senere blev rektor i Helsingør 1806-25.

Lauritz Peter var en rask dreng, der i skolen kun var interesseret i skæg og ballade. Han blev anset for en doven dreng. Men en enkelt begivenhed ændrede hans liv, og dermed hans families.

En vinterdag besøgte Lauritz Peter sammen med nogle af sine skolekammerater, og måske sin søster, en glidebane i Universitetsgården eller lige udenfor. Denne glidebane blev, som vi alle har erfaret det fra tid til anden, anledning til en kamp mellem 2 partier, idet nogle drenge fra S. Petri tyske skole vilde fortrænge de danske fra legen. Det er morsomt at tænke på, at Maria Kirstines senere ægtefælle kan have været på det tyske parti, da han hørte til Petri sogn.

I den opståede kamp var Lauritz Peter ikke den sidste til at gå på, men på grund af hans djærve og ærekære karakter, snarere den sidste til at trække sig ud igen. En af hans lærere på Borgerdydskolen meldte ham til rektor, der gav ham en reprimande så skarp, at Lauritz Peter nu slog helt om og blev den flittigste og ihærdigste elev i skolen.

Han havde et lille aflukke ved siden af den offentlige skænkestue som studereværelse, hvor der nok ikke har været særlig roligt, men, hvor han kunde have det for sig selv.

En af hans tidligere kammerater, søgte gang på gang at trække ham med ud på sjov, men fik altid afslag, så de tilsidst blev helt fremmede for hinanden.

I 1807 fik han sin studentereksamen og begyndte på Universitetet.

Familien var så heldig, at hverken den store brand i 1795 eller bombardementet i 1807 ramte deres hus. Derimod gik det hus, forældrene boede i ved folketællingen 1787, med i købet ved bombardementet.

Maria Kirstine blev konfirmeret i Trinitatis kirke den 27. april 1810, hvor hun kaldes Haubroe til efternavn, det navn broderen havde taget som student.

Maria Kirstine boede dejlig frit ved Nørrevold, tæt ved Nørrepøtt, hvor der altid var en livlig trafik ud og ind. Det var den eneste port, der var åben om natten, dog kun for fodgængere, der måtte betale for at komme igennem. Til den anden side lå en stor vindmølle på volden, og for enden af Gothersgade var byens bedste brønd, den eneste, der gav tilstrækkelig godt vand til en god tår kaffe efter mange husmødres mening. Men det var nok især dem, der kunde sende en

tjenestepige efter vandet. Og så lå jo Rosenborg slot og Kongens have lige rundt om hjørnet, Kultorget, hvor kulsvierne bragte deres trækul til, var også nær, og iøvrigt var byen jo lille, indestængt som den var bag voldene.

Marias bror blev ved med at læse. I 1812 tog han teologisk embedseksamen med bedste karakter, og skønt hans forældres kår gjorde enhver fremmed understøttelse overflødig, tog han sig en lærerplads ved Borgerdydskolen, for at have noget at tage sig til. I 1815 besvarede han Universitetets prisopgave og fik guldmedalje og en hæderlig censur. Han underviste i religion, dansk, latin og græsk.

Maria havde imidlertid mere jordnære interesser. Den 16. december 1814 var hun blevet gift med skrædder Johannes Emanuel Rohde, der samme år havde etableret sig i hendes fars ejendom som mester.

Kirkebogen angiver hendes alder til 29 år, men hun var kun 19, da hun blev gift, hendes mand var 25, indfødt Københavner.

Nu ventede alle bare på, at storebror Lauritz Peter Haubroe skulde få sig et godt præstekald. Han havde alderen til det, han havde vist godt forhold, han var selvskreven til et hvilket som helst ledigt embede, lærd, sædelig og religiøs, og desuden ung, sund og velhavende. Lykken smilede til ham. Han kunde vente hurtig og god befordring. Men han vilde det anderledes. Han vilde være missionær. Der var endnu noget af den gamle vovehals i ham, men nu på en anden måde. Det danske missionsselskab havde imidlertid altid rekrutteret sine folk i Tyskland, hvor de blev uddannet i Halle, og der var aldrig blevet udsendt nogen dansk missionær. Nu kom det engelske Society for Promotion of Christian Knowledge og bad om danske teologiske kandidater til sit arbejde i Indien, og Lauritz Peter meldte sig sammen med en anden ved navn D. Rosen, som senere blev en af hans biografer.

Det var i foråret 1818 beslutningen blev taget, og den 4. juli fik de 2 kandidater kongelig bevilling til at rejse, uden at det skulde blive dem til skade, hvis de senere vendte hjem til Danmark og vilde søge embede.

Faderen, den gamle brændevinsbrænder Hans Larsen var død i november 1817, og det kan have gjort det lettere for ham at drage bort, men moderen var dybt ulykkelig over at sige farvel til sin eneste søn.

Tanken om skilsmisken fra sønnen angreb moderen så voldsomt, at hun måtte holde sengen, og der er ingen tvivl om, at Maria Kirstine har måttet holde sin mor med selskab og trøste hende, selv om hun også selv har været ulykkelig over broderens afrejse.

Inden sin afrejse gav Lauritz Peter afkald på arv efter sin mor, for at hindre vanskeligheder, der kunde opstå på grund af den lange afstand.

Og i august rejste så de 2 missionærer over Helsingør til London. Efter den nerveanspændende afsked fandt Rosen ham næsten oprømt, da de mødtes i Helsingør. Lauritz Peter havde aldrig før været hjemmefra.

Vi kender ikke Maria Kirstines karakter, men når hendes bror betegnes som ligefrem, åbenhjertig og ærker, kan vi måske slutte, at søsteren har de samme egenskaber.

Hendes svigerfar døde i 1819 i januar måned, endnu før de havde nogen oplysninger om Lauritz Peters skæbne. Det første brev fra Indien var dateret den 16. august 1819, og har nok været lige så længe undervejs, som Lauritz Peter selv, nemlig $4\frac{1}{2}$ måned fra London.

I 1822 mistede Maria Kirstine sin mor, der døde den 11. maj, 62 år gammel. Nu havde hun kun tilbage i denne verden sin ægtemand Johannes Emanuel.

Maria Kirstine har kendt sin farmor Maren Andersen, der i 1801 boede sammen med sønnens familie. Den gamle dame var da 80 år. Hendes død er ikke fundet.

Endnu et par år skulde der gå, før Maria fødte sit første barn, en dreng, som i dåben den 4. april i Trinitatis fik navnet Johannes Friderich Rohde. Det er ved denne lejlighed, vi første gang får at vide, at familien bor i Størregade nr. 257, lige overfor de udstrakte værkstedsarealer, Gammelholm. Huset, der var bygget efter stovbranden 1795, ligger der endnu, og man har derfra kunnet se Gammelholm blive rømmet, Nationalbanken blive bygget og igen blive revet ned.

Det var ellers den fjerde adresse de havde efter at de var blevet gift. Først var de på Nørrevold 257,

så 11818-19 Købmagergade 50, og 1819-20 Østergade 17, der var en fin adresse, som idag.

Året efter Johannes Friderich fik de lillebror, Lauritz Peter, selvfølgelig opkaldt efter morbror. Det år blev denne gift ude i Indien den 16. juli i byen Cudalur med Fredericia Halsøe, der skulde blive ham en god medarbejder i de få år, de skulde få sammen derude. Det skulde vise sig, at som ægtemand havde Lauritz Peter Haubroe en væsentlig fejl. Han kunde ikke sige nej til nogen tigger, så efter nogen tids forløb måtte de træffe den aftale, at han fik 1/3 af sin løn til almisser, mens hun administrerede resten.

Endnu et år efter fik Maria Kirstine sit tredje og sidste barn, atter en dreng, der i dåben den 18. august i Trinitatis Kirke fik navnet Friderich Ludvig.

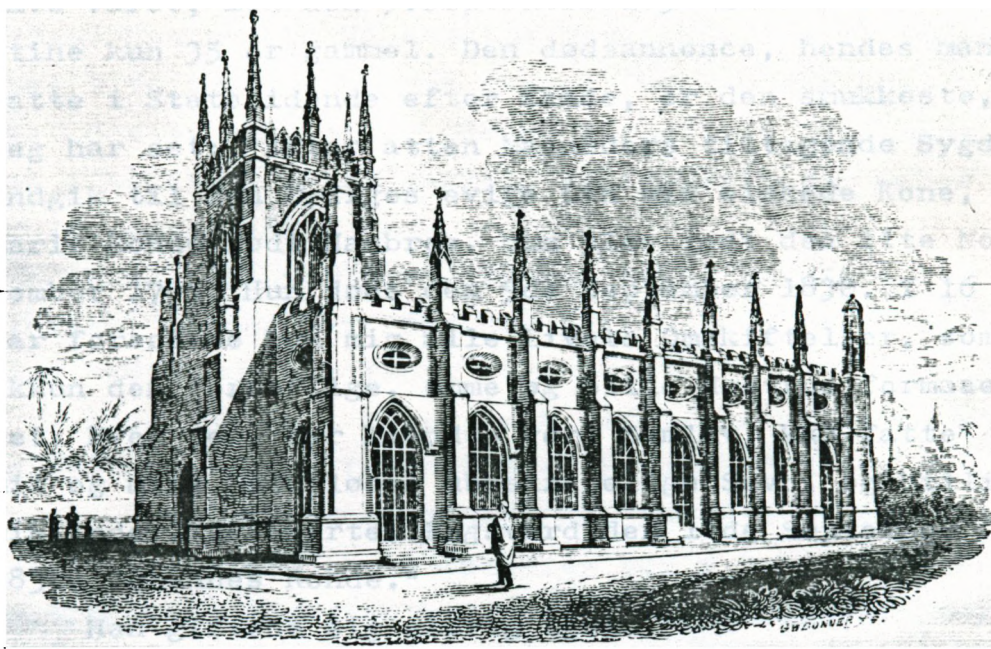
Ganske vist havde Maria Kirstine ikke selv nogen familie, men til gengæld havde hendes mand en stor og frodig familie. 4 brødre og en søster foruden en masse fætre og kusiner og naturligvis hans mor, skrædderen Hanna Maria Rohde født Eitner, der drev sin afdøde mands forretning videre på Halmtorvet 60, nu Rådhuspladsen, hvor BT-huset ligger. Byen var som sagt lille, og man kom sikkert meget sammen.

Forresten var hendes mand ~~en~~ borgervæbningen, hvor han havde fået ekserserbevis. Her var han jævnligt til øvelser, dels på ekserserpladsen på Christianshavn, dels på Fælleden, hvor manøvrerne holdtes.

Maria Kirstine har sikkert været stolt af sin ægtemand, når han var i sin flotte borgeruniform. Da de var nygifte var Englandskrigen først lige forbi, så i befolkningen var der ingen tvivl om borgervæbningens betydning. Havde man ikke vist Englænderne, hvad man duede til, da man flokkedes på voldene? Jo, væbningen var populær. Det var først senere, man gjorde grin med borgermusikken, men da var Johannes Emanuel forlængst ude af billedet.

I Indien havde Marias bror imidlertid fået en ny kirke. Grundstenen til denne kirke i Vepery ved Madras blev nedlagt den 8. december 1823 ved en smuk højtidelighed, og i 1826 kom den engelske biskop R. Heber på visitatsrejse og indviede den nye kirke. I sin bog om denne visitatsrejse skriver Heber: "I Vepery er der den smuk-

keste, gotiske kirke, og det bedste anlæg af skoler for indfødte, både kvindelige og mandlige, som jeg endnu har set i Indien," Disse skoler bestyredes af Marias bror og svigerinde, og pigeskolen var den første i sin art i Indien. Billedet af kirken er hentet i biskop Hebers bog. Ikke lige netop den søde, lille landsbykirke, man kunde have ventet.

VEPERY CHURCH, MADRAS.

Året efter i 1827 blev han forflyttet til Tanschur. Han oversatte engelske skolebøger til det lokale indiske sprog, tamulisk, og reviderede J.P. Fabricius' engelsk-tamuliske leksikon. Han førte dagbog og skrev mange breve hjem, samtidig med at han ofte var på missionerende rejser i det indre af landet. Forresten forsøgte han at bekæmpe kastevæsenet og enkebrændingerne, hvad der mødte stor modstand.

Trods hans enestående energi og hans store gavmildhed, var hans egentlige missionsarbejde stort set uden resultater, men han har haft det dejligt.

Hjemme i København har spændingen været stor, når der kom brev derude fra missionæren. Dette, at storebror var der så langt borte, har betydet en udvidelse i sindet for Maria Kirstine og hendes nærmeste, som vi vel knap kan forstå, nu hvor verden er blevet så meget mindre

En skønne dag blev Maria Kirstine syg. Ikke bare noget forbigående, det var på en eller anden måde sikkert, at det var virkelig alvorligt, og den 21. februar 1829, altså midt i en måned, flyttede de til Bagsværd. Håbode de at kunde flytte fra sygdommen? Troede de, at landluften vilde styrke hende, så hun måske fik kræfter til at stå sygdommen igennem?

De blev skuffede. Måske trak de tiden noget ud, måske varede det lidt længere end det ellers vilde have varet, men den 9. september 1830 døde Maria Kirstine kun 35 år gammel. Den dødsannonce, hendes mand satte i Statstidende efter hende, er den smukkeste, jeg har set: "Efter atten Maaneders tiltagende Sygdom indgik til den Dydiges evige Løn min elskede Kone, Marie Rohde født Haubroe. Hun blev født den 11te November 1795. Hun døde den 9de September 1830. I 16 Aar forsødede hun mig alle Livets Omskiftelser, som ikkun den fornuftige, ømme og blide Hustrue formaaer det. Hver den, der kiendte vart Samliv, kan fatte mit og mine Moderløses ubeskrivelige Savn, og billige min inderlige Smerte. Bagsværd den 14de September 1830. Johannes Rohde."

Han giftede sig aldrig igen.

Den 29. december samme år døde Marias bror ude i Tanschor, knap 40 år gammel af Apoplexi. Hans kone skriver bl.a.: "Kun den Forvisning, at Doden var ham en Vinding, trøster mig ved dette uerstattelige tab."

Således døde disse 2 søskende med få måneders mellemrum, begge med det smukkeste eftermæle.

Ane nr.14: probandernes mormors far Hans Andersen

Det indsamlede materiale til slægtshistorien kommer først til at stå sin prøve, når det skal ned på papiret i sammenhæng, så viser fejlene sig.

Hans Andersens formodede fødsel og forældre kunde ikke stå prøven, så vi kender altså ikke noget til hans oprindelse. Han er født o.1815 og vaccineret den 21.juni 1828, men først med hans giftermål den 4.februar 1840 får vi grund under fødderne. Han kaldes da ungkarl Hans Andersen af Vads-huse i Voldby sogn 24 år gammel. Bruden var Ane Nielsdatter enke efter afdøde parcellist Jens Madsen i Neilinge 34 år gammel. Skiftebevis for enken af 29.januar 1839.

Hans forlover var gårdmand Svend Larsen i Slettet, hendes var gårdmand Lars Hansen fra Græsted, hvor hun var født.

Enken havde i forvejen 4 børn, Ane Kirstine på 10 år, Mads på 8, Lars på 6 og Larine på 3 år. Og desuden var der et plejebarn Ane Hansdatter ved folketællingen 1840, hvor familien bor i Neilinge i Hus nr.4, og Hans Andersen kaldes parcellist og skrædder.

~~Landskrædderen har ikke haft de samme store~~
traditioner at se tilbage på som skrædderne i byen med de gamle lav og den gode faglige uddannelse. Før 1857 kunde ingen løse næringsbrev som skrædder på landet, så enhver kunde for den sags skyld nedsætte sig som sådan. Det vil sige, man kunde få lov til at sy de såkaldte bondeklæder, hvor stof og for var spundet og vævet af bønderne selv.

Disse vadmelskofteskræddere var ikke, hvad vi i dag vilde kalde skræddere. Det var fingernemme folk, som på grund af en legemlig skavank af en eller anden slags ikke kunde klare sig ved landbrugsarbejdet.

Før 1857 gik skrædderne altid ud og syede hjemme hos bønderne på gårdene, hvorfor de fik deres løn for en del i de naturalier, de nød på stedet. Efter 1857 blev det mere almindeligt, at skrædderne slog sig ned med eget værksted og lod folk komme for at få syet.

Det har ikke været nogen misundelsesværdig stilling at være landsbyskrædder. Dels har de i regelen

været handicappede, og dels var de ikke rigtig regnet for noget. Da det tilmed ofte var de kvikkeste af de handicappede, der blev skræddere, har de følt ydmygelsen mere.

Landsbyskrædderen var selvlært som regel, men han var gerne en tusindkunstner, som man kom til med alle slags spørgsmål, men betaling var det småt med. Ja, det var først ind i det 19. århundrede, at det blev skik, at skrædderen foruden sin kost fik en mark i penge for at sy en klædning. Enkelte steder fik han også nogle naturalier oven i købet, som han kunde tage hjem til familien, men alt i alt var det en kummerlig tilværelse at være skrædder.

Men havde han charme og kunde fortælle nyt fra andre arbejdssteder, kunde han ofte gøre lykke hos kvinderne i huset og redde sig en og anden ekstra lækkerbidsken.

Forresten sagde man at skrædderen altid stjal. Det vil sige, han skar altid stoffet, så han fik noget fra til sig selv, så han havde noget at sy til sin kone og sine børn af.

Forfatteren Knut Becker skriver:

Skrædderen syer saa Puklen den danser og hopper,

Gu ka' han ri,

men hvad kan det gi'?

En Seng fuld af Lopper - Unger deri,

det ka' det gi' !

Men selvfølgelig var der da også enkelte skræddere, der kunde tjene penge, og de var ofte den mest oplyste mand i sognet, så de til tider også var skoleholdere, men lad os vende os til Hans Andersen, hvis økonomi vi ikke ved noget om.

Den 13. november 1840 fødte hans kone ham en datter, der i Helsingør kirke den 15. samme måned fik navnet Gjertrud Jensine Hansdatter. Faddere var: gårdmand Anders Jensens kone i Helsingør, (hvad der fik mig til at tro, at han var søn af dette ægtepar, der havde en søn Hans, men vaccinationsdatoen passede ikke), Peder Davidsen og Jørgen Davidsen af Voldbye og Lars Hansen af Bistrup.

Endnu i 1845 bor familien i Nejlunge by i Helsingør sogn, men den ældste steddatter er flyttet hjemme-

fra og er ude at tjene.

Året efter fødes sønnen Lars, hvis data ikke kendes endnu.

Den 1.maj 1851 flytter Hans Andersen 36 år, parcellist fra Nejlunge til Donnevælde i Græsted sogn. Alle hans stedbørn er nu flyttet fra reden.

I tilgangslisten for Græsted står der, at han har arbejdet for la Cour i Helsingør til den 28.april, og der nævnes et vidnesbyrd af 24.oktober 1829 fra Taur: "ulastet".

Det sidste vi hører til Hans Andersen og hans kone Ane Nielsdatter er, at de den 28.januar 1855 flytter fra Donnevælde i Græsted til Nyrup Overdrev. Det er formodentlig Nyrup ved Helsingør, der er tale om, men vi ved det ikke, de er ikke fundet der, og den 15.april samme år konfirmeres deres datter Gjertrud Jensine i Græsted kirke, "hos forældrene parcl. Hans Andersen og hustru Ane Nielsdatter i Donnevælde"

Måske er de vendt tilbage, måske er det bare en fejl af degnen. Det vil tiden vise.

Hvis Hans Andersen, som jeg formoder, har haft en skavank, er det ikke usandsynligt, at hans forældre har bragt ham til Skævertræet i Gribskov, for at han skulde blive helbredt der.

Skævertræet var et gammelt træ, der et stykke oppe havde dannet to stammer, som så igen var groet sammen et stykke højere oppe. Man troede, at den syge, der blev trukket gennem det hul, træet dannede, vilde blive rask, men det skulde ske ved midnat og stiltiende, og det var vistnok kun til Sankt Hans.

Det er også muligt, at han har været med ved Sankt Helene kilde, der også havde mange tilhængere.

Tiden var fuld af overtro, men videnskaben havde heller ikke noget at byde den.

Hans Andersen var ca.40 år gammel, da han forsvandt for os. Han kan godt have levet helt frem til århundredeskiftet, og kan have fulgt sin datter til graven i 1888 i Helsingør. Vi ved det ikke.

Ane nr.15: probandernes mormors mor Ane Nielsdatter

Det var en urolig verden Ane kom til i 1806, da hun blev døbt den 2.februar i Græsted kirke ved Gribskov.

Det var fastlandsspærringens tid, Napoleonskri- genes tid. Det var det år, Frederik den Sjette som kronprins indlemmede Holsten i riget, efter at de franske hære havde løbet Preussen overende, og det tysk-romerske kejserrige var ophørt med at eksistere.

Anes far var gårdmand Niels Hansen i Pårup by, Græsted sogn. Moderen Kirsten Ipsdatter var husmands- datter fra Alume by, Græsted.

Begge de nævnte byer lå i det åbne land nord for Gribskoven, oppe i det jævnt bakkede land med det frie udsyn. Her var det, med udsigt til Kattegat, at Ane voksede op. Hun havde en storebror Lars, født 1801, en storesøster Kirsten fra 1803 og en lillebror Hans, der var født 1808.

Normalt er det på den tid sådan, at en gårdmand gifter sig med en gårdmandsdatter, og en gårdmandsdat- ter gifter sig med en gårdmand. Man havde det udtryk blandt Nordsjællands unge piger: "Jeg kunde gifte mig med hvem som helst, hvis han bare var skikkelig og hav- de en god gård."

Der er noget, der tyder på, at Niels Hansens gård ikke har været af de bedste, da han tager en husmands- datter, og når hans datter Ane senere gifter sig med en husmand, men lad hende nu blive konfirmeret først. Det skulde man i gamle dage. Det var et af præstens magtmidler, at han kunde nægte den ukonfirmerede ægte- skabets sakramente, så på et vist tidspunkt blev selv den mest halstarrige mór og fik lært sin katekismus.

Ane blev konfirmeret i 1820, da hun var 14 år. Hun stod som nummer 15 på sit hold, så hendes fars of- fer til præst og degn har ikke været stort.

Og så ved vi altså ikke mere om hendes barndom, som kan have været spændende nok, især under Englands- krigene, da hun var lille. Det var i hendes skoletid, i 1816, skolernes pligt til at øve hustugt, navnlig med riset, blev skærpet.

I 1818 begyndte den store landbrugskrise med store

prisfald på landbrugsvarer på verdensmarkedet. Og da de danske produkter var af ringe kvalitet, blev afsætningen meget stærkt formindsket.

Den indbyrdes undervisning blev indført i 1819, så Ane kan lige have nået at være med til dette eksperiment, som nu er genoptaget i skolerne i en lidt ændret form som gruppearbejde.

I 1826 havde man "det bette år" med tørke og drukning, en alvorlig misvækst og følgende hungersnød i dele af landet.

Men i 1830, da Ane gifter sig med ungkarl Jens Madsen af Pårup, 24 år, vaccineret, bliver der et vældigt opsving i landbruget med stærkt stigende efterspørgsel og gode priser.

De unge mennesker blev gift den 2. juli i Græsted kirke. Forlovere var Niels Madsen Pårup, gårdmand, en bror til brudgommen, og Niels Hansen, gårdmand, brudens far, der altså levede endnu og var gårdmand endnu.

Anes mand var husmand og snedker, og det unge par slog sig ned i Pårup. Ved folketællingen 1834 har de børnene Ane Kirstine 4 år og Mads på 2 år. Samme år fødte Ane sønnen Lars, og i 1837 datteren Larine.

På et tidspunkt må de være flyttet, for da Jens Madsen dør den 22. september 1838, 33 år gammel, kaldes han parcellist i Neilinge født i Pårup. Han blev begravet den 28. s. m.

Hvis Ane havde drømt om at blive gårdmandskone en gang med tiden, så var den drøm nu knust. En enke på 32 år med 4 børn havde ikke store chancer på ægteskabsmarkedet, men hun måtte være forberedt, så allerede den 29. januar havde hun fået skiftebevis, men det varede endnu et år, før hun igen kunde få en ægtemand i huset og en far til sine børn. Det var ungkarl Hans Andersen af Vadshuse i Voldby sogn. De blev gift i Helsingørskirke den 4. februar 1840. Han var skrædder, og den tilværelse, hun nu gik ind til, var nok så simpel som hendes tidligere liv.

Folketællingen 1840 viser familien i Neilinge i Helsingørskirke sogn. Anes nye ægtemand er 9 år yngre end hende. De har kun de 3 ældste af Anes børn hjemme, den lille Larie på 3 år mangler, men så har de til gengæld en plejedatter Ane Hansdatter på 3 år. Er det et af skrædderens tidligere fejltrin?

Den 13.november 1840 fødte hun ham datteren Gjertrud Jensine Hansdatter, som blev døbt 22.søndag efter Trinitatis den 15.november i Helsingørskirke. I 1845 bor de endnu i Neilingsg. Den ældste af Anes børn, Ane Kirstine er kommet ud at tjene. Den mindste af første ægteskab, Larine er hjemme igen. Hun er nu 8 år, og hendes lille halvsøster 5.

Plejebarnet Ane Hansdatter er borte.

I 1846 fødte Ane sit sidste barn, en dreng, der fik navnet Lars.

I 1851 flyttede de til Donnevælde, Græsted sogn, Anes hjem sogn. I 1854 den 28.januar flyttede de til Nyrup overdrev, men ved Gjertrud Jensines konfirmation den 15.april 1855 siges det, at hun bor hjemme hos forældrene i Donnevælde.

Fra denne dag er familiens skæbne til dato ukendt. Kun den sidstnævnte konfirmand har vi kunnet følge til det sidste.

Ane nr.16: probandernes farfars farfar Lars Iversen

Lars blev født i Akkerup, Hårby sogn, Båg herred på Fyn og døbt den 31.august 1777 i Hårby kirke. Vi ved ikke, hvad hans far, Iver Jensen var, men Lars' bror, Jørgen sidder i 1844 som selvejerhusmand i Akkerup. Der er ikke fundet andre søskende til Lars endnu, men der er heller ikke gjort noget forsøg.

Lars' mor Ane Hansdatter var af slægten Grønnemose fra Sarup by, også i Hårby sogn.

Lægdsrullen 1801 omtaler Lars Iversen Acherup 24 år, 62 $\frac{3}{4}$ " høj. Landsoldat 1798 ved FIR(Fynske Infanteri Regiment), 1.afd.no.55. Overcomplet efter lodtrækning i 1805. Fynske Regiment var i hans tid garnisoneret i Fredericia, og Lars må have været med, da regimentet i 1801 var med til at besætte en linje langs Ejderen fra Frederiksstad over Rendsborg til Tønning. Det var et led i de forsvarsbestræbelser, der også omfattede besættelsen af Hamborg. Hele kampagnen var ret kortvarig og blev afblæst efter slaget på Rådden den 2.april. Men han var med, må vi tro.

Og så ved vi faktisk ikke rigtigt noget om ham, før vi finder ham som sat familiefar, agerdyrker på Sortenland, et boelsted på Trunderup mark i Jordløse sogn.

Han er 57 år, gift med Margrethe Marie Madsdatter, og de har sammen 5 levende børn: Jørgen 23, Anne Kirstine 16, Kirsten 15, Karen 13 og Mads 11 år.

Den yngste søn Mads, slipper 13 år senere for militærtjeneste i 1847 som gammelmandssøn. Lars er da 70 år. Det blev nu ikke Mads, der kom til at overtage sin fars boelsted, men søsteren Kirsten og hendes mand Hans Christian Jensen, som vi finder på Sortenland i 1855. Lars er nu aftægtsmand og 78 år. Hans kone lever endnu. Det er nok muligt, at Lars' ældste søn Jørgen har været med i 3-årskrigen.

I 1857 mistede Lars sin kone, der døde den 29.juni 76 år gammel og blev begravet fra Jordløse kirke. Selv blev han 92 og døde den 29.oktober 1869.

Ane nr.17: probandernes farfars farmor Margrethe Marie Madsdatter.

På vestkanten af de fynske alper, lige der, hvor is-tidens gletscherport lå, ligger nu landsbyen Trunderup i Jordløse sogn, Svendborg amt. Her, hvor smeltevandets ende havde fart på, blev sandet aflejret, mens det gode og frugtbare ler blev revet med. Det var her, hun blev født i 1782 og døbt i Jordløse kirke den 6.søndag efter påske, en uge før pinse altså, den 12.maj, hvor Fyn er som en have. Buske og træer har blomstret på de levende hegn, og fuglesangen har været øredøvende, men tiden var fattig.

Der havde raset en kvægpest nu i 4 år, og selv om det ikke var en af de værste, kan den godt have betydet svære tider for småfolk.

Margrethe Maries far Mads Jensen var husmand og dag-lejer. Han havde ingen glæde af høje priser på kvæg eller af lave priser på korn. Han har vel været pundstærsker og har skullet bruge eventuelt overskydende korn til at bytte sig til andre varer, som der nok har været dyrtid på.

Det var ikke nogen særlig god tid, Margrethe Marie blev født til. Vi kender ikke hendes mor, der var død før folketællingen 1787, hvor Margrethe var 5 år.

Hendes far, der var 45, var da gift igen. Det var 3. gang. Margrethes stedmor hed Anna Rasmusdatter og var 36. Margrethe havde en ældre halvsøster, Johanna, der var 14 år, og endelig boede Johannas morfar, David Jørgensen i huset som aftægtsmand. Han var 84.

Sådan så Margrethes verden ud, da hun var 5 år. En endnu ældre halvsøster nævnes 2 år senere som Hans Jespersens hustru, da Margrethes lille nye halvsøster, Kirsten blev døbt. Hun blev dog kun 5 år gammel og døde i 1794. Margrethe blev konfirmeret i 1796, og hun er sikkert straks kommet ud at tjene. I 1801 er faderen og stedmoderen ene tilbage på husmandsstedet i Trunderup.

Vi har til nu ingen oplysninger om Margrethe Maries ungdom og liv som tjenestepige, men den 14.december 1810 bliver hun gift i Jordløse kirke med ungarl Lars Iversen Akkerup fra Hårby sogn, tidligere soldat ved Fynske Infanteriregiment og husmandssøn.

Nogen fuldstændig liste over deres børn har jeg ikke, men ved folketællingen 1834 boede der 5 børn i hjemmet, boelstedet Sortenland på Trunderup mark.

Ældst var Jørgen på 23, født året efter forældrenes bryllup, så kom Anne Kirstine på 16, men man må tro, at der har været nogle imellem disse 2. Nr.3 på listen var Kirsten på 15, så kom Karen på 13 og endelig som den yngste, Mads på 11 år.

Lars og Margrethe passede deres husmandssted til ca 1850, da han var 73 år og hun 68. Datteren Kirsten, der var blevet gift med en karl fra Fraugde, Hans Christian Jensen, var nu sammen med manden besiddere af stedet, og de 2 gamle var på aftægt. De havde 2 børnebørn hjemme i 1855, Jens på 3 år og Lars Henri på 1 år. Der var desuden tjenestepigen Mette Marie Hansen.

Margrethe Marie levede endnu i 2 år. Hun døde den 29.juni 1857 på Sortenland, 76 år gammel.

Ane nr. 18: probandernes farfars morfars Hans Christian Lauritsen Tarp.

Langt ude på den uendelige vidtstrakte flade, der udgør det vestlige Jylland, ligger i Nørre Horne herred i Ribe amt Strelløv sogn. Her var ingen træer eller buske til at give skygge for sommerens brændende sol eller læ for vinterens bidende skarpe vind. Åbent udsyn var der til alle sider. Midt i sognet gode markjorder, men ellers sure enge og moser og i det nordlige hjørne også hede. Her oppe i Østertarp blev han født i 1778. Lærkens sang ledsaget af Hjej lens melankolske klage og med Vesterhavets dybe, drønende brummen i baggrunden var den koncert, han fra sin tidligste barndom havde i ørerne.

Altid de lange, hule drøn af brændingen, hele året rundt, den langtrukne buldren af havet derude.

Faderen, Laurits ~~Nor~~sen hørte som hele sognet under Ribe hospitals gods, det er her, han skal findes, om der da er noget overleveret. Rig har han ikke været, da han i så fald næppe havde sendt sin søn til militæret, som skulde blive hans løbebane.

På hærens arkiv har jeg fået at vide, at han den 20. juli 1811 havde tjent 4 år i 1. Jydske Infanteriregiments 7. musketeerkompagni. Han var da 30 år og 61½" høj eller 161 cm, og han blev den dag overført til de såkaldte annecterede Batailloner i Jylland.

Han har altså i de første fire år hørt til i de oprindelige 2 batailloner, der under Englandskrigen havde kystbevogtning i Odsherred på Sjælland og senere omkring Roskilde. Uniformen var rød kjole med sorte rabatter og hvide knapper. Bukserne var hvide. Regimentets fane var sort med det jydske våben og Chr. VII's navn, samt i hvert hjørne et Dannebrog. Det var omkring århundredeskiftet, man var begyndt at lægge vægt på skydningen, og tanken om kamp i spredt orden begyndte at opstå. De bedste skytter blev samlet i et kompagni, der fik navnet jægerkompagniet eller musketeerkompagniet. Hans Christian har altså været en god skytte. Det var ved den tid, hårpisken blev fjernet, så den har han nok ikke været belemet med.

Under tjenesten ved Roskilde er det sandsynligt, at han har været med til at belægge de oprørske spanske hjælpetropper med arrest og sende dem afsted til fangenskab i

Frankrig. Der blev ved den lejlighed ikke gjort forskel på officerer og menige. Alle spanierne blev efter at være afvæbnet af danskerne sat 4 og 4 på vognene, der kørte dem bort, alle bagbundet og sammenbundet efter fransk ordre.

De annecterede batailloner var mandskab fra det gamle landeværn, der blev formeret til 2 nye batailloner, 3. og 4., der fik garnison i Århus. Det var et af 4. bataillons kompagnier, der blev fordrevet fra Anholt i 1809 af en overlegen engelsk styrke, og da man i marts 1811 forsøgte at tilbageerobre øen, var der afgivet et kompagni fra 4. bataillon igen. Måske var det på grund af de svære tab ved dette forsøg, at Hans Christian Tarp i sommeren 1811 blev overført til Jylland, hvor han var udtjent i 1812, men åbenbart kapitulerede igen for at blive underofficer.

Desværre kan man ikke i hærens arkiv følge hans forhold ved de annecterede batailloner, så vi ved ikke, ved hvilken af de 2 batailloner han tjente, men lad os for en ordens skyld fortælle om 3. bataillons forhold under den sidste del af krigen.

I 1813 var denne bataillon deltager i kampene ved sydgrænsen mod svenskere, tyskere og russere. Læs historien om Messingjens hos Blicher. Hans Christian var dog ikke dragon. Vi ved, der var 2 musketeerkompagnier med i felten, så det er slet ikke usandsynligt, han var med i disse træfninger.

3. bataillon havde et kompagni liggende på Samsø og lagde i september 1813 et kompagni i Kiel, mens 3 andre under major Schertiger rykkede ind i den lille fæstning Frederiksort ved indløbet til Kielerfjorden. Fæstningen var meget gammel og forfalden, og den faste besætning under generalmajor Hirsch var kun på 20 artillerister og ca 50 udslidte infanterister, idet det dengang var kutyme at anbringe de gamle soldater, der ikke længere kunde klare sig i geledet, på fæstningerne. Det var en slags aftægt. Det blev således folkene fra 1. Jydske Infanteriregiment, der kom til at trække læsset. De var kun 6 officerer, 18 underofficerer, 9 spillemænd og 243 menige.

En svensk division på 20 batailloner med artilleri og rytteri nærmede sig, så man gik straks i gang med at sætte værkerne i stand, klargøre kanonerne og omskole en del af de jydske infanterister til artillerister, da den

faste besætning ikke på langt nær kunde slå til.

Den 11. december blev nogle fjendtlige patruljer afvist af forposterne, men dagen efter måtte forposterne inddrages, da den svenske hovedstyrke gik imod fæstningen, der snart var indesluttet.

I de følgende dage arbejdede svenskerne sig nærmere ind på fæstningen, mens forsvarerne brugte kanonerne livligt og anrettede en hel del skade hos svenskerne, skønt det hovedsageligt var infanterister, der betjente dem. Mandskabet måtte være på voldene uafbrudt og måtte på skift ved siden af kanonerne. Spisning foregik under kampene, så det gik hårdt til, men for at vise svenskerne, at humøret ikke fejlede noget, udførte de 9 spillemænd endnu den 16. december om aftenen den reglementerede tappenstreg.

Den 17. begyndte svenskerne at sende brandgranater ind over fæstningen, som svarede på tiltale, selv om flere af de gamle kanoner, der nu havde gjort 1700 skud, var beskadiget.

Da fjenden den 18. om morgenen stod 400 m fra fæstningen, klar til at storme, sendte han først en parlamentar frem med melding om, at den danske hær ellers overalt havde sluttet våbenhvile, så de ikke kunde vente nogen undsætning, og da besætningen efter mange døgn uafbrudt virksomhed var segnefærdige af udmattelse og ikke kunde regne med at afslå hovedstormen, blev fæstningen opgivet, og besætningen fik lov til at marchere af med flyvende faner og klingende spil under fuld militær honnør og fjendens fulde respekt, efter en strålende indsats mod en 20 gange overmægtig fjende.

Bataillonnen marcherede nu til Fyn og forenedes med regimentet. Våbenhvilen førte til fred i Kiel den 14. januar 1814, og efter mange år på feltfod vendte regimentet i foråret 1814 tilbage til Århus og begyndte at hjemsende sit mandskab.

Hans Christian Tarp havde benyttet sit ophold på Fyn godt, idet han den 16. april var blevet gift i Vester Hæsinke kirke med Maren Nielsdatter. Han kaldes ved den lejlighed for kommandersergent.

Da regimentet indkaldes året efter og må afgive 1000 mand, der skal hjælpe Napoleons modstandere, er Hans Christian Tarp ikke med.

I tilgangslisten i Varde kirkebog 1815 står han som

tilflytter fra Ansager med kone. Det er mest sandsynligt, at han ikke længere har været krigsduelig. Måske har han været såret, men alene strabadserne og de dårlige indkvarteringsforhold kan have undermineret hans helbred.

I 1817 fødes deres første barn, der får navnet Nicolai, sikkert efter sin morfar Niels, men med militærisk sædvane i fortystet form.

Han nævnes i lægdsrullen for Varde landsogn i 1818 med senere tilføjelser: No.C 107/98 Hans Christian Tarp 37 år/61". Udtjent soldat 1812 1.Jyd.Reg.2.Battl. Fader Laust Hansen. Forelagt skøde på stedet no.108 i Skovboegaden, tingl.12.7.1819 og attest 1820. Husejer i Varde efter attest 1821.

Det ser ud til, at han skal finde en lille plads også i det civile liv. I 1820 fødes datteren Cathrine Marie. Ved barnedåben den 7.maj kaldes Hans Christian Tarp for daglejer. Snedkerkonen Mette Marie Hansdatter, der bærer barnet, kan være barnets faster, og det er måske den samme, der ved den næste datters dåb kaldes Mette Møllær.

Det 3.barn var som sagt igen en datter, Christiane, der kom i 1822, der var det år, Varde brændte.

68 huse gik med i branden, med tilsammen ca 500 beboere. Hans Christian Tarp nævnes ikke blandt de 68 husejere, enten fordi han ikke mere ejer hus, eller fordi branden er gået hans hus forbi, men katastrofen betød, at hele byen blev forarmet. Alting gik i stå, og selv om byen blev bevilliget skattefrihed, og der blev samlet ind i alle landets kirker, gik det ret småt med genopbygningen.

Ved det næste barn, Niels Christians dåb i 1825, kaldes faderen, borger Hans Christian Tarp, men det oplyses ikke, hvad han har taget borgerskab som. Nu har de 4 børn.

I 1827 får de nr.5, Hans Christian d.y., i 1831 nr.6, Christian, og nu indledes rækken af konfirmationer med Nicolai i 1833, god og sædelig.

Det er interessant at bemærke, at de sidste 4 børn alle hedder noget med Christian. Det er sikkert efter den konge, hvis fane faderen har kæmpet under.

Da vi finder familien ved folketællingen i 1834, er det gået slemt tilbage for Hans Christian Tarp. De bor nu i Vardes fattighus. Han er 56 år, konen 41, og de har de 5 yngste børn hos sig.

Vi kan kun gætte, men det er mest sandsynligt, at

den gamle fædrelandsforsvarer har været helt ødelagt af gigt, så de aldeles ikke har kunnet klare sig, for fattiggården var et forfærdeligt sted at komme hen.

Her blev en masse fortrinsvis gamle mennesker stuvet sammen i et rod af skidt, lus, fnat, sult og kulde. Dårligt bygget var fattighuset gerne, og der var ikke store bevillinger til lemmernes kost. De har sikkert måttet gå ud for at tigge til føden.

Og her har han så siddet, den gamle kommandersergent Hans Christian Lauritsen Tarp og har lyttet til sin barnheds evige musik, Vesterhavets rullende brummen som den stadige undertone døgnet rundt.

Cathrine Marie Hansdatter, der blev konfirmeret på sognets regning i 1834 fik karaktererne: mg og eksemplærisk. Det var hende, der siden skulde blive husmandskone på Fyn.

Lidt liv var der endnu i den afdankede soldat. Hans kone fødte ham endnu en søn Niels Hansen Tarp, der blev døbt den 13.marts 1835, men knapt et år efter, den 25.februar 1836 døde Hans Tarp, 57 år, almisselem i Varde, og blev begravet den 29.februar.

Ane nr.19: probandernes farfars mormor Maren Nielsdatter.

Det oplyses ved hendes død, at hun skal være født i Vester Hæsinge på Fyn, men hendes fødsel er endnu ikke fundet, og faktisk dukker hun altså først op, da hun i 1814 den 16.april bliver gift med kommandersergenten Hans Christian Lauritsen Tarp af 1. Jydske Infanteriregiment.

Hun er 12-15 år yngre end ham, men han var lige vendt hjem fra krigen med en aura af heltemod om sig.

Hun fulgte med ham til Jylland, først til Århus, hvor han blev aftakket, så til Ansager, hvor hans familie nok har boet ved den tid, og endelig til Varde, hvor de købte et lille hus i Skovboegaden.

Her fødte hun han børnene: Nicolai den 15.november 1817, Cathrine Marie den 29.marts 1820, Christiane den 14. oktober 1822, Niels Christian den 19.november 1824, Hans Christian den 24.maj 1827, Christian i 1831 og endelig den 20.10.1834 Niels, ialt et kuld på 7 børn, den sidste født i fattighuset. Og så døde hendes mand i vinteren 1836 kun 57 år gammel, og hun sad tilbage i fattighuset med de 6 mindste uden noget håb for fremtiden, bare ventende på, at døden skulde gøre en ende på elendigheden.

Maren Nielsdatter kom fra det dejlige, frodige Sydfyn, med de levende hegn, det smukt bakkede terræn, de blinkende sunde og smilønde strande, hvor landsbyer og herregårde overalt tittede frem bag skove og lunde, der brød vindens angreb og mildnede luften, så hele landsdelen var som en have, og så blev hun fra dette paradys på jorden flyttet til landets mest nøgne egn, det flade Vestjylland, hvor ikke en busk og ikke et træ var at se, hvor intet læ fandtes for den evige vestenvind, og hvor den brændende sol om sommeren sved græsset af og gennemglødede det sand, som udgjorde jordbunden. Hede, lave sure enge og moser, så langt øjet rakte, og det var milevidt.

Her har hun siddet i håbløs længsel efter sit barndomsland med den øredøvende fuglesang fra buske og træer, mens her lærkens enstonige sang deroppe og hjejens tungsindige klagesang kun blev akkompagneret af de hule drøn fra det altid urolige Vesterhav.

Hun har siddet ved sin rok, sin karte eller sin bindehose og fortalt sine børn om eventyrlandet derovre på Fyn,

hvor det i hendes erindring altid var forår. Hvor jeg ved det fra? Joh, venner, det er let at regne ud, da hendes 2 eneste døtre, Cathrine Marie og Christiane straks efter den sidstes konfirmation bryder op fra hjemmet og drager til Allerup på Sydfyn, hvor de nok har fundet mors familie. Cathrine Marie var da 17 år og Christiane bare 14. Og så var pigerne borte. Hvad der blev af drengene, ved jeg ikke, men Maren Nielsdatter sad i mere end 30 år efter i Varde fattighus og drømte om det tabte land, mens hun følte sig forvist til Sibirien.

Hun døde den 6.marts 1869, 78 år gammel af gigtfeber og blev begravet den 10.marts i den frie jord som hospitalslem.

Ane nr.20: probandernes farmors farfar Lars Christensen

Når man står på Kerte sogns højeste punkt Lindebjerg, der ligger i det nordøstlige hjørne af sognet og 86 m over havets overflade, har man et godt overblik over et af Danmarks smukkeste landskaber. De lyngklædte Faurskov bjerge, Ørsbjerg skov, Ormehøjs ensomme vidtsynlige træer, Brændholt bjerg, der ligner en brunlig hattepuld, Frøbjergbankernes stærke linjer, Ørsbjerg by med Kvindebjerg, Kerte by med kirken og det fritstående tårn og det lange kik mod sydvest og vest over et bølgende landskab, der falder af mod Lillebælt, der gang på gang blinker frem i glitrende striber.

Nede i Brændeådalene ser man åens uendelighed af små slyngninger omgivet af smalle engdrag og stejle banker. I dette afvekslende landskab kom han til verden omkring 1784. Det er uvist om det var i Kerte, Barløse eller Sandager sogn, men jeg er tilbøjelig til at hælde til Sandager ligesom terrænet.

Han er muligvis søn af korægter på Billeskov Christian Hansen og dennes kone Anna Michelsdatter, der i 1787 boede i Stubberup med børnene Hans på 7 år, Lars på 4 og Michel på 2 år.

Og så ved vi ellers ikke noget om hans barndom og ungdom, ja ikke engang hans bryllup med Dorothea Hansdatter har jeg fundet, men vi ved, at han var dragon i 1811, og det har været ved det fynske. Så det er nok muligt, at han har været med til at prøve at holde igen på de spanske hjælpetropper, der over Langeland stak af til de engelske skibe. Han kan også have været med til træfningerne i Holsten i 1813. Men det finder vi nok ud af engang.

I 1811 skænkede Dorothea ham datteren Kirsten, så ca 1813 endnu en pige Anne, i 1815 kom Christiane og endelig i 1818 den 28.april hans eneste søn, der blev opkaldt efter husbond Hans Simonsen Bech og kaldt Hans Simon.

2 år efter, den 21.maj 1820 døde Lars Christensen af brystsvaghed kun 36 år gammel.

Det var ikke store sager, han efterlod sig, men der er alligevel enkelte ting i dette fattige skifte, der er interessante og tankevækkende.

Jeg vil ikke skrive hele skiftet af, for det er lidt af en ørkenvandring, men foruden de sædvanlige møbler og

køkkensager og sengetøj nævnes forholdvis kostbare ting som: en egedragkiste, en egeklædeskiste og et egechartol. Det sidste gik i arv i familien efter sønnen Hans Simon til det endte hos Jens Michael Rohde Madsen, der solgte det efter sin kones død.

Af husdyr var der kun en rødrygget 11 års ko og et enkelt får, men i huggehuset var der både økse, spånekniv, sav, sløjern, huggeblok og snitteskammel, så Lars har nok været snedker og har måske selv lavet sine ret dyre møbler. Man kan ikke lade være med at tænke på, at det måske er ham, der restaurerede Kerte kirkes altertavle, der netop i begyndelsen af 1800-årene gennemgik en reparation og ændring.

Mest spændende i dette skifte efter en lille husmand uden jord er imidlertid nogle gamle bøger. Det er absolut ikke almindeligt i husmandshjem på den tid, men blandt de gamle bøger var endda en kostbarhed som en bibel fra Frederik den Andens tid, et arvestykke, som nu findes i Bredballe ved Vejle hos Jens Erik Rohde-Madsen, ældste søn af probanden Jens Michael.

Der er for mig ingen tvivl om, at den familie har kendt bedre dage, enten det nu har været Lars Christensens forfædre eller hans kones.

Der er meget endnu at undersøge i Landsarkivet for Fyn, når der engang bliver tid til det.

Ane nr.21: probandernes farmors farmor Dorothea Hansdatter

Fra naturens hånd er Kerte sogn et af de skønneste på Vestfyn, og det bølgende højland og den dybe smeltevandsdal med Brændeåen havde klædt sig i efterårets skønneste farver, da Dorothea blev døbt i Kerte kirke den 3. september 1780. Hendes far var bonde og gårdbeboer Hans Michelsen, moderen hed Kirsten Larsdatter.

Der var en pige i huset i forvejen på 2 år, der hed Lisbeth, året efter i 1781 kom en til, som fik navnet Anna, og rækken sluttedes med sønnen Lars i 1785, så vidt vi ved. Der kan jo godt være kommet flere.

Familien havde i 1787 gård nr.2 i Hjerup by, og den hørte under herregården Billeskov. Der var 3 karle på gården og en pige.

Vi ved ikke, hvornår hun blev gift med Lars Christensen (eller Christiansen), der var dragon ved Fynske lette Dragoner, en flot fyr i rød jakke med blå rabatter og høj krave, hvidt skærf og mørkeblå overtræksbukser med sort læderinderside og hvide knapper på ydersiden. Hjelmen sort og lyseblå med sort hestehale og hvid fjerbusk med rød spids, han var ikke til at stå for.

I 1811 føder hun hans første barn, datteren Kirsten, i 1813 datteren Anne, 1815 Christiane og 1818 sønnen Hans Simon. Lars Christensen var husmand på gården Nyfæste, der lå helt mod nord i sognet, hvor Dorothea havde en god udsigt til sit gamle barndomshjem på den anden side af dalen.

Dragonen døde den 21.maj 1820 kun 36 år gammel af en brystsvaghed, som han sikkert har fået i felten, og Dorothea sad tilbage med 4 børn. Stervboets aktiver udgjorde kun 87 rigsdaler og 5 mark sølv, og da herfra gik skifteomkostninger 5 rigsdaler 1 mark og 3 skilling, en kontantgæld til Nyfæstemanden Jens Nielsen Holme på 20 rigsdaler, og da Lars' begravelse havde kostet 30 rigsdaler, begyndte boets værdier at skrumpes ind. Dorothea betingede sig 30 rigsdaler til sin egen begravelse, og så var der bare 2 rigsdaler 4 mark og 13 skilling tilbage.

Af kærlighed til sine børn var Dorothea dog rede til at tilskrive dem følgende gaver, der vilde blive dem udleveret, når de kom til skelsår og alder: til sønnen Hans Simon Larsen et egechatol, en egeklædeskiste med lås og nøgle og en bibel, til hver af døtrene en overdyne en underdyne, et

par hørgarnslagener og en hovedpude, til en værdi af 10 rigsdaler sølv for hver.

Dorothea kunde naturligvis ikke sidde enke med 4 mindreårige børn. Hun giftede sig igen den 10.marts 1821 med Mikkel Sørensen, der døde den 4.juni 1822, 35 år gammel efter at være blevet far til en datter Maren, eller måske endda før.

Den 18.oktober 1823 giftede Dorothea sig for tredje og sidste gang, dennegang med Jørgen Nielsen, der i 1825 blev far til drengen Lars.

Jørgen blev 58 år gammel og døde den 14.april 1847, som husmand i Nyfæste huse, hvor Dorothea altså har boet hele tiden.

Hun var nu 67 år gammel, og efter at have lagt 3 ægtemænd i graven, overlod Dorothea Hansdatter nu det lille husmandssted til sin svigersøn Anders Sørensen og datteren Christiane, og på sine gamle dage kunde Dorothea glæde sig over at have 4 børnebørn omkring sig, og hun har, så længe hun har haft sit syn, kunnet se ud over den vidunderlige Brændeådal, hvor hendes børn og børnebørn nu bredte sig overalt. Når vinden bar den rigtige vej, må hun også have kunnet høre sin søn, Hans Simon Larsen, når han lod hamrene danse på jernet i smedien i Faurskov, en munter lyd, der har kunnet høres videnom.

Næsten 85 år nåede hun at blive, før hun døde i sin rede deroppe på bakken den 26.maj 1865. Da hun blev begravet den 1.juni 1865 i Kerte kirke, blev hendes kiste båret ned gennem dalen, hvor alle frugttræer stod i fuldt flor med deres hvide blomster. En skønnere ligfærd kan næppe tænkes.

På kirkedøren i Kerte står med smedede jernbogstaver: Venite ad me omnes qvi laboratis et oneratiestis et ego reficiam vos, Kommer hid til mig alle som arbejde og er besværede, og jeg vil give Eder hvile.

Nu fandt hun sin hvile ved kirkens fod.

Ane nr.22: probandernes farmors morfar Niels Andersen

På vestkysten af Fyn, på den lille halvø, der i gamle dage blev kaldt Iversnæs, ligger fornemt tilbage-trukket i sin store park herregården Wedellsborg, der på den tid, vi nu skal undersøge, strakte sine besiddelser langt ind i det omliggende land og omfattede sognene Bågå, Husby, Tanderup, Sandager, Kerte m.fl. eller i alle tilfælde større dele deraf.

Gennem flere generationer havde slægten her først processer mod alle bondeselvejere indfor deres område, og godset var o.1900 det største i Danmark.

Stik øst for Wedellsborg med udsigt tværs over markerne til portbygningen Adlerhus, der fører ind til den lange dystre alle, ligger i Tanderup sogn landsbyen Håre, hvor Niels Andersen blev født o.1768 som søn af husmand Anders Hansen.

Han havde en bror Hans, der var 2 år ældre, og måske også en bror Lars. Andre søskende kendes ikke, ligesom vi heller ikke kender hans mor.

Som husmandssøn var han selvskreven til at blive udskrevet som soldat, og i 1789, da han var 21 år gammel og 62" (muligvis 64") høj blev han indrullet i Fynske Infanteriregiment som landsoldat for 8 år, der var den tvungne tjenestetid den gang. Han kaldes da Niels Andersen Haare, og det oplyses, at hans ældre bror Hans blev indrullet i 1787. Han var $1\frac{1}{4}$ " højere end lillebror.

Enhver soldat skulde da efter reglementet have en hårpisk på 30 cm^s længde, og hvis han ikke havde hår nok til det, måtte han have piskparyk. For at pirken kunde sidde reglementeret, var det nødvendigt at snøre den meget stramt og stive den af med et stykke ståltråd, så det var lidt af en tortur at være reglementeret.

Uniformen var heller ikke for praktisk. På benene havde soldaterne alle hvide gamachebukser, der skulde sidde så stramt, at de knap kunde bevæge knæleddet. Kjo-len havde en høj snæver flip, og på hovedet havde man en høj hat med fjer og kokarde. Flot men upraktisk.

I 1797 blev han udløst for 8 års tjeneste, men det forekommer mig sandsynligt, at han har taget 8 år til. Det var meget almindeligt, at de, der først var kommet ind til militæret, også fortsatte både 2 og 3 gange 8 år.

Og så er det sandsynligt, at han blev gift o.1805 efter den anden tjenesteomgang.

Hans udkårne hed Dorthé Rasmusdatter, men deres vielse er ikke fundet. I 1807 fik de datteren Maren, og ved dåben i Tanderup kirke den 18.oktober kaldes Niels Andersen for boelsmand i Moseboestædet.

Præsten i Tanderup hed på den tid Peter Mathias Arensbach, og han var en højst ejendommelig personlighed. Da han en gang skulde vie et par folk fra Håre, (og det kunde jo godt være Niels og Dorthé), hvor karlen ikke havde det bedste rygte på sig for flid og god opførsel, mens pigen havde ord for det modsatte, begyndte han sin tale for brudeparret således: "Man spænder 2 asener for én vogn, det ene trækker frem og det andet tilbage, hvordan skal den vogn komme afsted?" - (Huset, hvor de kom til at bo, hed Hyrdehuset, og var altså ikke Moseboestædet.)

På den tid blev korntienden til præsten taget på marken, og det kunde nok friste en og anden til at knibe lidt. En gårdmand havde således sagt til sine piger, at de på et bestemt sted i marken skulde binde små neg, for der skulde præsten have sit tiendekorn. Den følgende søndag begyndte Arensbach sin prædiken med ordene: "Maren og Karen og Kirsten, binder små neg, for her skal præsten have sin tiende!" - hvorefter han i harmfulde udtryk fordømte vedkommende til at brænde i helvede.

Arensbach hørte til den såkaldte rationalisme, og som de fleste andre præster af den skole prædikede han sjældent om det, der stod i bibelen. Dette gav anledning til, at en gårdmandskone Ane Knuds fra Håre, da han engang begyndte en af sine sædvanlige taler, rejste sig i kirken og sagde til præsten: "Herre Gud! skal vi da ikke høre et Guds ord her i dette hus i dag?".

Denne præst døde den 29.januar 1811, så han nåede at døbe også Niels og Dorthes anden datter Ane Kathrine, der døde spæd og blev begravet den 13.august 1809.

Deres tredje barn var Christiane, der senere skulde blive smedemadam i Kerte. Hun blev døbt den 20.september 1812 i Tanderup kirke og blev båret af sin moster Ane Maria Rasmusdatter, Eilert Jensens kone i Brendemølle, og faddere var Håre bylav, uden navns nævnelse.

I 1814 fik de en søn, der blev opkaldt efter farfar, og i dåben den 30.maj, 2.pinsedag fik navnet Anders.

Og der skulde komme endnu en søn, Rasmus, der blev døbt den 31.marts 1816, men så var Dorthes kræfter også udtømt, for den 6.februar 1819 døde hun kun 37 år gammel og blev begravet den 13.s.md.

Niels kunde naturligvis ikke sidde enkemand med 4 børn i alder fra 3 til 12 år. Han giftede sig straks igen, og allerede den 24.marts 1820 fødte Maren Larsdatter ham sønnen Lars. I 1822 kom Niels, i 1824 Hans, i 1826 Ane Dorthe, og så begyndte det at tynde ud i toppen af børneflokken. I november 1826 rejste Christiane hjemmefra til Vejlbj. Hun blev først konfirmeret den 18.december samme år.

Endnu et barn fik Niels at se, idet Maren fødte ham datteren Karen den 7.december 1828, men han fik ikke set barnet blive døbt, for han døde den 9.januar 1829, 61 år gammel og blev begravet på sit sidste barns dåbsdag den 17.januar.

Hans kone giftede sig igen med Gorm Hansen, der døde året efter, hvorpå hun forsøgte lykken endnu engang med Niels Pedersen, der overlevede hende 15 år.

Hun døde den 6.juni 1859, 69 år gammel, og dermed var den sidste rest af Niels Andersens husstand opløst. Nogle børn synes der ikke at være kommet efter hans død.

Ane nr.23: probandernes farmors mormor Dorthe Rasmusdatter

Hun blev født o.1781-82, uvist hvor. Hendes forældre kendes ikke. Hun blev gift o.1805-07 med afdanket landsoldat, boelsmand Niels Andersen på Moseboestedet i Håre by, Tanderup sogn under Wedellsborg gods. Moseboestedet, der var nærmeste nabo til Brænde mølle, en vandmølle ved Brændeå, regnedes til gårdene, men var kun på 1 td. 6 skp. 2 fjk. og 1 alb.hartkorn og altså knap en halvgård.

Den skulde dog kunde give udkommet til en familie, og Niels Andersen har næppe gjort andet daglejerarbejde end det hoveri, han har skyldt godsejeren på Wedellsborg.

Dorthe fødte børnene: Maren 1807, Ane Kathrine 1809, der døde spæd, Christiane 1812, Anders 1814 og Rasmus i 1816. Hendes søster Ane Marie, der var gift med mølleren Ejlert Jensen, bar alle børnene på nær den første, der blev båret af Niels Andersens faster Kirsten Hansdatter Hans Knudsens.

Og så døde hun, Dorthe Rasmusdatter af Mosebostedet den 6.februar 1819 kun 37 år gammel og efterlod sig en enkemand med 4 små børn.

Hun blev begravet den 13.februar fra Tanderup kirke.

Ane nr.24: probandernes morfars farfar Jens Rohde

Grensten sogn ligger som en stor, naturlig fæstning i den yderste, østlige ende af Viborg amt, omgivet på de tre en halv side af stejle skrænter ned mod de omgivende vandløb, mod Øst Gudenåen, mod Nord Nørreå, mod Syd og Vest et par mindre bækkeløb. Kun mod Sydvest var der direkte adgang fra det omgivende land. Forresten er hele sognet stærkt bakket.

Her blev Jens født i det tidlige forår 1757 og døbt den 27.marts i Grensten kirke, der dengang var en lille granitkirke uden tårn, men med en lille tagrytter på taget. Hans far, Mads Pallisen Rohde var udlært bogtrykker fra Aalborg, men var nu sergent ved Nordjydske nationale Infanteriregiment og boede med sin lille familie i sognets nordlige by Stevnstrup. Moderen hed Marie Kirstine Jensdatter og var fra Veddum sogn i Himmerland.

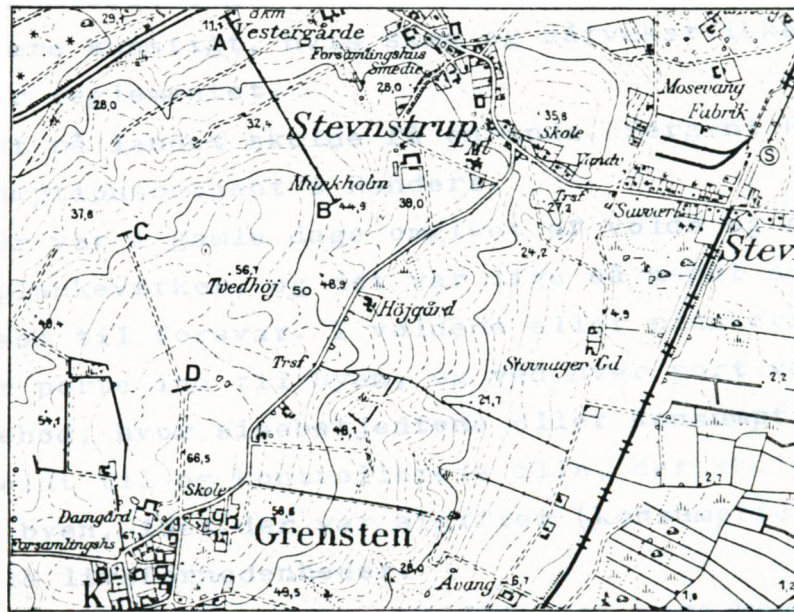
Jens havde en storebror Palli på $2\frac{1}{2}$ år, der var opkaldt efter sin farfar, mens Jens var opkaldt efter sin morfar. Det var hans moster Mette, der bar ham til dåben.

Da han selv var $2\frac{1}{2}$ år fik hans mor en lille pige, som kom til at hedde Else. Hun kaldte sig senere Else Margrethe uden hjemmel i kirkebogen, men sikkert efter sin senere stedmor, som vi skal vende tilbage til.

I 1761, da Jens var $4\frac{1}{2}$ år gammel, fik moderen sønnen Mads, og endelig 3 år senere kom lillebror Hans Henrik, men det var en for mange. Han tog sin mors liv, og hun blev begravet den 16.december 1764.

5 måneder efter giftede faderen sig med Else Margrethe Abrahamsdatter, der den 22.december fødte et dødt barn og derpå selv døde. Hun blev begravet den 2.januar 1766. Else har på det tidspunkt været så stor, at hun kunde huske navnet Else Margrethe, og da hun næppe selv har kunnet læse nogen attester, har hun troet, at det var hendes navn.

Med 5 børn i alder fra godt 1 til knap 12 år, var sergent Rohde nødt til at gifte sig igen, og det er nok sket ret snart, vi ved ikke hvornår. Hvis vi skal tro på folketællingen 1787 i Randers, har han først giftet sig efter 1772, da hans tredje kone Ane Rasmusdatter, der var 6 år ældre end ham, i et tidligere ægteskab havde en datter Mariane, der var 15 år i 1787.

Engstrækningerne omkring sognet har været vidunderlige legepladser, yrende af liv. Masser af fisk i åerne, laksen var så almindelig, at karlene betingede sig, at den kun måtte være på menuen 3 dage om ugen. Storkene spankulerede derude i hundredevis. Der kunde være op til 30 storke på et enkelt hustag. De havde jo føde nok.

Skrænterne har også været spændende at klatre op og ned ad. Det har været et paradys for raske drenge. Og så om søndagen, når far ekscerserede med det udskrevne mandskab uden for kirken, 2 timer hver søndag om sommeren og 1 time hver anden søndag om vinteren, så har Jens og de andre brødre nok stået med trægeværer og ekscerseret med mere iver end karlene, der skulde.

Det har set ganske flot ud, når de stod opstillet i deres røde frakker og sorte trekantede hatte med kantebånd og kokarder og med hvide gamachestøvler op over knæene. Sergenten ekstra flot med et martialsk overskæg, der var reglementeret lige som nakkepiskan, og som eventuelt måtte være kunstigt, hvis skæg og hårvækst ikke slog til efter reglementet.

Men livet på landet skulde få en ende. Sergent Rohde blev konsumptionsbetjent i Randers.

Alle byer var i gamle dage omgivet af volde og grave, mure og plankeværker, og det var lige så meget som toldgrænse, som til forsvar. I voldene eller plankeværkerne var der porte ind til byen, og ved hver port var der en accisebod, hvor sisebetjentene eller konsumptionsbetjentene holdt til og kontrollerede alle, der skulde ind og ud af byen, idet der var afgifter (konsumtion) på næsten alle livsfornødenheder.

Det var ikke nogen populær stilling at være konsumptionsbetjent, men det var ret almindeligt, at ældre underofficerer søgte indtil toldetaten, når militærlivet blev for hårdt for deres helbred.

Konsumtionen i købstæderne blev reguleret ved forordning af 15. oktober 1778. Jens' far var da ca. 50 år, og han har da sikkert søgt og fået stilling i Randers.

Vi ved, at han havde lejekontrakt på et hus ved den østre port i Randers, som ejedes af vognmand Peder Nielsen, der selv boede ved siden af. Så vi har lov til at formode, at det var ved Randers østre port, han havde sit daglige arbejde. Her kom landevejen fra Udbyhøj og

Møllerup med de rige bønder fra engstrækningerne på begge sider af Randers fjord, men det var vel næppe den mest befærdede port i byen.

Den flotte røde uniformskjole og den trekantede hat havde Jens' far nu byttet med en sort uniform med høj hat og sort halsklud, og sammen med den mindre elskede stilning, gjorde det ikke byttet mere tiltrækkende for hans børn.

Mandag den 11. juni 1781 købte faderen det hus, han havde lejet af vognmanden.

Imidlertid kom Jens i skrædderlære, og har sikkert udstået sin læretid i Randers, men da det var langt fordelagtigere at aflægge mesterprøve i København, finder vi ham der i 1785, hvor han den 4. marts "jorde sit mesterstykke paa Lawshuset i Overværelse af Oldermænden Aegidius Bandslin, forstanderen for de fattige og kvartalsmester og blev af høj- og alæhrede magistraten erklæret for mester og borger."

Som vi skal se, var han ikke alene om at rejse til hovedstaden.

Den 9. november 1785 erlagde skrædder Jens Rohde 4 rigsdaler for at blive copuleret i S. Petri kirke, og den 11. november blev Junggesell, Schneidermeister Jens Rohde und Jungfrau Hanna Maria Eitner copuleret i S. Petri kirke i København. Forlovere var: Vor den Brautigam Simon Bramsen, Zeugfabriquer, Adelstrasse 303, Vor der Braut Aug. Kockmann, Schneidermeister, Adelsstrasse 305. Forlovelsen havde fundet sted den 14. oktober.

Bruden, der lige var fyldt 18 år, var forældreløs, men hendes stedmor Sara Petersdatter levede endnu. Hun havde 2 søstre og 2 halvbrødre, og hun var selv den ældste. Faderen havde været skræddermester i byen og var af tysk fødsel. Moderen var født i København.

I Hovedprotocollen over Skrædder-Amtets Liig-Casse kan vi følge Jens Rohde fra 1785 til 1799.

Den 6. maj 1786 tager han en lærling Daniel Gotfried Engel til 6 års lære.

Samme år den 20. september føder hans kone en datter, der opkaldes efter sin mor, men dør spød. Hun lever dog endnu ved folketællingen 1787, hvor familien bor i Pilestræde 91, mand, kone, datter og lærlingen, der er 16 år.

Den 22. november 1787 får de sønnen, der den 2. decem-

ber i S.Petri opkaldes efter sin farfar og sin morfar med navnene Matthias Christian. Han skulde senere blive toldassistent.

Den 5.oktober 1789 fik de søn nr.2, som pastor Manthey i S.Petri den 14.oktober gav navnene Johannes Emanuel uvist efter hvem. Faddere var: Købmandsfrue madam Kehn, Præstedatter jomfru Sommerfeldt, Købmand B.Thortsen og Regimentskvartermester Keising.

I 1791 kom Johanna Julia den 13.juli, døbt den 24. Året efter, da den første lærling må antages at være udlært, antog Jens Rohde den 2.juli Johan Adrian i 5 års lære.

Så kom den 28.marts 1793 drengen Jens August Friederich, den senere kantor ved Runde kirke.

Jens Rohdes far, konsumptionsbetjenten døde den 6. september 1794, og det oplyses i skifteretten, at alle hans børn, Pallé, Jens, Hans Hendrich, Mads og Else Margrethe gift med skræddermester Helsengreen, alle myndige opholder sig i København.

Ved skiftet blev fremlagt et afkald af 11.oktober, hvor samtlige børn erklærer sig tilfreds med 100 rigsdaler, som enken Ane Rasmusdatter, deres anden stedmor, har foranstaltet dem udbetålt.

Der er ~~nu~~ ingen grund til at komme ind på, hvad deres far efterlod sig, når intet af det er gået i arv i slægten. Det passer så bedre under faderens levnedsskildring.

Den 1.marts 1795 fødte madam Rohde en datter, som kom til at hedde Boletta Maria Sophia, og som aldrig blev gift men døde hos sin yngre bror i Helsingør som gammeljomfru.

Endnu et barn skulde de få i det gamle århundrede, en dreng i 1799, der fik navnet Carel ifølge folketællingen 1801. Hans dåb er ikke fundet.

Men i 1801 finder vi Jens Rohde og hans familie i Gammel Mynt nr.159 i Kjøbmager Kvarter ikke langt fra skræddernes lavshus, der lå i Gammel Mynt nr.168, hvor mester naturligtvis har haft sin daglige gang. Her har han siddet blandt kolleger og røget en pibe tobak eller to og drøftet tiderne, Napoleon, krigen og sædernes forfald.

Husstanden bestod i 1801 af far og mor og 5 børn: Mathis 13, Johannes 11, Jens 9, Boelete 5 og Carel 2,

dertil kommer 2 svende, Gotfrid Huusted og Daniel Richter, en logerende Anne Beyer og en tjenestepige Maria Nielsdatter. Forretningen synes at gå godt, og forresten venter mor sig igen.

Slaget på Rheden har naturligvis optaget sindene, men Jens Rohde var ikke i borgervæbningen og er hidtil ikke fundet blandt de frivillige i noget korps. Det er umuligt at sige, eller gætte noget om hans forhold under denne prøvelse, men hans bolig gik i hvert fald ram forbi under kampene, ligesom han også synes at være sluppet i 1795 under byens brand, hvis han boede i Pilestræde eller Gammel Mynt. Men har han ikke været med, så har han sammen med sine sønner været en ivrig tilskuer til disse katastrofer. Måske var han, hvad man kaldte en "velskabt" skrædder, og så var han ikke egnet til nogen form for militær tjeneste.

Den 13. november nedkom madam Rohde med et drengebarn Fridrich Wilhelm, der senere skulde blive borgerrepræsentant i Helsingør

Den 28. november 1802 tog Jens Rohde endnu en lærling Olle Kittelsen Hagen for 5 års lære. Mon ikke han var af norsk afstamning.

Imidlertid var nu også konfirmationerne begyndt, 1801 med Matthias Christian, 1803 med Johannes Emanuel og sådan slag i slag. Der skulde dog komme endnu en søn den 8. juni 1806, som blev døbt Palle Ferdinand og siden blev overkirurg på Øresundshospitalet i Helsingør. Men det var så også den sidste. 8 børn, 3 døtre og 5 sønner havde de fået, men de 2 ældste døtre var døde tidligt, så der var kun 6 børn tilbage, der kom til skels år og alder.

Den 1. januar 1809 blev Jens' næstældste søn, Johannes Emanuel indskrevet som skrædderlærling i Lavets drengeprotokol. Åbenbart er det tiltænkt ham at overtage fars forretning, når han til sin tid springer fra. Den ældste søn må allerede nu være begyndt ved toldvæsenet.

Og så bliver den 2. april 1809 en zünfter, Anton Frans Palme taget i arbejde for 1 år hos mester Rohde. Det skulde blive et langt år, for den 22. januar 1851 skrev Fridrich Wilhelm Rohde i hans dødsannonce; "I næsten 50 Aar levede han i vor Familie, hvis troeste og meest hengivne Ven han var...". I vore dage virker en sådan trofasthed utrolig, men den kan altså dokumenteres.

Også Københavns bombardement gik uden om Gammel Mynt, men alligevel flytter skræddermester Rohde. Han køber et hus i den nyopbyggede bydel, Frederiksberggade 7, på "Strøget". Det er indkvarteringsmandtallet i 1811, der giver denne oplysning.

Man havde jo ikke nogen kasørner i gamle dage. Det var ved den tid en ret ny opfindelse, og der var i hvert fald ikke nær nok til de indkaldte soldater, så alle husejere blev pålignet en indkvartering, der svarede til husets størrelse og ejerens pengepung. Det var en af de hårdeste byrder befolkningen kendte, og enhver forsøgte at slippe uden om. Mange tillidshverv for det offentlige fritog således for indkvartering og var derfor meget efterspurgt.

Skrækken for militær indkvartering skyldtes først og fremmest, at soldaterne stillede krav til husejeren, som slet ikke svarede til den beskedne betaling, han fik til kost og brændsel, og soldaterne tog sig ofte selv til rette. Vi ved dog intet om nogen indkvartering hos Jens Rohde.

Den 9. november 1814 gjorde Johannes Emanuel sit mesterstykke i overværelse af oldermanden J.J. Schlegel, Quartalsmester og fattigstforstander og blev af den høje magistrat erklæret for mester og borger. Samtidig blev han optaget i det borgerlige infanteri, hvorefter han giftede sig med en datter af en brændevinsbrænder på Nørrevold.

Sine sidste år boede Jens Rohde på Halmtorvet 60, et lille hus, der lå ud mod den nuværende Rådhusplads, tæt ved BT-centralens hjørne, med udsigt til Vesterport og det liv, der rørte sig omkring den. Han har nok somme tider, når konsumptionsbetjentene var for skrappe, sendt sin gamle far i Randers en tanke.

Skræddermester Jens Rohde på Halmtorvet 60 døde den 21. januar 1819 af apoplexi, 63 år gammel og blev begravet den 28., der var en torsdag.

Hans hustru førte forretningen videre. Hun antog således året efter en lærling for $6\frac{1}{2}$ års lære.

Af Jens Rohdes søskendes skæbne vides kun lidt. Søsteren Else, der var gift Helsengreen, blev stammoder til et skuespillerdynasti. Broderen Hans Henrik døde allerede den 17. juni 1803, hvor han kaldes kongelig kontrol-

lør, altså muligvis tolder. Hans kone hed Anna Cathrine og var født Lehmann. Hun døde den 12.marts 1821.

Broderen Palle har jeg aldeles ingen efterretninger om, men en Rohdeslægt med Pallenavnet kom senere til Helsingør fra Roskilde.

Endelig må broderen Mads siges at være forsvundet, og jeg har end ikke noget at gætte på.

Og det var så Jens Rohdes saga. Hvis han skal bedømmes efter sine børns liv og virke, har han været en god far, idet alle de hidtil kendte sønner klarede sig godt i verden. Datteren døde hos en bror i Helsingør.

Hans kone overlevede ham i 14 år og døde den 19.november 1833 af leversyge, 66 år gammel.

Frederiksberggades Udmundning i Raadhuspladsen (1895), set fra Raadhuspladsen.

Det lille hus under pilen var Jens Rohdes.

Ane nr.25: probandernes morfars farmor Hanna Maria Eitner

Hendes far var tysker, en af de mange håndværkere, der kom udefra og satte deres præg på København. En vandrede skræddersvend, der havde aflagt mesterstykke i København og havde giftet sig der.

Da Hanna Maria blev født den 17.september 1767 bestod familien af far, skræddermester Christian Erdmann Eitner i Adelgade nr.305, mor, madam Marte født Mogen, (Mog eller Mogs), og storebror fra 1765, Johann Christian, der dog døde som barn, knap 4 år gammel i 1769, bare 5 uger efter at Hanna Marias lillesøster, Sophia Catharina var blevet døbt.

I 1770 tiltog den tyskfødte læge J.F.Struensee sig en stor del af den kongelige magt, og tyskerne i København må have følt sig stolte over deres landsmands succes. Det har Hanna Maria dog næppe følt noget ved.

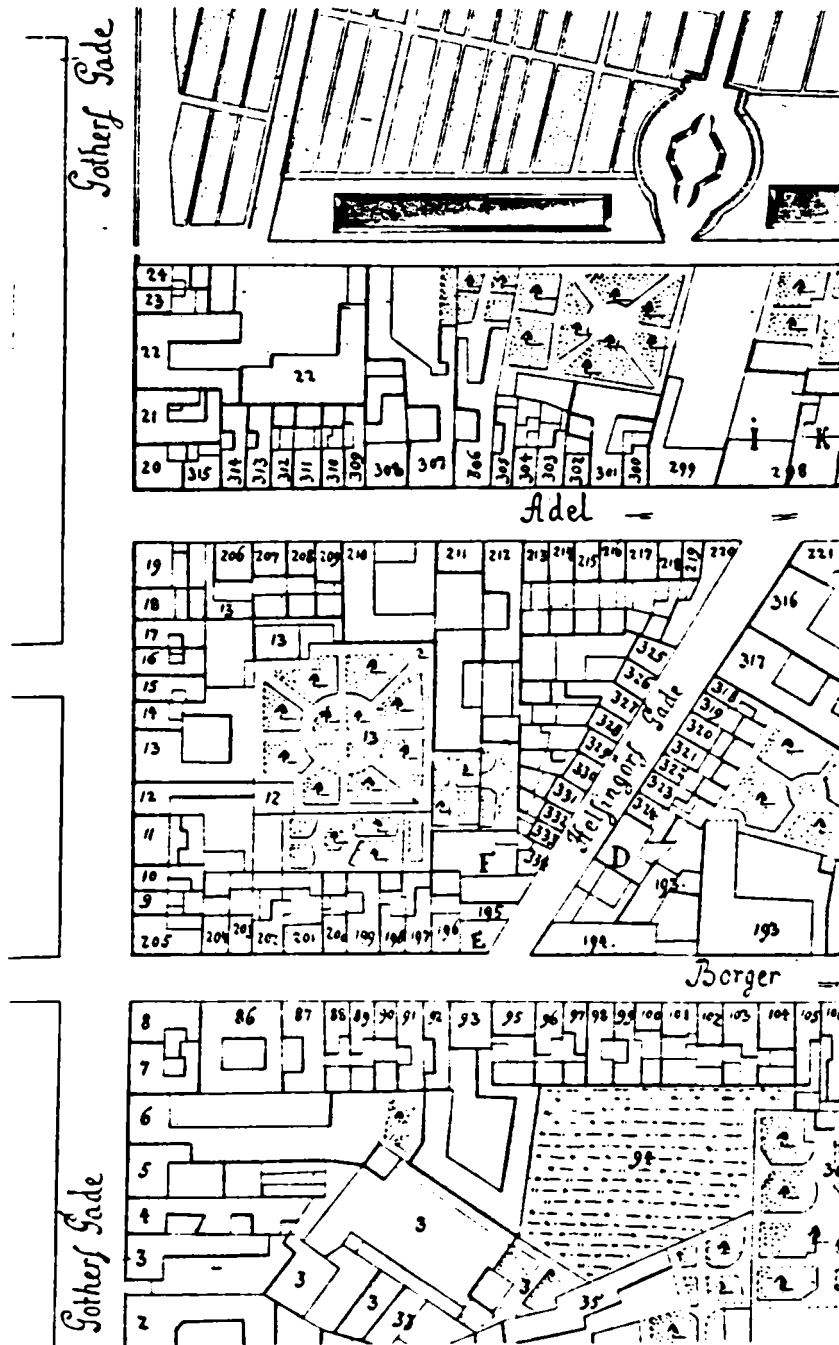
Nr.305 lå ikke langt fra Gothersgade og var nabo til den senere Tømmerkro. Da Hanna Maria blev født, boede der en værtshusholder, hvis værtshus hed "Den forkerte Verden", hvor der var haveanlæg med lysthuse, keglebane etc., og det kan godt være Hanna Maria har været derinde med mor og far til en kaffetår om søndagen. Der har været hyggeligt, idet lysthaven lå lige op til Kongens Have uden nogen gade imellem. Men den 23.maj 1771 var hele byen på benene for at se tømmerne flytte skilt. I spidsen gik fanesvingere og musikanter og alskens udklædte klovne, så fulgte lavsladen og lavets øvrige klenodier som velkomsten, skafferstokken, lavsfanen o.s.v. Borgerne stod langs alle gader, mens processionen marcherede fra Tornebuskegade til Adelgade.

Desværre måtte Hanna Maria holde sig inde den dag, da hele byen festede.

Den 27.marts var hendes mor nedkommet med lillesøster Anna Elisabeth, der blev døbt den 2.april, men medens hun endnu lå i sin barselseng, hvor kvarterets madammer kom og konverserede som hos Holberg, døde Hanna Marias mor kun 25 år gammel og blev begravet den 23.april fra S.Petri.

Lille Hanna Maria var da kun $3\frac{1}{2}$ år gammel, og så måtte hun ikke se på stadsen, fordi huset bar sorg.

Men næste gang, der skete noget i Adelgade, kunde hun ikke undgå at være med.

En lille bid af admiral Gjeddes kort over København

Kong Christian den Syvendes tyske læge, Johan Friedrich Struensee havde i de foregående år ladet en byge af reformer strømme ud over landet. Her iblandt skal især bemærkes: "Die peinliche und scharfe Examinatio soll gänzlich cessieren." Men skønt mange af reformerne var hastværksarbejde, var der også mange andre vigtige og fremskridtslovene reformer imellem.

Alle disse indblandinger i hævdvunden skik og retlighed, skaffede Struensee mange fjender, og da han som bekendt havde indladt sig intimt med dronningen, var hans stilling meget sårbar. Holmens matroser havde forsøgt et oprør imod ham i 1771, men det var blevet afværget, og Struensee havde givet en forsoningsfest for matroserne.

I 1772 skulde han imidlertid falde for en sammen sværgelse på et højere plan, og den 17. januar på S. Antonius' dag blev han arresteret, og da var det, at Nyboders folk gik amok og strejfede hærgende og plyndrende gennem byen. Den dag har Hanna Marias far sikkert stænget døren til sit hus, men der er ikke nogen garanti for, at ikke alle ruderne er blevet slået ind. Ganske vist siger man, at det især var bordellerne, det gik ud over, men mange andre borgere klagede senere over voldsomhederne og plyndringerne.

Selv har lille Hanna Maria ikke forstået et muk af det hele, men hun har været mindst lige så bange som sin far, der som tysker har sørget over Geheimecabinetetsministerens fald.

Og så har han dog nok med hele sin husstand været ude på Østre Fælled den 28. april for at se Struensee's henrettelse, for det var dengang enhver fars pligt, at lære sine børn, hvordan det vilde gå dem, hvis de ikke nøje overholdt landets love og passede deres, som de skulde.

Den 19. august 1772 giftede skræddermester Christian Erdmann Eitner sig for anden gang, men da sørgeåret ikke var udløbet, blev vielsen forrettet i hjemmet i Adelgade. Bruden var malerenke Sara Petersdatter, en ny mor til de 3 moderløse pigebørn.

Det er ikke stort, vi ved om Hanna Marias barndom. Det er dog sandsynligt, at de halvbrødre, den nye mor fødte til verden, i nogen grad har sat pigerne i skygge.

I 1774 kom Frantz Christian, der skulde blive skræddermester som sin far, i 1775 kom Johann Friderich, der

kun blev 6 uger og endelig i 1776 kom Johann Gottfried, som blev døbt den 10.december, og så kom endnu en sorg til Hanna Maria; hendes far døde, kun 43 år gammel af "Schlag oder Prödske". Han blev begravet den 4.februar.

Nu var vores lille rokokotidspigebarn blevet forældreløs. Hun havde 2 mindre søstre og 2 mindre halvbrødre, og så har hendes stedmor sikkert giftet sig igen.

I 1779 sprang krudttårnet på Øster Vold i luften, og 47 mennesker blev kvæstet, 7 dræbt. Mange huse blev beskadiget, flest dog i Nyboder.

Den 6.oktober 1782 blev Hanna Maria konfirmeret i S.Petri kirke. Hun er 16 år og kaldes lige som i skiftet efter hendes far, Johanne Maria.

Og så går hendes barndom til ende. Den 14.oktober 1785 bliver hun forlovet med skrædder Jens Rohde. Ved den lejlighed lærer vi skrædder August Kockmann at kende, som har bopæl Adelgade 305. Vi må formode, at han er Hanna Marias nye stedfar, der her er forlover for bruden.

Brudgommens forlover Simon Bramsen var Zeugfabriquer i Adelgade 303. Vielsen fandt sted den 11.november 1785, og Hanna Maria flyttede hjemmefra, fra den gade, hvor hun havde levet hele sin barndom og kendt så mange omskiftelser.

Det var Johannes Ewalds og Johan Herman Wessels tid. De har sikkert været diskuteret også i Adelgade nr.305.

Nu skulde Hanna Maria, madam Rohde komme til at opleve den florissante periode, hvor rigdommen strømmede ind til Danmark og især København. Hun skulde gennemleve Englandskrigene, slaget på Rheden, bombardementet og statsbankerotten, men først og fremmest sit ægteskab og sine børn.

Det første kom den 20.september 1786 og blev døbt i S.Petri den 28.s.md. med sin mors navne Hanna Maria. Det er sandsynligt, at de allerede da boede i Pilestræde nr.91, hvor vi finder dem som familie nr.3 ved folketællingen i 1787. Hanna Marias mand har antaget sig en læredreng, Daniel Engel på 16 år. Madammen er kun 4 år ældre end lærlingen, og på det tidspunkt ventede hun sig allerede igen.

Omgangskredsen var i første række familien. Hanna Marias stedmor og hendes formentlige ægtemand, skræddermester August Kockmann, hendes halvbror, skræddermester Frantz Christian Eitner, søsteren Sophie Cathrines ægtemand, lige-

ledes skræddermester, Salomon Bayersdorff, og den anden søster med ægtemand, Anna Elisabeth g.Tesch, der blev forældre til kongelig hofskomager Fr.Tesch.

På Hanna Marias ægtemands side var der brødrene skræddermester Palle Rohde, kongelig kontrollør Hans Henrik Rohde og Mads Rohde, hvis erhverv ikke kendes. Søsteren Else Rohde var gift med skræddermester Helsingreen, hvis sønnesøn var den kendte skuespiller Andreas Frederik Helsingreen.

Der var også Jens Rohdes forlover tøjfabrikanten Simon Fr.Bramsen og skræddermester J.J.Schlegel. Senere skulde en af svendene blive en nær ven af familien, nemlig Anton Franz Palme.

Den 22.november 1787 måtte Rohdes igen have bud "efter madammen", jordemoderen, og Hanna Maria nedkom med sønnen Matthias Christian, der var opkaldt efter både farfar, Mads og morfar, Christian. Han kom til toldvæsenet.

Små 2 år efter kom sønnen Johannes Emanuel, der blev født den 5.oktober 1789. Faddere var: Madam Kehn, købmandsfrue, Jomfru Sommerfeldt, præstedatter, Købmand B.Thortsen og Regimentskvartermester Keising.

Sit fjerde barn, en datter fik Hanna Maria den 13.juli 1791, og hun blev døbt Johanna Julia. Nummer 5 var igen en søn, Jens August Friderich, der blev født den 17.marts 1793, senere kantor ved Runde kirke og far til lægen Jens August Engelbrecht Rohde.

Men det var en helt ny verden, der mødte denne sidstfødte søn. Frankrig var blevet erklæret for Republik, og den franske konge var blevet henrettet.

En følge af denne revolution må det siges at være, når tømrersvendene i 1794 strejkede for at få mere i løn, men Danmark var ingen Republik, og de strejkende blev idømt strenge straffe, hvad der førte til, at Danmark var lige ved at få sin første generalstrejke. Blandt de sympatiserende fag var skrædderne, hvis svende nedlagde arbejdet.

Hanna Maria var imidlertid atter gravid, og den 17. februar 1795 blev hun forløst med en datter, der fik navnet Boletta Maria Sophia. Denne lille pige fik med hensyn til vejret en god start, idet forsommeren blev usædvanlig tør og varm, men det betød dengang en stor fare for ildløs, og det var lige, hvad der skete.

Det var fredag den 5. juni ilden brød ud på Gammelholm i et tømmerlager, og i det tørre vejr tog den straks voldsomt fat, uden at man dog anså det for at true byen, da der jo var en kanal uden om Gammelholms område. Men da Holmens folk allerede havde fyraften, og det civile brandkorps ikke kendte forholdene på Holmen. Det var imidlertid blæst op fra sydøst, og den stærke blæst førte en regn af ghister og brændende partikler ind over byens tage. Men i det klare solskin var det svært at se, hvor de landede. Og så gik der ild i en af Nicolaj kirkes tagryttere. Snart var kirken omspændt af flammer, og da spiret styrtede fængede ilden også i beboelseshusene. Slukningsbestræbelserne blev nu hæmmet af en sanseløs og almindelig flugt fra kvarteret, Gaderne fyldtes af folk og vogne, og selv brandvæsenets heste blev spændt fra af den ophidsede sværm og brugt til flugt.

Flammerne havde nu retning mod kvarteret, hvor Jens Rohde og Hanna Maria boede, enten det nu var i Rilestræde, som i 1787 eller i Gammel Mønt, som i 1801. Som alle andre har de været på flugt, men til deres held vendte vinden i aftenens løb mere i øst, og faren blev nu mere overhængende i andre dele af byen. Her blev ilden standset ved Østergade.

Måske var det ved den lejlighed, de 2 ældste piger døde, borte er de i hvert fald i 1801. I hele 2 døgn rasede ilden og brændte alt i sin vindretning, der skiftede et par gange. Ialt 900 ejendomme brændte ned til grunden, og 6000 personer stod uden tag over hovedet, men Rohdes var frelst.

Lange efter har det været umuligt for madam Rohde at holde huset rent på grund af det sorte flyveaskelag, der dækkede alt, og lugten må have været forfærdelig.

Og så 3 år senere fik Hanna Maria endnu en lille dreng, som i dåben kom til at hedde Carel. Vi har hele familien i 1801 samlet i Kjøbmager kvarter, Gammel Mynt nr.159, familie nr.3, far, mor og 5 levende børn, 2 svende, en logerende dame og en tjenestepige. Ved samme lejlighed finder vi Hanna Marias søster, Sophie Cathrine med sin familie på Gråbrødretorv nr.

116. Ægte manden Salomon Bayersdorff er 36, og de har 2 døtre: Sophia Victorine på 4 år og Christiane Johanne på 1. Den øvrige familie har vi ikke lokaliseret endnu.

Og så samme år fødte Hanna Maria sit 8. barn, sønnen Fridrich Wilhelm, der ankom den 13. november, og rækken af konfirmationer blev indledt med ældste søn, Matthias Christian.

Slaget på Rheden var en ny rystende oplevelse, men Hanna Marias hjem og familie var ikke truet. Den 8. juni 1806 fødte Hanna Maria sit 9. og sidste barn, Palle Ferdinand Rohde, der senere blev læge. Man må nok sige, at hun havde gjort sin borgerpligt på det punkt.

Nu kom krigen med England og Københavns bombardement. Igen ved vi ikke præcis, hvor de boede i de skæbnesvangre dage i 1807, da raketter og brandbomber regnede ned over byen. Men det er let at regne ud, at drengene har været ude, hvor der foregik noget, og Hanna Maria har været nervøs for, hvad de foretog sig og hvor. Også denne gang slap familien nådigt.

Selv om landet nu var i krig, var det dog mest hverdag. Om søndagen har hun nok promeneret med sin mand og sine børn på volden, hvor man mødtes om aftenen og hørte kirkeklokkerne ringe solen ned. Især måtte skræddere promenerer de nye moder og gøre reklame for forretningen. Da Kongens have blev åbnet for borgerne, har den været et selvfølgelig udflugtsmål. I mange år kunde børn ikke få adgang uden voksen ledsagelse, og der stod vagt ved indgangene.

Hidtil har Hanna Maria boet i den østlige del af byen, men med indkvarteringsmandtallet 1811, der fortæller, at de bor i Frederiksberggade 7, er de blevet Vesterkvarter-borgere.

Nu er det Kirsebærgangen, de besøger, når de er ude at promenerer. Her har de plukket årets første violer og glædet sig over fuglesangen i voldenes buske og træer.

I november 1814 aflagde deres næstældste søn sin mesterprøve som skrædder, så han nu var capabel til at overtage faderens firma, når han blev for gammel.

Samme år giftede han sig med datteren af en brændevinsbrænder Haubroe. Hanna Maria har især interesseret sig for sin svigerdatters bror, Laurits Peter Haubroe, som i 1818 tog til England for at blive missionær i Indien, hvor han døde i 1825.

Men netop i disse år førte familien en omflakkende tilværelse. I 1814 boede de i St.Larsbjørnstræde nr.177, og senere samme år i Studiestræde nr.89. Vejviseren 1816-17 fortæller, at de bor Halmtorvet nr.60, som er det sted, Rådhuspladsen nu ligger. I 1817-18 skulde de bo i Lille Larsbjørnstræde, men, da Jens Rohde den 21.januar 1819 døde af apoplexi kun 63 år gammel, var deres bopæl igen Halmtorvet 60.

Her drev nu Hanna Maria Rohde sin mands forretning videre. Der var endnu en søn hjemme, den mindste, Palle Ferdinand, men Johannes Emanuel synes ikke at have været interesseret i at komme hjem og drive forretning. Han havde sin egen.

Den 23.marts 1820 antog Hanna Maria en lærling Christian Frederik Stein til 6½ års lære. Man må her tænke på den skræddersvend Anton Frans Palme, der mange år senere omtales som familiens troeste ven. Ham er det sikkert, der som mestersvend har oplært denne lærling og muligvis flere.

Og nu sad så madam Rohde og så sine sønner rejse bort fra byen en for en. Kun cantoren blev tilbage og boede i mange år hos sin mor på Halmtorvet med udsigt til Vesterport.

Begivenhedsløse har årene ikke været, men de store omvæltninger er det heller ikke blevet til i de sidste år.

Den 4.maj 1830 døde søsteren Anna Elisabeth kun 59 år gammel. Den 18 juli 1832 blev det broderen, skræddermester Franz Christian Eitners tur. Han boede da i St.Kongensgade nr.64. Han døde af Brustschwache på Frederiks Hospital og blev kun 58 år gammel.

Selv døde hun af leversyge den 19.november 1833 i en alder af 66 år.

Man kan næsten høre hendes tyske accent, når der i dødsindførslen står Johanne Marie Rothe. De senere generationer har i hvert fald udtalt det med blødt d.

Ane nr.26: probandernes morfars morfars Hans Larsen.

Himmerlændinge er noget af det stædigste, der findes på Guds grønne jord. Der var f.eks.engang to af slagsen, der var blevet uenige om en vejret, og den mand, hvis jord vejen gik over, bestemte sig til at få en ende på sagen. En dag modpartem kom kørende, lagde han sig tværs over hjulsporene. Den anden råbte til ham om at flytte sig, men da den første blev liggende, satte han ikke farten ned, men kørte ham bare over. Senere, for retten, svor de begge to, at de vilde gøre det igen, og, fortalte min hjemmelsmand, så var de endda kun Østhimmerlændinge. Dem i Vesthimmerland er meget værre.

Den familie, vi nu kommer til, var fra Vesthimmerland. De boede i Havbro sogn vest for Års, ikke så langt fra Farsø, hvor Johannes V.Jensen kom fra, ham, der fortalte så mange Himmerlandshistorier.

En ting er vis, Himmerlændingene var ikke vant til at gøre hoveri for herremændene. Ganske vist var de fæstebønder, men landet lå for afsides, og ingen herremand brød sig om at bo der til stadighed. Derfor var de aldrig så underkuede, som fæstebønder siges at have været i gamle dage, men stolte, barske fyre, der stod på deres ret.

Fra starten var det dog så som så med det barske hos Hans, som formedelst svaghed blev hjemmedøbt den 22.februar 1750 og først Dominica Oculi, den 3die søndag i Fasten, som det år faldt på den 1.marts, fik sin dåb bekræftet i kirken. Det var Anna Laursdatter, Mads Nielsens hustru fra Blære, der bar ham. Laurs Willumsens hustru, Else Sørensdatter fra Haubro fulgte, og vidner var Anders Laursen fra Pisselhøj, Christen Laursen sst. og Lars Povelsen i Tanderup.

Hanses forældre Laurs Andersen og Maren Hansdatter havde i forvejen en søn Bagge, der var næsten 3 år. Det er fristende at antage, at denne Bagge er opkaldt efter den Bagge af Vinranke-Munkerne, der sad på Havbrogård i 1681, og det skal selvfølgelig undersøges, men det er mest sandsynligt, at det i så fald er af høflighed med herremanden.

Det varade 6 år, før de 2 drenge fik en lille-søster, der fik navnet Kirsten, så gik der $3\frac{1}{2}$ år før

den næste kom, igen en pige, der fik navnet Maren. I 1761 kom drengen Søren, som døde 2 år gammel, og endelig i 1764 kom Søren nr.2. På det tidspunkt var Bagge 17 år og Hans i konfirmationsalderen.

Mens børnene var små har de sikkert hørt eventyr fortalt af de gamle. Der var ganske vist ingen herremand i sognet, men en herregård var der, der hed Mølgaard.

På marken udenfor Mølgaard lå en kæmpesten, og det blev sagt, at den måtte ikke komme inden for gården, for så vilde der blive ballade.

Der var en gårdnisse der, som var røgter om vinteren, Han skulde derfor have en gryde grød hver dag. En dag havde pigen stukket smørret for langt ned, og så troede Nis, at der ingen smør var, og så blev han vred og gik ud og drejede halsen om på en rødbrøget ko, den bedste de havde. Da han så går ind for at spise færdig, finder han jo alt smørret og fortrød, hvad han havde gjort. Nu kendte han en herregård på Salling, hvor de havde rødbrøgede køer. Han tog den døde ko på nakken og bar den over til herregården, lagde den i en bås og tog den bedste ko med hjem.

Sådanne historier har Hans siddet og lyttet til ved tællelysets skin, mens rokkene har snurret og karterne gået.

Vesthimmerland er de prægtige solnedganges land, landet med de mange kæmpehøje, de store linjers land, skovfattigt som det er eller var.

Her fra kom han til København, men det er sandsynligt, at han først har aftjent sin værnepligt ved det nationale værn. Det vil tiden vise.

Vi møder ham igen i Københavns Brændevinsbrænderlaug den 21.april 1779, hvor han bliver optaget i laugget. Oldermændene ved den gang kammerråd Hans Ægidius Hansen Lihme, der havde siddet i et år, trods det, han var blevet valgt imod Magistratens ønske. Han blev siddende i endnu 6 år, og der var i hele hans embedsperiode en stadig stående kamp mellem brændevinsbrænderne og Magistraten. Først da laugget den 2.oktober 1784 valgte ny oldermænd, Søren Fjellerup, blev forhandlingerne mellem laugget og Magistraten igen først i

»En Brændeviinsmand«. Håndkoloreret litografi af G. L. Lahde fra hans »Kjøbenhavns Klædedragter«, 1818.

KLÆDEDRAGTER I KJØBENHAVN.

En Brændeviinsmand. — Ein Brandweinsbrenner.

fra Mr. Lahde Godeogadens.

god atmosfære.

Laugs-Articler for Brændeviinsbrænderne i Kjøbenhavn er udstedt i 1741, og de siger bl.a.: Naar nogen udi Brændeviins-Brænder-Lauget vil indtræde, skal han, før han nogen Næring maa bruge, betale til Indgangs-Penge, Tyve Rixdaler til Laugets Casse, til Oldermændene Fiire Rixdaler, og til Laugets Fattige i det mindste Fiire Rixdaler, eller meere, hvad eenhver godvillig vil give, dog tillades ikke nogen, som bruge Profession, eller ere i et eller andet Laug, herudi at indkomme, uden de tilforn have opsagt, og ere udtraaden af samme. - Naar nogen Brændeviins-Brænder, hans Hustrue eller Børn ved Døden afgaaer, da skal Oldermændene lade af Lauget tilsige saa mange af Laugs Brødrene, som behøves, Liiget til Jorden at bære, hvorfra dog Oldermændene og de aldrende og svage undtages; Hvo herudi findes overhørig, bøde til Laugets Fattige Een Rixdaler hver Gang han herimod handler. - Og paa det, den eene Laugs-Broder ikke skal være den anden til Hinder i sin Næring, i at tilvende sig hans Kroersker, enten med Skienk og Gave, Tilgift eller andre Offerter, af hvad Navn nævnes kand, uden alleene den Tyvende Pott, da skal den, som herimod bryder, saatit det hannem overbeviises, bøde til Laugets Fattige fiire Rixdaler, og desuden gandske miste den Kroerske, han sig i saa Maader haver tilvendt; Ey heller maae, under lige Straf og Condition, antage een andens Kroerske, med mindre samme Kroerske fremviiser rigtig Qvitering fra den, han tilforn haver taget sün Vahre hos, og han tilfulde er afbetalt; Hvo herimod handler, skal være skyldig at betale all den Fordring, som den anden hos samme Kroerske, for betroede Vahre, kand have. -

Brændevin var en vigtig artikel, og der var da i laugets næsten 200årige historie også mange, der drev denne næring i København. På Hans Larsens tid var der ca. 300 brænderier, men de var ikke ret store. Een af de væsentlige indtægter ved brænderierne var opfedning af køer med bærmen fra brændingen, men dels ser det ud til, at brændingen kun foregik i den tid kørerne måtte være på stald, for om sommeren gik de ude på byens fælleder, og dels havde brænderierne dengang sjældent mere

end 3 køer. Man må nok gå ud fra, at der som regel ikke blev brændt mere, end der blev solgt og udskænket over disken til daglig, og hvad der behøvedes til et lille lager sommeren over.

Ved kongelig forordning af 31. januar 1690 var afgiften for hver tønde formalet korn, der blev anvendt i brænderierne, sat til 5 mark. Ved forordningen af 25. maj 1804 blev en del af afgiften lagt på brænderiredskaberne.

Mælken fra de køer, der blev opfodret i brænderierne, var meget federe end normalt og meget efterspurgt.

Men lad os nu se, hvordan Hans Larsen indretter sig i København.

Fremfusende er han ikke. Først skal han have sit brænderi i god gænge og økonomien i orden, og så kan han begynde at se sig om efter en kone. I 6 år venter han, før han den 8. april 1785 hjemfører Sidsel Kirstine Pedersdatter som brud fra Trinitatis kirke.

Året efter døde hans far, Lars Andersen hjemme i Haubro, og det står i kirkebogen, at han blev 82 år gammel, vist noget overdrevet.

I 1787 finder vi brændevinsbrænder Hans Larsen, 35 år i første ægteskab med Sise Kirstine på 26 år. De bor på Nørrevold nr. 226, lige overfor Hahns bastion, nu Nørrevoldgade 28, hvor Nørrevold skole ligger.

Huset var opbygget efter branden 1728, der havde raseret hele den del af København. I 1795 kom ilden også den vej, men huset blev reddet.

De unge mennesker havde en lille datter Dorte Marie på 2 år, en tjenestekarl Anders på 30 og en tjenestepige Mette Nielsdatter på 20.

I 1801 bor de samme sted, Hans Larsen er nu 52 år hans kone Sisse Larsen er 41, Dorte Marie er borte, men der er en døng Lars på 9 år og en pige Marie Kirstine på 5 år, og endelig havde Hans Larsen taget sin gamle mor, Maren Andersen 80 år i huset.

Vi ved ikke, om Dorte Marie er død som barn, eller om hun kan være gift allerede kun 16 år gammel, men vi ved, at der har været en søn mere, Laurits Peter, der blev født i 1789, men døde spæd, den levende Lars,

hed også Laurits Peter og var opkaldt efter den afdøde bror.

Den voldsomme brand i 1795, der lagde o.900 af byens ejendomme i aske havde også truet vores lille kernefamilie. Hele kvarteret syd og øst for dem udbrændte, men deres hus blev reddet. Forfærdelige dage har det været. Panikslagne folk flygtede i alle retninger efterhånden som vinden vendte så til den ene så til den anden side, og flammehavet brølende for frem over en bred front. Måske var det kampen for at frelse Frue kirke, der førte til, at Nørrevold nr.226 blev sparet.

Men stedet lå tilsyneladende udsat. Slaget på Rheden i 1801 betød selvfølgelig ikke nogen trussel på denne side af byen, men til gengæld blev det galt i 1807.

Frederik den Sjette var jo glad for uniformer, og byen vrimlede altid med militære enheder i de mest fantastiske farver og snit. Man var vant til at se soldater, og København var jo da også en fæstning, omgivet af mægtige voldanlæg og med et åbent terræn uden for, der yderligere var dækket af søringen. Her kunde man være tryk for enhver fjendes anslag, men nede ved den tyske grænse truede faren, så det var her man især trak tropperne sammen, så garnisonen i København var temmelig svag.

Man følte sig dog ikke særlig opskræmt, da Englænderne gik i land i Vedbæk i august. Man havde i de sidste uger hentet flest mulige forsyninger ind fra landet, så man mente at kunde udholde en belejring indtil en overenskomst kunde træffes. Det hele var vel ikke så alvorligt.

Englænderne sluttede ringen omkring byen og stillede deres krav. Man var fornærmet, men man var ikke indstillet på at opfylde eller imødekomme dem.

Så kom Englændernes ultimatum, og med udløbet af dette begyndte bombardementet.

De følgende rædsler har ofte været beskrevet, men her kan vi anbringe en lille familie, som vi selv stammer fra lige midt i helvedet. Hele kvarteret mod nord op til Nørreport og mod øst helt ind til Strøget lå under Englændernes ild. Enkelte bomber faldt også

syd for huset, og en del gik hen over det og faldt ned bag ved. I 1795 brændte nabohuset mod syd, nu faldt hele striben inclusive nabohuset mod nord. Det var så tæt på begge gange, at det ligner et gentaget mirakel, og Hans Larsen bestemte sig til ikke længere at friste sin skæbne på det sted.

I 1813 er familien flyttet til hjørnet af Nørrevold og Tornebuskegade, samme karre som det berømte Pjalttenborg og samme karre som den gamle tømmerkro Tre Kroner, hvor folk fra Nordsjælland gerne tog ind, når de var i hovedstaden. Her havde de fundet deres blivende sted, og her boede de til deres dages ende.

Imidlertid havde de holdt sønnen Laurits Peter til bogen. De havde jo råd til det, og da de selv savnede den boglige dannelse, undte de sønnen denne mulighed. Han tog sin studentereksamen i 1807 trods den truende krigsfare, og herefter kaldte han sig efter faderens fødeby med efternavnet Haubroe.

Det samme gjorde datteren Maria Kirstine ved sin konfirmation i 1810, men det er først i vejviseren for 1816-17, at brændevinsbrænderen selv antager navnet. I 1812 tog sønnen teologisk embedseksamen med bedste karakter. Det har været en stolt dag for Hans Larsen, men selv om det var ganske overflødigt af økonomiske grunde, da forældrenes kår var så gode, tog Laurits Peter Haubroe alligevel en lærerplads ved sin gamle skole, Borgerdydskolen, for at have noget at tage sig til.

I 1814 flyttede en ung skræddersvend ind i huset på Nørrevold. Han hed Johannes Emanuel, og han og Maria Kirstine fik et godt øje til hinanden. Han hjalp hende med at hente vand ved Gothersgadebrønden, han promenerede på volden med familien, og det endte med bryllup den 16. december i Trinitatis kirke.

Teologen skrev imens på en prisopgave til Universitetet om middelalderens religiøse sekter i Sydeuropa. Den indbragte ham en guldmedalje. Atter en stor dag i familien. Nu ventede man kun det håbefulde unge menneskes nådige befordring til et godt embede.

Det skulde Hans Larsen imidlertid ikke komme til at opleve. Han døde den 3. november 1817 i en alder af 67 år

I Kiøbenhavns Adresse-Contoirs Efterretninger for den 5te November skriver hans kone:

At den Algode, Mandagen den 3die November har ved Døden bortkaldt min inderligt elskede Mand, Brændevinsbrænder Hans Larsen Haubroe, i hans Alders 67 Aar, blev det min tunge Lod at bekendtgjøre for Familie og Venner. Hans to efterladte Børn dele min Sorg, ved Tabet af en kierlig Fader. Kjøbenhavn den 4de November 1817. Cecilie Kirstine Haubroe.

Han blev begravet den 8. november i ejendomsgravsted på Trinitatis sogns Assistens kirkegård uden for volden.

En svensk præst skrev i 1809 i sin dagbog: I en mådeholden mands daglige kost indgår 21 snaps og 3 toddyer. Dagen starter med en snaps, der ofte bliver drukket, mens man ligger i sengen. Denne morgensnaps er beregnet på at klare halsen. Lidt senere, eller efter morgenarbejdet følger snaps nr.2 og snaps nr.3, der skal tage den bedske smag af nr.2. Ved morgenkaffen er det tid til snaps nr.4, og til frokosten hører 3 snaps: appetitvækkeren, høge-snapsen og Halvan.

Af den gode præstemands optegnelser fremgik det, at det så var tid til en stunds skabende arbejde, og i arbejdstiden er det kun fyldebøtter, der drikker.

Til middagen hører også en appetitvækker, en snaps til fisken, samt halvan og tersen, så følger kaffen med kaffepunchen, derpå seran, der næst efter appetitvækkeren anses for dagens lifligste. Henimod aften følger nok et par stykker, og til aftensmaden nydes de ordinære 3 måltidssnaps. Endelig ved sengetid tages dagens sidste snaps: loppesnapsen.

Dette program kan ved ihærdigt og udmattende arbejde suppleres med styrkesnapsen.

Der er ikke noget at sige til, at der var mange brændevinsbrændere på den tid.

Ane nr.27: probandernes morfars mormor Sidse(1)
Ki(e)rstine Pedersdatter

København var kun en lille by, da hun blev født o.1760. Tryk og beskyttet lå den bag sine volde og grave, men også noget indelukket. Det var forbudt at bygge uden for byen af hensyn til militærets krav om frit skud mod en eventuel fjende, og da byens befolkning stadig voksede, så man ingen anden udvej end at begunstige små lejligheder, for at få plads til så mange familier som muligt. Lejligheder på under 25 kvadratalen blev skattefri, og dem blev der så lavet en masse af. Det svarer til 10 m². Gaderne var snævre, og gårdene små, og man måtte op på voldene for at få frisk luft.

Forresten er jeg slet ikke sikker på, at hun er født i København, men jeg tror, det er hendes konfirmation, jeg har fundet i Vor Frue kirke "Ad terminum Michaelis 1776 Dom: XVIII p.Trinit. d.6 Octobris", hvor pigen Sidse Kierstine Pedersdatter 16 Aar står som nummer 1 og kaldes Peder Svendsens enkes datter.

En faderløs pige altså, der har måttet ud at tjene til føden blandt fremmede, men en dygtig pige, da hun var forrest på kirkegulvet.

Nu er der en grundfæstet tradition for, at man ikke må fremsætte hypoteser i en slægtsbog, men kun fremsætte beviste kendsgerninger i nøgtern sammenhæng. Denne tradition har medført, at folk har siddet et helt langt liv og pudset og filet på en lille slægtsbog, som de aldrig kunde få færdig. Jeg synes, det er bedre, at fremsætte hypoteserne og få en diskussion i gang. Måske sidder der nogen i København og brænder inde med netop de oplysninger, jeg mangler.

Jeg tror, Sidse Kierstine i 1779 blev ansat hos brændevinsbrænder Hans Larsen på Nørrevold, lige ved Hahns bastion i nummer 226, der ligger midt mellem Teglgårdsstræde og Larsleistræde.

Hun levede i den tid Christian den Syvende turede rundt med Støvlet-Cathrine og slog ruder itu hos godtfolk. Det var parykkernes og de trekantede hattes tid, og kan vi ikke se hende selv for os, så kan vi prøve at se verden med hendes øjne.

Volden omkring København var andet end et fæstnings-

anlæg. Det var også en elsket promenade, hvor byens borgere kunde nyde udsigten over det omgivende land og ind over de lave huses tage. Her kunde man hente lidt frisk luft og glæde sig over fuglesangen i de mange buske og træer, og ikke mindst man kunde se og lade sig se.

Bagefter kunde det gøre godt med et lille glas til at skylle halsen med, og så lå Hans Larsens hus jo bekvemt.

Uanset hvornår de har truffet hinanden og hvordan, så blev Sidsel Kirstine Pedersdatter den 8. april 1785 viet i Trinitatis kirke til brændevinsbrænder Hans Larsen, og året efter fødte hun ham en datter Dorte Marie.

I 1787 havde de både tjenestekarl og tjenestepige, så der har nok været en del at gøre, både ved brænderiet og i skænkestuen, for der hørte udskænkning med til borgerskabet.

I 1789 fik de en søn Laurits Peter, der imidlertid døde spæd, så da Sise Kirstine den 9. marts 1791 satte endnu en dreng til verden, blev han opkaldt efter den afdøde bror. Denne dreng skulde blive sin mors største glæde og hendes største sorg.

Den 26. februar 1794 blev hele byen opskræmt ved at alle kirkeklokker kimedede til brandalarm. Det var Christiansborg slot, der brændte. Et prægtigt og forfærdende skuespil var det, men man stod dog trygt på den anden side af kanalen, sikker på at ilden ikke vilde springe over til byen, da vinden bar fra.

Kun godt 15 måneder senere lød allarmen igen. Nu brændte det på Gammelholm i marinens værksteder og lagre. Også her var der en kanal imellem og god afstand til byen, men den gang gik det galt.

Det var højsommer. Der havde været en langvarig tørke, og vinden bar ind over byen, der snart stod i lys lue. Vilde panikscener med rædselslagne mennesker fulgte nu, mens tapre brandfolk arbejdede i døgndrift på at redde byen.

Sise Kirstine var gravid, 3 måneder henne, men i begyndelsen var der ikke noget at være bange for. De boede jo i den anden ende af byen. Det var kvartererne op mod Rosenborg og nordpå, der var truet.

Branden i Kiöbenhavn d. 6 Junij 1795.

Det var fredag aften den 5. juni, ilden brød ud på Holmen. Vinden var da i Øst, men i aftenens løb drejede den, og flammerne og deres forløbere, gnisterne fløj nu ned på langs ad strøget.

Endnu var det ikke allarmende for folk på Nørrevold, for ilden gik ikke frem over nogen særlig bred front, men så drøjede vinden igen, og nu blev situationen alvorlig for Hans Larsen og hans familie. Snart kunde de mærke de hede vindpust og høre flammernes brølen, der lå som en grundtone bag alle de paniske skrækscener, hvor kvinder skreg og mænd brølede, hvor heste vrinskede, vogne raslede, træsko skramlede, køer brølede osv., en øredøvende koncert.

Sise Kirstine og hendes familie søgte tilflugt oppe på volden, hvor de dels kunde gå ned på ydersiden og dels flygte på langs uden for ildens rækkevidde.

Og nu kom ilden bragende. Hus efter hus stod i lys lue som en fakkel helt ud til volden, alt, hvad der kom indenfor rækkevidde brændte ned, men som ved et mirakel blev vore venners hus reddet. Alt, hvad der lå syd og øst for var sorte udbrændte skaller af tidligere menneskeboliger, men deres var reddet. Nabohuset gik med. Det var nogle forfærdelige timer. Mange af voldens træer blev svedet i den stærke varme, men mere blev det ikke til, og Sise Kirstine klarede sig. Hun gik smukt tiden ud og nedkom i december måned med en datter Maria Kirstine, der blev døbt den 11. i Trinitatis kirke.

Sise Kirstines mand havde mistet sin far i 1786, og da hans mor ikke selv kunde klare sig mere, flyttede hun over til sin søn, hvor vi finder hende i familiens skød i 1801, hvor der er 2 børn, men ingen tjenestefolk mere. De bør stadig på samme adresse. Nye huse er skudt op omkring dem i forbavsende fart, alle med afskårne hjørner efter det nye brandreglement og i den nye stil, klassicismen.

Sise og Hans, der aldrig havde lært noget, blev enige om, at deres søn skulde studere. Han kom i Borgerdydskolen, der lå i Norgesgade, nuværende Bredgade.

Her tog han studentereksamen i sommeren 1807. Selv om det en tid havde set ud til, at han alligevel ikke egnede sig til bogen, idet han blev regnet for

en doven dreng og lidt af en slagsbroder, sikkert på grund af det himmerlandske blod, men da han en gang havde fået en skarp reprimande, slog han helt om og blev skolens flittigste og dygtigste elev.

I 1801 havde vi triumferet over Engländerne, selv om Nelson ved sit lumske kneb, berøvede os sejrens frugter, men nu trak det sammen til noget alvorligt.

Sidst i juni var der passeret ca.70 engelske orlogsskibe, der skulde undsætte Stralsund, der var belejret af Napoleon. Først i juli var der passeret yderligere ca.100, og nu begyndte rygterne at svirre om store flådeudrustninger i England.

Ganske vist lå der engelske handelsskibe med last i Københavns havn, og mange så optimistisk på situationen, men da Engländerne posterede en fådeafdeling i Storebælt, og der dukkede en mægtig flåde op under Kullen, kunde det ikke længere bortforklares. Krigstruslen hang over hovedet på os.

Det slår mig først nu, at Laurits Peter i denne situation kan have meldt sig til det studenterkorps, der nu blev oprettet til støtte for byens garnison. Ganske vist var han kun 16 år, men måske.

Nu blev byen indesluttet, og Engländerne begyndte at arbejde sig indefter med løbegrave og anlæggeskanser. Man belavede sig på belejring, men efter at forhandlingerne var brudt sammen, begyndte Engländerne den 2.september at bombardere København fra den anden side af søringen. I 3 nætter regnede det ned over den indesluttede by med kanonkugler, granater, brandbomber og raketter, og nu gentog historien fra 1795 sig. Hele kvarteret nord for Nørrevold nr.226 brændte ud, men vinden var i syd, og Sise Kirstines hjem blev reddet endnu en gang. Denne gang har hun dog ikke kunnet søge tilflugt på volden, men har som den største del af byens kvinder og børn fået husly på Christianshavn. Alle mænd, der havde deres fulde førlighed, var på voldene eller ved brandslukningen.

Efter den omgang vilde Hans Larsen ikke endnu en gang friste skæbnen på den plads. Familien flyttede til Nørrevold nr.257, der lå på hjørnet af Tornebuskegade. Her blev datteren konfirmeret i 1810, og det af-

sløres ved den lejlighed, at familien nu kalder sig Haubroe til efternavn efter brændevinsbrænderens fødeby i Himmerland. Det er sikkert først sønnen, der med studentereksamen antager dette navn, og så har familien fulgt eksemplet, man var vel byboer og ikke bønder.

I 1812 tog Laurits Peter teologisk embedseksamen med bedste karakter, hvorpå han blev lærer på sin gamle skole i Bredgade. Samtidig skrev han en guldmedaljeafhandling på latin til besvarelse af opgaven: *Illustretur necessitudo inter veteres Manichæos et varias medii ævi sectas hereticas, imprimis Beguinorum, fratrum liberi spiritus et Albigenium familias*. Det var en stor lykke for hans forældre, og vel især for moderen, der nok har været drivkraften bag sønnens boglige karriere.

Der manglede nu kun et smukt præstekald, før mors lykke var fuldkommen, men det skulde ikke times hende at se sønnen således forsørget.

Da det engelske bibelselskab i 1817, hvor krigen jo var slut, forespurgte, om der i Danmark var unge teologer, der vilde drage til Indien for at udbrede evangeliet blandt de indfødte der, meldte Laurits Peter sig straks.

Måske var det denne beslutning, der lagde hans gamle far i graven. Han døde nemlig den 3. november 1817 i en alder af 67½ år.

Sønnens beslutning var dog uigenkaldelig, og da han havde fået kongens tilladelse til at rejse, og var blevet viet til præst af biskop Münter, tog han over Helsingør til London og derfra til Indien.

Før afrejsen gav han afkald på al arv, og bad sin mor om i stedet at tage et fattigt barn til sig som sit eget og opdrage det i hans sted.

Syg af sorg var Sidse Kirstine blevet nød til at holde sengen, så stærkt tog tanken om skilsmissen på hende, og således tog hun afsked med sin eneste søn. En anden missionærspirant, der vilde tage afsked med hende, fandt hende i en stemning, som man kan tænke sig hos den, der ikke har mere at håbe, og allerede har overgivet sig i sin skæbne.

Afskeden havde nær lagt hende i gravej, men hun

overlevede dog i endnu 4 år. Hendes fromme sind og forestillingen om, at Gud vilde have det således, holdt hende oprejst i disse svære år, selv om hun var overbevist om, at hun aldrig skulde se ham mere. Og sådan gik det da også.

Imidlertid var datteren Maria Kirstine blevet gift med skræddermester Johannes Emanuel Rohde, der oprettede butik i samme ejendom, så de altid kunde være om moderen.

Den 11.maj 1822 døde Cecilie Kirstine Haubroe afgangne brændevinsbrænder Hans Larsen Haubroes enke fra Nørrevold No.257, 62 Aar. 20 Rbd.Liigvogn, Eiendomsgravsted Skjøde af 9.Novbr.1817 til Kierken 2 Rbd.1 Mrk. - af Brystsyge.

Der var endnu ingen børnebørn kommet, hvad der nok har været hende en stor bekymring.

Brænderiet, som hun synes selv at have drevet, blev den 24.december samme år overtaget af brændevinsbrænder Hans Andersen Kjøge.

Ane nr.28: probandernes mormors farfar Anders

Fik en søn Hans o.1815 i Valby sogn, nord for Grib skov. Denne søn blev landsbyskrædder.

Ane nr.29: probandernes mormors farmor

Hun var gift med Anders, og måske hed hun Gjertrud.

Ane nr.30: probandernes mormors morfar Niels Hansen

Gårdmand i Pårup, Græsted-Mårum sogn Niels Hansen er muligvis identisk med den Niels Hansen, der den 25. november 1800 bliver gift i en af sognets kirker med pigen Kirsten Ipsdatter af Tuelstrup. Forlovere var husmand Jeppe Olsen, pigens far og gårdmand Lars Madsen, gommens farfar fra Pårup.

Som nygifte slog de sig ned i Fjellenstrup, hvor han var indsidder og daglejer, men allerede samme år den 25. september 1801 nævnes han som gårdmand, da han har en søn Lars til dåben. De bor da i Pårup.

Den 16. juni 1803 følger en datter Kirsten, og den 2. februar 1806 en datter Ane. Hendes faddere var gårdmændene Lars Hansen, Hans Larsen, Peder Larsen og Niels Larsen samt Karen Larsdatter, alle af Pårup og Karen Andersdatter af Alume.

Den 10. juli 1808 havde de en søn Hans til dåben. Ane blev konfirmeret i 1820 som nr.15 og gift den 2. juli 1830 med ungkarl Jens Madsen af Pårup.

Her var Niels Hansen, gårdmand i Pårup, forlover. Og det er så det sidste, vi ved om ham.

Ane nr.31: probandernes mormors mormor Kirsten Ipsdatter

Ved jævndøgnstide 1779 nedkom Jeppe Olesens kone i Alume by, Græsted sogn med en datter, der den 21. marts fik navnet Kiersten. Faddere var: Peder Jensens hustru i Holløse, Peder Larsen, Morten Pedersen, Povel Nielsen og Birthe Jørgensdatter.

Denne pige Kiersten Ipsdatter blev den 25. november

1800 giftet med ungarl Niels Hansen. Hun kom da fra Tuelstrup. Vielsen foregik i Græsted kirke.

Moderen hed vistnok Inger Nielsdatter. To søstre hed Margrethe og Maren.

I sit ægteskab fødte hun 4 børn: Lars 1801, Kirsten 1803, Ane 1806 og Hans 1808.

Hendes død kendes lige så lidt som hendes liv og tilværelse.

Ane nr.32: probandernes farfars farfars far Iver Jensen

I en bred, trugformet lavning, der strækker sig fra Hølnæs bugt på Fyns vestkyst mod nordøst ind i landet ligger Hårby omgivet af høje bakker til begge sider. Landevejen fra Assens til Fåborg går her igennem og bringer nyt fra den store verden.

Han blev født i stavnsbåndets hårdeste tid. Fra han var 2 år gjalt det fra drengbørnenes 9. til deres 40.år. Anno 1740 den 6.april står der i Hårby kirkebog: Jens Iwersens søn i Hårby blev kaldet Iver. Faddere var: Johanna Hansdatter, Hans Madsen, Hans Jørgensen og Rasmus Rasmussens hustru.

Moderens navn oplyses ikke. Mikkelsdag i 1743 blev hans lillebror døbt Mads.

Det meste af Hårby sogn hørte under herregården Løgismose og ejedes af komtesse Sophie Hedvig Trampe, der vel var et nådigt herskab, men krævede temmelig meget hoveri i retning af byggearbejder og anlæg af stengårder. Behandlingen af bønderne var meget human, og det var forbudt ridefogederne at slå.

Ellers kender vi ikke stort til Iver Jensens barndom. Hans ungdom igennem måtte han møde til eksersits ved kirken, hvor behandlingen fra landmilitens officerer og underofficerer var anderledes brutal. Det var dog kun et par timer hver søndag om sommeren og hver tredje søndag om vinteren, men det var til gengæld mindst 8 år. Og det var et stort nummer at komme i munderingen med pudret paryk og nakkepisk, med blankpudset læder og metal.

Han blev gift den 30.oktober 1771 i Hårby kirke med Anna Hansdatter af Akkerup, der skænkede ham sønnerne Lars og Jørgen. Faderens bestilling ved vi in-

tet om, men Iver Jensen var husmand og daglejer.

Vi finder ham endnu i folketællingen 1787, hvor de er første familie i Akkerup: Iver Jensen husbond 47 år 1.ægteskab husmand og daglejer, Ane Hansdatter kone 46 år 1.ægteskab, Lars Iversen 10 år, Jørgen Iversen 7 år. Og her må vi forlade dem.

Ane nr.33: probandernes farfars farfars mor Ane Hansdatter Grønnemose.

Det var hende, der var fra Akkerup i Hårby sogn. Hun blev døbt Dom.Miserere 1741 som datter af Hans Pedersen Grønnemose.

Der var i hvert fald en søster, Karen, der døde i 1744 og en bror Hans, der fik lov at leve.

I 1752 døde hendes mormor 80 år gammel og blev begravet den 15.marts. Hendes navn nævnes ikke. Hendes far blev 68 og blev begravet den 15.september 1762. Han boede da i Sarup by.

Hendes mor døde i Sarup 1776 og blev begravet den 14.december i Hårby kirke, 72 år gammel.

Da var Ane som bekendt allerede gift med Iver Jensen, og ventede sig. Det skulde blive sønnen Lars. 3 år senere fik hun endnu en søn, Jørgen.

Vi kender ikke hendes dødsår.

Ane nr.34: probandernes farfars farmors far Mads Jensen

Han var husmand under herregården Søbo, Jordløse sogn, og daglejer. Han blev født o.1740-42, men det er ikke opdgøet hvor. Han boede i Trunderup.

Han blev gift første gang o.1770 med nn Davidsdatter. Med hende havde han en datter, som senere blev gift med Hans Jespersen. Den 3.søndag efter Hellig Tre Konger 1774 havde han en datter Johanna til dåben, båret af sin moster Johanne Davidsdatter, og Dom.5.post. Trinitatis 1779 endnu en datter Kirsten, der døde 6 år gammel.

I 1781 begravede han sin første kone den 13.juni, men han giftede sig snart igen, for allerede 6.søndag efter påske 1782 fødte hans anden kone en datter, der fik navn efter fruene på Søbo, Margrethe Marie Falsen, i andet ægteskab gift Cramer.

Denne frue gjorde meget for at bedre bøndernes kår, og hendes to ægtemænd var gode, omgængelige og gudfrygtige mænd. Mads Jensens tilværelse har således ikke været af de hårdeste.

Det var imidlertid ikke alle fruer på Søbo, der havde været lige menneskekærlige. Der går således et sagn om gårdens sø. Før den blev til, må gården have heddet noget andet, men der boede en rig og fornem frue, der var meget grisk og hård mod fattigfolk.

En aften kom en tiggerske til hendes dør og bad om lidt i Guds navn og en krog til at sove i, men fruene lod sine folk jage hende væk. Tiggersken fandt så husly i et fattigt hus nær gården, hvor hun blev beværtet med det, huset formåede, og selv om det kun var lidt, mærkede tiggerskens værtinde, at maden slog forbavsende godt til, så alle blev mætte. Næste morgen, da tiggersken skulde drage videre, ønskede hun for konen i huset, at det første, hun foretog sig, måtte lykkes godt.

Konen skulde sy en særk til sin datter, og hun begyndte da at måle stoffet op, men jo mere hun målte, jo mere stof blev der. Hun målte og målte, til trylleriet holdt op ved solnedgang, og da var huset helt fuldt af det dejligste lærred, og ved at sælge ud af det, blev konen med tiden meget velstående.

Da rygtet om den fattige kones held nåede herregår-

den, sendte den gerrige frue sine folk ud efter den troldkyndige tiggerske, og da de fandt hende, indbød de hende til at komme og være fruens gæst. Og nu gentøg historien sig. Da tiggersken havde taget afsked vilde fruene skynde sig hjem for at tælle sit guld, for at der kunde blive endnu mere. Uden for gården satte hun sig imidlertid for først at forrette et lille ærinde, så hun ikke skulde blive afbrudt i tælleriet. Men nu greb trolddommen hende, så hun måtte blive siddende, da det var det første hun foretog sig. Først da solen gik ned, kunde hun rejse sig og luske hjem, men da var den sø dannet, der siden har givet gården navn.

Margrethe Marie Madsdatter fik kun lov at beholde sin mor i godt 4 år. Den 25. oktober 1786 blev der kastet jord på Mads Jensens anden hustru, hvis navn vi ikke kender.

Mads giftede sig imidlertid igen, og folketællingen 1787 for Trunderup nævner under husmandene og deres familier: 1. familie Mads Jensen mand 45 år i 3. ægteskab, husmand og daglejer, Anna Rasmusdatter hans kone 36 år i 1. ægteskab, Johanna Madsdatter 14 år hans datter af 1. ægteskab, Margreta Madsdatter 5 år hans datter af 2. ægteskab, David Jørgensen den første kones fader 84 år, enkemand efter 1. ægteskab fik aftøgt, ialt 5 personer.

Herremanden døde i 1788, og fruene giftede sig ikke igen. I 1789 havde Mads Jensen og Anne Rasmusdatter en datter til dåben, der Dom. 3. post. Trinitatis fik navnet Kirsten. Blandt fadderne var barnets halv-søster, Hans Jespersens hustru. Dette barn blev kun 5 år og blev begravet Dom. 6. post Trinitatis 1794.

Margrethe Marie, der nu igen var den yngste, blev konfirmeret Dom. Qvasimodogenst. 1796. Flere børn kom der ikke, og i 1801 sidder Mads Jensen 61 år og hans 3. kone Anne Rasmusdatter 55 år alene tilbage i huset i Trunderup.

Den gode frue var død i 1795, men inden da, var Stavnsbåndet ophævet, og Bondefriheden var på vej.

Jeg kan endnu ikke sige, hvornår Mads Jensen døde.

Ane nr.35: probandernes farfars farmors mor

Hun blev gift i 1781 med husmand og daglejer og enkemand Mads Jensen i Trunderup, Jordløse sogn på Fyn. Manden havde i forvejen 2 døtre, og hans svigerfar af første ægteskab David Jørgensen boede på aftægt hos dem.

Hun blev mor til Margrethe Marie i 1782, og hun døde 1786 og blev begravet den 25. oktober fra Jordløse kirke.

Brylluppet er ikke fundet i Jordløse, og de 2 andre kirkebogsindførsler nævner ikke hendes navn.

Ane nr.36: probandernes farfars morfars far Laurits Hansen

Han boede i Strellev sogn, Nørre Horne herred, Ribe amt. I sognets nordlige hjørne, hvor heden dominerer, ligger byen Østertarp, og her blev hans søn Hans Christian født i 1778, og længere rækker vores viden om Laurits ikke.

Ane nr.37: probandernes farfars morfars mor

Laurits Hansens kone, Hans Christians mor, en vestjysk kvinde fra det attende århundrede, der har gået med sin bindehose eller sin håndten, og søm er død lige så ukendt, som hun levede.

Ane nr.38: probandernes farfars morfars far Niels

En fynbo fra det attende århundrede. Måske boede han i Vester Hæsing.

Ane nr.39: probandernes farfars morfars mor

Måske var hun gift med Niels.

Ane nr.40: probandernes farmors farfars far Christian Hansen.

Hvis han er den, jeg tror, var han korægter på herregården Billeskov i Barløse sogn, Båge herred, Odense amt. I 1787 boede han selv på herregården, mens familien havde til huse i Stubberup, Sandager sogn, der ligger tæt vest for herregården.

Hans kone hed Anna Michelsdatter, og hun havde sønnerne Hans født 1780, Lars født 1784 og Michel født 1785 boende hos sig.

Ane nr.41: probandernes farmors farfars mor Anna Michelsdatter

Ane nr.42: probandernes farmors farmors far Hans Mikkelsen

Folketællingen Kjerte sogn, Båg herred, Odense amt 1787: Hierup by, 2.familie

Hans Michelsen husbond 36 år i 1.ægteskab bonde og gårdbeboer, Kirsten Larsdatter madmoder 30 år i 1.ægteskab, Lisbeth 8 år, Anna 6 år, Dorte 4 år og Lars 2 år, deres børn, Anders Nielsen, Hans Rasmussen, Knud Jensen, tjenestekarle, og Kirsten Larsdatter, tjenestepige.

Det har været en ganske god gård, når der var 4 tjenestefolk, og hvis nummereringen 1787 svarer til matriklen 1830, er gården da også på godt 9 tdr. hartkorn, og hører under Billeskov gods. Den lå i den nordlige ende af byen i læ af en lille skov.

Ane nr.43: probandernes farmors farmors mor Kirsten Larsdatter.

Udover de 4 børn, der blev nævnt i folketællingen 1787, havde Kirsten født sin mand en datter, Dorothea i 1780, som døde spæd.

Ane nr.44: probandernes farmors morfars far Anders Hansen

Han var boelsmand i Håre by, Tanderup sogn under herregården Wedellsborg.

Han levede i 1700årene og havde sønnerne Hans, Niels og måske Lars.

Ane nr.45: probandernes farmors morfars mor

Hun har nok snakket fynsk.

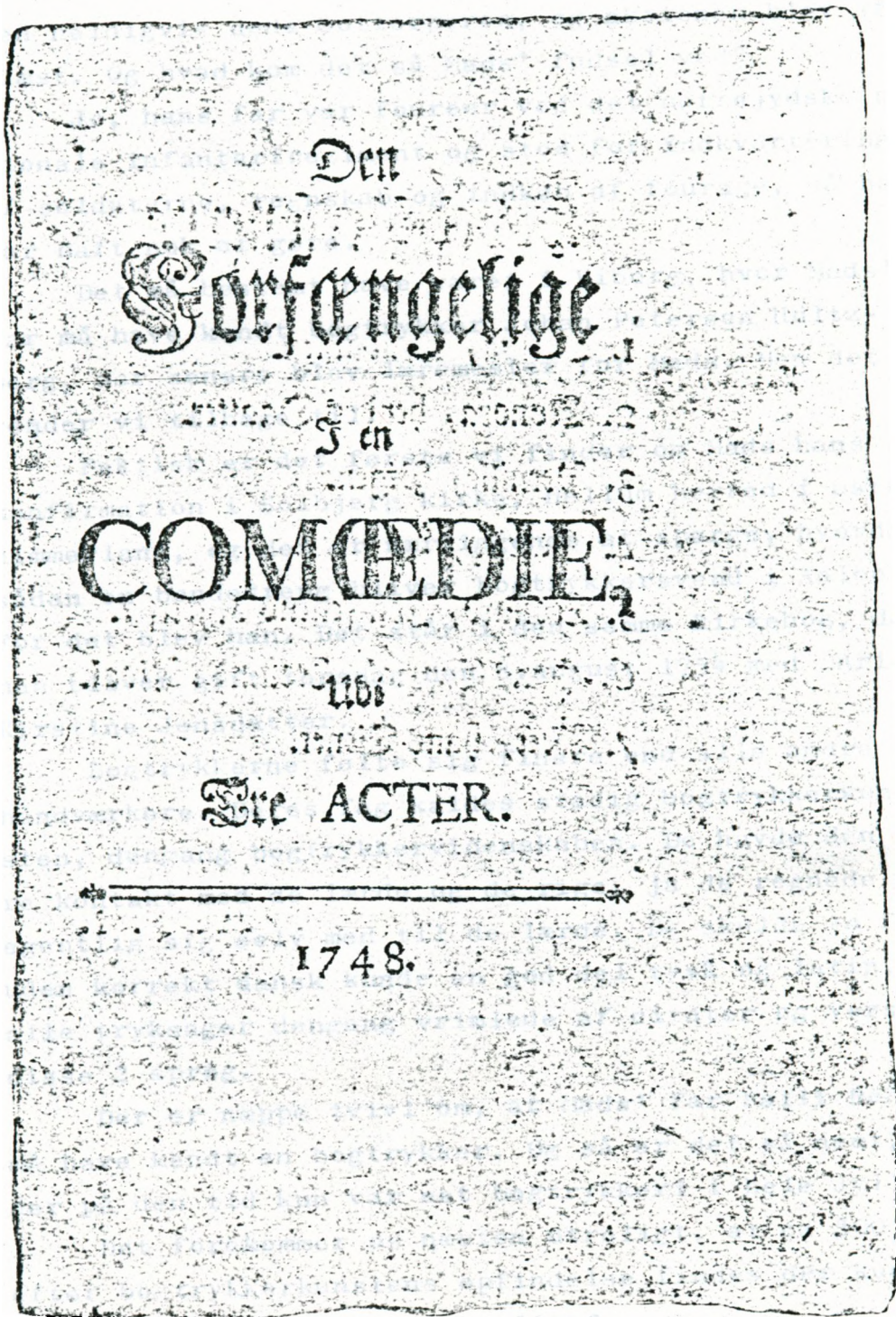
Ane nr.46: probandernes farmors mormors far Rasmus

Han havde en datter Dorthe, der blev gift med Niels Andersen, og en datter Ane Marie, der var gift med møller Ejler Jensen.

Hans oprindelse og kår er ukendte.

Ane nr.47: probandernes farmors mormors mor

Var sikkert gift med Rasmus. Levede i Rokokotiden og fik i hvert fald døtrene Dorthe og Ane Marie.

Ano nr. 48: probandernes morfars farfars far Mads Rohde

Mads blev født i det skrækelige år, da det russiske czarrige truede med at opsluge Danmark-Norge. Der var kommet en Gottorper på czartronen, og han hadede Danmark og alt, hvad dansk var. Det var i 1728, men heldigvis døde Gottorperen, og aktionen blev afblæst. Og hvad kom det så Mads' fødsel ved?

Jo, hans far var foureer ved det nørrejydske nationale infanteriregiment og stod for indkvartering af soldaterne, regnskab og indkøb af fourage, så han har haft nok at gøre.

Det må bestemt have været i Viborg, hvor Mads' far må have kendt bogtrykker Johan Petersen Holtzberg, der senere blev læremester for Mads. Men det vender vi tilbage til.

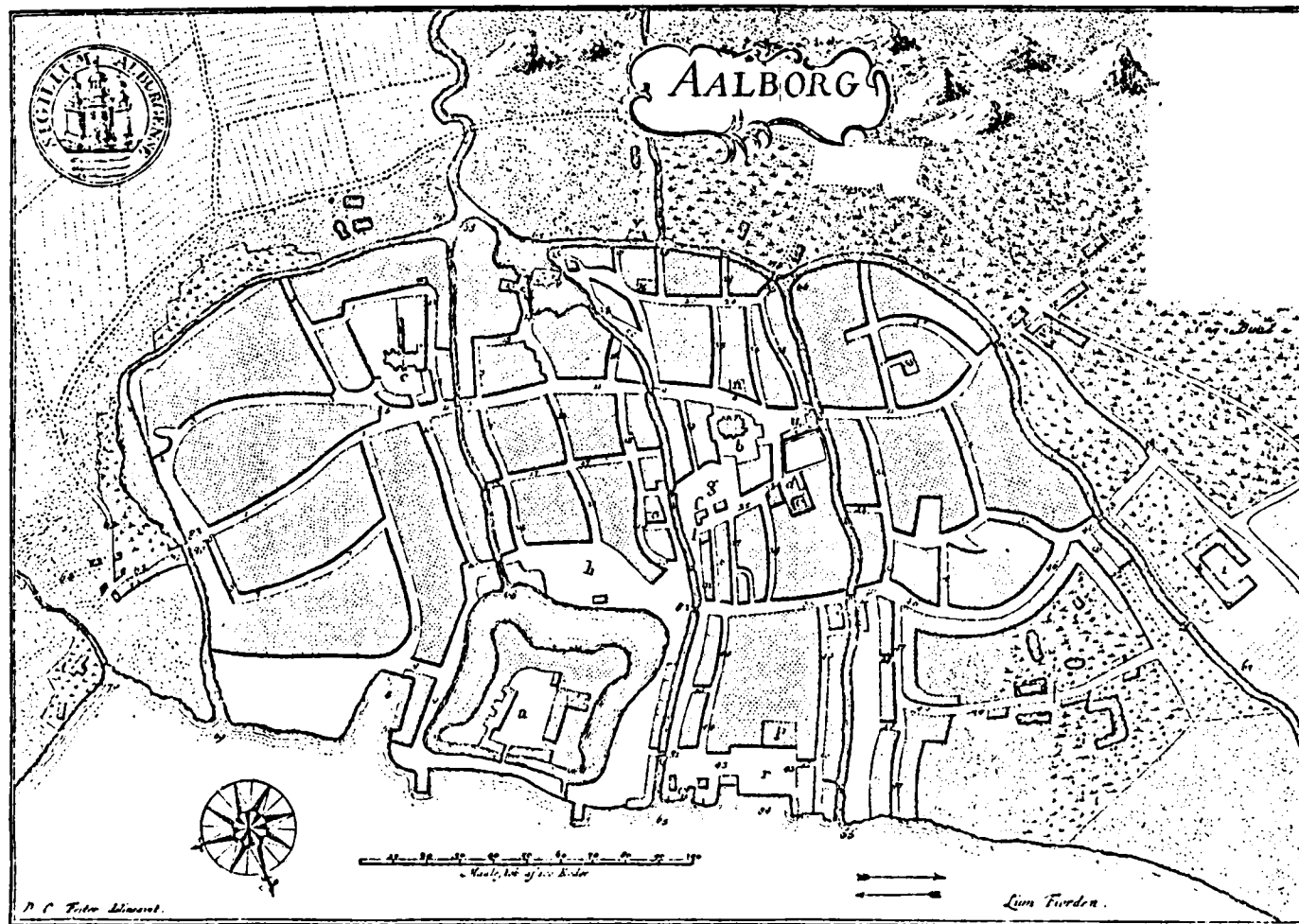
Faktisk er det første vi finder om Mads hans konfirmation i Solbjerg kirke, Helligum herred i Øst-himmerland, og det er nærliggende at spørge, hvordan sådan en bondedreng bliver bogtrykkersvend i Aalborg. For det blev han. Det står i den samme Kirkebog, da han bliver gift torsdag den 8. august 1754 med Marie Kirstine Jensdatter.

Bogtrykkerne følte sig finere end alle andre håndværkere. Deres fag kaldes stadig bogtrykkerkunsten, dengang bogtrykkervidenskaben. De havde den nære kontakt med de lærde og de rige, ja de regnede vel egentlig sig selv med til de lærde. De skulde jo foruden korrekt dansk kunde en god del tysk og latin, da alle tryksager dengang vrimlede af citater og vers på disse 2 sprog.

Der er næppe tvivl om, at Mads' far Palli Rohde må have kendt en bogtrykker. Og så er det så nemt, at der på den tid kun var eet bogtrykkeri i hele Jylland.

Det forekommer os næsten utroligt, at ca 300 år efter bogtrykkerkunstens opfindelse findes der kun eet enkelt bogtrykkeri i hele Jylland.

Det var indtil 1740 i Viborg, hvor Møller og Pauli havde privilegium exclusivum, men endda måtte opgive. En af deres svende Johan Petersen Holtzberg endte med at overtage dette privilegium i 1741, men kom ikke i gang før i 1743 og da i Aalborg, der var datidens

Kort over Aalborg ca. 1760 (Efter Pontoppidans Danske Atlas). Nr. 19 angiver Ladebroen, nær hvilken Bogtrykkeriet laa

Allerunderdanigst
Lyt-Danfning

til
Vor Allernaadigste
Droev-Konge og Herre,

Song **F**RIDERICH den Gæmte,

Sans Kongelige Majestæts
Hoyst-glædelige Ankomst
Her til Aalborg-Stæde, Aar 1749.

af
LUDVIG DE HEMMER,
Paa Landet Aalborg-Pensist Etvæds Bogtrykker.

•••••
Sær velkommen, Gye-fromme,
Wilderige FRIDERICH!
Di af Glæde ved Din Komme
Alle Lengsel-fulde gif:
Du har Du opfyldt vor Glæde,
GUD opfyldte Din igien!
Herrens Gye var tilstæde
Hos Dig, hvor Du drager hen!

•••••
Aalborg, Trykt ubi Hans Kongel. Majestæts privatlig. Bogtrykker, af Johan Petrus Holstberg.

Hyldestdigt til Frederik den Femte af Aalborg Stiftsbogtrykkeris Velynder Rektor de Hemmer

største provinsby, og livligste, og der må Mads så være kommet i lære. Og det må efter min mening være, fordi Mads' far har kendt bogtrykkeren, der forøvrigt var født i København.

I Emanuel Sejrs bog om Aalborg Stiftbogtrykkerie 1743-1943 omtales Mads ikke, men vi får at vide at trykkeriet i 1750 ligger ved åen, på Algaden tæt ved ladebroen, der gik over Østerå ved Skomagergadens nordlige ende. Huset tilhørte bogholder Jacob Saurbier og skal have været resterne af Catharina kloster.

Der nævnes et par bogtrykkersvende, Niels Gammelgaard, der døde 1769 ugift og yderst fattig, og Johannes Pedersen Høg, død 1777, hvis bo ikke kunde dække begravelsesomkostningerne, skønt han endda fik pension fra Sæe- og Qvæsthuset i København. Det var altså måske nok et fint fag, men ikke særlig lukrativt. Mads har betakket sig. Nok var Aalborg en driftig og livlig by, men uden penge gjorde det kun sagen værre. Han fik lavet nogle tryksager, men en dag blev det ham for trist.

Desuden kunde en svend dengang slet ikke gifte sig, og da mesters privilegium gjaldt for hele Jylland, og de andre landsdele også var dækket af privilegerede trykkerier, måtte han springe fra, da han giftede sig.

Forresten var det ikke nok, at lærlingen kunde klare sig sprogligt, det krævede også gode kræfter, at arbejde ved den tunge presse.

Mads vendte altså hjem til Solbjerg. Bort fra det gamle Aalborg med de store bindingsværkshuse med høje svajryggede tage, med udhængende overetager på udskårne konsoller. Sollys i brede flager eller smalle striber over smalle krogede gader og stræder.

I Solbjerg kom han til at bo i byen Graverhusene, der lå på en sydskråning syd for Solbjerg by. Hans kone Marie Kirstine Jensdatter tjente før hos Christen Mortensen i Graverhusene. Deres forlovere var Albert Jensen af Veddum, som må være brudens bror, og Christen Mortensen. Vielsen foregik den 30. oktober 1754 i Solbjerg kirke.

Den 27. december samme år havde Mads Pallissen Rhode i Graverhusene et barn til Daaben kaldet Falli.

Sergeant Hiortes kone i Solbjerg bar det. Faddere vare: Skoleholder Søren Thisted, Christen Mortensen, Henrich Pallisen og Sophie, alle af Graverhuusene.

Jeg tror, at Mads' forældre må være døde på det tidspunkt, og opholdet i barndomssognet blev heller ikke af lang varighed.

Mads må finde sig et andet erhverv, og han bliver sergent som sin far, men han kan ikke blive i Solbjerg, enten det nu er fordi, pladsen der på stedet er besat, eller at regimentet er blevet omorganiseret. Vi genfinder ham i Stevnstrup by, Grensten sogn i vinklen mellem Gudenå og Nørreå, lige vest for Randers.

Den 27. januar 1757 døbt i Grendsteen kirke Sergeant Mads Rhodes Barn af Steunstrup kaldet Jens, holdet til Daaben af Barnets Moders Søster Mette Jens datter. Faddere: Corporal Henrich Rhode, Thomas Mogenssen, Peder Sørensen, Maren Nielsdatter, Karen Mads datter. Jens blev senere skræddermester i København.

Det år blev tvungen altergang afskaffet, og højrekørslen indført i København.

I 1759 fik de en datter Else, der i København blev gift med en skræddermester Helsengren.

I 1761 kom sønnen Mads, der blev udlært som bager i Randers i 1782 og flyttede til København.

En søn Hans Henrik blev født i 1764, døde som kongelig kontrollør. Og så døde børnenes mor, Marie Kirstine Jensdatter og blev begravet den 16.12.1764. Efter 10 års ægteskab og 5 børnefødsler. Hendes alder er ikke oplyst, men hun har været alt for ung til at dø. Og hendes enkemand var ikke bare for ung til at leve enlig, men han havde 5 umyndige børn at tage sig af. Han giftede sig igen den 12.maj 1765 med Else Margrethe Abrahamsdatter, men det blev kun til tragedie. Hun døde i barselseng den 22.december efter at have født et dødt barn. Hun blev begravet den 2.januar 1766, og nu varede det mindst 6 år, før han giftede sig igen.

Lad os imens se, hvordan det er med Mads Rhodes søskende.

Vi har kendskab til 9 børn af foureer Palle (Palli) Rohde, hvoraf i hvert fald de 5 døde som spæde. Mads havde 2 brødre, hvis fødselsår ikke er kendt, der blev voksne og som begge gik militærvejen. Den ene, Henrich Pallisen Rohde optræder som fadder ved 4 af Mads Rohdes børns dåb, først som korporal senere som sergent. Han synes ikke at have været gift. I hvert fald findes han ikke i Nygårds sedler på Rigsarkivet.

Den anden bror, Palle Rohde blev gift i Hvorslev sogn, Houlbjerg herred den 12.november 1760 med Helle Haunlev. De fik i 1761 datteren Ane Margrethe, som 22.s.e.Trin.blev døbt i Sahl kirke, i 1764 endnu en datter, Elisabeth Kirstine, der blev døbt i Gerning kirke purif.Mariæ. Samme år døde pigernes mor og blev begravet 7.september i Gerning kun 25 år gammel. Palle Rohde giftede sig igen med Margrethe Kirstine Haxen, der døde i sin første barselseng. Datteren Helle Margrethe, opkaldt efter Palle Rohdes 2 hustruer, blev døbt samme dag som moderen blev begravet den 23.marts 1766 i Greis, men hun overlevede ikke sin mor så længe. Hun blev begravet den 8.februar 1767 samme sted. Endnu en gang giftede Palle Rohde sig. Hans 3.bryllup stod den 21.oktober 1766 i Fredericia S.Michaelis kirke med jomfru Anne Sofie Amalie Fransen. Deres søn Palle døbt den 11.december 1770 i Verst kirke døde 1 år og 3 måneder gammel og blev begravet 1.søndag i fasten 1772 i Verst. Og hermed forsvinder Palle Rohde for os, men det er muligt, at det er hans efterkommere, der optræder først i Roskilde og siden i Helsingør sammen med Mads Rohdes børnebørn.

Der var endnu en bror til Mads Rohde. Han blev døbt den 22.maj 1735 i Solbjerg sogn, og vi har ikke nogen oplysninger om hans død, men vi ved intet om ham.

Vi ved ikke, hvad hans mor hed. Første gang foureer Palle Rohdes hustru nævnes er den 2.december 1736, da hun har kirkegang efter sin søn Frandtzt's dåb. Hun kaldes da Dorothe Frandsdatter, og det er snadsynligt, at det er hendes første søn, når han opkaldes efter hendes far. Mads' mor må da være død

efter at Hans er blevet født i maj 1735.

Men lad os nu vende tilbage til Mads Rohde i Grensten sogn ved Randers. Han giftede sig som omtalt igen efter en tænkepause. Vi ved ikke bestemt hvornår, men i 1787 har hans nye hustru en datter på 15 år af sit første ægteskab, født altså o.1772, og Mads Rohdes sidste ægteskab er altså indgået efter dette år.

Mads, der nu var ved at være en bedaget soldat, var imidlertid begyndt at se sig om efter noget arbejde, der passede bedre til hans alder.

Allerede i 1759 finder vi blandt Elses faddere rodemesterens kone ved Vesterport i Randers, og det var den vej, han valgte.

..... Mandagen d: 11te Junij 1781 genfinder vi ham i Randers skøde-og panteprotokol, hvor han har købt et hus: "Jeg Peder Nielsen Indvaaner og Vognmand i Randers kiendes og hermed Tilstaaer: at haver med min og hustrues overlæg og Frie villie Solgt og afhændet, ligesom ieg hermed Sælger, Skiøder og aldeles afhænder til Sr.Mads Rohde Kongl: Consumtionsbetient i Randers den mig tilhørende lejevaaning som bemeldte Sr.Rohde af mig har i leje til beboelse og beliggende ved denne Byes østre Port, imellem min og Anders Rebslagers ejende og iboende stæder, med paastaaende Bygninger og dertil hørende Grunde Rettigheder og herligheder nemlig 4 Fagh huus til gaden og 2 Fagh udhuus saaledes som disse sidste nu er afdeelt imellem os, indvendig og udvendig, da det Eene Fagh deraf udvendig alleene staaer indtil hands gaard, men derimod indvendig 2 fulde Fagh, saa det eene Fagh vender ind til min gaard, og tilliggende gaards Rum efter det imellem os værende Planckeværk som gaaer i strækning med hands gadebygning, samt tilhørende haugeplads, ligeledes som det nu og ved Planckeværk imellem os er indheignet og ellers er i den østre ende fra Sønder til Nord 36 Allen 3 Qvarteer i den Nordre side fra øster til væster 14 Alen i den nederste ende af haugen 15 alen og iden væstre Ende fra Nord til Sønder 40 Allen 3 Qvarteer, ligesom han og efterkommere nu og i Tiid og med bemeldte vaaning og Eiendom skal have frie ind udgang og Kiørsel af ~~den~~ paa mit stæd

værende Port ved enden af hans lejevaaning, og ligeledes adgang af sin gaard I min for at betiene sig af hvad fahrt han behøver igiennem bemeldte min Port, som for at hente og tage vand udi min Kilde der ham ligesaa herved tillades, saa skal han og fremdeles have frie Rende og Vandløb saaledes som det nu er fra sin gaard igiennem min; hvilcket i et og alt skal blive ham og arvinger Frit og ubehindret af mig og Efterkommere, der han rigtig derfor har betalt mig den acorderede Kiøbe Summa = Toe hundrede halvfemtesindstyve og aatte Rigsdaler og altsaa frakiender ieg herved mig og arvinger, al videre Lod eller deel at have til bemeldte Eiendom, men samme herefter at tilhøre Velbemeldte Sr. Mads Rohde og arvinger som en Fuldkommen Eiendom med sine anførte paastaaende Bygninger Tilliggende grunde Rettigheder og herligheder, og for øvrigt lige som ieg det Selv haver Eiet og han nu beboet /: efter sidste Leie Contract imellem os :/ siden Paaske 1779, intet deraf i nogen maade undtagen; Thi kan hand og hands arvinger fra denne Dag, giøre sig samme som rette Eiersmænd, saa nyttig som de bedst viide vil og skee kand efter allernaadigst anordninger, da ieg og mine arvinger een for alle og alle eller nogle for een derfor er og bliver Deres rette hiemmelsmænd i følge Loven; Dette alt til bekræftelse under min haand og Forseigling samt formaaed med mig til Vitterlighed at underskrive og Forseigle Sr. Peder Laursen og Peder Mørch begge her af Byen.

Dattum Randers den 8de Junij 1781:- Peder Nielsen Efter begiering underskriver og Forseigler til Vitterlighed.

Peder Nielsen Mørch Peder Laursen "

Mads Rohde er altså flyttet ind allerede i påsken 1779. Konsumptionen blev reorganiseret for hele landet den 15.oktober 1778, og det må være i den forbindelse, Mads Rohde får sin retrætepost fra det hårde militærliv. Til og med 1778 var konsumptionen for Randers blevet bortforpagtet til den højstbydende, der i reglen var en storkøbmand eller et Høbmandskonsortium, der på den måde skaffede sig en ekstra fortjeneste. Disse forpagteres betjente er selvfølgelig blevet fyret, og der er blevet ansat kongelige betjente i stedet.

Men selv om Mads Rohde måske har boet i Grensten sogn lige til 1778, er det ikke sandsynligt, at hans børn har boet hos ham på landet. De er nok efterhånden flyttet ind til byen for at lære noget.

Og så har Mads Rohde da byttet sin flotte røde infanteristkjole med den sorte betjentuniform, og efter at have siddet et par år til leje og indstillet sig på at blive boende og holde ved jobbet, har han bestemt sig til at købe huset, men vi skal ikke tro, at han har sparet pengene sammen. Lønnen har nok været beskeden både ved militæret og i konsumtionen.

I virkeligheden måtte han låne hver en skilling. "Jeg Mads Rohde Kongl: Consumptions Betient i Randers Kiendes og hermed tilstaaer at ieg rett Vitterlig giæld er skyldig til Sr.Jens Jensen Brendeviinsmands Enke Elisabeth Rasmusdatter den Summa 298 Rdr., som hun mig i Contante Penge haver laant, hvilken Capital Toehundrede, halvfemtesindstve og aatte Rixdaler, ieg herved forbinder mig og arvinger igien retlig og rigtig at betale bemeldte min Creditorinde, hendes arvinger eller andre denne Obligations rette Eiere, til hvilcken Viborgomslags Termin den med et halvaars opsigelse enten fra min eller hendes Siide, til udbetaling vorder Løskyndiget eller opsagt samt imidlertiid den hos mig er bestaaende svarer ieg deraf den paabudne Pro^{cto}-. Og til ydermeere Forsikring om saadan skadesløs betaling Pandtsætter ieg herved med Første Prioritets Rett og Rettighed til benævnte Sr.Jens Jensens Enke her i Randers for Ernævnte Capital 298 Rdr. med paaløbende Renter og ald anden Skadegiæld følgende:-

1. Mit nu Eiende og iboende stød beligende ved denne Byes østre port imellem Peder Nielsens og Anders Reßslagers Eiende og iboende stæder, med dertil hørende gaards Rum, haugeplads og øvrige Rettigheder, alt lige som ieg selv ved Skøde denne Maaned af Peder Nielsen er overdraget.

2. En derudi staaende Jern Bielægger Kackelovn værdi 12 Rdr. en nye Kaaber halvtønde Kiædel, 10 Rdr. en nye blaae Mahlet udtræks Sæng, 8 Rdr. Et blaae Mahlet Fløj bord, 4 Rdr. Hvilcken min Eiendom og tilhørende Løsøre i et og alt skal være og forblive mere Velbemeldte Sr. Jens Jensens Enke og arvinger et Trygt og første Prio-

ritets underpandt for ernævnte Capital 298 Rdr., indtil samme i alle maader skadesløs af mig er worden betalt, saa hun og Hendes arvinger af mig og mine arvinger Skal blive holdt aldeles skadesløs for dette mig giorte laan./- Til bekræftelse haver ieg dette min Pandte Obligation selv Egenhändig underskrevet og forseiglet, samt til Vitterlighed herom formaaed med mig at underskrive og Forseigle Søren Mørch og Peder Mørch begge her af Randers:-

Dattum Randers d: 8de Junij 1781: Mads Rohde Efter begiering underskriver og Forseigler til Vitterlighed Søren Nielsen Mørch, Peder N: Mørch."

Det er interessant, at Mads Rohde selv har et segl, da der findes en slægt Rohde, der er våbenførende. Det vilde derfor nok være umagen værd at eftersøge dette segl.

En anden ting, man kommer til at tænke over, er at Mads Rohdes kreditorinde er en Rasmusdatter, ligesom hans sidste kone Anne. De er måske søstre, og det bliver så i familien.

Efter at have skrevet under på disse førnævnte dokumenter har Mads Rohde taget sin stok og har forladt det nye rådhus, som han selv har set rejse sig siden det gamle blev revet ned i 1778. Han er drejet om hjørnet ned ad Rådhusstrædet, der var krumt og smalt, ligeud videre ad Slotsgaden, der var bred og midtvejs yderligere blev lyst op af slotsparken, der gik ud til gaden, og videre stadig ligeud ad Østregaden til Østerport, hvor han boede.

Randers havde den gang 7 porte, hvoraf 4 var hovedporte og 3 biporte. Østerport var en hovedport. Den lå ved vejen til færgstederne Mellerup og Udbyhøj, der netop i hans tid var en vigtig passage, idet fjorden og Gudenåen på det nærmeste var usejlbare.

Nogle raske Hornbækkere havde imidlertid netop da påtaget sig at fjerne nogle store sten i fjorden, og det har Mads Rohde kunnet iagttage fra sin bopæl og sin arbejdsplads, der lå lige neden for de højder, Randers kravler op ad fra ångene.

Det skulde ikke undre mig, om hans hus har været oversvømmet flere gange også i hans tid.

Ude i engene har han set storke i flokkevis, der gik og fangede frøerne, der holdt koncert i vandhul-

lerne. Forresten havde han en hvid ko gående på græs nede ved fjorden, da han døde.

Fire gange om året har Mads haft særlig travlt. Det var til markederne. Det første faldt tirsdag før Rastelavn og var for heste og kvæg. Det andet var et krammarked med alle slags varer, der holdtes 8 dage i februar måned. Tirsdag før midfaste var der igen marked for heste og kvæg. Og endelig St. Dionysii Marked i oktober med alslags i 8 dage.

På de tider har der været lange køer af vogne udenfor portene, og der har været en forfærdelig tummel og larmen, brølen af kvæg og vrinsken af heste. Råben og skælden af bønder og borgere.

Hans stilling var aldrig populær, posekigger, som han kaldtes, men det var aldrig så galt som ved markederne, og så har han nok glædet sig lige så meget som nogen anden til festen og stemningen.

Byfogden i Randers, Cancelliråd Caspar Richardt Voigt blev den første inspektør ved det reorganiserede Told- og Consumtionsvæsen i 1778. Han var Mads Rohdes højeste chef på stedet. Han døde i 1792 og blev afløst af Jacob Brøgger, der blev forflyttet fra Vejle. Han på sin side blev i Vejle erstattet af Rasmus Friis Klingeborg, der havde været kontrollør i Randers og som sådan Mads Rohdes nærmeste foresatte. Efter ham blev Lyder Roed kontrollør ved Told- og Consumtionsvæsenet i Randers. Strandkontrollør var i Mads Rohdes tid Jacob Nactigal.

Der lå allerede 2 eskadroner rytteri i Randers, da Mads kom dertil, og samme år, som han lejede sig ind ved Østerport, blev resten af Jydske Regiment Rytteri med stab forflyttet til byen. Kun 5. eskadron lå indtil videre i Mariager, men kom også til Randers i 1785 og blev indlemmet i de andre eskadroner, så der fortsat kun var 4. Samtidig blev navnet ændret til Jydske Regiment Dragoner. Kaserner var der ikke nogen af. Mandskabet var indkvarteret hos befolkningen, og det har været noget, der prægede bybilledet i en by af Randers' størrelse. Røde kjoler med mørkegrøn besætning, hvidt lædertøj, gule bukser, sorte hatte, først trekantede, senere høje hatte med fjer, flotte fyre. Nå, Mads havde også kendt sin tid. Han var ved at blive gammel.

Børnene rejste efterhånden til hovedstaden for at søge lykken, hvor alle privilegier syntes at være samlet. Den næst yngste søn, Mads Madsen Rohde blev udlært som bager i 1782. Hans sølvskilt hænger endnu på bagersvendenes velkomstpokal i Randers.

Yngste søn gik ind i etaten som faderen og døde i 1803 som kongelig kontrollør.

Folketællingen 1787 nævner Mads Rohde, konsumtionsbetjent 59 år gift 3.gang, Ane Rasmusdatter, 65 år hans kone gift 2.gang, Marianne, konens datter af 1.ægteskab ugift 15 år.

Og så døde han den 6.september 1794, 66 år gammel og blev begravet den 11. Og så fortæller skiftet os 2 ting, der må forbavse os. Den tidligere bogtrykkersvend synes ikke at have en eneste bog i sit hjem, og han holder fugle i bur. Men lad os se på registreringen af hans bo: "Anno 1794 den 7de September blev af undertegnede Skifte Forvaltere i overværelse af de sædvanlige Vitterligheds og Vurderings Mænd Jens Lund og Hans Buch forretagen registerings og Forseiglings Forretning efter nu bortdøde Consumptions Betjent Mads Rohde. Enken Anne Rasmusdatter var tilstæde med hendes i dag tiltagne Laug Værge Adam Thuesen, og for samtlige hendes Medarvingers Vegne var tiltagen Otte Buch i hvis hos og overværelse blev forrettet som følger: I Dørlig Stuen:

1 Drag Kiste Sæng deri 2de Dyner og 1 par blaargarns lagner, 1 Pyramide, noget Thee Tøj af Steen, 2de Flasker og 1 glas, 1 Speil, 6 Skilderier, 1 Stueuhr, 2 Smaae Speile og 1 Skilderie, 1 blaae Mahlet Fløj Bord 2 Læhne Stoele og 4 Træ Stoele, 1 Kruus med Tin Laag og 1 Stryg Jern, 1 blaae Mahlet Stolpe Sæng med Trok ket Omhæng deri 3 underdyner og 1 Overdyne, 4 Puder, 1 par blaaegarns Lagner, 1 Fugle Buhr.

I den anden Stue:

1 Sængestæd med Cartuns Omhæng, deri 1 underdyne og 1 Overdyne, 4 hoved Puder, 1 1 grøn Mahlet hænge Skab 1 blaae Mahlet Forseiglet, 1 gul Eege Drag Kiste forseiglet, 7 par blaae og hviide Thee Kopper, 1 par Ditto 1 Caffé Kande, Thee Potte, Sukker Skaal og Fløde Bøtte, 4 Viin glasser, 1 Speil i forgylt Ramme og 4 Skilderier

I Spiise Kammeret:

1 Tin Skaal, med Laag, 1 lidet Tin Fad, og 3 forskiel-

lige Tin Tallerkener, 12 hviide Steen Tallerkener, 4 blaae og hvide Tallerkener, 1 gl. Kruus med Tin Laag, 10 sorte Boutellier, 5 Syltø Krukker, 1 Løgthe, og 2 smaae hamre, 4 par hviidskaftet knive og gafler, 5 Sølv Spiiseskeeder

I Kiøkkenet:

1 Jernpande, 1 Treefoed og 1 Hackekniv, 1 Ild Tang
1 Ild Skoul 1 Puster, 1 Øxe, 1 Kaaber Thee Kiedel
1 liden Kiedel i grube, 1 Rist og 1 gl. Jern Pande
2 Vand Spande med Jerngiorde, 1 Strippe, 1 par Tin Lyse Stager, 3 Tin Skeer, 1 Mæssing Dørslag, Rive Jern og Fyhrfad, 1 liden Mæssing Stage, 1 lidel Kaaber Fyhr Fad, 1 Trag, 1 Pælle Maal, og 1 Pot Laag.
1 Kaffe Kiædel og 1 ditto Qværn, 1 Mæssing Kiædel og 2 Kobber potter, 1 hackebret, 2 par gl: Støvler

I Gaarden:

1 lidet kahr, 2 smaae Fierdinger, 2 Ballier,

Paa Loftet:

1 lidet hæng Skab, 1 Thee Bord, 1 Nat Comode, 1 Pyramide, 6 Fugle Buhre, 1 Deige Trug, 1 lidet Bord, 1 hakkebret, 1 gl: Tønde, 1 Kiærne, 1 Fierding, 2 gl: Foustagier.

Med hiorden:

1 hviid Koe.

Viidere forefantet ikke som kunde føres i Pennen og hverken Enken eller de andre tilstødeværende vidste heller icke noget meere i det Fald at angive, hvorfor Forrætningen for idag blev hævet.-

Datum ut supra:-

Carøe Stadfeldt Anne Rasmus Daatter

Som Laug værge ved denne Forrætning Adam Thuesen

Otte Chr. Buch J.C.Lund Hans Buch."

Det har været et hyggeligt lille hjem, men bortset fra støvlerne nævnes der ikke noget af hans tøj. Nu skal boet deles mellem arvingerne, og 7 uger efter samles skiftekommissionen igen i Østergade.

"Anno 1794 Den 27de October blev Skiftet efter Afgangne Betient Rohde atter igien forretaget af undertegnede Skifte Forvaltere i overværelse af de sædvanlige Testificanter Jens Lund og Hans Buch, Enken med Laugværge Adam Thuesen heraf Byen var mødt, og for samtlige Nedarvingers Vegne blev ligesom forhen tilta-

gen Otte Buch, hvor da blev angiven følgende Arvinger som er den Afdødes Børn neml: Een Søn Palle Rohde, Een Ditto Jens Rohde, Een Ditto Hans Hendrich Rohde, Een Ditto Mads Rohde, og Een Datter Else Margrethe gift med Skræder Mæster Helsengreen alle myndige i Kiøbenhavn, fra disse Arvinger blev fremlagt til Skiftet et Aafkald af lte dennes hvormed de har erklæret sig at være tilfredsstillet med 100 Rdr. som Enken har foranstaltet dem udbetalt, og hvorimod de har frasagt sig alt yderligere pretension eller Arvs tilfald efter forbemeldte deres Afdøde Fader bemeldte Afkald blev tagen til Forretningen til Indlemmelse under No.1, og paa grund deraf blev Boet igien ekstraderet til Enken til fuld Raadighed efter at de paasatte Seigl igien var fratagne, hvormed dette Skifte blev sluttet og tilendebragt. Datum ut supra.

Carøe Stadfeldt Anne Rasmus Daatter

Som Laug værge ligesom forhend Adam Thuesen

Otte Chr. Buch J.C.Lund Hans Buch."

Nu blev så boet afsluttet og hans børn i København fik nogle penge at dele, men der er alligevel et spørgsmål tilbage. Hvad med prioriteten i huset? Kunde han svare sine renter og afdrag? Svaret er:

"Ifølge Creditors paa Original Forskrivningen under 22 Juni 1795 tegnede Mortification, er indbemeldte Capital uden foregaaende Skriftlig Opsigelse afbetalt, og derfor her udslettes.

Randers den 6te Julii 1795. Bendixsen."

Og hermed slutter sagaen om Mads Pallisen Rohde.

Ane nr.49: probandernes morfars farfars mor Marie
Kirstine Jensdatter

Hende ved vi foreløbig ikke noget om. Hendes fødsel er ikke fundet, så hendes herkomst er ukendt. Men hun blev gift den 30.oktober 1754 der var en Onsdag i Solbjerg kirke, efter at de var blevet trolovet Torsdag den 8.august.

Forloverne var Albert Jensen af Veddum, og det kan have været hendes bror, så måske er det i det sogn hendes famil~~ie~~ skal søges, men der går kirkebo-gen ikke så langt tilbage.

Christen Mortensen var den anden forlover, og det er hos ham, de bor, så måske har hun været tjene-stepige på stedet, mens han har været indkvarteret.

Allerede til jul fødte hun sønnen Palli, der blev døbt 3.juledag. Faddere var: skoleholder Søren Thisted Christen Mortensen, Henrich Pallisen, der må være en bror til barnets far, og Sophie, alle af Graverhusene.

Graverhusene ligger syd for sognebyen, på en syd-vendt skråning, lunt mellem 2 skove. Der må have været dejligt at bo, men de flyttede alligevel.

Da det næste barn blev døbt den 27.januar 1757, var det i Grensten kirke, vest for Randers. Barnet fik navnet Jens efter sin morfar, og blev holdt over dåben af sin moster, Mette Jensdatter.

Faddere var: Corporal Henrich Röhde, Thomas Mogenssen, Peder Sørensen, Maren Nielsdatter, Karen Madsdatter. Det nye sted i Grensten sogn hed Stevnstrup. Det ligger i en lavning i det højland, der begrænses af Gudenåen og Nørreå, men højt og frit og uden skov. En stor forandring fra det gamle sted.

Her fødte Marie Kirstine yderligere 3 børn, Else, Mads og Hans Henrik i 1759, 1761 og 1764, og så døde hun og blev begravet den 16.december 1764, knap 10 år efter den førstes fødsel.

Vi vil vel alle nødig dø, mens vi er unge, men at dø fra 5 børn mellem 0 og 10 år. Hun gjorde det nødigt.

Ane nr.50: probandernes morfars farmors far Christian Erdmann Eitner

For skrædderfaget var det 18.århundrede, da de gammeldags, svære holdbare klæder blev afløst af en række livlige modeskift, en periode af stærk vækst. I 1727 var det københavnske skrædderlag med 145 mestre byens trediestørste, 16 år senere passeredes de 200, og i 1771 var skrædderlavet med 322 mestre og 216 svende foruden 80 drenge, hovedstadens største.

Forudsætningen for denne stærke vækst var en kraftig indvandring. Kun hver fjerde mester var ved århundredets slutning indfødt Københavner.

Men det var ikke kun fra provinsen, der strømmede folk til hovedstaden. Denne gruppe blev endda mindre ved den tid, vi skal betragte, idet stavnsbåndet hindrede bøndernes sønner i at søge til byen. Den virkelig store tilvandring var fra udlandet, og af udlandene var Tyskland stærkt dominerende. I tiåret 1760-69 var ca.30 % af de nye mestre tyskere, senere blev det endda i perioder endnu mere, men i alle tilfælde behøvede en tysk skræddersvend ikke at føle sig fremmed i København for 200 år siden.

I Nordtyskland rasede den preussiske syvårskrig på 3.år. Voldsomme blodige slag var blevet udkæmpet med skiftende udfald. Frederik den Stores Preussen stod overfor en 20 gange så stor koalition, men ingen steder kunde man føle sig rigtigt sikker. I Svensk-pommern var man urolig selv om kampene hidtil var gået i østlig retning mod Rusland eller i sydlig retning mod Østrig, men Sverrig var en af de krigsførende parter, og man kunde aldrig vide, hvornår Frederik den Store vendte sig mod Stralsund for at sikre sin nordflanke.

Den danske konge Frederik den Femte havde i november 1748 givet fremmede en ualmindelig gunstig retsstilling, idet de ikke alene skulde "ansees som Kongens egne Undersaatter", men de fik "tyve Aars Frihed for al personlig Tynge og alle Slags Paalæg i Henseende til deres Handel og Profession saavel som og Frihed for Indquartering, Kopskat og i Almindelighed af Paalæg, med hvad Navn nævnes kan". Det vil sige 20 års fuldstændig skattefrihed, hvis man som tysker slog sig ned i de danske lande, og risiko for krig og plyndring, hvis man

blev hjemme i Tyskland. Valget var ikke svært for de unge og uafhængige, og blandt dem var en skræddersvend ved navn Christian Erdmann Eitner.

Den 25. december 1758" loed Mester Peter Steimann en Svend indskrive paa sit Mester Aar ved Navn Christian Eitner.

Der er måske en lille chance for, at man kan finde hans vej op gennem Jylland og tværs over øerne, hvis han ikke er sejlet, for i første fald, kan han være indskrevet i svendeprotokollerne i de byer, han er passeret.

Der var en del afdankede soldater, der i disse år tog borgerskab i København, men Christian Erdmann Eitner var kun 24 år, da han fik arbejde hos Steimann, så han kan ikke først have været soldat, men han kan godt have vandret nogle år på valsen.

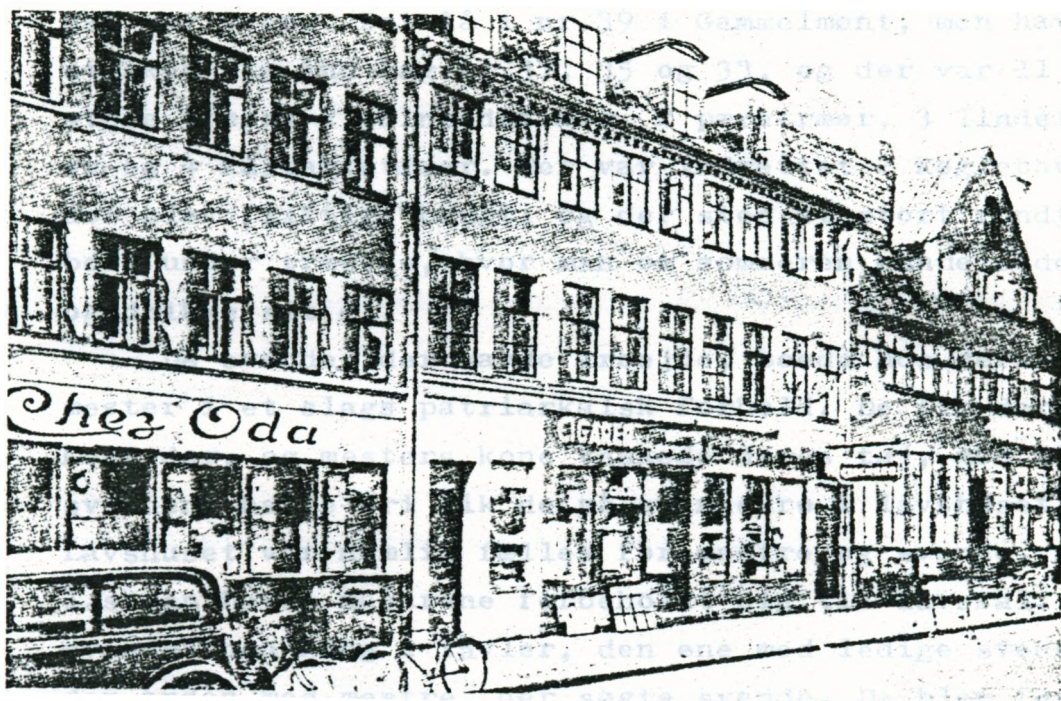
Ingen håndværkssvend kunde være sikker på at have arbejde til stadighed, så vandringslivet var en simpel nødvendighed, ja det var mange steder ligefrem en pligt. Man skulde ud at lære mere, og man skulde ikke mindst som und mand give plads for de gamle svende. Fra by til by og fra land til land gik det. Alle vegne traf han rejsefæller, og i alle byer traf han fagfæller, der hjalp, hvor de kunde.

Der var tit smalhans, lønnen var ikke til at lægge op af, og ofte måtte en farende svend overnatte hos madam "Græsmeyer", men han havde sin ungdom og sit humør, og han lærte at klare sig under alle forhold.

Men for at kunde komme frem på rejsen, må han jo kunde bevise, at han er en ærlig håndværkssvend, og det vil sige, at han skal kunde sit fags skik og brug og kende fagets "Gruss", den hemmelige hilsen hvert fag giver sig til kende med.

"Grussen" brugtes, når man henvendte sig på det lokale svendeherberge for at få "Geschenk", det vil sige mad og drikke, eventuelt natlogi og en skilling til at rejse videre med, hvis der ikke er arbejde at få i byen.

Foruden "Grussen", som man skulde kunde udenad, var der en række regler for, hvordan man skulde banke på døren, hvordan randselen skulde bæres, hvor mange knapper i frakken, der skulde være knappet, hvordan hatten skulde holdes og så videre. Det var et ceremoniel,

Skrædderlaugets gamle Laugshus, Gammelmont Nr. 168 (nu Nr. 39)

der var lige så indviklet som det ved det byzantinske hof, men det var afgørende for den vandrende svends mulighed for at klare sig.

Lavshuset i København hed "Stadt Breslau" og lå i Gammel mønt i Købmager kvarter. Herbergsfar var ved den tid en skræddermester Sv.Kan, men der havde i nogen tid været spektakler indenfor lavet, og der var en lille gruppe mestre, der blandede sig i arbejdsanvisningen, så det er ikke 100% sikkert, at Christian har fået en helt reglementeret anvisning. Der er dog noget, der tyder på det, for han har senere flere læredrenge indtegnet i lavsprotokollen.

Det er ikke mellem mestre på den ene side og svende på den anden side, uroen er. Det kommer først senere. Det er mellem et flertal omkring oldermanden og et mindretal omkring en tidligere krofar ved navn Johan Henneman, der var fra Braunschweig.

Det hele var startet med købet af lavshuset i 1748, men lad os springe det over og se på det lavshus, der skulde blive Christians andet hjem, i den tid han var svend. Det lå i nr.39 i Gammel mønt, men haven strakte sig ind bag nr.37, 35 og 33, og der var 11 store træer: 2 valnøddetræer, 2 pæretræer, 3 lindetræer og 4 kastanietræer. Der var indrettet 2 keglebaner, der blev flittigt brugt, og der stod et stort rundt bord under træerne, hvor man om sommeren kunde sidde og drikke sit øl.

De svende, der havde arbejde, boede hos deres mester i et slags patriarkalsk forhold. De fik deres kost der, og mesters kone vaskede deres tøj, men når svendene havde fri gik de på svendekro i lavshuset. Lavshuset var nemlig fælles for mestre og svende, men 1.salen havde mestrene forbeholdt sig til lavssal. I svendekroen hang 2 tavler, den ene med ledige svende den anden med mestre, der søgte svende. De blev ført med kridt daglig.

Her var Christian Erdmann Eitner så svend i 5 år før han tog borgerskab.

Han gjorde mesterstykke den 6.oktober 1763, og bagefter gjorde han gilde på lavshuset. En spøg, der i regelen kostede 11-12 rigsdaler, en skik, der først blev afskaffet i 1788.

Krofær ved dette gilde var skræddermester Christian Jakob Emanuel, en døbt jøde fra Hannover, der senere fik mange spektakler med svende, der ikke vilde søge arbejde, men tilbragte deres tid med svir og slagsmål på lavshusets svendekro, og som endda overfaldt den stakkels krofar og slog ham fordærvet.

Alle disse voldsomheder slap Christian Erdmann Eitner for, for nu giftede han sig og fik sin egen menage.

I S.Petri kirkebog står: "Anno 1763 Den 28.Octbr. von Herr P.Rohn in der Kirche copuliert Junggeselle Christian Erdtmann Eggert(!)Schneidergeselle mit Jungfrau Marta Mogs."

Forlovere var for brudgommen Ernst Burghardt og for bruden Johannes Mog (Der Brauts Vater). Brudens far var skomager.

Da Christian Erdmann Eitner året efter indgår en lærekontrakt: "Udi dend hellige Trefoldigheds navn...", er svigerfar forlover for ham, garant for, at han kan gennemføre en oplæring af en lærling. Hans position i lavet har ikke været for stærk. Senere står han mindst 4 gange som indskrivende mester i protokollen, så det må være gået udmærket.

Den 17.juli 1765 fødte Marta ham sønnen Johann Christian, der blev døbt den 21. i Petri kirke. Nu var den farende svend blev en sat familiefar med en arving.

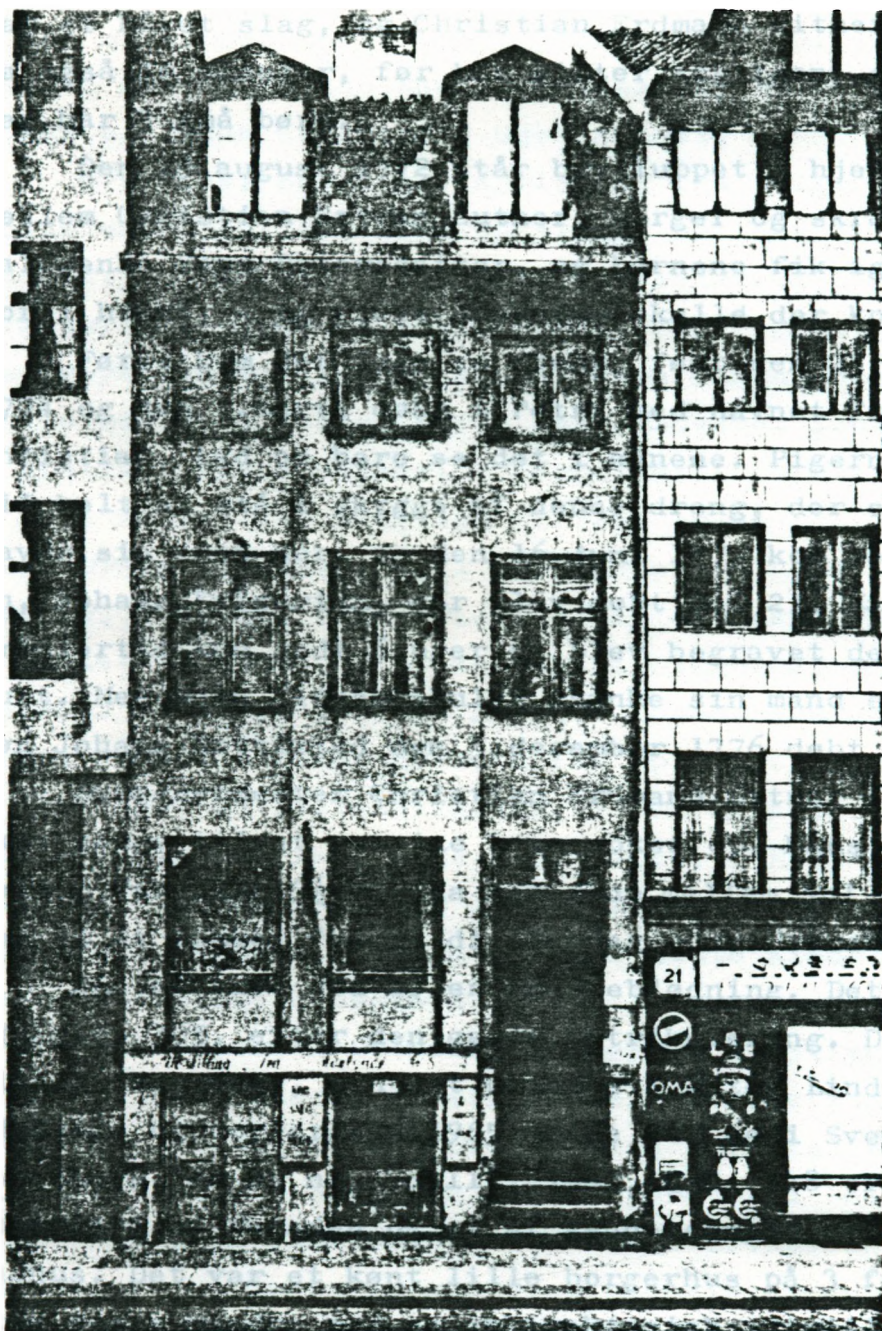
Den 17.september 1767 fik de datteren Hanna Maria, der blev døbt den 22. også i den tyske menighed, i Petri kirke.

Nummer 3 blev født den 10.juli 1769 og fik den 16. navnet Sophia Catharina. Så vidt er alting gået godt, men nu slår ulykken ned hos dem. Deres ældste barn, den eneste søn Johann Christian dør fra dem kun 4 år gammel og bliver begravet den 24.august.

Det er ved den lejlighed, vi får at vide, hvor den lille familie bor, nemlig i Adelstrasse, vi skal senere se i hvad nummer.

Endnu en gang laver madam Eitner til barsel, og den 27.marts 1771 nedkommer hun med endnu en pige, der den 2.april i Petri kirke får navnet Anna Elisabeth.

Denne sidste fødsel var en for meget. Kirkebogen fortæller: "Marte Eitner geb.Mogen 23.April auf dem Kirchhof vor dem Thore begraven. 25 Jahre alt im Kind-

Her boede skræddermester Christian Erdmann Eitner,
og her døde han imellem jul og nytår 1776.

bette gestorben. Adelstrasse." Kun 25 år gammel. Det var et hårdt slag, og Christian Erdmann Eitner venter da også 16 måneder, før han gifter sig igen, skønt han har 3 små børn.

Den 19. august 1772 står brylluppet i hjemmet mellem Christian Ertman Eutner, borger og skrædder og malerenke Sara Petersdatter, og børnene fik igen en mor i huset, - og flere søskende skulle der komme.

Først kom der igen en dreng, født den 25. februar 1774 og den 1. marts døbt i Petri med navnet Frantz Christian. Lad os bare se det i øjnene. Pigerne kom til helt at stå i skygge af denne dreng, der endda havde sin egen mor, og den 16. juni 1775 kom der endnu en, Johann Friderich, der blev døbt den 21. Han blev imidlertid kun godt 6 uger og blev begravet den 6. august. Men Sara Eitner skulde skænke sin mand endnu en søn Johann Gottfried den 5. december 1776 døbt den 10.

Skræddermester Christian Erdmann Eitner skulde ikke komme til at se sine børn vokse op. Hans ældste datter var ikke $9\frac{1}{2}$ år, da han døde mellem jul og nytår. kun 43 år gammel "hatte die Schlag oder Prödske".

Han må være død af en hjerneblødning. Det var i Adelgade 305, efter den gamle matrikulering. Dette hus findes ikke mere, men det omtales i Peter Lindes bog, Adelgade og Borgergade 1965, side 26, og i Svend Aakjær København før og nu, bd. III, 1947, side 148 er der et fotografi af facaden og et af gennemgangen til gård og baghus. Det var et kønt lille borgerhus på 3 fag, men ikke desto mindre med en arkitektonisk detaille som et fremskudt midterparti i en trediedel af bredden. Vist noget meget sjældent. Forresten lå huset nær ved tømrersvendenes lavskro, hvor der ofte var liv og glade dage. Huset nr. 305 var familiens ejendom, så han har klaret sig godt i det fremmede så ung, han var, også selv om han var skattefri.

Ao. 1776 Den 30 Dec: Indfandt Skifte Comm. Sig med Betienten Lars Lund hos Enken Sara Pedersdatter boende i Adel Gaden No. 305, for at foretage Annotation og Forseiglings Forretning efter hendes nu salig ved Døden afgangne Mand Mæster Skrædder Christian Ertman Ejtner. Herved var tilstede Enken som tilkiendegav at hendes afdøde Mand af 1ste ægteskab med forhen afdøde Marthe Moog efterlader sig 3de Pige Børn, nemlig:

Johanne Marie(!) gammel 10 Aar, Sophia Catharina gl: 8 Aar og Elisabeth(!) 6 Aar gammel, samt af 2det ægteskab med Enken 2de Sønner Frantz Christian gammel 3 Aar og Johan Gotfried 3 uger gammel.

Hvorefter Enken gav anvisning paa følgende Boed tilhørende, hvilket blev Annoteret og forseiglet som følger: 1 fyrremahlet Chartoll forseiglet, 1 indlagt Tressur paa foed med 8 Stk opsats forseiglet, 1 fyrrer Dragkiste med Enkens og Børnenes Gangklæder, 1 Ditto med Do., 1 Stue Uhr i sort Laqveret Fouteral, 2 Speile i brune Rammer, 2 Lampetter i forgl: Rammer 1 grøn Mahlet Top Seng med Sirtzes omhæng Deri 8 adskl: Dyner, 7 Puder, og 1 par Lagner, 6 Ryds Læders Stoele, 8 adskl: Skilderier, 3 fag optrukne Gardiner 1 Mahlet Theebord, 1 blaae Mahlet Slagbæk, Deri 1 Dyne, 2 Puder og 1 blaae Lærrets Lagen, 1 Rydslæders Lehne Stoel, 1 fløje Bord, 1 fag optrukne Gardiner, 4 Tin fade, 12 Do.Tallerkener, 3 Tin Skaaller, 1 Tin Kaffe Kande med fad, 1 do.Thee Potte, 1 Melke Kande med Fad, 1 Sukker Fad og 1 thee Daase, 2 Tin Thee Potter, 1 Kaabber Thee Machine, 1 ditto Kiedel, 2 Kaabber Potter, 2 Casseroller og 3 thee Kiedler, 3 Messing Kiedler, 2 Do.Kaffe Kander, 1 do.Stryge Jern 1 Morter med Støder, 4 Jern Gryder, 3 treefødder, 1 Pande og 1 Rist, 2 Kaal Ds.(må vist være til trækul) 4 Stk Bliktøj, 1 Kaffe Mølle, 1 Spand og 1 Ballie;

I et Værelse som beboes af Sr.Mossin, Commissionær, En Skakseng med grøn Macheis omheng, Deri 2 adskl: Dyner og 2de Puder,

Paa et andet Værelse som beboes af Lieut: Schmit ved Kongens Regiment, 1 Himmel Seng med blaåt og hvidt Linned omheng, Derudi 3 adskl: Dyner, 2de Puder og 1 Par Lagen, 2 adskl: Borde og 2 Ryslæders Stoele, 2 Speile i forgyldte Rammer, 1 sort Mahlet Fyre Chatoll m. forgyldte Lister, 2 fag optrukne og 2 ditto nedhængende Gardiner,

I Pigens Kammer: 1 gl: Feldt Seng med 1 Dyne, 1 Pude og 1 blaarlærrets Lagen, 1 Spinderok og 1 Haspe samt 1 Sælskindskuffert,

Paa Værkstædet, 2 Værkstedborde, og een Slagbæk, 1 hængeskab, forseiglet, 1 liden Drag Kiste paa Foed med en deel Traad og Knapper, Rok, 1

Værkstedsbord og 11 Par Lagener samt 5 enkelte Pude-
vaar, 5 Bygkorns Duge og 6 do Servietter;

Endnu fandtes 1 gl. Lehne Stoel, 1 do thee
bord og en Speil i brun Ramme;

Videre declarerede Enken ikke at angive Boed til
beste at angive; Imidlertid lovede hun til de nu An-
noterede Meubler og Effecter at være ansvarlig saavel
som og at have ald muelig tilsyhn med De forladte
Seigl; hvorefter Nøglerne til De forseiglede Stæder
blev taget i Rettens bevaring, hvorved Forretningen
beroer til videre."

Først 5 uger efter denne synsforretning på hans
bopæl blev Christian Erdmann Eitner begravet, "ein
Schneider in der Adelstrasse."

Ane nr.51: probandernes morfars farmors mor Marthe Mog.

Christian den Sjette blev kun begravet af meget få, og den påbudte landesorg kunde ikke skjule, med hvor stor forventning man så hen til den nye konge, Frederik den Femte. Den strengeste pietistiske kristendom havde knuget landet og dræbt alt humør og livsglæde, lukket teatrene, ikke ved forbud, men fordi folk ikke turde vise sig der og få et dårligt rygte.

Det var i 1746 dette kongeskifte og sindelagsskifte fandt sted, og det var netop det år Marthe blev født. Folk var som berusede af den nye frihed, og Marthes første år har været festlige.

Hendes far var skomager i København Johannes Mog. Navnet findes stavet på mange måder: Mock, Mog, Mogen, Mogens, Mogs, Moog, men lad os holde os til Mog.

Ludvig Holberg, hvis stykker havde ligget i hi, kom nu atter til ære og værdighed.

Familien hørte til den tyske menighed i S.Petri kirke, så det er muligt, at faderen var en indvandret håndværkssvend på valsen, men han behøver ikke at have været tysk, idet næsten alle udlændinge søgte den tyske menighed.

Marthes fødsel er ikke fundet, og jeg ved ikke, om hun havde nogen søskende. Hendes mor, Magdalene var født Wisse.

Michael: Ao: 1760 d.5.October am 18.S.p.Tr. wurde konf. No.6, Marta Mock 15.

3 år efter blev hun gift med skræddermester Christian Erdmann Eitner.

Da Marthes far døde i 1772, boede han i Landemærket nr.116, og det er muligt, at det har været Marthes barndomshjem. Det er på samme side som Trinitatis kirke, andet hus fra hjørneejendommen ved Bilestræde, et lille 4 fags hus på 2 etager plus kvist.

Da Marthe blev gift, kom hun til at bo i Adelgade nr.305 nær ved Gothersgade på venstre side. Her fødte hun børnene Johann Christian (1765-1769), Hanna Maria (1767-1830), Sophia Catharina (1769), og Anna Elisabeth (1771-1830).

Marthe blev kun 25 år. Hun blev begravet den 23. marts 1771 fra S.Petri kirke. Den sidste fødsel dræbte hende.

Ane nr.52: probandernes morfars morfars far Laurs
Andersen

Pisselhøw ligger mellem Aars og Haubro. Byen hører egentlig til Aars, men en del af beboerne går til Haubro kirke.

Mod syd ligger vandskellet, et sivende kær med dansende elverpiger og bryggende mosekoner. Her løber Trend å mod vest og Halkær å mod nord. Her vrimer det af liv. Mellem sivene høres summen af myg og fluer, ude på vandet flyder åkanderne, tæger og hvirvlere, bremses og guldsmede, kvækkende frøer kvidrende fugle, alle har travlt. Solen bager, det summer og surrer og svirrer allevegne. Oppe i land suser vinden over lyngtoppene og rusker i de stive småbuske. Det er sidst i maj måned, og der skal være barnedåb i Haubro kirke.

Pisselhøwerne har 3 fjerdingvej til kirken, og når de er i søndagsstadsen, regner de en time. Det er Anders Larsen og Anne Laursdatter, der skal have deres førstefødte i kirke. Dorothe Christensdatter i Refshule skal bære ham. Jens Povelsen, Jens Skov, Anne Laursdatter og Ingeborg Jensdatter, alle af Pisselhøw, skal være faddere.

Hvert eneste barn, der fødes modtages med jubel. Den store pest i 1710-11 havde taget så mange liv. Nu 2 år senere var mange pladser tomme i kirkestole og hjemme ved skiven. Det var svært at overkomme arbejdet, men nu var det Pinse, 2.pinsedag og et drengebarn skulde døbes.

Han fik navnet Lars. Selvfølgelig, opkaldt på én gang efter både morfar og farfar.

Der var krig. Også det. I slaget ved Gadebusch året før havde danskerne mistet 5000 mand, og krigen rasede stadig, og for 10 dage siden, man havde lige fået nyheden, var den svenske general Stenbock blevet taget til fange, efter at han var blevet nødt til at kapitulere i fæstningen Tønningen.

Det var ikke så længe siden, svenskerne havde taget Skåne fra os, og vi havde ikke opgivet at tage det tilbage. De danske lande øst for Øresund ventede på befrielsen, og vi havde Peter den Store og hans

russere på vores side. Denne gang blev det nu ikke til noget, men man troede endnu.

I april 1714 fik Lars en lillesøster Elle, i juli 1716 en bror Søren og i april 1719 endnu en søster Anne.

Karl den Tolvte døde den 11. december 1718, og nu troede man chancen var der, men den store koalition mod Sverrig gik i opløsning, og i 1720 blev der sluttet fred. Den store Nordiske krig var forbi. Skåne var svensk, og vi kunde ikke gøre noget ved det. Lars havde nok at gøre med at se efter sine små søskende, med at fiske i åerne, med at plukke bær i heden. Man var ikke fæstebønder i almindelig forstand her i Himmerland. Man gik ikke på hoveri, men betalte for sit fæste med rede penge eller naturalier. Man passede sit og lod andre skøtte deres. Men drengen kneb nok en tåre ved nyheden om Tordenskjold død.

Om sommeren var alting skønt. Når solen ramte Aars kirketårn om morgenen, kom lærkerne ned fra himlen, hvor de havde været oppe for at se efter den. Snart efter begyndte hanerne at trompetere, træskoene begyndte at skramle over gårdens stenpikning, brøndvinderne skreg og knirkede, så det hørtes fra gård til gård. Dagen var i fuld vigør.

Men vinteren var slem. Husene var ikke isolerede som vores, og ofte lå sneen højt, så man hverken kunde komme til eller fra. Og dertil kom frygten for ulven.

Ganskevist var Øråben ved at blive sjælden her nordpå, men krig og strenge vintre førte nye ulveflokkene østfra op i Jylland. Lars Andersen kom til at opleve, at en plage, der havde forfulgt alle tidligere generationer af danskere, nu blev uryddet, men i hans barndom var faren en realitet, og det var ikke råde- ligt at færdes ude alene og ubevæbnet, når vinteren rådede i landet.

Da Lars blev gammel nok, fik han rådighed over en flok gæs, senere var det får og køer, og som tiden gik, avancerede han i kundskab og kræfter.

Han begyndte at se sig om efter en, han kunde dele sin fremtid med. Han var flyttet til Haubro, eller Sønder Haubro, som det sommetider blev kaldt, og den 10. december 1745 "hafde Lars Anderson af Synder Haubroe og

Maren Hansdatter troelovelse som stod hos Christen Larsen i Pitzelhøj.

Trolovelse var en bindende kontrakt mellem to familier og har intet med forlovelse at gøre. Der blev aftalt en række økonomiske forhold, de unges udkomme blev sikret, medgiften fastsat, og brudens morgengave bestemt, og så blev der holdt gilde.

Christen ~~han~~ Larsen i Pitzelhøj må være gommens farbror, og Lars' far må altså være død på den tid. Der nævnes ingen forlovere, så begge parter har været kendt i egnen som gode, vederhæftige folk.

1746 Faste onsdag d.2.Marts blev Lars Andersen udi Synderhaubroe med Maren Hansdaatter sammen viet udi ægte skab og Deres bryllup stod for denne sinde.

Det har været festligt. Bryllup og Fastelavn i ét. Festlig musik ud over den stille øde hede, rullende vognhjul og stampende heste, vilde hyl af galopperende forriddere og bragende gevørsalver. Festrus.

Egentlig ved jeg ikke, om Lars og Maren hørte til gårdmandsklassen, for det var kun den, der kørte i vogn, husmænd og tyende måtte gå, men når vi betænker sønnen Hans' succes og velstand, får man mistanke om, at der må have været en startkapital.

Men først kom dog sønnen Bagge, døbt 28.maj 1747 i Haubro, nummer 2 var så Hans, der blev hjemmedøbt 22.februar 1750 på grund af svaghed, og først kom i kirke den 1.marts, da han var en hel uge gammel.

Så kom Kirsten døbt 10.marts 1756, Maren døbt 21. oktober 1759, Søren døbt 31.maj 1761, lille Søren, der kun blev godt 2 år og blev begravet 5.søndag efter Påske 1763. Børneflokket blev afsluttet af Søren nummer 2, der blev døbt den 2.juli 1764.

Hvad skal man skrive om bondens hverdag i det 18. århundrede. Det var hårdt arbejde fra sol stod op til længe efter at den var gået ned. Om vinteren stod manden og karlene og tærskede på loen.

Sådan er årene gået, med sol og regn, gode år med rige afgrøder, misvækstår med magre vintre bagefter, hvor folk og kreaturer sultede.

Børnene voksede op, tog deres tag med i bedriften og rejste ud. En af dem kom til København, hvor han i 1779 blev brændevinsbrænder. De andres veje kendes ikke

endnu, men en eller to er vel blevet i sognet og har måske overtaget bedriften, da de gamle ikke kunde mere.

Ao.1786 Søndag den 19.marts det vil sige 3.søndag i Fasten blev Lars Andersen af S.Haubroe begravet 82 Aar gammel.

Ane nr.53: probandernes morfars morfars mor Maren
Hansdatter

Den vestlige del af Himmerland er skarp og sandet jord, som det kun lønner sig dårligt at dyrke. Men på disse fattige jorder bor der også folk; der skal jo nogen til det. Beboerne af vestlandet er endda ikke så ringe folk. De skal knibe på skillingen, og derfor bliver nogen af dem velstående.

Det er Johannes V.Jensen, der siger sådan om sine landsmænd, så det skal nok passe. Kvinderne her bar altid hovedklæde, der skjulte det meste af ansigtet. Det var forsigtige folk, der nødigt gav sig selv en blottelse overfor fremmede, så hellere tie og bie.

Maren må være født omkring ved 1721. Det var det år, de gottorpske dele af Slesvig blev indlemmet i riget, og de slesvigske løver flyttede fra midterskjoldet til hovedskjoldet, til gottorperen Karl Frederiks store fortrydelse. Men Maren var ligeglad. Hun holdt sig til sin mor.

Det var et barsk land, hun voksede op i. Heden stod på lur lige ved skellet og var klar til at trænge ind, hvis man ikke passede på hele tiden.

Da tiden var inde blev Maren konfirmeret, og hun gik til alters og blev åreladet, som det passer sig. Egentlig var hun vel det Blicher kaldte en stunthose tød, for hun har nok aldrig haft et par rigtige strømper. Får har hun sikkert gået og passet og samlet de uldtotter, der sad rundt omkring på buskene. Dem har hun kartet og spundet på håndten og gjort til garn.

Hun har hjulpet til overalt inde og ude, og en skønne dag har hun forset sig på en karl. Lars hed han og var fra Pisselhøw. Ja nu tjente han jo i Sønderhaubroe. De blev da enige de to, og den 10.december 1745 holdt Lars' farbror Christen trolovelsesgildet hjemme i Pisselhøw. Den 2.marts 1746, fasteonsdag blev de viet sammen i Haubro kirke Lars Andersen og Maren Hansdatter, og de blev erklæret for rette ægtefolk at være. Hun lovede at være ham hørig og lydige i alle ting, og så var de da gift.

I 1747 fik de sønnen Bagge, døbt den 28.maj. Det er påfaldende, at den førstefødte søn ikke er opkaldt

efter en af sine bedstefædre, som det var almindelig skik og brug overalt i landet.

Bagge var et almindeligt navn i den Munk-slægt, der sad på Mølgaard og Haubrogård i 1600-årene. Denne slægt, der var af gammel adel, sank ned i bondestanden, og mange af slægtens kvinder blev gift med de såkaldt ufri, bønder og borgere. Det er muligt, at vi kan finde en ætling af Munkerne, der har været den ane, Bagge blev øpkaldt efter.

Den næste søn kom til at hedde Hans efter sin morfar, det var i 1750. I 1756 kom Kirsten, i 1759 Maren. Den Søren, der blev født i 1761, blev kun to år gammel og døde i 1763. Rækken blev afsluttet i 1764 med endnu en Søren.

Maren har haft nok at gøre i de følgende år med 5 børn i huset, men en efter anden er fløjet fra reden i tidens løb, og en dag var de bare de to gamle tilbage. Og så døde Lars fra hende. Den 3.søndag i fasten 1786 gik hun bag hans kiste og så præsten kaste de 3 skovlfulde jord på ham.

Endnu nogle år holdt hun ud derhjemme, men den dag kom, da hun ikke længere kunde klare for sig selv, og så måtte hun ud på sit livs længste rejse. Hun drog over til hovedstaden, Rigets hovedstad, Kongens by, hvor hendes næstældste søn boede med sin familie.

Det har ikke været så lige en sag i 1700-tallet. Dårlige veje var der overalt, men hun er nok gået til Aalborg, og er så sejlet derfra.

I København kom hun til at bo på Nørrevold, her fik hun lejlighed til at se Hans Majestæt kongen, og hun har sikkert nejet så dybt for ham, at hendes søn har måttet hjælpe hende på benene igen. Her hos sin søn og svigerdatter og deres 2 børn levede Maren sine sidste år i tryghed og velstand. Hun blev over 80 år gammel og døde mæt af dage.

Ane nr.64: probandernes farfars farfars farfar Jens Iversen

Anno 1740 den 6.april var det, Jens Iversens søn i Haarby blev kaldt Iver.

Faddere var: Johanne Hansdatter, Hans Madsen, Hans Jørgensen og Rasmus Rasmussens hustru, alle af Haarby.

Det er det første vi kender til Jens Iversen, og 1743 Fest,Mich. døbtens Jens Iversens søn Mads i Haarby, og det er det sidste vi har hørt til Jens Iversen.

Vi ved, at hans far hed Iver, og der er grund til at tro, at hans kones far hed Mads.

Mere kan vi ikke få ud af den historie.

Ane nr.66: probandernes farfars farfars morfar Hans Pedersen Grønnemose

Han blev født omkring ved 1694, og hans familie-navn tyder på, at han var fra Haarby sogn, og han boede da også som voksen i Akkerup.

Hans kone havde født ham en søn Hans, hvis alder er ukendt. Anno 1741 Dom.Miser.døbtes hans daatter Anna, og 1744 4.post.Trin.blev hans datter Karen begravet.

1752 den 15.marts begravet Hans Grønnemoses Svie-moder af Acherup 80 Aar, siger kirkebogen, og fortæller dermed, at svigerfar er død forlængst, så hans navn er glemt.

På sine gamle dage flyttede han med sin kone til byen Sarup, men stadig i hjemsoget, og her døde han i 1762: 15.september kastet Jord paa Hans Grønnemose af Sarup gl: 68 Aar.

Hans kone overlevede ham i 14 år.

Ane nr.67: probandernes farfars farfars mormor

Anno 1776 begravet den 14.december Hans Hansen Grønnemoses Moder i Sarup 72 Aar. End ikke et navn.

1710.

Ane nr.96: probandernes morfars farfars farfar Palli Rohde

Der stod en træhest og en skampæl på pladsen uden for kirkegårdsporten. De stod der hver dag, hele ugen og mindede folket om hans majestæt kongens nidkærhed for rigets sikkerhed og forsvar.

Hver søndag sad der en lille flok på de nederste bænke i kirken. De var i smukke røde uniformskjoler og sorte trekantede hatte. Vest og bukser i en afvigende farve, der gik igen på krave og opslag og på hattens kantebånd. Over de sorte sko bar de hvide, stramtsiddende støvletggmacher, der gik op over knæene og skulde knappes med en særlig jernhage, så stramme var de.

Håret var hvidpudret og samlet i nakken i en pisk på 30 cm, og hvis naturen havde nægtet en soldat en sådan hårpragt, måtte han bære paryk. Her var alle lige, men, som vi også kender det idag, nogle var mere lige end andre.

På fløjen sad korporal Palli Rohde, der var pyntet med nogle ekstra bånd og kantninger.

Forordningen af 4.februar 1733 bestemte, at alle landets jordbesiddere hvert år skulde indsende lister over deres unge mandskab fra 14 til 36 år, der endnu ikke havde fået gård. Herfra blev så udtaget mandskab til den nationale militi, mens de ikke udtagne kom på reserveruller.

Det udskrevne mandskab skulde så møde hver søndag til 2 timers eksercits efter kirkegang.

Så snart præsten havde sagt sit AMEN, og degnen havde læst udgangsbønnen, stod korporal Rohde klar ude i våbenhuset. Han låsede de derværende våbenskabe op og udleverede et eksercergevær og en sabel til hver af de fremmødte, der derefter i løb stillede op uden for på øvelsespladsen. Selv tog korporalen sin hellebard, et stort økselignende våben med et skaft på 2 meter, og så gik det løs.

Det var selvfølgelig forbudt at "begegne mandskabet med hug og slag", som i de hvervede regimente, mandstugt skulde holdes på en human måde, men det var på majestættens foranstaltning, skampælen og træhesten var stillet op, og snart var der ingen forskel at se

på behandlingen af militsens folk og de hvervede.

Det indkaldte mandskab var jo vant til en hårdhændet behandling både i deres indbyrdes omgang og fra deres fogeder, men her kendte brutaliteten ingen grænser.

Hver søndag genlød øvelsespladserne landet over af eder, forbandelser, stokkeslag og smertensskrig. Officererne slog løs på underofficererne, og disse tærskede bogstavelig talt de mange geværgreb og evolutioner ind i soldaternes bevisthed.

Kommandoerne var på tysk. Alt, hvad der var tysk, blev favoriseret inden for den danske hær. Hærførerne var tyskere, flertallet af de hvervede tropper var af tysk oprindelse, og det var simpelthen nødvendigt at kommandere disse på tysk. Også de danske underofficerer måtte tale tysk, da de ellers ikke kunde nær sig for de gevorbne.

Karlene var som sagt godt nok vant til en brutal omgangsform, men det, der gjorde tjenesten forhadet, så det unge mandskab i stort tal flygtede til udlandet, var frygten for at blive udtaget til et af de hvervede regimente, der blev lejet ud til fremmede landes krigsførelse, og som altid manglede mandskab til erstatning for de dræbte og sårede. Det var først og fremmest det, de stod og tænkte på i geledet, når korporalen kommanderede med dem.

Vi ved ikke, hvor Pallå Rohde kom fra, men første gang han optræder, den 7.marts 1734, er han korporal i Solbjerg sogn i Østhimmerland. Det var hans datter Anne Kathrine, der blev døbt. Barnet døde kort efter og blev begravet den 28.

I 1735 blev hans søn Hans døbt den 22.maj, og da han i 1736 optræder som forlover i Store Arden, kaldes han korporal ved livkompagniet, det vil sige stabskom-pagniet.

Samme år bliver vi præsenteret for hans kone, da hun har kirkegang efter deres søn, Frandtz' dåb den 21.oktober. Den 2.december gik Dorothe Frandsdatter i kirke, efter at præsten havde drevet djævelen ud af hende og ledt hende ind på plads.

I 1738 fik de endnu en søn, Fretz Henrich, der kun blev 6 uger gammel. Igen i 1740 måtte de begrave

et spædbarn, datteren Anne Cathrine på 14 dage, og det sidste, vi til dato har hørt om Palli Rohde, er, at han i 1742 måtte begrave deres mindste barn, Mette Anne Cathrine, 9 uger og 1 dag gammel.

Hæren og dens befalingsmænd var ikke populære for at sige det mildt, og man kunde med den tids tankegang fristes til at tro, at der var hekseri med i spillet, når alle børnene døde.

Fra 1738 var Palli Rohde blevet kaldt foureer. En foureer rangerede mellem korporalerne og sergenterne. Hans opgave var at arbejde for staben, så han var altså ikke mere i øksercitsen. Han skulde føre listerne over mandskabet og materiellet. Han skulde skaffe indkvartering til nyt mandskab og sørge for forpløgning og besoldning. Hans arbejde svarer til det, en officiant laver idag.

Jylland var delt i 2 regimentsdistrikter, det søndre jyske og det nordre jyske, hvor Palli Rohde hørte til. Hvert regiment bestod af 2 bataljoner og 12 kompagnier. Den ene bataljon skulde stille mandskab til at stikke ind i det delmenhorstske hvarvede infanteriregiment, det andet, det som Palli Rohde hørte til, afgav mandskab til det falsterske.

Til en bataljon hørte 4 stabsofficerer og 8 kaptejner. Til et kompagni hørte oprindelig 100 menige, og det var opdelt i 2 korporalskaber.

Fra 1742 blev kompagnierne forøget med 50 reservesoldater under indtryk af truende krigsfare, og det må være i forbindelse med denne omorganisering af militsen, at foureer Palli Rohde bliver forsat til en anden garnison og forsvinder ud af vores synsfelt.

Endnu i 1744 optræder hans søn Mads, der da bliver konfirmeret i Solbjerg kirke, men det oplyses ikke, hvor faderen da befinder sig.

Da sønnen Mads er født omkring 1728, og en korporal ikke kan få friseddel til at gifte sig, mens han er purung, må Palli Rohde være født omkring 1700.

Det er dog ikke helt umuligt, at det kan være ham, der i 1760 bliver gift i Hvorsten sogn med Helle, og som igen i 1766 gifter sig i Fredericia med Anne Sofie Amalie Fransen. Og så er det måske hans søn, Palle, der blev begravet i 1772 i Verst sogn.

Han har været elsket af sine børn, for han er blevet opkaldt igen og igen, også senere af nye generationer, og det er muligt, at det bliver ad den vej, vi skal finde hans videre skæbne, og hans oprindelse. Han var måske en af de hvervede tyskere, når det kommer til stykket.

Efter endt eksercits blev våbnene rengjort med det samme og gemt bort i skabene, og korporalen afleverede nøglen til kaptajnen eller løjtnanten, der begge boede i selve Solbjerg by.

Selv travede han, muligvis til hest, sydpå til den lille by Graverhusene, der ligger på en sydskråning mellem 2 skove, og her ventede mor med middagsmaden.

Der fortælles, at der til kaptajnens hus hørte en større have, hvori der dels var "rød muld" og dels sort, og kaptajnen, der dengang hed Iløeg, spurgte så naboerne, hvad der var det bedste, og de fortalte den ukyndige kaptajn, at det var den "røde muld", sandet nemlig, der var bedst, og han ofrede stort arbejde og en del bekostning på at få mulden udskiftet med sand.

Løjtnanten, der hed Hjort, skal have dåret mange ubefæstede kvindehjerter, ikke mindst ved sin smukke, "viksede" knebelsbart.

Begge officerer boede i huse med tegltag, hvad der var et særsyn på landet dengang.

Palli Rohde forsvandt, der blev nemlig ikke konfirmeret flere af hans børn i sognet, og hverken han eller hans kone ses begravet der.

Men endnu i mange år efter genlød øvelsespladsen i Solbjerg af tyske kommandoråb og gebrokne eder, af stokkeslag og smertenshyl, af støvletramp og smæld af hornede bondenæver på geværene.

Folket kunde sove roligt. Kongen havde sørget for landets forsvar.

Ane nr.97: probandernes morfars farfars farmor

Selv om Palli Rohdes hustru i 1736 hed Dorothea Frantsdatter, er det ikke sikkert, at hun var mor til sønnen Mads. Vi kender ikke hans mor med sikkerhed, men vi kan så nogenlunde beskrive den tilværelse, hun har haft.

Udad til har militærvæsenet set godt ud, med de prangende uniformer, de blankpudsede våben og hele det militære teater, som det udfoldede sig netop på den tid, men bagsiden af medaljen var fattigdom.

I 1791 ved vi, at en korporal havde 13 skilling om dagen til at leve for, med egen uniform. Det var ikke let, og det var da også om at have arbejde ved siden af og at gifte sig med en, der kunde forsørge sig selv og børnene og helst spæde lidt til til ægtemanden.

Det er ikke let at forklare, hvor stor købekraft de 13 skilling har haft på den tid, men vi ved, hvor meget der blev betalt for en dragonhest om dagen, og den kostede 5 skilling, og det synes jeg nok, viser, at det var en beskedent hyre, man betalte sine korporaler.

Det var da også almindeligt i alle danske byer og landsbyer at se soldaterbørn tigge hos alle vejfarende. Soldaterkonerne måtte ud at tjene for at supplere den knappe løn.

Sådan har det været i al den tid Palli Rohde var slet og ret korporal, men da han blev forfremmet til foureer, kom han til at sidde på kassen, og dette ansvar har nok givet ham ekstra sold, så familiens forhold er blevet forbedret, for ikke at tale om de bestikkelser, han har kunnet få rundt omkring af folk, der vilde slippe for indkvartering.

Vi ved ikke, hvornår hun blev født eller hvornår hun døde, men vi ved, at hun mistede flere børn, der døde spæde. Men trods alt har hun sikkert betragtet sin mand med stolthed, når han i sin nypudsede uniform med flot svunget overskæg og det specielle Rohde-glimt i øjet har stået klar til afmarch.

Ane nr.102: probanderæs morfars farmors morfar
Johannes Mogens

"Anno 1743 den 29.May von Herr P.Rohn im Kirche copuliert Junggeselle Johannes Mogens und Jungfrau Magdalene Wisse." Sådan står der i S.Petri kirkebog, og den fortæller også, at Johan Boye Junge og Jacob Ivers var forlovere.

Johannes, som forresten får sit efternavn stavet på mange måder, har ikke fået borgerskab i København, og han har ikke været i Københavns borgervæbning. Der er derfor grund til at antage, at han er en af disse afdankede, gevorbne soldater, som efterladt uden udkomme i et fremmed land, søger at slå sig igennem, så godt de kan. Mange soldater har brugt deres tid til at lære et håndværk, uden at de har kunnet få svendebrev eller optagelse i lavet, men der eksisterede en forordning af 1685, der tillod afdankede soldater at ernære sig ved deres hænders arbejde for sig selv og deres kammerater, uden at de behøvede at have borgerskab, der ofte var en kostbar investering.

De var selvfølgelig ugleset af de organiserede svende og mestre, og de blev da ofte forfulgt i deres næring af disse, idet det blev hævdet, at de tog brødet ud af munden på lavene.

Nok herom, det er kun gætteværk, og vi kommer det nok ikke nærmere.

Holberg nævner 2 steder i sine komedier, at der blev blæst i trompet ved skomagernes bryllupper, og da Johannes levede netop på Holbergs tid, kan vi måske gå ud fra, at der også blev blæst Johannes og Magdalene et stykke på trompeten.

Vi har ikke fødselen for deres datter Marta, men hendes konfirmation den 5.oktober, Mikkelsdag 1760 er i S.Petri kirkebog, hvor hun kaldes Marta Mock og er 15 år. Da hun 3 år senere bliver gift med skræddermester Christian Erdmann Eitner i Petri kirke, står Johannes Mog, "Der Brauts Vater", som forlover.

Det er først ved hans død, vi får at vide, hvor han bor, nemlig i Landemærket nr.116, samme side som Tiritatis kirke, tredje hus fra hjørnet af Pilestræde mod kirken. Det var dengang et lille 4 fags hus på 2

etager og kvist, dvs. der var 2 kviste på huset.

Johann Moog døde den 22.november 1772 67 år gammel. Han kaldes stadig bare skomager, ikke skomagermester og ikke skomagersvend.

Senere fik man en særlig betegnelse for disse håndværkere. De kom til at hedde frimestre. De måtte udføre alt arbejde selv, men de måtte ikke ansætte svende eller lærlinge.

Ane nr.103: probandernes morfars farmors mormor
Magdalene Wisse

Hun giftede sig den 29.maj 1743 i Petri kirke med skomageren Johannes Mogens, som hun skænkede datteren Marthe omkring 1746.

Hun boede i Landemærket nr.116, da hendes mand døde i november 1772 67 år gammel, hvis hun da ikke selv var død på det tidspunkt.

Måske har Holberg skrevet om hende. Hun har i hvert fald ofte set ham på gaden.

Ane nr.104: probandernes morfars morfars farfar
Anders Laursen

Aars og Haubro ligger på hver sin banke af felder, udmærket frugtbare strækninger, men midt imellem disse gode jorder ligger et sandet og skarpt strøg, der skråner ned mod syd. Her ligger Pisselhøj, hvor Anders Laursen boede.

Det er ikke stort vi ved at fortælle om ham. Han skal have haft en bror Christen, en kone Anne Laursdatter og børnene Laurs, Elle, Søren og Anne. Den første af disse blev født i 1712, den sidste i 1719. Hverken hans fødsel eller hans død er fundet, men det ser ud til, at han er død, da sønnen Laurs bliver gift i 1746 i Haubro.

Ane nr.105: probandernes morfars morfars farmor
Anne Laursdatter

Hun boede i Pisselhøj og var gift med Anders Laursen, som hun fødte børnene Laurs, Elle, Søren og Anne. Og det var hendes historie i korthed.

PERSONREGISTER.

- Abrahamsdatter, Else Margrethe g.Rohde: 110, 155.
 Adrian, Johan skrædderlærling 1792: 114.
 Andersen, Anne f.Nielsdatter: 35, 39, 86, 88, 89ff, 141.
 Andersdatter, Anne g.Nielsen: 45.
 Andersdatter, Anne: 177.
 Andersen, Dorthe f.Rasmusdatter: 56, 109ff, 149.
 Andersdatter, Elle: 177.
 Andersen, Hans landsbyskrædder: 35, 39, 86ff, 90f, 141.
 Andersen, Hans: 106.
 Andersen, Jens Christian fisker: 75.
 Andersen, Jensine Gjertrud g.Rohde: 35, 39ff, 87f, 91.
 Andersdatter, Karen: 141.
 Andersen, Lars: 106.
 Andersen, Lars: 40.
 Andersen, Lars Christ: 105.
 Andersen, Laurs: 126, 176ff, 180f, 192.
 Andersen, Maren f.Hansdatter: 126, 130, 178, 180f.
 Andersen, Maren f.Larsdatter: 56ff, 108.
 Andersen, Maren Dorthe: 105.
 Andersen, Niels: 56ff, 106ff, 109, 148.
 Andersen, Søren: 177.
 Arensbach, Peter Mathias præst: 107.
 Bandslin, Aegidius skræddermester: 113.
 Bech, H.P. kaptajn i borgervæbningen: 64.
 Bech, Hans Simonsen gårdmand: 50,
 Beyer, Anne logerende: 60, 115.
 Beyersdorff, Salomon M. skræddermester: 122.
 Beyersdorff, Sophia Catharina f.Eitner: 118, 121ff
 Beyersdorff, Christiane Johanne: 124.
 Beyersdorff, Sophia Victorine: 124.
 Blædel, præst: 50.
 Bramsen, Simon zeugfabriquer: 113, 121.
 Breiting, August slagtermester: 35, 42.
 Brøgger, Jacob tolder: 161.
 Buch, Hans vurderingsmand: 162f.
 Buch, Otto Chr. værge: 162f.
 Burghardt, Ernst forlover: 170.
 Carlsen, Erik salgschef: 7.
 Carlsen, Grethe f.Hindborg: 6f.
 Carlsen, Sven Erik: 7.

- Christensdatter, Anne Marie g.Henrichsen: 45.
 Christensen, Dorothea f.Hansdatter: 23, 50, 54f, 102, 104f.
 Christensen, Hans: 102, 147.
 Christensen, Lars: 50, 55, 102f, 104f, 147.
 Christensen, Michel: 102, 147.
 Christiansen, Ingeborg g.Kaae, g.Lodberg, g.Madsen: 7.
 Christiansen, Laur.: 14, 25.
 Christiansen, Nielsine Christiane f.Henningsen: 14,25.
 Clemmensen, Emma Anna Jensine f.Rohde: 15, 35, 37, 44.
 Clemmensen, Johannes læge: 15.
 Clemmensen, Jørgen: 15.
 Cramer, Margrethe Marie f.Falsen: 144.
 Dahl, Jens major i borgervæbningen: 64.
 Davidsdatter, Johanne: 144.
 Davidsen, Jørgen: 87.
 Davidsdatter, N.N. g.Jensen: 144.
 Davidsen, Peder: 87.
 Donsig, Ella g.Hindborg: 7.
 Eckersberg, C.W. maler: 75.
 Eitner, Anna Elisabeth g.Tesch: 118, 122, 170, 173, 175.
 Eitner, Christian Erdmann skræddermester: 113,118ff,166ff,175
 Eitner, Frantz Christian: 120f, 172f.
 Eitner, Hanna Maria g.Rohde: 60, 113, 118ff, 170, 173, 175.
 Eitner, Johann Christian: 118, 170, 175.
 Eitner, Johann Friderich: 120f, 172.
 Eitner, Johann Gottfried: 121, 172f.
 Eitner, Marte f.Mogen: 118, 170, 175, 190f.
 Eitner, Sara f.Pedersdatter: 113, 120f, 172ff.
 Eitner, Sophia Catharina g.Beyersdorff: 118,121,123,170,173f.
 Emanuel, Christian Jakob skræddermester krofar: 170.
 Engel, Daniel Gotfried skrædderlærling: 113, 121.
 Engkjær, Inge-Lise g.Rohde-Madsen: 8.
 Ewald, Johannes digter: 75, 121.
 Fabricius, J.P. sprogforsker: 84.
 Falsen, Margrethe Marie g.Cramer: 144.
 Fjellerup, Søren brændevinsbrænder: 127.
 Frandsdatter, Dorothe g.Rohde: 185, 188.
 Fransen, Anne Sofie Amalie g.Rohde: 156.
 Fæster, Jensine Ewaldine Wilhelmine g.Rohde: 33.
 Gammelgaard, Niels bogtrykkersvend: 154.
 Garbrecht, J. oberst i borgervæbningen: 64.

- Grønbech, Einar: 5.
- Grønbech, Emma f.Madsen 2.g.Ternlev: 3ff, 7, 38.
- Grønnemose, Anna Hansdatter g.Jensen: 92, 142f, 182.
- Grønnemose, Hans Hansen: 143, 182.
- Grønnemose, Hans Pedersen; 143, 182.
- Grønnemose, Karen Hansdatter: 143, 182.
- Hagen, Olle Kittelsen skrædderlærling: 60, 115.
- Halsøe, Fredericia g.Haubroe: 83.
- Hansen, Anders: 106f, 148.
- Hansdatter, Ane: 86, 90.
- Hansdatter, Ane Dorthea tjenestepige: 72.
- Hansen, Ane Marie f.Rasmusdatter: 56, 107, 109, 149.
- Hansdatter, Anna: 104, 148.
- Hansen, Anna f.Nickelsdatter: 102, 147.
- Hansdatter, Anna Grønnemose g.Jensen: 92, 142f, 182.
- Hansdatter, Cathrine Marie Tarp g.Larsen: 19f,46ff,98ff.
- Hansen, Christian korøgter: 102, 147.
- Hansdatter, Dorothea g.Christensen/Nielsen/Sørensen:
23, 50, 54f, 102, 104f.
- Hansen, Ejler t møller: 56, 107, 109, 149.
- Hansen, Georg vognmand og garver: 34.
- Hansen, Gorm: 57, 108.
- Hansen, Hans Grønnemose: 143, 182.
- Hansen, Hans Clemen: 23, 53, 58.
- Hansen, Jens husmand: 45.
- Hansdatter, Jensine Gjertrud g.Rohde: 35, 39ff, 87f, 91.
- Hansdatter, Johanna: 142, 182.
- Hansdatter, Karen Grønnemose: 143, 182.
- Hansdatter, Kirsten g.Knudsen: 109.
- Hansen, Kirsten f.Ipsdatter: 89, 141f.
- Hansen, Lars gårdmand: 86, 141.
- Hansen, Lars: 40, 88, 91.
- Hansen, Lars: 104, 148.
- Hansdatter, Lisbeth: 104, 148.
- Hansen, Maren f.Larsdatter: 56f, 108.
- Hansdatter, Maren g.Andersen: 126, 130, 178, 180f.
- Hansdatter, Nette Marie g.Møller: 98.
- Hansen, Niels: 89, 141f.
- Hansen, Niels: 23, 53, 58.
- Hansdatter, Kirstine Marie g.Henningsen: 9f,14,20f 23ff,51,57

- Haubroe, Cecilie Kirstine f.Pedersdatter: 78, 130, 134ff.
 Haubroe, Dorthe Marie: 130, 135.
 Haubroe, Fredericia f.Halsøe: 83, 85.
 Haubroe, Hans Larsen brændevinsbrænder: 62,78,82,126ff,134ff.
 Haubroe, Laurits Peter missionær: 62, 66, 78ff,131f, 135ff.
 Haubroe, Marja Kirstine g.Rohde: 62ff, 78ff, 130ff, 137ff.
 Haubroe, Sidse(1) Kirstine: 78, 130, 134ff.
 Haunlev, Helle g.Rohde: 156.
 Haxen, Margrethe Kirstine g.Rohde: 156.
 Heber, Reginald biskop: 84.
 Heiberg, provst i Helsingør: 33.
 Helsingreen, Albert skuespiller: 67.
 Helsingreen, Andreas Frederik skuespiller: 67.
 Helsingreen, Else f.Rohde: 67, 110, 114, 164.
 Helsingreen, Emil skuespiller: 67.
 Helsingreen, Jens Waage skrædder: 67.
 Henneman, Johan skræddermester: 169.
 Henningsen, Hans Clemen(Klemming) maskinmester: 10, 14, 24f.
 Henningsen, Henning Peter matros: 10, 14, 24f.
 Henningsen, Kirstine Marie f.Hansen: 9f,14,20f,23ff,51,57.
 Henningsen, Marie: g.Juul Nielsen: 14.
 Henningsen, Nielsine Christiane g.Christiansen: 10, 14, 24f.
 Henningsen, Peter M. overlærer: 14.
 Henrichsen, Anne Marie f.Christensdatter: 45.
 Henrichsen, Peder: 45.
 Hindborg, Ella f.Donsig: 7.
 Hindborg, Grethe g.Carlsen: 6f.
 Hindborg, Hemming: 7.
 Hindborg, Hemming OTTO Hansen viceskoleinspektør: 5ff.
 Hindborg, Inger Marie g.Herri Petersen: 7.
 Hindborg, Jørgen Rohde: 7.
 Hindborg, Kirsten g.Rasmussen: 7.
 Hindborg, Margrethe Christiane f.Rohde Madsen: 3ff.
 Hiort, sergent: 155.
 Hjort, løjtnant: 187.
 Hirsch, generalmajor: 96.
 Holberg, Ludvig: 118, 191.
 Holme, Jens Nielsen gårdejer: 104.
 Holtzberg, Johan Petersen bogtrykker: 151.
 Huusted, Gotfrid skræddersvend: 60, 115.

- Høeg, kaptajn: 187.
- Høg, Johannes Pedersen bogtrykkersvend: 154.
- Høyer Sørensen, Lene g.Rohde-Madsen: 8.
- Ipsdatter, Kirsten g.Hansen: 89, 141f.
- Ipsdatter, Maren: 142.
- Ipsdatter, Margrethe: 142.
- Ivers, Jacob: 190.
- Iversen, Jens: 142, 182.
- Iversen, Jørgen: 92, 142f.
- Iversen, Lars boelsmand: 45, 92ff, 142f.
- Iversen, Margrethe Marie f.Madsdatter: 45, 92ff, 144ff.
- Jacobsen, Ida Emilie Heloïse g.Rohde: 72.
- Jensen, Albert: 154.
- Jensen, Anders gårdmand i Helsingø: 87.
- Jensen, Anders husmand i Jordløse: 45.
- Jensen, Anders Peder skomagerlærling: 34.
- Jensen, Anna f.Grønnemose: 92, 142f, 182.
- Jensen, Anna f.Rasmusdatter: 145.
- Jensen, Elisabeth f.Rasmusdatter: 158.
- Jensen, Hans Christian: 46, 48, 92, 94.
- Jensen, Iver husmand og daglejer: 92, 142f, 182.
- Jensen, Jens brændevinsbrænder: 158.
- Jensen, Jens: 46, 94.
- Jensdatter, Kirsten(Ane Kirstine): 39, 86, 90f.
- Jensen, Kirsten f.Larsdatter: 45f, 48, 92, 94.
- Jensen, Knud tjenestekarl: 148.
- Jensdatter, Larine: 39, 86, 90f.
- Jensen, Lars: 39, 86, 90f.
- Jensen, Lars Henrik: 46, 94.
- Jensen, Mads husmand og daglejer: 93, 144ff.
- Jensen, Mads: 142, 182.
- Jensen, Mads: 39, 86, 90f.
- Jensdatter, Marie Kirstine g.Rohde: 110, 151, 154f, 165.
- Jensdatter, Mette: 110, 155, 165.
- Jensen, Peder i Holløse: 141.
- Jespersen, Hans: 93, 144.
- Jochumsen, Jens tjenestekarl: 72.
- Johansen, Anders husmand: 51.
- Josefsen, Anders skomagerlærling: 34.
- Junge, Johan Boye: 190.

- Juul, Nielsen, Grethe: 14.
 Juul Nielsen, Inge-Lis: 14.
 Juul Nielsen, Marie f. Henningsen: 14.
 Juul Nielsen, Lene: 14.
 Jørgensdatter, Birthe: 141.
 Jørgensen, David: 93.
 Jørgensen, Hans: 142.
 Jørgensen, Lars: 50, 105.
 Kaae, Ingeborg f. Christiansen: 7.
 Kaae, Jytte g. Nielsen: 7.
 Kan, Sv. herbergsfar: 169.
 Kehn, købmandsfrue: 114.
 Keising, regimentskvartermester: 114.
 Kjøge, Hans Andersen brændevinsbrænder: 140.
 Klingeborg, Rasmus Friis toldkontrollør: 161.
 Knuds, Ane fra Haare, Tanderup: 107.
 Knudsen, Hans: 109.
 Knudsen, Kirsten f. Hansdatter: 109.
 Kockmann, Aug. skræddermester: 113, 121.
 la Cour i Nejlunge: 40, 88.
 Larsdatter, Anne: 50, 102, 104.
 Larsdatter, Anne Kirstine: 45, 92, 94.
 Larsen, Bagge: 126, 178, 180f.
 Larsen, Cathrine Marie f. Hansdatter Tarp: 19f, 46ff, 98ff.
 Larsen, Cecilie Kirstine f. Pedersdatter: 78, 130, 134ff.
 Larsdatter, Christiane g. Sørensen: 50, 102, 104.
 Larsen, Christiane f. Nielsdatter: 10, 51, 55, 56ff, 107ff.
 Larsen, Hans Haubroe: 62, 78, 82, 126ff, 134ff, 178, 181.
 Larsen, Hans: 141.
 Larsen, Hans Clemen: 23, 53, 58.
 Larsen, Hans Simon smed: 23, 25, 50ff, 57, 102, 104f.
 Larsen, Jørgen: 45, 92, 94.
 Larsdatter, Karen: 141.
 Larsdatter, Karen: 45, 92, 94.
 Larsdatter, Kirsten tjenestepige: 148.
 Larsdatter, Kirsten g. Jensen: 45f, 48, 92, 94.
 Larsdatter, Kirsten g. Mikkelsen: 104, 148.
 Larsdatter, Kirsten: 126, 178, 181.
 Larsdatter, Kirsten: 50, 102, 104.
 Larsen, Kirstine Marie g. Henningsen: 9f, 14, 20f, 23ff, 51, 57.

- Larsen, Mads husmand: 19, 45f, 48, 92, 94.
 Larsdatter, Maren g.Andersen/Hansen/Pedersen: 56ff, 108.
 Larsdatter, Maren: 126, 178, 181.
 Larsen, Niels: 23, 53, 58.
 Larsen, Niels: 141.
 Larsen, Peder: 141.
 Larsen, Peder: 141.
 Larsen, Sidse(1)Kirstine f.Pedersdatter: 78, 130, 134ff.
 Larsen, Svend: 86.
 Larsen, Søren: 126, 178, 181.
 Laursen, Anders: 126, 176, 192.
 Laursdatter, Anne: 176, 192.
 Laursdatter, Anne g.Nielsen: 126.
 Laursen, Christen: 126, 178.
 Lehmann, Anna Cathrine g.Rohde: 117.
 Lemvig, Rolf: 28, 74.
 Lihme, Hans Aegidius Hansen brændevinsbrænder: 127.
 Lindquist, Peder tjenestekarl: 72.
 Lodberg, Ingeborg f.Christiansen: 7.
 Lorentzen, Hans tjenestekarl: 72.
 Lund, Jens C. vurderingsmand: 162f.
 Lund, Lars skiftebetjent: 162f.
 Madsen, Ane f.Nielsdatter: 35, 39, 86, 88, 89ff, 141.
 Madsdatter, Anne Kirstine: 46, 48.
 Madsen, Birthe Rohde g.Priskorn: 7f, 12.
 Madsen, Dorthe Rohde: 8.
 Madsen, Ellen Rohde: 6.
 Madsen, Emma g.Grønbech/Ternlev: 3ff, 7, 38.
 Madsen, Emma Rohde: 7.
 Madsen, Gertrud Rohde g.Scheuer: 3ff, 6.
 Madsen, Gitte Rohde: 8.
 Madsen, Hans: 142.
 Madsen, Hans Christian: 9, 19ff, 24, 45f, 48.
 Madsen, Helle Rohde f.1969: 8.
 Madsen, Helle Rohde f.1971: 8.
 Madsen, Inge-Lise Rohde f.Engkjær: 8.
 Madsen, Ingeborg Rohde f.Christiansen: 7.
 Madsen, Jens parcellist: 86, 90.
 Madsen, Jens Erik Rohde: 7f, 13.
 Madsen, Jens Michael Rohde: 3ff, 7f.

- Madsdatter, Johanne: 93, 144f.
 Madsen, Johannes Emanuel Rohde: 4.
 Madsen, John Rohde: 7f.
 Madsdatter, Karen: 155.
 Madsen, Karen: 19f, 46, 48.
 Madsen, Karen Rohde f.Petersen: 6f.
 Madsdatter, Kirsten: 93f, 144.
 Madsen, Kirsten Rohde: 7.
 Madsen, Lars: 141.
 Madsen, Lars portner: 4ff, 9ff, 16f, 21, 24f.
 Madsen, Lars: 19f, 46, 48.
 Madsen, Lene Rohde f.Høyer Sørensen: 8.
 Madsen, Margrethe Kristiane Rohde g.Hindbø: 3ff.
 Madsdatter, Margrethe Marie g.Iversen: 45, 92ff, 144ff.
 Madsdatter, Marie Kirstine: 19f, 46, 48.
 Madsen, Marie Kirstine f.Rohde: 4ff, 10ff, 15ff, 35, 37, 43.
 Madsen, Nicolaj: 46, 48.
 Madsen, Niels: 90.
 Madsen, Niels Frederik Rohde: 3ff, 7.
 Manthey, præst: 114.
 Mehren, Julius købmand: 35, 42.
 Michelsdatter, Anna g.Hansen: 102, 147.
 Mikkelsen, Hans bonde og gårdbeboer: 104, 148.
 Mikkelsen, Kirsten f.Larsdatter: 104, 148.
 Mikkelsdatter, Maren: 50, 105.
 Mog(en), Johannes skomager: 170, 175, 190f.
 Mog(ens), Magdalene f.Wisse: 170, 175, 190f.
 Mog(ens), Marte g.Eitner: 118, 170, 175, 190f.
 Mogensen, Thomas: 155.
 Mortensen, Christian: 154f.
 Mortensen, Ib Priskorn: 8.
 Mossin, commissionær: 173.
 Munk, Bagge: 126.
 Mønter, biskop: 139.
 Møller, bogtrykker: 151.
 Møller, Christiane plejebarn: 28, 72ff.
 Møller, J. redaktør: 78.
 Møller, J.B. rektor: 78.
 Mørch, Peder Nielsen vognmand: 157ff, 160.
 Mørch, Søren Nielsen: 160.

Nactigal, Jacob strandkontrollør: 161.
 Neumann, kunstmaler: 75.
 Nielsen, urmager: 41.
 Nielsen, Anders tjenestekar1: 148.
 Nielsen, Anders: 56, 107f.
 Nielsdatter, Ane g.Andersen/Madsen: 35,39,86,88,89ff,141.
 Nielsdatter, Ane Dorthé: 57, 108.
 Nielsdatter, Ane Kathrine: 56, 107f.
 Nielsen, Anne f.Andersdatter: 45.
 Nielsen, Anne f.Laursdatter: 126.
 Nielsdatter, Christiane g.Larsen: 10, 51, 55, 56ff, 107ff.
 Nielsen, Dorothea f.Hansdatter: 23, 50, 54f, 102, 104f.
 Nielsen, Grethe Juul: 14.
 Nielsen, Hans: 57, 108.
 Nielsen, Hans: 89.
 Nielsen, Inge-Lis Juul: 14.
 Nielsdatter, Inger g.Olsen: 141.
 Nielsen, Jytte f.Kaae: 7.
 Nielsen, Jørgen: 50, 54, 105.
 Nielsdatter, Kirsten: 89.
 Nielsen, Lars: 56, 108.
 Nielsen, Lars: 89, 141.
 Nielsen, Lene Juul: 14.
 Nielsen, Mads: 126.
 Nielsen, Mads: 45.
 Nielsdatter, Maren: 155.
 Nielsdatter, Maren g.Tarp: 47, 97, 100ff, 147.
 Nielsdatter, Maren: 56, 107f.
 Nielsen, Maren: 9, 14, 24f.
 Nielsdatter, Maria tjenestepige: 60.
 Nielsen, Marie Juul f.Henningsen: 14.
 Nielsdatter, Mette tjenestepige: 130.
 Nielsen, Niels: 56, 108.
 Nielsen, Peder husmand: 51.
 Nielsen, Peder vognmand: 112, 157ff, 160.
 Nielsen, Povel: 141.
 Nielsen, Rasmus: 56, 107f.
 Olding, jordemoder: 27.
 Olesen, Jeppe: 141.
 Olesen, Inger f.Nielsdatter: 141.

- Palme, Anton Frans skrædder: 61. 115.
 Pattheier, Johan skrædder: 62.
 Paulli, bogtrykker: 151.
 Pedersen, skolelærer: 51.
 Pedersen, Anders Christian nvf.Ternlev: 6f.
 Pedersdatter, Ane Maria tjenestepige: 72.
 Pedersdatter, Cecilie Kirstine g.Haubroe: 78, 130, 134ff.
 Pedersen, Hans Grønnemose: 143, 182.
 Pedersen, Maren f.Larsdatter: 56ff, 108.
 Pedersen, Morten: 141.
 Pedersen, Niels gårdmand: 51, 57f.
 Pedersdatter, Sara g.Eitner: 113, 120f, 172ff.
 Pedersdatter, Sidse(1)Kirstine g.Haubroe: 78, 130, 134ff.
 Petersen, corporal og berider: 68ff.
 Petersen, Bent Herri: 7.
 Petersen, Inger Marie f.Hindborg: 6f.
 Petersen, Karen g.Rohde Madsem: 6f.
 Petersen, Steen Hindborg: 7.
 Povelzen, Lars: 126.
 Priskorn, Birthe f.Rohde Madsen: 7f, 12.
 Priskorn, Erik Ib: 8.
 Priskorn, Ib Mortensen: 8.
 Priskorn, Jesper: 8.
 Priskorn, Lisbeth: 8.
 Rappe, Fr.Chr.von vagtmester: 68ff.
 Rasmusdatter, Ane g.Rohde: 110, 114, 160, 162ff.
 Rasmusdatter, Ane Marie g.Hansen: 56, 107, 109, 149.
 Rasmusdatter, Anna g.Jensen: 145.
 Rasmusdatter, Dorthe g.Andersen: 56, 109ff, 149.
 Rasmusdatter, Elisabeth g.Jensen: 158.
 Rasmussen, Hanne Margrethe: 7.
 Rasmussen, Hans smed: 50.
 Rasmussen, Hans tjenestekarl: 148.
 Rasmussen, Kirsten f.Hindborg: 7.
 Rasmussen, Ole Charles: 7.
 Rasmussen, Rasmus: 142.
 Rebslager, Anders: 157.
 Richter, Daniel skræddersvend: 60, 115.
 Roed, Lyder kontrollør: 161.

- Rohde, Ane f.Rasmusdatter: 110, 114, 160, 162ff.
- Rohde, Anna Cathrine f.Lehmann: 117.
- Rohde, Anne Kathrine: 185.
- Rohde, Anne Sofie Amalie f.Fransen: 156.
- Rohde, Boletta Maria Sophia: 60, 114.
- Rohde, Carel: 60, 114.
- Rohde, Dorothe f. Frandsdatter: 185, 188.
- Rohde, Else(Margrethe) g.Helsengreen: 67, 110, 114, 164.
- Rohde, Else Margrethe f.Abrahamsdatter: 110, 155.
- Rohde, Emma Anna Jensine g.Clemmensen: 15,35,37,44.
- Rohde, Frandt: 185.
- Rohde, Frederik Ferdinand tømmerhandler: 32, 72, 76.
- Rohde, Frederik Ludvig jun: 15, 35.
- Rohde; Frederik Ludvig skomagermester: 15,27ff,42ff,72ff,83.
- Rohde, Frederik Wilhelm garvermester: 32,60f,66,72,115,124.
- Rohde, Fretz Henrik: 185.
- Rohde, Hanna Maria f.Eitner: 60, 113, 118ff, 170, 173, 175.
- Rohde, Hanna Maria: 60, 121.
- Rohde, Hanne Julie Bolette: 35.
- Rohde, Hans: 185.
- Rohde, Hans Henrik: 110, 114, 116, 155, 164.
- Rohde, Hans Jens Michael garvermester: 32, 76.
- Rohde, Helle, f. Haunlev: 156.
- Rohde, Henrik Pallisen: 155f.
- Rohde, Ida Elisabeth: 15, 35.
- Rohde, Ida Emilie Heloïse f.Jacobsen: 72.
- Rohde, Jens skræddermester: 60ff, 110ff, 121ff, 155, 164.
- Rohde, Jens August Engelbrecht læge: 32f, 72, 74.
- Rohde, Jens August Friderich cantor: 33, 60, 66, 114, 122.
- Rohde, Jens Niels: 15, 35, 37, 43f.
- Rohde, Jensine Ewaldine Wilhelmine f.Fæster: 33.
- Rohde, Jensine Gjertrud f.Andersen: 35, 39ff, 87f, 91.
- Rohde, Johanna Julia: 60, 114, 122.
- Rohde, Johannes: 35, 42.
- Rohde, Johannes Emanuel: 27ff,34f,60ff,81ff,114ff,122.
- Rohde, Johannes Emanuel jun: 15, 35, 37, 43.
- Rohde, Johannes Friderich: 27f, 64, 74, 82.
- Rohde, Lauritz Peder: 27f, 64, 72f, 82.
- Rohde, Lauritz Peter kontorist: 5, 15, 35, 37, 43.
- Rohde, Mads bager: 110, 117, 155, 164.
- Rohde, Mads bogtrykker etc.: 110ff, 150ff, 186.

- Rohde, Margrethe Kirstine f.Haxen: 156.
- Rohde, Maria Kirstine f.Haubroe: 62ff, 78ff, 130ff, 137ff.
- Rohde, Marie Kirstine g.Madsen: 4ff, 10ff, 15ff, 35,37,43.
- Rohde, Marie Kirstine f.Jensdatter: 110, 151, 154f, 165.
- Rohde, Marius Ellekjær Wilhelm: 33.
- Rohde, Matthias Christian tolder: 32, 60f, 114ff, 122.
- Rohde, Mette Anne Cathrine: 186.
- Rohde, Palli fourier: 151, 184ff, 188.
- Rohde, Palli (Madsen): 110, 114, 117, 155, 164.
- Rohde, Palli (Pallisen): 151, 156.
- Rohde, Palle Ferdinand garver: 32.
- Rohde, Palle Ferdinand læge: 32, 60f, 66,72,74,76f,115,124f.
- Rohde-Madsen, Birthe g.Priskorn: 7f, 12.
- Rohde-Madsen, Dorthe: 8.
- Rohde-Madsen, Ellen: 6.
- Rohde-Madsen, Emma: 7.
- Rohde-Madsen, Gertrud g.Scheuer: 3ff, 6.
- Rohde-Madsen, Gitte: 8.
- Rohde-Madsen, Helle f.1969: 8.
- Rohde-Madsen, Helle f.1971: 8.
- Rohde-Madsen, Inge-Lise f.Engkjær: 8.
- Rohde-Madsen, Ingeborg f.Christiansen: 7.
- Rohde-Madsen, Hens Erik: 7f, 13.
- Rohde-Madsen, Jens Michael: 3ff, 7f.
- Rohde-Madsen, Johannes Emanuel: 4.
- Rohde-Madsen, John: 7f.
- Rohde-Madsen, Karen f.Petersen: 6f.
- Rohde-Madsen, Lene f.Høyer Sørensen: 8.
- Rohde-Madsen, Margrethe Kristiane g.Hindborg: 3ff.
- Rohde-Madsen, Niels Frederik: 3ff, 7.
- Rohn, P. præst: 170.
- Rosen, D. missionær: 81.
- Sagan, Hans von: 29, 35.
- Saubier, Jacob bogholder: 154.
- Schertinger, major: 96.
- Scheuer, Ellen: 6.
- Scheuer, Erik: 6.
- Scheuer, Gertrud f.Rohde Madsen: 3ff, 6.
- Scheuer, Poul: 5f.

- Schlawitz, Carl Fr. gæstgiver: 67ff.
 Schlawitz, Johanne skuespiller: 71.
 Schlegel, J.J. skræddermester: 61.
 Schmit, løjtnant: 173.
 Schov, Alf DFDS-inspektør: 5.
 Sommerfeldt, jmf. præstedatter: 114.
 Steimann, Peter skræddermester: 167.
 Stein, Christian Frederik skrædderlærling: 125.
 Struensee, J.F.: 118f.
 Svendsen, Peder: 134.
 Sølvér, Wald. sølvsmed: 36f.
 Sørensen, Anders: 105.
 Sørensen, Christiane f.Larsdatter: 50, 102, 105.
 Sørensen, Dorothea f.Hansdatter: 23, 50, 54f, 102, 104f.
 Sørensdatter, Else g.Willumsen: 126.
 Sørensen, Lene Høyer g.Rohde-Madsen: 8.
 Sørensen, Michel: 105.
 Sørensen, Peder: 155.
 Tarp, Cathrine Marie Hansdatter g.Larsen: 19f, 46ff, 98ff.
 Tarp, Christian: 47, 98, 100.
 Tarp, Christiane: 47, 98, 100f.
 Tarp, Hans Christian kommandersergent: 47, 95ff, 147.
 Tarp, Hans Christian jun: 47, 98, 100.
 Tarp, Laurits Hansen: 95, 147.
 Tarp, Maren f.Nielsdatter: 47, 97f, 100f.
 Tarp, Niels Christian: 47, 98, 100.
 Ternlev, Anders Christian: 6f.
 Ternlev, Emma f.Madsen: 3ff, 7, 38,
 Tesch, skræddermester: 122.
 Tesch, Anna Elisabeth f.Eitner: 118, 122, 170, 173, 175.
 Thisted, Søren skoleholder: 155.
 Thortsen, B. købmand: 114.
 Thuesen, Adam: 162ff.
 Trampe, Sophie Hedvig: 142.
 Unna, Hanne Charlotte Franziska f.Rohde: 15.
 Unna, Johan Arnold: 15, 32.
 Willumsen, Else f.Sørensdatter: 126.
 Willumsen, Laurs: 126.
 Wisse, Magdalene g.Mogen: 170, 175, 190f.
 Voigt, Caspar Richardt toldinspektør: 161.

Bøger og tidsskrifter jeg har hugget fra.

- Aakjær, Svend, Mogens Lebech og Otto Norn: København..1950.
 Alstrøm, Anna Louise: Lær slægtsforskning, 1970
 Amskov, Hugo: Dansk Skrædderi i tekst og billeder, 1948.
 Andersen, Jørgen: Bogen om Frederiksborg Amt, 1969.
 Andersen, Olaf, Aage Jacobsen og T.S.Larsen: Nordvestfyn,
 Andreasen, A.: Mårum og Græsted sogne, 1964.
 Berg, Rasmus: Den zünftige Haandværker, 1930.
 Coldevin: Exercceringen paa Tølling... 1805.
 Davidsen, J.: Fra det gamle Kongens København, fl.udg.
 Ellekilde, Hans: Hornbæk Kirke, 1937.
 Faber, B.H.: Kjøbenhavns Bombardement 1807, 2.oplag 1860.
 Fabritius, Albert og Harald Hatt: Håndbog i slægtsforskning.
 Fang, Arthur: Rundt Roskilde Fjord, 1946.
 Flor, Kai: Hornbæk, 1940.
 Galschiøt, M.: Helsingør omkring midten af forrige Århundrede
 Garbrecht, J.: Sværd og Banner, 1831.
 Gedde, Chr.: Matriculs Kort 1757 o.de.Kiøbenh.Kvarteerer.
 Gjerding, Kl.: Bidrag til Høllum Herreds Beskrivelse, 1890-92
 Haarby Sogn, udgivet af Haarby Kommune, 1949.
 Hansen, P.: Kjøbenhavns Brændevinsbrænderlaug, 1891.
 Heber, Reginald: Narrative of a Journey...London 1828.(3.Ed.)
 Helsingør-Millerød Købstæders Vejviser 1903-05.
 Hjort, Frederik: Vissenbjerg Sogn, u.år.
 Hofman-Bang, O.M.: Jens Sørensen og Maren Nielsdatter, 1927.
 Inddeling og Nummerfølge for Lægderne i Danmark, 1891.
 Jensen, Johannes V.: Himmerlandshistorier, 7.oplag 1933.
 Jespersen, Knud J.V.: Belejringen af København i 1807..1974.
 Kjøbenhavns Brandforsikrings Billedsamling, u.år.
 Kjøbenhavns Universitets Matrikel III, 1912.
 Krøier, J. og J.Hjige: Den danske Underofficer...1916-21.
 Laugs=Articler For Brændeviins=Brænderne I Kiøbenhavn, 1741.
 Leschly, E.: 5.Dragonregiment, 1929.
 Lind, H.D.: Nyboder og dets Beboere, 1882.
 Linde, Peter: Adelgade og Borgergade, 1941.
 Lægdsruller ca.1830 - ca.1930, 1965.(Vejl.Arkivregistraturer)
 Mathiassen, H.: Assens Købstad og Baag Herred, 1924.
 Mumme, H.P.: Begivenhederne i Fyen...i Aarst 1808, 1848.
 Münter, Fredrik: Kjøbenhavns Beleiring Sommeren 1807, 1807.
 Nielsen, Anton: Landhaandværkerne før og nu, 1889.
 Nielsen, N.Th.: Helsingebogen, 1945.

Nielsen, S.Vestergaard: Af Aars Sogns Bondehistorie, 1940.
 Nyrop, C.: Smede, u.år.
 Olsen, Gunnar: Træhesten, Hundehullet og den sp.Kappe, 1960.
 Overskou, Thomas: Af mit Liv og min Tid, 1961.
 Pedersen, Laurits: Haandværksskik i helsingørske Lav, 1918.
 Pedersen, Laurits: Helsingør i Sundtoldstiden, 1926-31.
 Reiserer, C.: Den danske Landunderofficers Historie, 1902.
 Richter, V.: Dødsfald i Danmark 1761-1790.
 Richter, V.: 100 Aars Dødsfald 1791-1890.
 Rockstroh, K.C.: Udviklingen af den nationale Hær...1909-26.
 Schultz, V.Hostrup: Helsingørs Embeds & Bestillingsmænd, 1906
 Sejr, Emanuel: Aalborg Stiftsbogtrykkeri 1743-1943, 1943.
 Spreckelsen, Poul v.: Randers købstads historie, 1952.
 Stadfeldt, Snæbiørn Asgeyrsen: Chorographisk og Oeconomisk
 Beskrivelse over Randers Kiøbstad..., 1804.
 Thaulow, Th.: Den danske Soldat gennem Tiderne, 1946.
 Warthoe-Hansen, Ole: Randers Håndværkerlav, 1970.
 Vaupell, Otto: Den dansk-norske Hærs Historie, 1872-76.
 Veiviser til Familiebegrovelserne paa Assistens Kirkegaardene
 udenfor Staden Kiøbenhavns Nørreport, 1831.
 Worsøe, Hans, H.: Slægtshistorie, 1973.

Aarboeg for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter.
 Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift.
 Dansk Religionsblad I, 1825.
 Fra Frederiksborg Amt.
 Fra Himmerland og Kjær Herred.
 Fynsk Hjemstavn.
 Historiske Meddelelser om København.
 Kultur og Folkeminder.
 Museum. Tidsskrift for Historie og Geografi.
 Physikalisk Bibliotek.
 Randers Amts Historiske Samfund. Aarbøger.
 Samlinger til Jydsk Historie og Topografi.
 Vestfynsk Hjemstavn.
 - og mange andre.

Dertil kommer Nygaards Samlinger i Rigsarkivet og alle de dejlige arkivalier, jeg har fået lov at låne rundt på arkiverne i København, Viborg og Odense.

Jeg opgiver ikke årgange for tidsskrifter eller sidetal, for de kunde jo være, jeg havde overset noget.

Marientown
Slot og Have

Grønne
Have
E x e
c e e
P l a

Hannevænede
Mølle

Første Mølle

Christine Mølle

Kirkegård

Kirkens Port

Isel Torv

Torv

Isel Torv

Hotel

Kobberne Mølle

Havnevej fra Rydskov

GRUND TEGNING
 over
RANDERS KIÖBSTAD
 opmaalt 1795 af N. TIDEMANN
 og
 copieret af C. BRAMMER.
 stukket af G.N. Angelo 1804.

AAE

